

INFORMACJA
o pracy Rzecznika Praw Obywatelskich
styczeń – marzec 2026 r.

Spis treści

Część I	3
1. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków.....	3
Część II	21
2. Wystąpienia o charakterze generalnym.....	21
3. Kasacje oraz skargi kasacyjne, skargi nadzwyczajne do Sądu Najwyższego i przystąpienia do postępowań przed sądami powszechnymi	85
4. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego.....	110
5. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji.....	114
6. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Skargi konstytucyjne, wnioski i pytania prawne, do których przystąpił Rzecznik	130
7. Wystąpienia legislacyjne	138
8. Opinie i stanowiska.....	155
9. Udział Rzecznika w postępowaniach przed sądami międzynarodowymi.....	160
10. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika	161
Część III	168
11. Wybór spraw indywidualnych	168

Część I

1. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków

Dane informacyjno-statystyczne za I kwartał 2026 r.

Tabela 1. Wpływ spraw do Rzecznika Praw Obywatelskich

Wpływ do Biura RPO	I kwartał 2026 r.
Wpływ ogółem	15 710
Sprawy nowe	7 672
Odpowiedzi w sprawach podjętych przez RPO	4 863

W I kwartale 2026 roku w Biurze RPO przyjęto **454** interesantów oraz przeprowadzono **8 069** rozmów telefonicznych, udzielając wyjaśnień i porad.

Tabela 2. Wystąpienia generalne w I kwartale 2026 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich skierował:	I kwartał 2026 r.
wystąpień problemowych	36
– w tym o podjęcie inicjatywy prawodawczej	10
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania ze skargi konstytucyjnej	7
zawiadomienie do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytań prawnych	1
zawiadomienie do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie wniosku	1
skargi nadzwyczajne do Sądu Najwyższego	4
kasacji w sprawach karnych	12
skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego w sprawach cywilnych	2
skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego	2
zawiadomienie do Naczelnego Sądu Administracyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytania prawnego	1

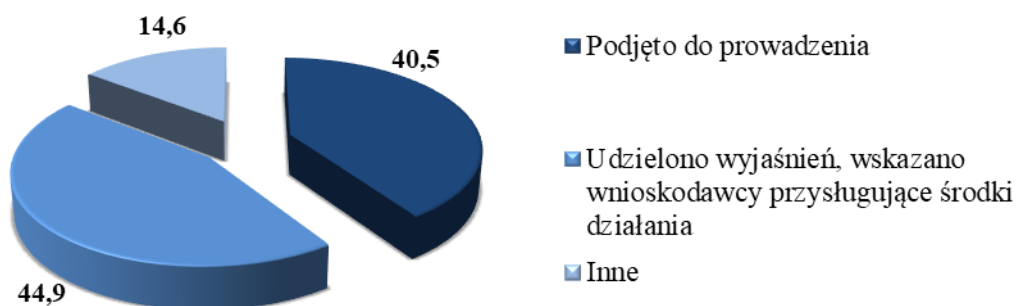
skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych	2
przystąpień do postępowania sądowego	7
żądanie wszczęcia postępowania administracyjnego	1
żądanie wszczęcia postępowania cywilnego	1
przystąpienie do postępowań przed sądami międzynarodowymi	1
Razem	78

Tabela 3. Sprawy rozpatrzone w I kwartale 2026 r.

Efekty	Sposób rozpatrzenia sprawy	Liczba	Udział procentowy
Podjęto do prowadzenia	Razem	3508	40,5
	podjęto do prowadzenia	3126	36,1
	w ramach wystąpienia o charakterze generalnym	382	4,4
Udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	Razem	3893	44,9
	udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	3893	44,9
Inne	Razem	1270	14,6
	przekazano wnioski wg właściwości	247	2,8
	zwrócono się do wnioskodawcy o uzupełnienie wniosku	658	7,6
	nie podjęto ¹	365	4,2
Razem		8671	100

¹ Przekazane Rzecznikowi do wiadomości wystąpienia kierowane do innych organów i pisma niezrozumiałej treści.

Wykres 1. Sposób rozpatrzenia spraw w I kwartale 2026 r.

Tabela 4. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych w I kwartale 2026 r.

Efekty	Sposób zakończenia postępowania	Liczba	Udział procentowy
Uzyskano rozwiązanie oczekiwane przez wnioskodawcę i Rzecznika Praw Obywatelskich	Razem	901	32,6
	Zasadność zarzutów wnioskodawcy	628	22,7
	Uwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	273	9,9
Odstąpiono od dalszego prowadzenia sprawy	Razem	319	11,5
	Toczące się postępowanie w sprawie (niewyczerpany tryb)	203	7,3
	Rezygnacja RPO z dalszego prowadzenia sprawy (obiektywne przyczyny)	116	4,2
Nie uzyskano rozwiązania oczekiwanego przez wnioskodawcę	Razem	1544	55,9
	Niepotwierdzenie się zarzutów wnioskodawcy	1360	49,2
	Nieuwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	131	4,8
	Wyczerpanie przez RPO możliwości działania	53	1,9
Razem		2764	100

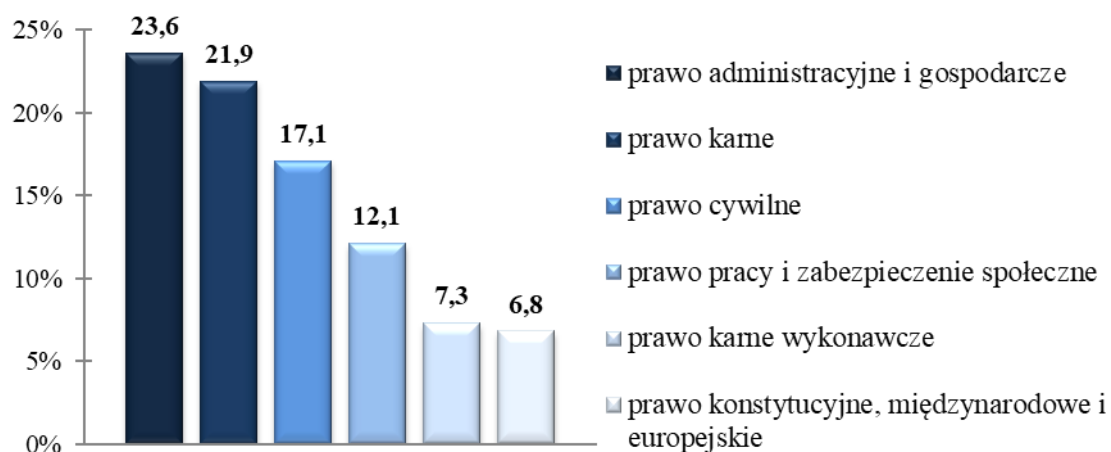
Wykres 2. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych do prowadzenia

Tabela 5. Przedmiot nowych spraw (wniosków) w I kwartale 2026 r.

Problematyka spraw nowych	Liczba	Udział procentowy
prawo karne	1684	21,9
prawo karne wykonawcze	563	7,3
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	930	12,1
prawo cywilne	1314	17,1
prawo administracyjne i gospodarcze	1807	23,6
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	523	6,8
równe traktowanie	132	1,7
Krajowy Mechanizm Prewencji	27	0,4
ochrona praw żołnierzy i funkcjonariuszy	110	1,4
ochrona praw migrantów	507	6,6
zespół do spraw sygnalistów	26	0,4
inne	49	0,7
Razem	7672	100

Wykres 3. Wiodące problematyki spraw nowych

Tabela 6. Przedmiot wniosków dot. skarg nadzwyczajnych skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich (według właściwości zespołów merytorycznych)

Problematyka	I kwartał 2026 r.
prawo karne	364
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	57
prawo cywilne	151
prawo administracyjne i gospodarcze	69
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	13
ochrona praw żołnierzy i funkcjonariuszy	7
Razem	661

Wykres 4. Wiodące problematyki nowych wniosków dot. skarg nadzwyczajnych

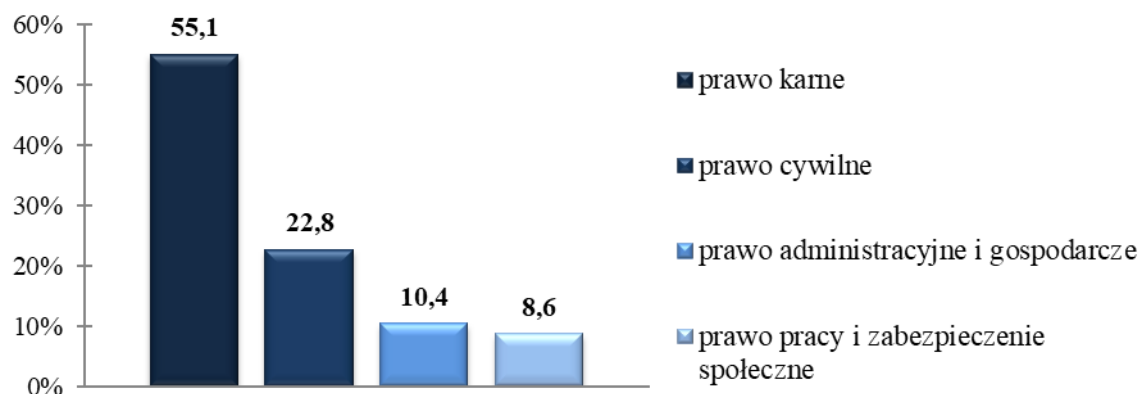
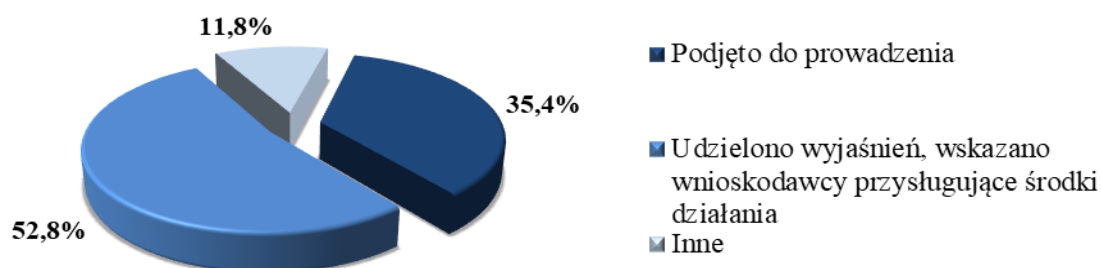

Tabela 7. Sprawy rozpatrzone w Biurach Pełnomocników Terenowych

Sposób rozpatrzenia	Liczba	Udział procentowy
podjęto do prowadzenia	524	35,4
udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące mu środki działania	781	52,8
przekazano wniosek wg właściwości	27	1,8
zwrócono się o uzupełnienie wniosku	112	7,6
nie podjęto*	35	2,4

* Przekazane Rzecznikowi do wiadomości wystąpienia kierowane do innych organów i pisma niezrozumiałej treści.

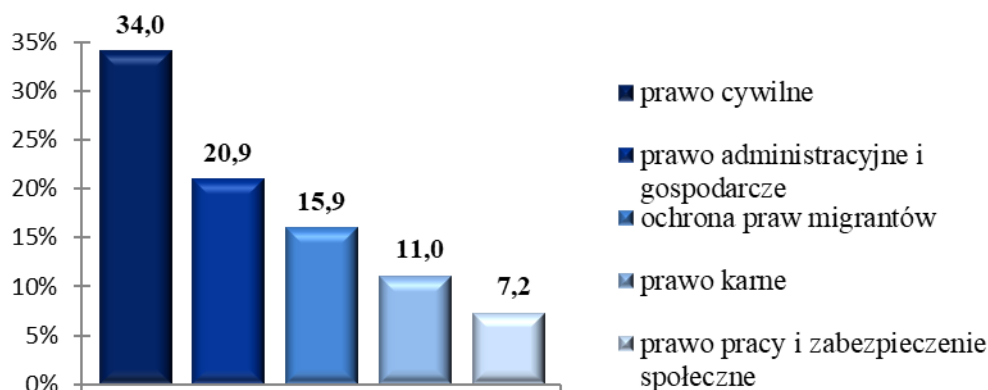
Wykres 5. Rozpatrzenie spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych RPO

Tabela 8. Przedmiot nowych spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych

Problematyka	Liczba	Udział procentowy
prawo karne	174	11,0
prawo karne wykonawcze	105	6,7
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	114	7,2
prawo cywilne	536	34,0
prawo administracyjne i gospodarcze	330	20,9
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	31	2,0
równe traktowanie	27	1,7
Krajowy Mechanizm Prewencji	1	0,1
ochrona praw żołnierzy i funkcjonariuszy	1	0,1
ochrona praw migrantów	251	15,9
inne	6	0,4
Razem	1576	100

Wykres 6. Problematyki wiodące w Biurach Pełnomocników Terenowych

Tabela 9. Spotkania i wizytacje Rzecznika Praw Obywatelskich, Zastępców RPO oraz pracowników Biura RPO w I kwartale 2026 r.

1.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Białymstoku przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	8.01.2026 r.
2.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Bydgoszczy przez pracowników Biura Pełnomocnika Terenowego w Gdańsku.	15.01.2026 r.
3.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Koszalinie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego w Gdańsku.	8.01.2026 r.
4.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Krakowie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego w Katowicach.	8.01.2026 r.
5.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Lublinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	8.01.2026 r.
6.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Szczecinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	8.01.2026 r.
7.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Wałbrzychu przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego we Wrocławiu.	8.01.2026 r.

8.	Wizytacja w Szpitalu Klinicznym im. dr. Józefa Babińskiego SP ZOZ w Krakowie.	12-14.01.2026 r.
9.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w uroczystej inauguracji I roku szkoleniowego aplikacji radcowskiej 2026. Wydarzenie zorganizowane przez Krajową Izbę Radców Prawnych odbyło się w Biurze RPO. Warszawa.	13.01.2026 r.
10.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z kolegium Dziekańskim Wydziału Prawa i Ekonomii UKW na czele z dziekanem Wydziału dr hab. Radosławem Krajewskim, prof. uczelni, rektorem UKW prof. dr hab. Bernardem Mendlikiem oraz kanclerz Uniwersytetu Moniką Matowską. Rozmowy dotyczyły bieżących i strukturalnych problemów funkcjonowania szkolnictwa wyższego. Uniwersytet Kazimierza Wielkiego. Bydgoszcz.	14.01.2026 r.
11.	Udział ZRPO Wojciecha Brzozowskiego w Ekumenicznym Spotkaniu Noworocznym. Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie.	15.01.2026 r.
12.	Spotkanie przedstawiciela BRPO ze studentami kryminologii oraz resocjalizacji. Instytut Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji. Uniwersytet Warszawski.	22.01.2026 r.
13.	Spotkanie przedstawiciela BRPO z konsultantami wojewódzkimi w dziedzinie psychologii klinicznej. Polskie Towarzystwo Psychologii Klinicznej. Grodzisk Mazowiecki	27.01.2026 r.
14.	Udział przedstawiciela BRPO w obchodach 81. rocznicy wyzwolenia obozu Auschwitz. Oświęcim.	27.01.2026 r.
15.	Wizytacja ZRPO Wojciech Brzozowskiego oraz przedstawicieli BRPO w placówkach Podlaskiego Oddziału Straży Granicznej. Podczas wyjazdu przedstawiciele RPO przeprowadzili niezapowiedziane wizytacje placówek Straży Granicznej w Nowym Dworze, Kuźnicy, Szudziałowie, Krynkach oraz Bobrownikach.	27-28.01.2026 r.
16.	Spotkanie ZRPO Adama Krzywonia z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz ochrony praw mniejszości. Biuro RPO Warszawa.	28.01.2026 r.

17.	Spotkanie przedstawiciela BRPO z dyrektorem Krajowego Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom Bogusławą Bukowską. Warszawa.	28.01.2026 r.
18.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Białymstoku przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	5.02.2026 r.
19.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Bydgoszczy przez pracowników Biura Pełnomocnika Terenowego w Gdańsku.	19.02.2026 r.
20.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Koszalinie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego w Gdańsku.	5.02.2026 r.
21.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Krakowie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego w Katowicach.	5.02.2026 r.
22.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Lublinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	5.02.2026 r.
23.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Szczecinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	5.02.2026 r.
24.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Wałbrzychu przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego we Wrocławiu.	5.02.2026 r.
25.	Wizytacja przedstawicieli BRPO w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym – zarówno w Gostyninie, jak i w Czersku.	5-6.02.2026 r.
26.	Spotkanie przedstawicieli RPO z Wiceminister Zdrowia Katarzyną Kęcką. Warszawa	20.02.2026 r.
27.	Udział przedstawicieli BRPO w odprawie Służby Więziennej. Ośrodek Szkolenie Służby Więziennej. Popowo.	17.02.2026 r. i 27.02.2026 r.
28.	Spotkanie przedstawicieli BRPO w ramach kolejnego posiedzenia Rady Osób z Niepełnosprawnościami działającej przy Rzeczniku Praw Obywatelskich. Biuro RPO. Warszawa.	3.03.2026 r.
29.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Białymstoku przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	5.03.2026 r.

30.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Bydgoszczy przez pracowników Biura Pełnomocnika Terenowego w Gdańsku.	19.03.2026 r.
31.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Koszalinie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego w Gdańsku.	5.03.2026 r.
32.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Krakowie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego w Katowicach.	5.03.2026 r.
33.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Lublinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	5.03.2026 r.
34.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Szczecinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	5.03.2026 r.
35.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Wałbrzychu przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego we Wrocławiu.	5.03.2026 r.
36.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z burmistrzem Woli Krzysztofem Strzałkowskim i jego zastępcą Adamem Hać. Spotkanie dotyczyło sytuacji prawnej gruntów na warszawskiej Woli oraz roszczeń zbytych przez reaktywowaną w 1994 r. przedwojenną spółkę. Biuro RPO. Warszawa.	6.03.2026 r.
37.	Udział przedstawiciela BRPO w posiedzeniu Podkomisji ds. Ochrony Zdrowia Psychicznego. Sejm RP Warszawa.	11.03.2026 r.
38.	Spotkanie przedstawicieli BRPO z przedstawicielami Fundacji Dobrych Inicjatyw. Biuro RPO Warszawa.	17.03.2026 r.
39.	Udział ZRPO Adama Krzywonia w posiedzeniu Komisji Ekspertów ds. Ochrony Zdrowia Psychicznego. Tematem spotkania było "Niedostrzegane cierpienie, czyli depresja osób w wieku senioralnym". Biuro RPO Warszawa.	18.03.2026 r.
40.	Udział przedstawicieli BRPO w dorocznej odprawie kierownictwa Służby Więziennej. Ośrodek Szkolenia Służby Więziennej Popowo.	19.03.2026 r.
41.	Spotkanie przedstawiciela BRPO ze studentami Akademii Nauk Stosowanych. Racibórz.	20.03.2026 r.

42.	Udział przedstawiciela BRPO w spotkaniu (okrągłym stole) organizowanym przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej: „włącznik 2.0. Inkubator Innowacji Społecznych”. Poznań.	23-24.03.2026 r.
43.	Udział ZRPO Adama Krzywonia w posiedzeniu Komisji Ekspertów ds. Zdrowia. Podstawę dyskusji stanowiła problematyka likwidacji oddziałów położniczych w Polsce. Biuro RPO Warszawa.	25.03.2026 r.
44.	Spotkanie ZRPO Wojciecha Brzozowskiego oraz Przedstawicieli BRPO z Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości Marią Ejchart, Dyrektorem Generalną Służby Więziennej płk Renatą Niziołek i kierownictwem Centralnego Zarządu SW. Ministerstwo Sprawiedliwości Warszawa.	26.03.2026 r.
45.	Spotkanie przedstawiciela BRPO z dr n. med. Nadzieją Sołowiej, konsultant krajową w dziedzinie pielęgniarstwa psychiatrycznego. Podczas spotkania omówiono najnowsze informacje dotyczące planowanych modyfikacji oraz nowelizacji przepisów ustawy o ochronie zdrowia psychicznego. Szczególną uwagę poświęcono potencjalnym możliwościom podejmowania nowych zadań regulowanych przepisami prawa przez pielęgniarki posiadające specjalizację w dziedzinie pielęgniarstwa psychiatrycznego.	30.03.2026 r.

Tabela 10. Wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji w I kwartale 2026 r.

1.	Areszt Śledczy w Warszawie-Grochowie – badanie prewencyjne.	27-28.01.2026 r.
2.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy nr 4 w Warszawie – badanie prewencyjne.	27-29.01.2026 r.
3.	Placówka Całodobowej Opieki „Zielony Zakątek” w Ząbkach – badanie prewencyjne.	28.01.2026 r.
4.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Nowym Sączu – badanie prewencyjne.	3.02.2026 r.
5.	Posterunek Policji w Marcinowicach przy ulicy Juliana Tuwima 27 – badanie prewencyjne.	3.02.2026 r.

6.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Nowym Targu – badanie prewencyjne.	4.02.2026 r.
7.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Zakopanem – badanie prewencyjne.	4.02.2026 r.
8.	Dom Pomocy Społecznej w Jaskulinie – badanie prewencyjne.	4-6.02.2026 r.
9.	Komisariat Policji w Bukowinie Tatrzańskiej – badanie prewencyjne.	5.02.2026 r.
10.	Dom Pomocy Społecznej w Nowym Czarnowie – badanie prewencyjne.	10-13.02.2026 r.
11.	Komisariat Policji w Koźminie Wielkopolskim – badanie prewencyjne.	16.02.2026 r.
12.	Zakład Karny w Białej Podlaskiej – badanie prewencyjne.	16-20.02.2026 r.
13.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Koźminie Wielkopolskim – badanie prewencyjne.	17-20.02.2026 r.
14.	Oddział Zewnętrzny Zakładu Karnego w Białej Podlaskiej w Zabłociu – badanie prewencyjne.	19-02.2026 r.
15.	Izba Wytrzeźwień w Białymstoku – badanie prewencyjne.	24.02.2026 r.
16.	Klinika Psychiatrii Dzieci i Młodzieży wchodzącej w skład Centrum Zdrowia Psychicznego Dzieci i Młodzieży Uniwersyteckiego Dziecięcego Szpitala Klinicznego w Białymstoku – badanie prewencyjne.	25-26.02.2026 r.
17.	Oddział Zewnętrzny w Chmielowie Zakładu Karnego w Dębicy – badanie prewencyjne.	2-5.03.2026 r.
18.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji powiatu łódzkiego wschodniego w Kolużkach – badanie prewencyjne.	3.03.2026 r.
19.	Placówka Straży Granicznej w Łodzi – badanie prewencyjne.	4.03.2026 r.
20.	Pomieszczenie lotniska Port Lotniczy Łódź im. Władysława Reymonta w Łodzi – badanie prewencyjne.	4.03.2026 r.
21.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Łodzi – badanie prewencyjne.	5.03.2026 r.
22.	Szpital Mazowiecki w Garwolinie Sp. z o.o. Oddział Nerwic Młodzieżowych – badanie prewencyjne.	10-11.03.2026 r.

23.	Szpital Mazowiecki w Garwolinie Sp. z o.o. Oddział Terapii Całościowych Zaburzeń Rozwojowych – badanie prewencyjne.	12-13.03.2026 r.
24.	Placówka Całodobowej Opieki – Dom Opieki „Kana” w Cieszynie – badanie prewencyjne.	18-20.03.2026 r.
25.	Placówka Całodobowej Opieki – Dom Opieki „U Boromeuszek” Sp. z o.o. w Cieszynie – badanie prewencyjne.	16-17.03.2026 r.
26.	Szpital Mazowiecki w Garwolinie Sp. z o.o. Oddział Nerwic Młodzieżowych – badanie prewencyjne.	23.03.2026 r.
27.	Szpital Mazowiecki w Garwolinie Sp. z o.o. Oddział Terapii Całościowych Zaburzeń Rozwojowych – badanie prewencyjne.	24.03.2026 r.
28.	Szpital Mazowiecki w Garwolinie Sp. z o.o. Ośrodek rehabilitacji i terapii psychiatrycznej dla osób z podwójną diagnozą – badanie prewencyjne.	24-26-03.2026 r.
29.	Zakład Karny Nr 1 w Grudziądzu – badanie prewencyjne.	25.03.2026 r.
30.	Regionalny Szpital Specjalistyczny im. dr. Wł. Biegańskiego (zbadanie sytuacji kobiet rodzących osadzonych w ZK nr 1 w Grudziądzu) – badanie prewencyjne.	23,24,26.03.2026 r.

Tabela 11. Sympozja, seminaria i konferencje, w których uczestniczyli w I kwartale 2026 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, Zastępcy RPO oraz pracownicy Biura RPO.

1.	Udział przedstawiciela BRPO w warsztatach „Prawo do dostępności”, realizowane przez Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich i Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Celem warsztatów była edukacja na temat prawa do dostępności i składania wniosków o zapewnienie dostępności oraz skargi na jej brak. Spotkanie miało pomóc uczestnikom w lepszym rozumieniu przysługujących im praw i w samodzielnych ich egzekwowaniu. Dzierżoniów.	9.01.2026 r.
2.	Seminarium eksperckie nt. „Wskaźnik WIBOR w umowach kredytu a konstytucyjna ochrona praw	25.02.2026 r.

	konsumentów". Organizowane przez Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich. Warszawa.	
3.	Szkolenie online KMPT dla pracowników domów pomocy społecznej oraz placówek całodobowej opieki, zrealizowane we współpracy z Fundacją TZMO Razem Zmieniamy Świat.	26.02.2026 r.
4.	Udział ZRPO Wojciecha Brzozowskiego w międzynarodowej konferencji pt. „Zastosowanie sztucznej inteligencji w administracji publicznej oraz wysiłkach przeciwdziałania zmianom klimatycznym w miastach w Polsce i Niemczech – wymiana doświadczeń i postulaty na przyszłość”. Wydarzenie zostało objęte honorowym patronatem Rzecznika Praw Obywatelskich. Uniwersytet Jana Długosza. Częstochowa.	27.02.2026 r.
5.	Udział przedstawiciela BRPO w międzynarodowej konferencji naukowej poświęconej relacjom między prawem, psychologią i pedagogiką. Akademia Humanitas. Sosnowiec.	10.03.2026 r.
6.	Realizacja warsztatów „Prawo do dostępności” dla studentów z niepełnosprawnością na Uniwersytecie w Siedlcach – w ramach współpracy BRPO-PFRON. Siedlce.	11.03.2026 r.
7.	Webinar organizowany przez BRPO pt. „Sygnaliści. Zgłaszanie naruszeń prawa w organizacji, w której pracuję lub z którą współpracuję zawodowo”.	12.03.2026 r.
8.	Udział przedstawiciela BRPO w XI Kongresie Wyzwań Zdrowotnych pt. „Zdrowie psychiczne dziś – między kryzysem a nadzieją na zmiany”. Katowice.	13.03.2026 r.
9.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w seminarium naukowym, które zostało zorganizowane w Naczelnym Sądzie Administracyjnym w związku ze Zgromadzeniem Ogólnym Sędziów NSA. W seminarium, otwartym przez Prezesa NSA Jacka Chlebego wzięli udział Sędziowie NSA, a także prof. Andrzej Wróbel (były sędzia Trybunału Konstytucyjnego, sędzia Sądu Najwyższego w stanie spoczynku) i prof. Krzysztof Wojtyczek (były sędzia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka). NSA Warszawa.	16.03.2026 r.
10.	Udział przedstawiciela BRPO w szkoleniu specjalistycznym dla Komendantów Izb Zatrzymań terenowych jednostek organizacyjnych Żandarmerii	23-24.03.2026 r.

	Wojskowej dot. respektowania godności ludzkiej oraz przestrzegania i ochrony praw człowieka osób osadzonych w izbie zatrzymań. Gmina Gródek.	
11.	Udział przedstawiciela BRPO w konferencji "Razem przeciwko depresji". Biuro RPO Warszawa.	25.03.2026 r.
12.	Udział przedstawiciela BRPO w konferencji poświęconej zmianom w postępowaniu w sprawach nieletnich pn. "Ku dorosłości. Między resocjalizacją a samodzielnością – kierunki reformy postępowania w sprawach nieletnich". Helsińska Fundacja Praw Człowieka. Warszawa.	25.03.2026 r.

Tabela 12. Współpraca międzynarodowa Rzecznika Praw Obywatelskich w I kwartale 2026 r.

1.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z delegacją Europejskiej Komisji na rzecz Demokracji przez Prawo (Komisji Weneckiej). Głównym tematem rozmowy był projekt ustawy o przywróceniu prawa do niezależnego i bezstronnego sądu. Podczas spotkania RPO omówił opinię przedstawioną do projektu. Biuro RPO. Warszawa.	9.01.2026 r.
2.	Udział przedstawiciela BRPO w seminarium oficerów łącznikowych Europejskiej Sieci Ombudsmenów, której członkiem jest BRPO. Malaga. Hiszpania.	11-13.01.2026r.
3.	Spotkanie ZRPO Adama Krzywonia z delegacją Kongresu Rady Europy. Podczas spotkania omówiono sposoby ochrony i promowania praw osób LGBTI do wolności wypowiedzi i zgromadzeń, zarówno w sposób proaktywny, jak i w świetle restrykcyjnych przepisów krajowych. Biuro RPO Warszawa.	27.01.2026r.
4.	Udział przedstawiciela BRPO w konferencji Rady Europy pt. „Kształtowanie odnowy demokratycznej: przestrzeń obywatelska i droga do nowego paktu demokratycznego dla Europy” oraz wystąpienie w charakterze prelegenta podczas sesji. Strasburg. Francja.	1-4.02.2026 r.

5.	Udział przedstawiciela BRPO w międzynarodowej konferencji dotyczącej sytuacji społeczeństwa obywatelskiego w Europie, "Shaping democratic renewal: civic space and the path to a New Democratic Pact for Europe". Strasburg. Francja.	2-3.02.2026r.
6.	Spotkanie ZRPO Wojciecha Brzozowskiego z przedstawicielami Wydziału ds. Migracji i Uchodźców Rady Europy (DMR). Tematem spotkania były sprawy związane z przyjmowaniem uchodźców i polską polityką migracyjną. Biuro RPO. Warszawa.	4.02.2026 r.
7.	Szkolenie z European Whistleblowing Institute o ochronie sygnalistów poświęcone prawu oraz polityce ochrony sygnalistów w Unii Europejskiej. Biuro RPO Warszawa.	6.02.2026 r.
8.	Udział przedstawiciela BRPO w warsztatach dla Krajowych Mechanizmów Prewencji dotyczących zdrowia psychicznego w detencji (na podstawie OPCAT i CRPD) oraz kreowania zmian dla KMP zajmujących się wieloletnim monitorowaniem. Oslo. Norwegia.	8-12.02.2026r.
9.	Udział przedstawiciela BRPO w międzynarodowych warsztatach ws. monitorowania placówek ochrony zdrowia psychicznego i pracy krajowych mechanizmów prewencji. Oslo. Norwegia.	9-11.02.2026r.
10.	Udział ZRPO Adama Krzywonia w konferencji nt. standardów dla organów równościowych organizowanej przez Equinet i Prezydencję Cypru. Nikozja. Cypr.	8-10.02.2026r.
11.	Udział przedstawiciela BRPO w sesji Międzyrządowej Grupy Roboczej ds. opracowania prawnie wiążącego instrumentu o prawach osób starszych, która została powołana przez Radę Praw Człowieka ONZ w kwietniu 2025 r. na mocy rezolucji 58/13. Genewa. Szwajcaria.	16-20.02.2026r.
12.	Spotkanie ZRPO Wojciecha Brzozowskiego z Livią Styp-Rekowską, szefową Misji Międzynarodowej Organizacji ds. Migracji w Polsce (IOM Polska) oraz Colin Williamson, Zastępcą Szefowej Misji. Spotkanie dotyczyło bieżących wyzwań związanych z ochroną praw migrantów oraz współpracy międzyinstytucjonalnej. Biuro RPO Warszawa.	2.03.2026 r.
13.	Spotkanie ZRPO Adama Krzywonia z wiceambasador Islandii. Biuro RPO Warszawa.	10.03.2026 r.

14.	Spotkanie robocze ODIHR/OSCE Przedstawiciela BRPO dot. praworządności i niezależności sędziów w Polsce. Luksemburg.	12.03.2026 r.
15.	Udział przedstawiciela BRPO przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej na podstawie wezwania do udziału w rozprawie wyznaczonej na 16.03.2026 – sprawa prejudycjalna C-273/24. Luksemburg.	15-17.03.2026r.
16.	Udział ZRPO Wojciecha Brzozowskiego w konferencji UE poświęconej walce z rasizmem pn. "2026 EU anti-racism conference". Wydarzenie zorganizowane przez Komisję Europejską i cypryjską prezydencję w Radzie UE zainicjowało wdrażanie nowej unijnej strategii przeciwdziałania rasizmowi na lata 2026–2030. Bruksela.	17.03.2026r.
17.	Wizyta delegacji sędziów-stażystów z wymiany NSA. Delegację przyjęły: Maja Balcerzak, Katarzyna Bereda-Łabędź i Elżbieta Góźdź. Biuro RPO Warszawa.	19.03.2026 r.
18.	Udział przedstawiciela BRPO w warsztatach pt. „Prawa i obszary wiejskie – od uznania do działania” organizowanej przez platformę COE-FRA-ENNHRI-EQUINET w Brukseli. Warsztaty skierowane do instytucji ochrony praw człowieka i organów równościowych poświęcone tematyce wyzwań w korzystaniu z praw ekonomicznych i socjalnych na obszarach wiejskich. Bruksela. Belgia.	26-27.03.2026r.
19.	Udział ZRPO Wojciecha Brzozowskiego w międzynarodowej konferencji nt. sztucznej inteligencji w administracji publicznej i przeciwdziałaniu zmianom klimatycznym. Ambasada RP w Berlinie.	27.03.2026r.
20.	Udział ZRPO Adama Krzywonia w dorocznym spotkaniu GANHRI 2026-Światowy Związek Krajowych Instytucji Praw Człowieka. Spotkanie organizowane przez GANHRI we współpracy z Biurem Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka (OHICR). Genewa. Szwajcaria.	29-31.03.2026r.
21.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w dorocznym spotkaniu GANHRI 2026-Światowy Związek Krajowych Instytucji Praw Człowieka. Genewa. Szwajcaria.	31.03.2026 r.

Część II

2. Wystąpienia o charakterze generalnym

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował wystąpienia o charakterze generalnym do:

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (WZF.812.1.2024 z 1 stycznia 2026 r.) w sprawie odmowy zasiłku chorobowego dla żołnierza dobrowolnej zasadniczej służby wojskowej.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się z prośbą o pomoc żołnierz dobrowolnej zasadniczej służby wojskowej, który w trakcie zajęć wojskowych doznał ostrego zawału serca, co spowodowało czasową niezdolność do służby. Rozkazem dziennym został zwolniony z DZSW i przeniesiony do pasywnej rezerwy, w związku z orzeczeniem Rejonowej Wojskowej Komisji Lekarskiej o niezdolności do czynnej służby wojskowej. Zakład Ubezpieczeń Społecznych posiłkując się treścią art. 7 i art. 7a ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa odmówił Zainteresowanemu prawa do zasiłku chorobowego za okres, w którym nie pełnił on już czynnej służby wojskowej (od 18 maja 2024 r. do 17 czerwca 2024 r.) wskazując, że niezdolność do służby nie powstała po zwolnieniu ze służby.

Stosownie do art. 7a ustawy zasiłkowej przepis art. 7 stosuje się odpowiednio do żołnierza zwolnionego z czynnej służby wojskowej, z tym że podstawę obliczenia wysokości zasiłku chorobowego stanowi kwota minimalnego wynagrodzenia za pracę. Przepis ten wszedł w życie z dniem 23 kwietnia 2022 r. na podstawie nowelizacji wprowadzonej art. 724 ustawy o obronie Ojczyzny. Nowelizacja ta nie wprowadziła przepisu, który odsyłałby do art. 6 ust. 1 ustawy zasiłkowej („Zasiłek chorobowy przysługuje ubezpieczonemu, który stał się niezdolny do pracy z powodu choroby w czasie trwania ubezpieczenia chorobowego”), co dało organowi rentowemu argument do stwierdzenia, że żołnierz zwolniony z czynnej służby wojskowej ma prawo do zasiłku chorobowego w sytuacji, w której jego niezdolność do pracy powstała już po zwolnieniu ze służby, nie ma zaś takiego prawa, gdy ujawniła się ona, tak jak w przypadku Wnioskodawcy, jeszcze przed zwolnieniem ze służby i trwa nieprzerwanie nadal także po ustaniu służby wojskowej.

Zdaniem Rzecznika literalna wykładania cytowanych przepisów może potwierdzać stanowisko organu rentowego. Jednak już wnioski wynikające z tej interpretacji wywołują wątpliwości RPO dotyczące ograniczenia praw i wolności żołnierzy czynnej służby wojskowej.

Rzecznik wskazał – za Sądem Rejonowym w T. (wyrok z 21 marca 2024 r., sygn. akt IV U 288/23) – że analizowana sytuacja jest zapewne spowodowana niezamierzonym błędem ustawodawcy. Według RPO nie sposób znaleźć argumentów, które przemawiałyby za tym, aby żołnierzowi zwolnionemu ze służby wojskowej przysługiwało prawo do zasiłku chorobowego, gdy jego niezdolność do służby powstała po zwolnieniu ze służby, zaś nie miałyby do niego prawa, gdy zachorował przed zwolnieniem ze służby, a jego niezdolność do służby trwała także po ustaniu służby. Trudno zatem ustalić, dlaczego ustawodawca zapewniając byłemu żołnierzowi czynnej służby wojskowej prawo do zasiłku chorobowego na zasadach określonych w art. 7, odmówił jednocześnie tego prawa na zasadach wskazanych w art. 6 ust. 1 ustawy zasiłkowej.

RPO zwrócił się z prośbą o podjęcie inicjatywy ustawodawczej w celu rozszerzenia odesłania, o którym mowa w art. 7a o treść art. 6 ustawy zasiłkowej.

Minister Zdrowia (II.510.701.2023 z 15 stycznia 2026 r.) w sprawie procedury otrzymywania przez lekarzy, lekarzy dentystów, pielęgniarki i położne uprawnień do wykonywania zawodu.

W sferze zainteresowania Rzecznika pozostaje zagadnienie związane z procedurą otrzymywania przez lekarzy, lekarzy dentystów, pielęgniarki i położne uprawnień do wykonywania zawodu. Problematyka ta została ujawniona wskutek wniosku indywidualnego w przedmiocie zbadania konstytucyjności ograniczeń dostępu do zawodu lekarza, lekarza dentysty, pielęgniarki oraz położnej na gruncie przepisów art. 6 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty, art. 29 ust. 4 ustawy z dnia 15 lipca 2011 r. o zawodach pielęgniarki i położnej, art. 77 ustawy z dnia 2 grudnia 2009 r. o izbach lekarskich oraz art. 54 ustawy z dnia 1 lipca 2011 r. o samorządzie pielęgniarek i położnych.

Pismem z dnia 15 lutego 2024 r. Rzecznik zwrócił się do Minister Zdrowia, postulując rozważenie zainicjowania prac legislacyjnych, ukierunkowanych na rozwiązanie zasygnalizowanego problemu. W piśmie przedstawił również propozycję zmian, pozwalających na usunięcie zidentyfikowanej niekonstytucyjności przepisów.

Na wystąpienie to Rzecznik nie otrzymał odpowiedzi. W związku z tym ponownie wystąpił do Minister Zdrowia pismem z dnia 17 grudnia 2024 r. W związku z brakiem jakiegokolwiek odpowiedzi w dniu 19 maja 2025 r. RPO wystąpił do Prezesa Rady Ministrów z prośbą o spowodowanie udzielenia odpowiedzi przez Ministerstwo Zdrowia. Pismem z dnia 21 maja 2025 r. Zastępca Dyrektora Biura Prezesa Rady Ministrów zwrócił się do Dyrektora Biura Ministra Zdrowia o udzielenie odpowiedzi na przywołane powyżej wystąpienia generalne.

Pismem z dnia 30 maja 2025 r. Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia podzieliła stanowisko zawarte w wystąpieniu Rzecznika, uznając je za zasadne. Pomimo upływu niespełna dwóch lat od pierwotnego przedstawienia problemu, a także ponad pół roku od otrzymania zapewnienia Ministerstwa Zdrowia o intencji podjęcia prac nad uregulowaniem zagadnienia, nie przedłożono projektu

ustawy rozwiązującej zgłoszony problem. Tymczasem wciąż spływają wnioski od zainteresowanych osób.

Dokonana w Biurze RPO analiza projektów ustaw, znajdujących się w wykazie prac legislacyjnych wykazała, że choć nie dokonano kompleksowej nowelizacji żadnej z ww. ustaw, to jednak były one nowelizowane w ostatnim półroczu. W związku z tym możliwe było uwzględnienie przez Ministerstwo Zdrowia podzielonych postulatów i ich ujęcie w ramach toczących się prac legislacyjnych. Nie zmienia tego fakt, że nowelizacje te nie dotyczyły procedury otrzymywania przez lekarzy, lekarzy dentyków, pielęgniarki i położne uprawnień do wykonywania tych zawodów. Przedstawiony przez Rzecznika problem – co zauważyło również Ministerstwo Zdrowia – wymaga bezzwłocznej reakcji, w szczególności w obliczu braków kadrowych w ww. grupach zawodowych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia pismem z dnia 27 marca 2026 r. poinformowała, że resort prowadzi prace nad nowelizacją ustaw dotyczących zawodów lekarza, lekarza dentystry oraz pielęgniarki i położnej. Obejmują one m.in. kwestie ograniczeń dostępu do tych zawodów wskazane przez Rzecznika. Projekty (UD384 i UD387) zostaną opublikowane do konsultacji publicznych, co umożliwi zapoznanie się z nimi oraz zgłaszanie uwag.

Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego (II.510.972.2021 z 15 stycznia 2026 r.) w sprawie odszkodowania za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie, które ma rozpoznać sędzia podległy prezesowi występującemu w charakterze strony.

W ocenie Rzecznika aktualny model właściwości sądu oraz reprezentacji Skarbu Państwa w postępowaniach za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie rodzi poważne wątpliwości z perspektywy bezstronności zewnętrznej sądu.

Rzecznik przypomniał, że problem ten był już przedmiotem wystąpienia generalnego z 18 stycznia 2023 r., w którym postulowano uczynienie Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa stałym reprezentantem Skarbu Państwa w sprawach z rozdziału 58 Kodeksu postępowania karnego. W odpowiedzi z 21 lutego 2023 r. Minister Sprawiedliwości – Prokurator Generalny wskazał, że takie rozwiązanie prowadziłoby do istotnej zmiany systemowej roli Prokuratorii Generalnej, która obecnie pełni funkcję instytucjonalnego pełnomocnika Skarbu Państwa jedynie w określonych ustawowo kategoriach spraw. Rzecznik, analizując tę odpowiedź, przedstawił w kolejnym wystąpieniu z 10 lutego 2025 r. zrewidowane stanowisko oraz alternatywne propozycje rozwiązań legislacyjnych. Do dnia sporządzenia niniejszego wystąpienia odpowiedź na tę korespondencję nie została udzielona.

W ocenie Rzecznika przyjęcie stanowiska Ministerstwa Sprawiedliwości co do niemożności powierzenia Prokuratorii Generalnej funkcji stałego reprezentanta Skarbu Państwa w omawianych sprawach nie usuwa problemu systemowego, jakim jest postrzeganie bezstronności sądu orzekającego o odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa za działania organów wymiaru

sprawiedliwości. Rzecznik zwrócił uwagę, że obecne brzmienie art. 554 § 2b Kodeksu postępowania karnego, które wiąże reprezentację Skarbu Państwa z prezesami sądów, których działalność mogła stanowić źródło odpowiedzialności odszkodowawczej, może prowadzić do sytuacji, w której sąd orzeka w sprawie, w której jego własny organ administracyjny występuje jako *statio fisci*. Taki układ procesowy, zdaniem Rzecznika, może rodzić uzasadnione wrażenie braku bezstronności zewnętrznej, nawet jeśli bezstronność wewnętrzna sędziego nie jest faktycznie naruszona.

Rzecznik podkreślił, że standardy wynikające z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, art. 6 ust. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka oraz art. 14 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych wymagają, aby sąd nie tylko był bezstronny, lecz także aby był postrzegany jako bezstronny przez stronę postępowania i opinię publiczną. W tym kontekście obecne rozwiązania ustawowe mogą pozostawać w kolizji z prawem do rzetelnego procesu.

W wystąpieniu przedstawiono dwie możliwe ścieżki zmian legislacyjnych. Pierwsza polegałaby na skoncentrowaniu właściwości rzeczowej do rozpoznawania spraw z rozdziału 58 Kodeksu postępowania karnego w jednym wyspecjalizowanym sądzie, funkcjonującym na wzór Sądu Lustracyjnego jako wyodrębniony wydział Sądu Apelacyjnego w Warszawie. Zdaniem Rzecznika rozwiązanie to pozwoliłoby na obiektywizację procedury z perspektywy zewnętrznej, bez istotnego wpływu na tempo rozpoznawania spraw ani na obciążenie budżetowe, co potwierdzają przedstawione dane statystyczne.

Drugą propozycją jest zmiana modelu reprezentacji Skarbu Państwa poprzez nowelizację art. 554 § 2b Kodeksu postępowania karnego w taki sposób, aby *statio fisci* przestał być prezes sądu, a funkcję tę przejął Minister Sprawiedliwości, którego procesowym reprezentantem w tych postępowaniach mogłaby być Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa. W ocenie Rzecznika rozwiązanie to w mniejszym stopniu ingerowałoby w strukturę sądownictwa, a jednocześnie usuwałoby konflikt postrzegany na linii sąd – reprezentacja Skarbu Państwa.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o rozważenie zainicjowania prac legislacyjnych zmierzających do dostosowania postępowania odszkodowawczego z rozdziału 58 Kodeksu postępowania karnego do standardów bezstronności sądu, a także o poinformowanie o zajęтым stanowisku wobec przedstawionych postulatów.

Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego (II.510.1200.2025 z 19 stycznia 2026 r.) w sprawie potrzeby wzmocnienia gwarancji procesowych osób, którym przedstawiono zarzuty lub które niesłusznie oskarżono, poprzez doprecyzowanie momentu przejścia postępowania z fazy *in rem* do *in personam*.

Problematyka przekształcenia postępowania przygotowawczego z fazy „w sprawie” (*in rem*) do fazy „przeciwko osobie” (*in personam*) i praw osób, które

zostały niesłusznie postawione w stan oskarżenia, jest stale przedmiotem zainteresowania Rzecznika.

Rzecznik przypomniał, że kwestie te były wcześniej przedmiotem kilku wystąpień generalnych. W odpowiedzi na ostatnie z nich, w piśmie z 3 lutego 2025 r., Ministerstwo Sprawiedliwości wskazało, że zwróciło się do Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego o analizę zgłoszonych postulatów, a ewentualna decyzja o rozpoczęciu prac legislacyjnych miała zależeć od opinii Komisji. Jednocześnie Rzecznik odnotował, że w projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 1600) uwzględniono jedynie postulat wydłużenia terminów przedawnienia roszczeń przysługujących z tytułu niesłusznego skazania, niesłusznego zastosowania środków zabezpieczających, niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania lub zatrzymania – z jednego roku do trzech lat.

Rzecznik wskazał, że mimo upływu niemal roku od deklaracji dotyczącej analizy postulatów odnoszących się do odszkodowania za niesłuszne postawienie zarzutów i niesłuszne oskarżenie, Komisja Kodyfikacyjna Prawa Karnego nie przedstawiła dotychczas opinii, a zagadnienia podniesione w wystąpieniu generalnym z 27 stycznia 2025 r. nie zostały – według wiedzy Rzecznika – poddane merytorycznej ocenie. W tym kontekście Rzecznik ponownie zwrócił uwagę na potrzebę wzmocnienia gwarancji procesowych osób, wobec których formułowane są zarzuty, oraz zapewnienia efektywnych instrumentów kontroli decyzji procesowych i ich następstw.

Rzecznik podniósł, że w praktyce postępowania przygotowawczego istotne znaczenie ma możliwość weryfikacji prawidłowości kwalifikacji prawnej czynu zarzucanego podejrzanemu, zwłaszcza w kontekście stosowania środków zapobiegawczych. Zwrócił uwagę, że choć sąd – rozpoznając wniosek o tymczasowe aresztowanie, rozstrzygając o przedłużeniu określonych środków, a także kontrolując nieizolacyjne środki zapobiegawcze – dokonuje oceny przesłanek ich stosowania, to brak jest wyraźnej podstawy ustawowej nakazującej wprost ocenę trafności kwalifikacji prawnej przyjętej przez oskarżyciela publicznego. Rzecznik wskazał na utrwalone stanowisko orzecznicze Sądu Najwyższego, zgodnie z którym sąd, orzekając w postępowaniu przygotowawczym o tymczasowym aresztowaniu, jest zobowiązany do oceny trafności kwalifikacji prawnej czynu w kontekście ustawowych przesłanek aresztowania. W ocenie Rzecznika uzasadnia to rozważenie wprowadzenia przepisu, który wprost zobowiązywałby sąd – przy stosowaniu lub przedłużaniu środków zapobiegawczych oraz przy rozpoznawaniu zażaleń na takie środki – do badania prawidłowości kwalifikacji prawnej czynu zarzucanego podejrzanemu.

Rzecznik zwrócił również uwagę na problem zbyt późnego formalizowania statusu podejrzanego, w szczególności w sprawach, w których organy ścigania nie sięgają po środki zapobiegawcze. W ocenie Rzecznika praktyka „odkładania” momentu przedstawienia zarzutów może prowadzić do ograniczenia realnej

możliwości korzystania z prawa do obrony w postępowaniu przygotowawczym, mimo że czynności podejmowane w sprawie bywają już ukierunkowane na konkretną osobę. Rzecznik zauważył, że status podejrzanego, choć wiąże się z dolegliwościami, daje jednocześnie istotne uprawnienia procesowe, w tym w zakresie dostępu do akt, możliwości składania wniosków dowodowych oraz udziału w czynnościach. W tym kontekście Rzecznik powiązał problem późnego przedstawiania zarzutów z szerszym zagadnieniem modelowym, wskazując na potrzebę refleksji nad kompleksową reformą postępowania przygotowawczego, w szczególności wobec dążeń do kontradiktoryjności postępowania sądowego, przy jednoczesnym utrzymywaniu inkwizycyjnych cech stadium przygotowawczego.

Kolejnym zagadnieniem wskazanym w wystąpieniu jest długotrwałe utrzymywanie zarzutów bez merytorycznego zakończenia postępowania, przy braku efektywnych mechanizmów wymuszających podjęcie decyzji kończącej postępowanie przygotowawcze. Rzecznik podkreślił uciążliwość wieloletniego pozostawania w statusie podejrzanego, w tym konsekwencje zawodowe i społeczne, a także ograniczoną skuteczność dostępnych instrumentów ochrony, w szczególności skargi na przewlekłość postępowania. Rzecznik wskazał, że obecny mechanizm zażaleniowy z art. 302 Kodeksu postępowania karnego nie zapewnia jednoznacznej i efektywnej kontroli zaniechań organów, zwłaszcza gdy brak jest formalnego rozstrzygnięcia w przedmiocie wniosków strony zmierzających do merytorycznego zakończenia postępowania. Z tego względu Rzecznik przedstawił propozycje zmian obejmujące jednoznaczne objęcie zażaleniem także zaniechań polegających na braku wydania rozstrzygnięcia, a także rozważenie wprowadzenia sądowej kontroli długotrwałej beczynności postępowania w fazie *in personam*, w tym poprzez możliwość wniesienia zażalenia do sądu po upływie określonego czasu bez podejmowania czynności procesowych.

Rzecznik podtrzymał również postulat rozszerzenia katalogu roszczeń odszkodowawczych w rozdziale 58 Kodeksu postępowania karnego tak, aby obejmował on przypadki niewątpliwie niesłusznego utrzymywania statusu podejrzanego oraz niewątpliwie niesłusznego oskarżenia, zwłaszcza gdy postępowanie kończy się umorzeniem lub uniewinnieniem. W ocenie RPO ochrona przed niesłusznym zaangażowaniem w proces karny powinna obejmować zarówno instrumenty reagowania w toku postępowania, jak i realną możliwość dochodzenia kompensacji za szkody materialne i niematerialne. Rzecznik zwrócił uwagę, że poszerzenie zakresu roszczeń miałyby również znaczenie prewencyjne, sprzyjając większej ostrożności w formułowaniu i utrzymywaniu zarzutów.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o rozważenie potrzeby inicjowania prac legislacyjnych w zakresie wzmocnienia obowiązków sądu przy kontroli środków zapobiegawczych poprzez

ocenę kwalifikacji prawnej czynu, doprecyzowania instrumentów zaskarżania zaniechań w postępowaniu przygotowawczym oraz ewentualnego wprowadzenia sądowej kontroli długotrwałej bezczynności w fazie *in personam*. Ponadto Rzecznik wniósł o przedstawienie stanowiska Ministerstwa co do potrzeby przeprowadzenia szerszej reformy modelu postępowania przygotowawczego w kierunku zapewnienia efektywnej realizacji prawa do obrony.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z 28 stycznia 2026 r. poinformował, że jedynie przedstawione przez RPO postulaty odnoszące się do problematyki odszkodowania i zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne utrzymywanie statusu podejrzanego oraz niesłuszne oskarżenie, zostaną rozpatrzone w późniejszym terminie. Zostały one przedstawione Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego, która do chwili obecnej nie ustosunkowała się do powyższego, informując jednocześnie o planowanym w tym roku podjęciu prac nad kompleksowymi zmianami w zakresie rozdziału 58 Kodeksu postępowania karnego.

Pozostałe postulaty przedstawione w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich Ministerstwo Sprawiedliwości oceniało jako niezasadne.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (II.519.916.2025 z 19 stycznia 2026 r.) w sprawie przetwarzania danych osobowych w policyjnych rejestrach.

Wystąpienie dotyczy problematyki policyjnych rejestrów danych, w szczególności wielkoskalowych zbiorów danych osobowych (*big data*), oraz ich zgodności z konstytucyjnymi i unijnymi standardami ochrony prawa do prywatności i danych osobowych. Rzecznik zwrócił uwagę, że Policja oraz inne służby publiczne dysponują coraz szerszymi możliwościami gromadzenia i przetwarzania danych, obejmujących również dane szczególnie wrażliwe, takie jak dane genetyczne, biometryczne czy informacje dotyczące pochodzenia rasowego lub etnicznego, przy czym przetwarzanie to odbywa się często bez wiedzy osób, których dane dotyczą.

Rzecznik wskazał, że zasadniczym celem przetwarzania danych w policyjnych rejestrach jest zapobieganie i zwalczanie przestępczości, jednak skala, zakres i techniczne możliwości łączenia oraz automatycznego przeszukiwania danych, w tym w ramach mechanizmów współpracy w Unii Europejskiej, znacząco zwiększają ryzyko nadmiernej i nieproporcjonalnej ingerencji w sferę życia prywatnego jednostki. W tym kontekście Rzecznik podkreślił, że długotrwałe przechowywanie danych osobowych w wielu rejestrach, często bez jasno określonych terminów ich usunięcia, stwarza stan trwałej niepewności prawnej po stronie osób objętych takimi zbiorami.

Szczególne uwaga została poświęcona funkcjonowaniu Krajowego Systemu Informacyjnego Policji jako scentralizowanego zbioru danych, który gromadzi i przetwarza informacje o osobach podejrzanych, oskarżonych, pokrzywdzonych oraz innych osobach mających jakikolwiek kontakt z działaniami Policji. Rzecznik

zauważył, że KSIP pełni rolę nadrzędnego systemu integrującego dane pochodzące z różnych policyjnych rejestrów, a jednocześnie funkcjonuje w znacznym zakresie na podstawie aktu o charakterze wewnętrznym, jakim jest zarządzenie Komendanta Głównego Policji. W ocenie Rzecznika tak ukształtowany model regulacyjny budzi poważne wątpliwości z punktu widzenia konstytucyjnej zasady ustawowej regulacji zasad i trybu gromadzenia oraz udostępniania danych osobowych.

Rzecznik zwrócił uwagę, że w obowiązujących przepisach brak jest precyzyjnych i jednoznacznych reguł dotyczących zakresu danych gromadzonych w KSIP, zasad ich retencji oraz momentu i trybu ich usuwania. W szczególności dotyczy to danych biometrycznych i genetycznych, których przetwarzanie – zgodnie z prawem Unii Europejskiej – powinno podlegać podwyższonym standardom ochrony i wymogowi bezwzględnej konieczności. Rzecznik wskazał, że mechanizmy corocznej weryfikacji przydatności danych, przewidziane w aktach wewnętrznych Policji, nie mogą zastępować ustawowych ograniczeń czasowych ani zapewniać wystarczającej ochrony przed nadmiernym i automatycznym przetwarzaniem danych.

W wystąpieniu podkreślono również znaczenie orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, które konsekwentnie akcentuje wymóg istnienia jasnej, dostępnej i przewidywalnej podstawy prawnej dla ingerencji w prawa podstawowe, a także konieczność wprowadzenia skutecznych mechanizmów kontroli – w tym sądowej – nad przetwarzaniem danych osobowych przez organy publiczne. Rzecznik zauważył, że obecny model nadzoru nad KSIP, oparty w dużej mierze na kontroli wewnętrznej oraz ograniczonych kompetencjach zewnętrznych organów nadzorczych, nie zapewnia wystarczających gwarancji ochrony praw jednostki.

W konkluzji Rzecznik wskazał na potrzebę podjęcia działań legislacyjnych zmierzających do kompleksowego uregulowania zasad funkcjonowania policyjnych rejestrów danych, w szczególności KSIP, w akcie rangi ustawowej. Zdaniem Rzecznika konieczne jest wprowadzenie jednoznacznych zasad gromadzenia, przetwarzania i przechowywania danych osobowych – zwłaszcza danych wrażliwych – z uwzględnieniem wagi czynu, roli osoby w postępowaniu oraz upływu czasu, a także wzmocnienie zewnętrznej i sądowej kontroli nad przetwarzaniem danych. Rzecznik zwrócił się do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji o dokonanie analizy przedstawionych problemów oraz rozważenie zainicjowania zmian legislacyjnych, które zapewniłyby zgodność krajowych rozwiązań z Konstytucją RP oraz prawem Unii Europejskiej, a następnie o poinformowanie o zajęтым stanowisku w tej sprawie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji pismem z dnia 11 marca 2026 r. poinformował, że przetwarzanie danych osobowych w Krajowym Systemie Informacyjnym Policji odbywa się na podstawie przepisów ustawy o Policji oraz ustawy o ochronie danych osobowych

przetwarzanych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości. Administratorem danych w KSIP jest Komendant Główny Policji. Dane te, w tym wrażliwe oraz biometryczne, mogą być przetwarzane wyłącznie w zakresie niezbędnym do realizacji ustawowych zadań Policji, w szczególności w celu zapobiegania i zwalczania przestępczości oraz zapewnienia bezpieczeństwa publicznego. Ponadto dane osobowe przechowywane w systemie podlegają okresowej weryfikacji pod kątem ich przydatności dla realizacji zadań Policji, nie rzadziej niż co 10 lat, a dane zbędne są usuwane. Osoba, której dane dotyczą, może wnioskować o ich sprostowanie, uzupełnienie lub usunięcie, jeżeli zostały zebrane lub są przetwarzane z naruszeniem przepisów prawa. Jednocześnie Sekretarz Stanu zaznaczył, że obowiązujące przepisy nie przewidują automatycznego informowania osób o wprowadzeniu ich danych do KSIP ani automatycznego usuwania danych np. w związku z zakończeniem postępowania.

Podkreślił również, że KSIP nie jest rejestrem osób skazanych, lecz systemem służącym gromadzeniu informacji o prowadzonych przez Policję sprawach. Wobec powyższego oraz kwestii poruszonych w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji rozważa możliwość doprecyzowania w ustawie o Policji kryteriów weryfikacji i przesłanek usuwania danych z KSIP w celu dalszego podniesienia standardów ochrony danych osobowych.

Minister Zdrowia (V.071.9.2025 z 19 stycznia 2026 r.) w sprawie przejścia małych pacjentów chorujących na choroby przewlekłe z opieki pediatrycznej do opieki dla dorosłych.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że problematyka przejścia małych pacjentów chorujących na choroby przewlekłe z opieki pediatrycznej do opieki dla dorosłych jest kluczowym, ale wciąż niewystarczająco uregulowanym elementem systemu ochrony zdrowia. Brak spójnych, jednolitych i powszechnych zasad przekazywania pacjentów z chorobami przewlekłymi prowadzi do ryzyka przerw w leczeniu, pogorszenia rokowania oraz dodatkowych obciążeń organizacyjnych zarówno dla pacjentów, ich rodzin, jak i dla podmiotów leczniczych. Problem dotyczy wielu dziedzin medycyny i ujawnia się szczególnie wyraźnie u pacjentów wymagających długotrwałego, wysokospecjalistycznego leczenia.

W przypadku mukowiscydozy model przejścia jest według RPO najlepiej zorganizowany. Ośrodki pediatryczne z wyprzedzeniem planują przekazanie pacjenta do opieki dla dorosłych, funkcjonuje wymiana informacji i współpraca zespołów, a transfer odbywa się pionowo i poziomo (gdy pacjent zmienia miejsce zamieszkania). Istotnym ograniczeniem pozostaje jednak niedobór wyspecjalizowanych ośrodków i ich przepustowości, co uzasadnia tworzenie nowych placówek lub wzmocnienie potencjału istniejących.

Znacznie trudniejsza sytuacja występuje w onkologii dziecięcej. Jak zaznaczył Rzecznik, dynamicznie rośnie liczba dorosłych pacjentów onkologicznych a część

pełnoletnich chorych, leczonych od dzieciństwa, preferuje kontynuację opieki w ośrodkach pediatrycznych.

W reumatologii problem transferu opieki ma charakter wieloaspektowy i obejmuje nie tylko wymiar medyczny, lecz także społeczny, psychologiczny, prawny, organizacyjny i finansowy. Kluczowym celem jest według RPO zapewnienie ciągłości leczenia po ukończeniu przez pacjenta 18. roku życia, zwłaszcza u chorych, u których w wieku rozwojowym uzyskano remisję. Brak jednolitych zasad i niewystarczająca współpraca między reumatologią dziecięcą i internistyczną sprzyjają dyskontynuacji terapii, co stanowi jedno z największych zagrożeń dla tej grupy pacjentów.

Transfer opieki w neurologii należy w ocenie Rzecznika do najbardziej złożonych procesów ze względu na różnorodność jednostek chorobowych, dużą liczbę pacjentów leczonych w ramach programów lekowych oraz znaczną grupę chorych z chorobami rzadkimi. Według RPO konieczne jest opracowanie standardów przekazywania pacjentów pomiędzy neurologią dziecięcą a neurologią dla dorosłych z udziałem Ministerstwa Zdrowia, Narodowego Funduszu Zdrowia, krajowych konsultantów, towarzystw naukowych oraz organizacji pacjenckich.

Choroby neurologiczne – część z nich jest leczona w ramach programów lekowych, a część poza programami lekowymi – w ramach limitów dla oddziałów, co stanowi wyzwanie dla podmiotów leczniczych. Inną grupą pacjentów są pacjenci niezdiagnozowani – wówczas wyznaczenie ścieżki dla pacjentów, którzy choroby zdiagnozowanej nie mają, jest bardzo trudne.

Najpoważniejszym problemem ośrodków neurologicznych dla dorosłych odnoszą się w szczególności do programów lekowych oraz diagnostyki i leczenia. W pierwszym przypadku szczególnym problemem są trudności w przekazywaniu pacjentów w programach lekowych z powodu braku finansowania. Istotną kwestią jest to, że występujące finansowanie w programach lekowych – limity w kontraktach – nie zakładają przyrostu liczby leczonych chorych wskutek: przejścia z opieki pediatrycznej czy nowych zachorowań w wieku dorosłym.

Rzecznik wskazał, że występują trudności w przekazywaniu pacjentów w programach lekowych z powodu finansowania. Stosowany jest inny tryb finansowania w ośrodkach dziecięcych i dorosłych, tj. w ośrodkach dziecięcych nie ma limitów, a w ośrodkach dla dorosłych te limity występują.

Dodatkowym ograniczeniem jest brak możliwości sformalizowanego przekazania pacjenta – z ośrodka dziecięcego do ośrodka dla dorosłych. Brak jest możliwości, aby wspólnie neurolog dziecięcy, neurolog dla dorosłych oraz pacjent i jego opiekunowie prawni – rodzice byli w stanie spotkać się i porozmawiać o tym, jak powinna wyglądać opieka, jakie są oczekiwania oraz możliwości.

Wyzwaniem jest również zapewnienie kontynuacji leczenia niestandardowego, tj. nie w programie lekowym, które jest stosowane w bardzo rzadkich przypadkach poza wskazaniami rejestracyjnymi. Zapewnienie takiej kontynuacji

leczenia jest wyzwaniem organizacyjnym, logistycznym oraz stanowi duży problem dla pacjentów, którzy takie leczenie otrzymują i nie wiedzą, czy będą mieli możliwość dalej korzystania z takiej terapii.

Według RPO nawet w dobrze poznanych chorobach, takich jak stwardnienie rozsiane, proces przekazania pacjenta bywa utrudniony, mimo że w innych krajach funkcjonują sprawdzone i skuteczne modele. Jeden z tych elementów mógłby być wprowadzony w naszym systemie opieki zdrowotnej bezkosztowo przez umożliwienie odbywania wspólnej wizyty – tej ostatniej w ośrodku dziecięcym i tej pierwszej w ośrodku dla dorosłych – jednocześnie. Wizyta ta mogłaby wyglądać tak, że pacjent jest w poradni neurologicznej fizycznie, ale jednocześnie jest teleporada z neurologiem dla dorosłych, która byłaby rozliczana w tym samym czasie. Tylko, że przy tym te dwa ośrodki musiałby mieć możliwość rozliczenia, w tym samym czasie tego świadczenia zdrowotnego. Rzecznik zaznaczył, że te wizyty i tak się odbędą, tak więc będą w kosztach ośrodków opiekujących się pacjentem. Natomiast ułatwiłoby pacjentom proces przejścia z ośrodka dziecięcego do ośrodka dla dorosłych.

Rzecznik wskazał, że konieczne są działania systemowe zapewniające płynne i bezpieczne przejście pacjentów z opieki pediatrycznej do opieki dla dorosłych, bez przerw w leczeniu i utraty ciągłości opieki specjalistycznej. Niezbędne jest wdrożenie: jednolitych standardów kliniczno-organizacyjnych przejścia, dostosowanych mechanizmów finansowania (w tym limitów/programów po stronie dorosłej), modelu wspólnej wizyty/teleporady przy przekazaniu, zwiększenia liczby i przepustowości ośrodków specjalistycznych.

RPO zwrócił się z prośbą o przedstawienie stanowiska w omawianej sprawie. W szczególności istotne jest wskazanie podejmowanych działań przez Ministerstwo Zdrowia w kwestii przejścia małych pacjentów chorujących na choroby przewlekłe z opieki pediatrycznej do opieki dla dorosłych, jak również planów resortu na najbliższy okres.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (ZPM.543.13.2026 z 19 stycznia 2026 r.) w sprawie umieszczenia w strzeżonym ośrodku dla cudzoziemców małoletniego bez opieki, który złożył wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej na terytorium RP.

W dniu 1 stycznia 2026 r. weszła w życie zmiana w art. 88a ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2025 r. poz. 223, ze zm). Umożliwia ona umieszczenie w strzeżonym ośrodku dla cudzoziemców małoletniego bez opieki, który złożył wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej na terytorium RP. Rozwiązanie to stanowi odejście od dotychczas obowiązujących regulacji, które bezwzględnie wykluczały stosowanie detencji wobec małoletnich bez opieki posiadających status wnioskodawcy w postępowaniu w sprawie udzielenia ochrony międzynarodowej.

Sam tryb wprowadzenia zmiany budzi poważne wątpliwości legislacyjne. Nie przewidywał jej rządowy projekt przedstawiony Sejmowi 6 sierpnia 2025 r. Zmianę zaproponowano dopiero w formie poprawek po pierwszym czytaniu w komisji 7 października 2025 r. – w efekcie nie poddano jej konsultacjom publicznym i opiniowaniu. Taki tryb podważa przejrzystość procesu legislacyjnego i może być oceniany jako wątpliwy z punktu widzenia standardów prawidłowej legislacji.

W opinii RPO nowa regulacja zawarta w art. 88a ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony prowadzi do istotnego obniżenia standardu ochrony praw cudzoziemców oraz praw dziecka. Stosowanie detencji wobec małoletniego cudzoziemca bez opieki nie odpowiada szczególnym potrzebom rozwojowym, emocjonalnym oraz psychologicznym dziecka. Środki o charakterze izolacyjnym mogą prowadzić do pogłębienia negatywnych skutków związanych z doświadczeniem przymusowej migracji, przemocy lub prześladowań, które często stanowią przyczynę ubiegania się o ochronę międzynarodową. Rzecznik wskazał, że dopuszczenie detencji małoletnich bez opieki, ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej, stoi w sprzeczności z zasadą nadrzędności najlepszego interesu dziecka, wyrażoną w art. 72 Konstytucji RP, art. 3 Konwencji o prawach dziecka i art. 24 Karty praw podstawowych UE. Kwestia detencji małoletnich bez opieki w strzeżonych ośrodkach prowadzonych przez Straż Graniczną była przedmiotem wspólnego wystąpienia Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzeczniczki Praw Dziecka do Prezesa Rady Ministrów. Przedstawione w nim argumenty przeciwko możliwości stosowania detencji wobec małoletnich cudzoziemców niezależnie od ich wieku pozostają aktualne.

Brak możliwości umieszczania takich dzieci w ośrodkach SG stanowił realizację zasady szczególnej ochrony dzieci, która powinna być rozszerzona także na pozostałych małoletnich bez opieki. RPO niezmiennie uważa, że poziom ich ochrony powinien być podwyższony i ujednoczony niezależnie od rodzaju postępowania administracyjnego wobec nich oraz ich wieku.

W uzasadnieniu opisywanej zmiany stwierdzono m.in., że małoletni bez opieki instrumentalnie wykorzystywali procedurę ochrony międzynarodowej, składając wnioski wyłącznie w celu zwolnienia z ośrodka, a następnie samowolnie opuszczali placówki opiekuńczo-wychowawcze. Takie ujęcie problemu przenosi odpowiedzialność za nieskuteczność systemu opieki na dzieci i wprowadza możliwość zastosowania prewencyjnej detencji, opartej na domniemanym ryzyku ich przyszłego zachowania. Reakcją ustawodawcy na takie przypadki powinno być wzmocnienie systemu wsparcia, a nie ograniczanie gwarancji przysługujących takim małoletnim.

RPO zwrócił się z prośbą o zajęcie stanowiska odnośnie do przedstawionej kwestii oraz o podjęcie działań zmierzających do skutecznego zapewnienia praw małoletnich cudzoziemców przebywających na terytorium RP bez opieki, w tym rozważenie zainicjowania zmian legislacyjnych mających na celu zapewnienia

standardów zgodnych z międzynarodowymi normami ochrony dzieci i zasadą najlepszego interesu dziecka.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji pismem z dnia 30 stycznia 2026 r. wyjaśnił, że poddany przez Rzecznika ocenie tryb procedowania zmiany art. 88a ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, wprowadzony w ramach poprawki poselskiej, uzyskał pozytywną rekomendację Rządu. Powyższa zmiana, zdaniem Sekretarza, została wprowadzona w odpowiedzi na stwierdzone przez SG nadużycia w zakresie zabezpieczenia najlepszego interesu małoletnich cudzoziemców bez opieki na gruncie obowiązujących przepisów prawa. Dotychczasowy stan prawny, odnoszący się do detencji małoletnich cudzoziemców, charakteryzował się rozbieżnością w zakresie dopuszczalności jej stosowania. To z kolei prowadziło do nadużyć polegających na wszczynaniu postępowania w sprawie ochrony międzynarodowej przez małoletnich bez opieki umieszczonych w strzeżonych ośrodkach, wyłącznie w celu zwolnienia ich z danej placówki. Następnie, wskazani cudzoziemcy, w zdecydowanej większości, w ciągu kilku dni oddalali się również z placówek opiekuńczo-wychowawczych, w których byli umieszczani po zwolnieniu ze strzeżonego ośrodka. Jednocześnie Sekretarz zapewnił, że MSWiA dostrzega potrzebę wzmocnienia gwarancji wykonawczych, w tym kontroli sądowej, opieki psychologicznej oraz rozwoju alternatywnych form opieki pozadetencyjnej i będzie w dalszym ciągu prowadził działania zmierzające do odpowiedniego stosowania dopuszczalnych prawem środków odnoszących się do małoletnich cudzoziemców bez opieki.

Minister Zdrowia i Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (III.502.2.2026 z 29 stycznia 2026 r.) w sprawie zapobiegania konsekwencjom spożywania alkoholu przez ciężarne kobiety.

Problematyka uzależnienia od alkoholu oraz działań na rzecz przeciwdziałania alkoholizmowi, zwłaszcza w kontekście wpływu spożywania alkoholu na życie i zdrowie, znajduje się w obszarze zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich. Pojawiające się w przestrzeni publicznej informacje o kobietach w ciąży uzależnionych od alkoholu skłaniają do zwrócenia uwagi na ten problem, szczególnie w aspekcie zapobiegania konsekwencjom spożywania alkoholu przez matki, w postaci spektrum płodowych zaburzeń alkoholowych u dzieci. Z ogólnodostępnych danych wynika, że na 300 tysięcy urodzeń aż 1000 dzieci rodzi się z FAS. Z FASD się nie wyrasta, nie ma na to lekarstwa, a obciążony nim człowiek będzie zmagał się z konsekwencjami przez całe życie. Artykuł 71 ust. 2 Konstytucji RP nakazuje, aby matka przed i po urodzeniu dziecka otrzymała szczególną pomoc władz publicznych, a w art. 68 ust. 3 Konstytucji RP podkreśla się obowiązek władz publicznych do zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej dzieciom i kobietom ciężarnym. Prawo do ochrony zdrowia jest konstytucyjnie gwarantowane, jest to prawo podstawowe wynikające z przyrodzonej i

niezbywalnej godności człowieka, którego przestrzeganie władza państwowa jest zobowiązana ochraniać.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich wskazane wyżej gwarancje, zarówno w stosunku do kobiet w ciąży jak i dzieci, nie są w pełni realizowane.

Rozproszone działania interwencyjne, profilaktyczne i edukacyjne w obszarze ochrony zdrowia nie przynoszą oczekiwanego rezultatu w postaci zachowania abstynencji przez ciężarne. Brak jest także regulacji prawnych w obszarze systemu wsparcia rodzin w kontekście dostępu do świadczeń m.in. świadczeń rodzinnych, świadczenia wychowawczego, programu „Za życiem”.

Dziecko z zespołem poalkoholowym to dziecko krzywdzone, któremu pomoc, poprzez działania dedykowane jego mamie nie przyszła na czas. Szeroko rozumiana problematyka FASD winna stać się przedmiotem wspólnych działań Ministerstwa Zdrowia i Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej skutkujących opracowaniem i wdrożeniem systemowych rozwiązań dotyczących profilaktyki i leczenia uzależnienia od alkoholu kobiet w ciąży oraz pomocy dedykowanej rodzinie, w której wychowuje się dziecko z FASD.

Życie jest fundamentalnym dobrem człowieka, a troska o życie i zdrowie należy do podstawowych obowiązków państwa, społeczeństwa i obywatela. Jak najszybsze unormowanie tej kwestii powinno być jednym z priorytetów polityki prozdrowotnej i prorodzinnej państwa, gdyż konsekwencje zaniechań w tym obszarze dotkliwie uderzają w grupy najsłabsze.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się z prośbą o zajęcie stanowiska oraz podjęcie stosownych działań.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej pismem z dnia 25 lutego 2026 r. zgodziła się ze stanowiskiem Rzecznika dotyczącym wsparcia kobiet w ciąży z problemem alkoholowym. Obszar ten wymaga kompleksowych i skoordynowanych rozwiązań, w których system pomocy społecznej pełni rolę komplementarną wobec systemu ochrony zdrowia. Przygotowywane obecnie projekty ustaw zakładają m.in. określenie minimalnych standardów poradnictwa specjalistycznego, wzmocnienie pracy z rodziną na poziomie lokalnym, stabilizację rodzinnych form pieczy zastępczej oraz usprawnienie współpracy międzyinstytucjonalnej. Planowane jest również przyznanie dzieciom z rodzin zastępczych i adopcyjnych uprawnienia do korzystania ze świadczeń opieki zdrowotnej poza kolejnością, co ma istotne znaczenie także w przypadku dzieci z FAS/FASD. Dodatkowo w ramach programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego przewidziano utworzenie Centrów Wsparcia Rodzin Zastępczych w każdym województwie, oferujących kompleksową pomoc, w tym diagnozę, terapię i wsparcie wytchnieniowe dla rodzin wychowujących dzieci o szczególnych potrzebach, w tym z FASD. Upowszechniana jest również specjalistyczna wiedza dotycząca diagnostyki i funkcjonowania dzieci z FAS/FASD, a system orzekania o niepełnosprawności umożliwia indywidualną, kompleksową ocenę ograniczeń funkcjonalnych dziecka

i dostosowanie form wsparcia do jego rzeczywistych potrzeb. Sekretarz Stanu podkreśliła konieczność dalszego wzmocnienia współpracy międzyresortowej, w szczególności z Ministerstwem Zdrowia oraz Ministerstwem Edukacji Narodowej, w zakresie profilaktyki, wczesnej diagnostyki, leczenia oraz wsparcia edukacyjnego i społecznego dzieci z FAS/FASD. Problematyka ta pozostaje w centrum zainteresowania Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej i będzie przedmiotem dalszych analiz oraz działań legislacyjnych i programowych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia pismem z dnia 27 lutego 2026 r. poinformowała, że w sprawie Spektrum Płodowych Zaburzeń Alkoholowych (FASD) resort prowadzi działania profilaktyczne i edukacyjne realizowane przez Krajowe Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom (KCPU). Obejmują one m.in. prowadzenie kampanii informacyjnych, udostępnianie materiałów edukacyjnych dla samorządów oraz realizację strony „Cięża bez alkoholu”. W drugiej połowie roku planowane jest ogłoszenie konkursu na działania edukacyjne w przestrzeni internetowej dotyczące wpływu alkoholu na ciążę i promocji abstynencji.

Dodatkowo obowiązujące przepisy rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie standardu organizacyjnego opieki okołoporodowej nakładają na personel medyczny obowiązek wczesnej identyfikacji spożywania alkoholu i innych substancji psychoaktywnych przez kobiety w ciąży, omawiania czynników ryzyka oraz dokumentowania podjętych działań. Tematyka FASD uwzględniona jest również w programach kształcenia lekarzy i personelu medycznego, zarówno w zakresie profilaktyki, jak i rozpoznawania problemowego używania alkoholu oraz prowadzenia edukacji zdrowotnej. KCPU prowadzi ponadto szkolenia oraz współpracuje z samorządem zawodowym pielęgniarek i położnych. Równolegle trwają prace legislacyjne nad nowelizacją ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, obejmujące m.in. propozycje wprowadzenia obowiązkowych ostrzeżeń na opakowaniach napojów alkoholowych dotyczących szkodliwości spożywania alkoholu przez kobiety w ciąży i karmiące piersią. Podsekretarz Stanu zapewniła, że Ministerstwo Zdrowia kontynuuje także dialog międzyresortowy oraz współpracę z organizacjami społecznymi i przedstawicielami rodziców dzieci z FASD w celu wypracowania rozwiązań systemowych w obszarze ochrony zdrowia, edukacji i polityki społecznej.

Ministra Sprawiedliwości Prokuratora Generalnego (II.510.1092.2025 z 29 stycznia 2026 r.) w sprawie stosowania przepisów Kodeksu postępowania karnego w zakresie dopuszczalności tzw. częściowej prawomocności orzeczenia.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego z ponownym wystąpieniem dotyczącym stosowania przepisów Kodeksu postępowania karnego w zakresie dopuszczalności tzw. częściowej prawomocności orzeczenia. Wystąpienie to stanowi kontynuację wcześniejszych działań Rzecznika w tej sprawie i zostało podjęte w związku z

odpowiedzią Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 września 2025 r., w której negatywnie odniesiono się do propozycji wprowadzenia do Kodeksu postępowania karnego regulacji wprost normującej instytucję częściowej prawomocności wyroku.

Rzecznik zauważył, że w odpowiedzi Ministra nie odniesiono się do kluczowego zagadnienia, jakim jest sytuacja prawna jednostki – oskarżonego oraz pokrzywdzonego – i skutki, jakie dla ich praw wywołuje połączenie kilku spraw karnych w jedno postępowanie na podstawie art. 33 Kodeksu postępowania karnego. W ocenie Rzecznika, argumentacja przedstawiona przez Ministerstwo Sprawiedliwości koncentrowała się przede wszystkim na perspektywie organizacyjnej i kompetencyjnej organów wymiaru sprawiedliwości, pomijając gwarancyjny charakter przepisów proceduralnych oraz standard sprawiedliwości proceduralnej, który powinien pozostawać w centrum regulacji procesu karnego.

Rzecznik przypomniał, że do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi dotyczące negatywnych konsekwencji łączności podmiotowej, ujawniających się w szczególności na etapie postępowania wykonawczego. W sytuacji częściowego zaskarżenia wyroku, zwłaszcza gdy dotyczy on kilku odrębnych czynów jednego oskarżonego, brak jednoznacznej regulacji dotyczącej częściowej prawomocności prowadzi do niepewności co do wykonalności rozstrzygnięć niezaskarżonych, w tym orzeczeń dotyczących kar, środków karnych oraz środków kompensacyjnych. Rzecznik podkreślił, że konsekwencje te dotyczą nie tylko oskarżonych, lecz również pokrzywdzonych, którzy w praktyce są zmuszeni oczekiwać na uprawomocnienie się całego wyroku, mimo że rozstrzygnięcia ich dotyczące nie zostały objęte środkiem odwoławczym.

Odnosząc się do stanowiska Ministra Sprawiedliwości, Rzecznik wskazał, że rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych wielokrotnie stanowiły podstawę do podejmowania interwencji legislacyjnych. W jego ocenie twierdzenie, że rolą Ministerstwa Sprawiedliwości nie jest inicjowanie zmian prawa w odpowiedzi na utrwaloną lub wadliwą praktykę orzecniczą, nie znajduje potwierdzenia w dotychczasowej praktyce ustawodawczej. Rzecznik zauważył również, że specyfika postępowania wykonawczego ogranicza możliwość skutecznej kontroli rozbieżności orzecznich przez Sąd Najwyższy, co dodatkowo przemawia za potrzebą jednoznacznej regulacji ustawowej.

Rzecznik odniósł się także do argumentu dotyczącego „ugruntowanej praktyki” sądów odwoławczych polegającej na orzekaniu w szerszym zakresie mimo częściowego zaskarżenia wyroku. Wskazał, że twierdzenie to nie zostało poparte danymi empirycznymi, a praktyka orzecnicza w tym zakresie jest zróżnicowana i zależna od właściwości miejscowej sądów oraz apelacji. Rzecznik podkreślił, że obowiązujące przepisy Kodeksu postępowania karnego, w szczególności art. 433 § 1, jednoznacznie wiążą sąd odwoławczy granicami zaskarżenia, a wyjątki od tej zasady mają charakter ściśle określony i wyjątkowy.

W ocenie Rzecznika, możliwość orzekania przez sąd drugiej instancji poza granicami środka odwoławczego nie stoi na przeszkodzie przyjęciu koncepcji częściowej prawomocności orzeczenia. Rzecznik zwrócił uwagę, że analogiczne rozwiązania funkcjonują od lat w postępowaniu cywilnym i nie prowadzą do destabilizacji systemu ani naruszenia zasady niepodzielności przedmiotu procesu. Zdaniem Rzecznika, argumenty odwołujące się do wygody organizacyjnej sądów nie mogą przeważać nad potrzebą zapewnienia jednostce realnej ochrony jej praw procesowych.

Rzecznik wskazał również na aktualny kontekst ustrojowy funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości, zauważając, że klasyczne ujęcie prawomocności jako połączenia niezaskarżalności i niepodważalności orzeczenia ulega obecnie istotnym napięciom. W tej sytuacji, w ocenie Rzecznika, przyjęcie koncepcji prawomocności rozumianej jako niezaskarżalność w drodze zwyczajnych środków odwoławczych, połączonej z wykonalnością orzeczenia, może w większym stopniu sprzyjać bezpieczeństwu prawnemu stron postępowania.

Mając na uwadze przedstawione argumenty, Rzecznik Praw Obywatelskich ponownie zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o rozważenie zainicjowania prac legislacyjnych zmierzających do jednoznacznego uregulowania instytucji częściowej prawomocności orzeczenia w Kodeksie postępowania karnego.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z 9 lutego 2026 r. poinformował, że Ministerstwo na obecnym etapie podtrzymuje swoje negatywne stanowisko wobec postulatów Rzecznika dotyczących stosowania przepisów Kodeksu postępowania karnego w zakresie dopuszczalności tzw. częściowej prawomocności orzeczenia. Jednocześnie, ponieważ wystąpienie RPO zostało skierowane również do Przewodniczącego i Zastępcy Przewodniczącego Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego, Sekretarz zadeklarował, że w przypadku zajęcia stanowiska przez KKPK zostanie ono przez Ministerstwo Sprawiedliwości wnikliwie rozważone.

Ministra Sprawiedliwości Prokuratora Generalnego (IV.7000.21.2026 z 2 lutego 2026 r.) w sprawie potrzeby zapewnienia skutecznej ochrony prawa własności właścicieli nieruchomości obciążonych urządzeniami przesyłowymi.

Rzecznik Praw Obywatelskich wystąpił do Ministra Sprawiedliwości w sprawie sytuacji właścicieli nieruchomości, na których w przeszłości posadowiono urządzenia przesyłowe bez wydania decyzji administracyjnej ograniczającej prawo własności, a następnie – w oparciu o utrwaloną w orzecznictwie wykładnię art. 292 w związku z art. 285 § 1 i 2 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny – przyjmowano możliwość nabycia przez przedsiębiorcę przesyłowego lub Skarb Państwa, jeszcze przed wejściem w życie przepisów o służebności przesyłu (tj. przed 3 sierpnia 2008 r.), służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu w drodze zasiedzenia. W ocenie Rzecznika, wykładnia

ta – ugruntowana konsekwentną linią orzecniczą Sądu Najwyższego i powszechnie honorowana przez sądy powszechne – wymaga ponownej weryfikacji w świetle najnowszych rozstrzygnięć Trybunału Konstytucyjnego z 2 i 3 grudnia 2025 r. oraz wynikających z nich konsekwencji dla ochrony prawa własności.

Rzecznik wskazał, że przyjmowane w praktyce rozumienie przepisów Kodeksu cywilnego skutkuje nieproporcjonalnym ograniczeniem konstytucyjnie chronionego prawa własności, prowadząc w istocie do trwałego uszczuplenia uprawnień właścicielskich bez zapewnienia adekwatnej kompensacji. W ocenie Rzecznika, taki sposób stosowania prawa narusza standardy wynikające z art. 64 ust. 2 i 3 w związku z art. 31 ust. 3 oraz art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, jak również standard ochrony własności przewidziany w art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Rzecznik podkreślił, że źródłem problemu nie jest pojedyncza decyzja ustawodawcy, lecz utrwalona „twórcza” wykładnia, która – odnoszona do dawnych stanów faktycznych – wywołuje efekt zbliżony do niedopuszczalnej retroakcji, posługuje się analogią dla wykreowania nowego typu ograniczenia prawa rzeczowego i w praktyce uprzywilejowuje przedsiębiorstwa przesyłowe kosztem właścicieli gruntów.

Rzecznik przypomniał, że przedstawiał podobne zastrzeżenia w licznych postępowaniach inicjowanych przed Trybunałem Konstytucyjnym w trybie kontroli konkretnej, jednak w wielu przypadkach postępowania były umarzone z przyczyn formalnych, co nie prowadziło do merytorycznego rozstrzygnięcia problemu. Rzecznik odwołał się także do sygnalizacji Trybunału z 2017 r., w której wskazano na brak przepisów intertemporalnych dotyczących stanów faktycznych korzystania z urządzeń przesyłowych usytuowanych na cudzym gruncie przed wprowadzeniem do polskiego systemu prawnego służebności przesyłu, oraz na wynikające stąd trudności z subsumpcją norm prawnych. Rzecznik zauważył, że mimo tej sygnalizacji ustawodawca nie usunął zidentyfikowanej luki, a niepewność prawna utrzymała się i nadal generuje liczne spory.

W wystąpieniu Rzecznik omówił znaczenie dwóch wyroków Trybunału Konstytucyjnego z grudnia 2025 r. Wskazał, że w sprawie P 10/16 Trybunał zakwestionował konstytucyjność rozumienia art. 292 w związku z art. 285 § 1 i 2 Kodeksu cywilnego w takim zakresie, w jakim pozwalało ono na nabycie – przed 3 sierpnia 2008 r. – służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu w sytuacji braku decyzji administracyjnej ograniczającej prawa właściciela. Jednocześnie Rzecznik zwrócił uwagę na wyrok z 3 grudnia 2025 r. w sprawie SK 17/18, w którym Trybunał odniósł się do problemu braku podstawy do wznowienia postępowania w razie wydania przez Trybunał wyroku o charakterze interpretacyjnym, co ma kluczowe znaczenie dla możliwości uzyskania realnej ochrony przez osoby, których sprawy zostały już prawomocnie zakończone.

Rzecznik podkreślił jednak, że same rozstrzygnięcia Trybunału – jako wyroki o charakterze interpretacyjnym (zakresowym) – nie tworzą w obecnych realiach sytuacji prawnej zapewniającej skuteczną i przewidywalną ochronę praw majątkowych obywateli. Rzecznik wskazał na brak publikacji obu wyroków w Dzienniku Ustaw, co może w praktyce rodzić spory co do ich bezpośredniej skuteczności. Zauważył również, że w składach orzekających uczestniczyły osoby, których status sędziowski jest kwestionowany, co – w ocenie Rzecznika – dodatkowo osłabia pewność co do normatywnego związania organów stosujących prawo treścią tych rozstrzygnięć. Na tym tle Rzecznik przywołał również wnioski wynikające z orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz stanowisko Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej odnoszące się do spełniania standardów niezawisłości i bezstronności.

Rzecznik zwrócił uwagę, że nawet abstrahując od aktualnych sporów instytucjonalnych, w orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalono pogląd, iż wyroki interpretacyjne lub zakresowe Trybunału Konstytucyjnego nie zawsze stanowią podstawę do wznowienia postępowania cywilnego. W konsekwencji nie istnieją gwarancje, że osoby poszukujące ochrony prawa własności uzyskają ją w drodze skargi o wznowienie postępowania, a ryzyko odrzucenia takich skarg jako niedopuszczalnych pozostaje realne. Rzecznik zauważył, że stan ten przekłada się zarówno na sprawy już prawomocnie zakończone, jak i na sprawy w toku, w których nadal podnoszona jest koncepcja zasiedzenia służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu sprzed 3 sierpnia 2008 r., a do Biura Rzecznika w dalszym ciągu wpływają wnioski obywateli skarżących się na naruszenie ich praw majątkowych.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości o zajęcie stanowiska w przedstawionych kwestiach, w tym o rozważenie działań, które pozwoliłyby zapewnić spójne i skuteczne mechanizmy ochrony konstytucyjnych praw majątkowych właścicieli nieruchomości oraz ograniczyć skalę sporów wynikających z historycznych zaszłości związanych z lokalizacją urzędzeń przesyłowych na cudzych gruntach.

**Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (VII.7035.1.2025 z 2 lutego 2026 r.)
w sprawie nieobjęcia studentów zagranicznych, nieposiadających
legitymacji studenckiej wystawionej przez polską uczelnię wyższą,
zakresem zniżki 51% na przejazdy kolejowe w pociągach osobowych.**

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęły wnioski dotyczące nieobjęcia określonej grupy studentów zagranicznych, a także doktorantów nieposiadających legitymacji studenckiej wydanej przez polską uczelnię wyższą, zakresem zniżki w wysokości 51% na przejazdy kolejowe pociągami osobowymi, pospiesznymi i ekspresowymi, przysługującej na podstawie biletów jednorazowych. Zgłaszane problemy nie mają charakteru incydentalnego, lecz stanowią kontynuację kwestii wielokrotnie podnoszonych przez Rzecznika w

wystąpieniach kierowanych do resortu infrastruktury oraz resortu właściwego do spraw szkolnictwa wyższego.

Rzecznik przypomniał, że istotna zmiana przepisów regulujących rodzaje dokumentów poświadczających uprawnienia do korzystania z ulgowych przejazdów nastąpiła w 2015 r., a następnie została utrzymana w niezmiennym kształcie w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury i Budownictwa z dnia 20 kwietnia 2017 r. w sprawie rodzajów dokumentów poświadczających uprawnienia do korzystania z ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego wydanym w 2017 r. W wyniku tej nowelizacji uwzględniono uprawnienie do korzystania z 51- procentowej zniżki m.in. przez studentów – obywateli polskich studiujących za granicą oraz studentów – obywateli Unii Europejskiej, w tym członków ich rodzin, studiujących zarówno w Polsce, jak i poza jej granicami. Od tego momentu dokumentem uprawniającym do skorzystania z ulgi dla obywatela polskiego stała się legitymacja studencka wydana przez polską uczelnię wyższą albo międzynarodowa legitymacja studencka International Student Identity Card, okazywana łącznie z dokumentem potwierdzającym tożsamość i wiek. W przypadku obywateli Unii Europejskiej dodatkowo wymagane jest okazanie dokumentu potwierdzającego prawo stałego pobytu w Polsce.

Rzecznik zauważył, że zmiany te były wprost motywowane zaleceniami Komisji Europejskiej. W piśmie Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju z 21 sierpnia 2015 r. wyjaśniono, iż nowelizacja stanowiła realizację zobowiązań wynikających z konieczności zapewnienia zgodności przepisów krajowych z zasadą równego traktowania i niedyskryminacji, wyrażoną w Traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej oraz w dyrektywie 2004/38/WE.

Niezależnie od wprowadzenia tych rozwiązań, Rzecznik konsekwentnie wskazywał na problem przekroczenia przez prawodawcę zakresu upoważnienia ustawowego, a w konsekwencji na zawężenie kręgu osób uprawnionych do ulg przejazdowych bez wyraźnej podstawy ustawowej. W odpowiedzi resort infrastruktury podnosił, że system ulg w publicznym transporcie zbiorowym stanowi element polityki społecznej państwa, w której kształtowaniu państwa członkowskie Unii Europejskiej zachowują znaczną swobodę. Jednocześnie wskazywano na znaczne obciążenia budżetu państwa związane z funkcjonowaniem ulg, z których w największym stopniu korzystają studenci jako grupa o wysokiej mobilności.

W dalszej korespondencji Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego w piśmie z 3 lipca 2019 r. zwrócił uwagę, że przepisy różnicujące możliwość skorzystania z ulgi w zależności od obywatelstwa lub miejsca zamieszkania mogą budzić wątpliwości. Jednocześnie zaznaczył, że Komisja Europejska analizowała tę kwestię, czego skutkiem było wprowadzenie wymogu okazania dokumentu potwierdzającego prawo stałego pobytu. Minister wskazał również na zasadność rozważenia zmiany rozporządzenia w kierunku umożliwienia doktorantom

posługiwania się legitymacją ISIC, zastrzegając jednak, że ewentualne rozszerzenie katalogu osób uprawnionych wiązałoby się z dodatkowymi skutkami finansowymi i pozostaje w kompetencji ministra właściwego do spraw transportu oraz ministra właściwego do spraw finansów publicznych.

Z kolei Sekretarz Stanu w Ministerstwie Infrastruktury w piśmie z 1 września 2019 r. podkreślił, że legitymacja ISIC jest jedynym powszechnie uznawanym międzynarodowym dokumentem potwierdzającym status studenta, skutecznie funkcjonującym także w polskim systemie ulg przejazdowych, bez zgłaszanych problemów w zakresie kontroli biletów. Jednocześnie resort uznał, że rozwiązanie to nie może być zastosowane wobec doktorantów, wobec braku międzynarodowej legitymacji jednoznacznie potwierdzającej status osoby odbywającej studia doktoranckie.

Mając na uwadze utrzymujące się wątpliwości, Rzecznik w piśmie z 11 sierpnia 2025 r. zwrócił się do Ministra Infrastruktury o ponowne przeanalizowanie problemu. W odpowiedzi z 11 grudnia 2025 r. wskazano, że kwestia ta nie stanowi elementu polityki transportowej i pozostaje poza właściwością resortu. Jednocześnie poinformowano o prowadzonych pracach nad kompleksową reformą systemu ustawowych ulg przejazdowych, obejmującą m.in. zmianę modelu delegacji ustawowych i przekazanie kompetencji w zakresie określania wzorów dokumentów potwierdzających uprawnienia bezpośrednio ministrom właściwym dla poszczególnych grup.

Rzecznik zwrócił uwagę, że zapowiadane zmiany wymagają szczególnej ostrożności, gdyż zakres podmiotowy uprawnienia do zniżki kolejowej dla studentów do 26. roku życia oraz doktorantów do 35. roku życia wynika wprost z ustawy z dnia 20 czerwca 1992 r. o uprawnieniach do ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego. W ocenie Rzecznika obecne brzmienie przepisów wykonawczych, w szczególności § 8–9 rozporządzenia, może świadczyć o nieuprawnionym zawężeniu tego kręgu, co rodzi wątpliwości z punktu widzenia art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Rzecznik podkreślił, że choć ustawodawca posiada swobodę decyzyjną w zakresie przyznawania ulg określonym grupom społecznym, to w sytuacji braku ustawowego ograniczenia kręgu beneficjentów niedopuszczalne jest wprowadzanie takich ograniczeń wyłącznie na poziomie rozporządzenia. Zdaniem Rzecznika możliwym rozwiązaniem kompromisowym byłoby powiązanie prawa do ulgi z okazaniem legitymacji ISIC wraz z dokumentem potwierdzającym wiek osoby uprawnionej. Rozwiązanie to należałoby uznać za bezpieczne i proporcjonalne, zwłaszcza że legitymacja ISIC, funkcjonująca pod patronatem UNESCO od 1968 r., jest powszechnie uznawana w Polsce i na świecie, a korzystają z niej miliony studentów z ponad 120 państw.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z prośbą o przeanalizowanie przedstawionego problemu oraz o

przedstawienie stanowiska resortu w kontekście planowanych zmian legislacyjnych.

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (III.502.8.2026 z 5 lutego 2026 r.) w sprawie sytuacji dzieci z niepełnosprawnością przebywających w domach pomocy społecznej.

Problematyka przestrzegania praw dziecka jest jednym z ważnych obszarów działalności Rzecznika Praw Obywatelskich. Przedstawiona w publikacji jednego z portali informacyjnych, sytuacja dzieci z niepełnosprawnością przebywających w domach pomocy społecznej skłania do ponownego zwrócenia uwagi na stan przestrzegania praw tej grupy dzieci.

Rzecznik występował już w tej kwestii do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w roku 2022, wówczas poinformowano o prowadzonych w resorcie pracach analitycznych. Ostatecznie jednak nie doszło do zmian istotnych z punktu widzenia realizacji praw dzieci z niepełnosprawnością. Zasada dobra dziecka jest eksponowana w wielu aktach prawnych oraz w orzecznictwie. Zgodnie z art. 72 Konstytucji RP Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę praw dziecka. Art. 3 Konwencji o prawach dziecka, poparty orzecznictwem Sądu Najwyższego, formułuje bezwzględny obowiązek prawny w postaci nakazu, by we wszystkich sprawach odnoszących się do dzieci sądy sugerowały się interesem dziecka jako wartością nadrzędną. Także Trybunał Konstytucyjny wskazał, że dobro dziecka jest konstytucyjną klauzulą generalną, której podporządkowane są wszelkie regulacje w sferze stosunków między rodzicami i dziećmi. Każde dziecko ma prawo do wzrastania w stabilnym środowisku wychowawczym, a dziecko, które nie może się wychowywać w swojej biologicznej rodzinie, ma prawo uzyskać stałą opiekę w rodzinnopodobnych formach pieczy lub w nowej rodzinie poprzez adopcję.

Rzecznik zauważył, że pobyt dzieci w domu pomocy społecznej nie stanowi przeszkody do podejmowania działań w celu poszukiwania rodziny adopcyjnej. Natomiast obowiązujące przepisy nie zawierają formalnej procedury zobowiązującej do poszukiwania dla dziecka umieszczonego w takiej placówce rodzin zastępczych, a tym samym włączenia tych dzieci w system pieczy zastępczej. Z przedstawionych Ministrowi danych w skierowanym wystąpieniu z 2022 r. wynikało, że znikoma liczba dzieci opuszcza domy pomocy społecznej z powodu przeniesienia do rodzinnej pieczy zastępczej i rodzin adopcyjnych. Taki stan powoduje, że prawa dzieci z niepełnosprawnością gwarantowane przepisami prawa nie są w pełni realizowane.

W ocenie Rzecznika realizacja praw dziecka wymaga zatem od ustawodawcy oraz organów wykonujących prawo spójnych systemowo działań tak, aby interes najmłodszych nie był narażony na szwank. Ponadto, konieczne jest wypracowanie rozwiązań, które nie tylko zapobiegną umieszczeniu dzieci w domach pomocy społecznej i pieczy instytucjonalnej, ale będą skutkowały przeniesieniem dzieci obecnie przebywających w placówkach pomocowych do

rodzinnej pieczy zastępczej. Taki kierunek zmian jest bowiem pożądanym i odpowiadałby wymogom współczesnego spojrzenia na sytuację dzieci z niepełnosprawnością.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z prośbą o podjęcie stosownych działań na rzecz poprawy systemu wsparcia dla dzieci z niepełnosprawnością i zapewnienia skutecznej realizacji ich praw.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej pismem z dnia 30 marca 2026 r. poinformowała, że w sytuacji, gdy rodzice nie mogą sprawować opieki nad dzieckiem, podstawową i preferowaną formą wsparcia pozostaje piecza zastępcza, w szczególności jej rodzinne formy. Umieszczenie małoletniego w domu pomocy społecznej ma charakter ostateczny i każdorazowo wymaga decyzji sądu opiekuńczego. Ministerstwo prowadzi obecnie prace legislacyjne mające na celu ograniczenie kierowania dzieci do domów pomocy społecznej oraz rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej. Projekt ustawy (UD315) przewiduje m.in. obowiązek podejmowania działań na rzecz umieszczania dzieci z DPS w pieczy rodzinnej oraz docelowe kierowanie do DPS wyłącznie osób pełnoletnich. Równolegle przygotowywana nowelizacja (UD354) wzmacnia system pieczy zastępczej, zwiększa wsparcie dla rodzin oraz wprowadza nowe rozwiązania, w tym instytucję rodziny opiekuńczej dla pełnoletnich osób z niepełnosprawnościami. Podejmowane przez resort działania wpisują się w proces deinstytucjonalizacji i mają na celu zapewnienie dzieciom wychowania w środowisku jak najbardziej zbliżonym do rodzinnego oraz rozwój form wsparcia dostosowanych do ich indywidualnych potrzeb.

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (VI.7217.1.2024 z 5 lutego 2026 r.) w sprawie przeciwdziałania bezdomności.

Problematyka bezdomności znajduje się w zainteresowaniu Rzecznika od wielu lat, czego dowodem jest działająca przy RPO Komisja Ekspertów ds. Przeciwdziałania Bezdomności. Celem działalności Komisji jest monitorowanie problemów związanych z sytuacją osób w kryzysie bezdomności i promowanie dobrych rozwiązań w zakresie przeciwdziałania bezdomności, w tym sygnalizowanie koniecznych działań administracji publicznej oraz zmian legislacyjnych. Od 2016 roku, w korespondencji z Ministrem odpowiedzialnym za politykę społeczną i pomoc socjalną, wspólnie z Komisją, Rzecznik podnosił kwestie związane z tzw. ogólnopolskim liczeniem osób bezdomnych. Dlatego z uznaniem przyjął informację o planach przeprowadzenia kolejnego badania liczby osób w kryzysie bezdomności, gdyż jednym z kluczowych narzędzi, zdaniem Rzecznika, umożliwiających rozwiązywanie problemu bezdomności i zapobieganie mu jest rzetelna diagnoza tego zjawiska. Winna ona prowadzić do identyfikacji wszelkich rodzajów bezdomności, określać jej skalę oraz charakter problemów i potrzeb ludzi nią dotkniętych, a także wskazywać bariery, na jakie napotyka się przy wychodzeniu z bezdomności. Informacje, sprzed dwóch lat, o

dokonanych i planowanych zmianach w prowadzonym przez Ministerstwo Ogólnopolskim Badaniu Liczby Osób Bezdomnych, zbieżnych z niektórymi rekomendacjami przedstawionymi przez Ekspertów Komisji ds. Przeciwdziałaniu Bezdomności przy Rzeczniku Praw Obywatelskich, Rzecznik również przyjął wówczas z satysfakcją. Niemniej jednak, ponowne uwagi RPO zgłoszone wtedy pod rozważę Ministerstwa pozostały bez odpowiedzi.

W związku z powyższym RPO przekazał Minister rekomendacje zgłoszone przez Pana Jakuba Wilczka – Przewodniczącego Ogólnopolskiej Federacji na rzecz Rozwiązywania Problemu Bezdomności i Pana Profesora Ryszarda Szarfenberga z Europejskiej Sieci Przeciwdziałania Ubóstwu będących członkami Komisji Ekspertów, wskazujących na dalsze zmiany w sposobie prowadzenia badania. W ich ocenie wskazane rekomendacje wpłyną na jakość badania czyniąc je bardziej precyzyjnym i dokładnym, co spotkało się z aprobatą zarówno Rzecznika, jak i pozostałych członków Komisji Ekspertów.

Rzecznik zwrócił się do Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z prośbą o zajęcie stanowiska w tej sprawie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej pismem z dnia 11 lutego 2026 r. zapewniła, że rozwiązania dotyczące metod zbierania danych statystycznych o osobach w kryzysie bezdomności w Polsce nie tylko spełniają normy ustalone w międzynarodowych standardach, ale też wykraczają poza określony nimi zakres, uwzględniając lokalną specyfikę i umożliwiając dokładniejszy, dostosowany do niej pomiar skali zjawiska bezdomności. Powyższe realizowane jest wg założeń Europejskiej Typologii Bezdomności i Wykluczenia Mieszkaniowego w wersji uproszczonej, zalecanej przez międzynarodową Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju.

Jednocześnie, dostrzegając potrzebę dalszego rozwijania działań na rzecz przeciwdziałania bezdomności, Podsekretarz Stanu wskazała, iż Ministerstwo planuje jeszcze w tym roku rozpoczęcie realizacji projektu „Opracowanie skutecznego systemu wsparcia dla osób w kryzysie bezdomności oraz osób nią zagrożonych”, ze środków Funduszy Europejskich dla Rozwoju Społecznego. Zakłada ono m.in. aktualizację kwestionariusza Ogólnopolskiego badania liczby osób w kryzysie bezdomności i analizy jego wyników we współpracy z podmiotem badawczym, co koreluje z rekomendacjami Rzecznika. Ponadto, planowane jest powołanie Międzyministerialnego Zespołu ds. Bezdomności pod kierownictwem Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Ministra Sprawiedliwości Prokuratora Generalnego (II.510.63.2023 z 10 lutego 2026 r.) w sprawie zamiany kary ograniczenia wolności na zastępczą karę pozbawienia wolności.

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich przeprowadzono pogłębioną analizę problematyki zamiany kary ograniczenia wolności na zastępczą karę pozbawienia wolności. Analiza ta nie miała charakteru incydentalnego ani wyłącznie dogmatycznego. Została oparta na szerokiej kwerendzie sądowej obejmującej

545 prawomocnych orzeczeń, uzyskanych z blisko 40 sądów powszechnych, reprezentatywnych dla przyjętej w nich praktyki stosowania art. 65 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy. Badaniem objęto zarówno orzeczenia sądów pierwszej instancji, jak i rozstrzygnięcia wydane w postępowaniu zażaleniowym.

Wyniki tej analizy zostały przedstawione w piśmie z dnia 7 listopada 2024 r. Wskazano w nim pięć modeli obliczania zastępczej kary pozbawienia wolności funkcjonujących obecnie w praktyce orzeczniczej, a także zidentyfikowano poważne rozbieżności interpretacyjne dotyczące m.in. relacji art. 12c k.k.w., art. 35 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny oraz art. 64 i 65 k.k.w. Zwrócono również uwagę na praktyczne problemy pojawiające się w sytuacjach, w których skazany wykonał obowiązki w postaci nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne lub potrącił z wynagrodzenia, lecz nie zrealizował innych obowiązków nałożonych wyrokiem, w tym obowiązków o charakterze kompensacyjnym czy probacyjnym.

Rzecznik przedstawił propozycje rozwiązań legislacyjnych, obejmujące zarówno zmiany ustawowe (m.in. art. 35 § 1 k.k., art. 63b, 63c, 64, 65 i 65a k.k.w.), jak i postulaty modyfikacji przepisów wykonawczych dotyczących czynności kuratorów sądowych. Intencją tych propozycji było uporządkowanie metodologii obliczania kary zastępczej, wzmocnienie kontroli wykonywania obowiązków oraz zapewnienie większej przejrzystości i przewidywalności rozstrzygnięć sądowych.

Ministerstwo Sprawiedliwości w piśmie z dnia 4 marca 2025 r., sygn. DWOiP-II.053.3.2024, podzieliło ocenę, że w praktyce nie wykształcił się jednolity sposób kalkulacji zastępczej kary pozbawienia wolności oraz że istnieją rozbieżności interpretacyjne w zakresie stosowania art. 64 i 65 k.k.w. Jednocześnie Ministerstwo nie poparło większości przedstawionych propozycji legislacyjnych, uznając je za zbyt kazuistyczne lub niewystarczająco rozwiązujące zasadniczy problem metodologii obliczeń. Wskazano, że trudności te wynikają w dużej mierze z nieprecyzyjności obowiązujących przepisów oraz z ich zróżnicowanej interpretacji przez sądy.

Warto jednak podkreślić, że przeprowadzona kwerenda wykazała nie tylko rozbieżności teoretyczne, lecz przede wszystkim praktyczne konsekwencje obecnego stanu prawnego. W znacznej liczbie spraw wnioski o zarządzenie kary zastępczej były kierowane dopiero po upływie okresu, na który orzeczono karę ograniczenia wolności, a sądy – nierzadko – uznawały karę za wykonaną wyłącznie z uwagi na upływ czasu, mimo niewykonania części obowiązków. W innych przypadkach orzekano karę zastępczą wobec osób, które podejmowały realne próby realizacji obowiązków, lecz z przyczyn osobistych nie były w stanie wykonać ich w pełnym wymiarze. Takie rozbieżności rodzą wątpliwości co do realizacji celów kary oraz zasady proporcjonalności reakcji karnej.

Ministerstwo wskazało na potrzebę pogłębionej nowelizacji przepisów i ewentualne skierowanie problematyki do prac Komisji Kodyfikacyjnej Prawa

Karnego. Jednocześnie zaproponowano rozważenie zmian m.in. w zakresie art. 34 § 1 k.k. (tj. orzeczenie kary ograniczenia wolności wyłącznie w miesiącach) oraz doprecyzowania możliwości zarządzania kary zastępczej w razie uchylania się od wykonania obowiązków kompensacyjnych.

Niestety, pomimo upływu blisko roku od zajęcia przez Ministerstwo stanowiska, zagadnienie to nie zostało uwzględnione ani w ramach prac nad reformą ujętą w druku sejmowym nr 1600, ani w projekcie nowelizacji dedykowanej Kodeksowi karnemu wykonawczemu (UD194). W żadnym z projektów ustaw procedowanych z inicjatywy Ministra Sprawiedliwości nie znalazły się regulacje odnoszące się do wskazanych problemów.

W ocenie Rzecznika aktualny model orzekania zastępczej kary pozbawienia wolności wymaga systemowego uporządkowania. Niezależnie od różnic w ocenie szczegółowych rozwiązań, zarówno analiza Biura Rzecznika, jak i stanowisko Ministerstwa potwierdzają istnienie realnych trudności interpretacyjnych oraz potrzebę ujednoczenia praktyki. Brak reakcji legislacyjnej utrwała stan niepewności prawnej, który dotyka zarówno skazanych, jak i pokrzywdzonych oraz organy wykonawcze.

Mając na uwadze powyższe Rzecznik zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o ponowne rozważenie zainicjowania prac legislacyjnych w kierunku uporządkowania zasad orzekania zastępczej kary pozbawienia wolności w postępowaniu wykonawczym.

Ministra Finansów (V.511.593.2025 z 12 lutego 2026 r.) w sprawie zwolnienia z podatku od spadków i darowizn dla osób najbliższych.

Rzecznik zwrócił się do Ministra Finansów w związku z licznymi skargami obywatelskimi dotyczącymi kwestii zwolnienia z podatku od spadków i darowizn dla osób najbliższych. Analiza kierowanych skarg wskazuje, że nadal osiã sporów między podatnikami a organami jest możliwość skorzystania ze zwolnienia z podatku od spadków i darowizn w przypadku terminowego zgłoszenia do organu podatkowego faktu otrzymania darowizny, ale dokonania przez darczyńcę przelewu środków pieniężnych na rachunek wierzyciela obdarowanego w wykonaniu zobowiązania obdarowanego wobec tego podmiotu.

Rzecznik wskazał na ocenę sądów administracyjnych, które przyjęły korzystną dla podatników interpretację spornego uregulowania, dopuszczającą skorzystanie ze zwolnienia podatkowego w sytuacji przekazania środków pieniężnych bezpośrednio na rachunek bankowy osoby trzeciej – wierzyciela obdarowanego. Ponadto cel, jakim jest zapewnienie szczelności systemu podatkowego, zostanie osiągnięty także w przypadku, gdy mamy do czynienia z udokumentowaniem darowizny środków pieniężnych dowodem ich przekazania na rachunek bankowy innego niż obdarowany podmiotu, ale na jego rzecz. W takiej sytuacji nie wystąpi pole do nadużyć i jednocześnie zapewniona zostanie pełna realizacja normy celu społecznego.

Rzecznik powołał się na uchwałę NSA z 2023 r. podjętą na wniosek RPO dotyczącą problematyki tzw. darowizn gotówkowych, tj. sytuacji dokonania wpłaty przez obdarowanego na własną rzecz środków pieniężnych otrzymanych od darczyńcy w gotówce. NSA uznał wówczas, że warunkiem wystarczającym do skorzystania ze zwolnienia podatkowego jest udokumentowanie dokonania przekazania środków pieniężnych we wskazany w tym przepisie sposób przez darczyńcę na rzecz obdarowanego. Sentencje zawarte w ww. uchwale NSA organy podatkowe zaczęły traktować jako uniwersalną i mającą szerokie zastosowanie także do innych spraw, niż dotyczące tzw. darowizn gotówkowych.

Mając na uwadze powyższe, w opinii Rzecznika nie do zaakceptowania jest profiskalne stanowisko prezentowane przez organy podatkowe, które prowadzi do zwięźającej interpretacji art. 4a ust. 1 pkt 2 u.p.s.d, w efekcie pozbawiając podatników możliwości skutecznego skorzystania ze zwolnienia w podatku od spadków i darowizn dla osób najbliższych. Niejasna konstrukcja ww. zwolnienia i niekorzystna wykładnia spornego sformułowania w praktyce prowadzi do powstania stanu niepewności wśród obywateli i konieczności kierowania spraw do sądów. Co więcej, dla podatników nie jest zrozumiałe, dlaczego w podobnych sytuacjach część obywateli może skutecznie skorzystać ze zwolnienia podatkowego, a pozostali nie. Taki stan wywołuje wątpliwości co do jednolitości stosowania przepisów oraz przejrzystości systemu podatkowego.

Rzecznik nadmienił, że zwolnienie dla osób najbliższych ma charakter prorodzinny i ma służyć wspieraniu obywateli w realizacji ich potrzeb rodzinnych. Rozwiązanie to stanowi wyraz realizacji art. 71 ust. 1 Konstytucji RP, który nakłada na państwo obowiązek uwzględniania dobra rodziny w polityce społecznej i gospodarczej.

Reasumując, Rzecznik zwrócił się do Ministra Finansów z prośbą o rozważenie dokonania zmiany w zakresie dotychczasowej praktyki oraz o wskazanie możliwych działań, także legislacyjnych, w celu zapewnienia jednoznacznego i przewidywalnego stosowania omawianych przepisów na korzyść podatników.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów pismem z dnia 11 marca 2026 r. odniósł się do postulatów przedstawionych w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich w sprawie możliwości skorzystania ze zwolnienia od podatku z art. 4a ust. 1 ustawy o podatku od spadków i darowizn. Wyraził stanowisko, że na ten moment nie jest zasadna zmiana linii interpretacyjnej organów podatkowych w ww. zakresie. W odpowiedzi do RPO wskazał, iż MF monitoruje na bieżąco działanie przepisów podatkowych, w tym opierających się o orzecznictwo sądów administracyjnych. Podsekretarz Stanu zapewnił, że dostrzega podniesiony w wystąpieniu problem związany z dokumentowaniem darowizn, co powoduje konieczność dokonania głębszej analizy na temat możliwości wprowadzenia ułatwień dla podatników w limitowanym ustawą zakresie, mając przy tym na względzie zapewnienie szczelności systemu podatkowego.

**Minister Zdrowia i Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji
(V.7202.2.2025 z 16 lutego 2026 r.) w sprawie problemu używania wyrobów
pirotechnicznych widowiskowych.**

W związku z wpływającymi wnioskami obywateli i organizacji pozarządowych Rzecznik zwrócił uwagę na kwestię dotyczącą używania wyrobów pirotechnicznych widowiskowych, potocznie nazywanych fajerwerkami. Problem ten był poruszony także na posiedzeniu Rady Osób z Niepełnosprawnościami, funkcjonującej przy Biurze RPO. W opinii RPO powyższa kwestia ma istotny wpływ na realizację prawa do ochrony zdrowia, o którym mowa w art. 68 Konstytucji RP, jak również na bezpieczeństwo obywateli, zgodnie z art. 5 Konstytucji RP. Po pierwsze, wśród najważniejszych negatywnych skutków korzystania z fajerwerków, wymienić należy często występujące uszkodzenia ciała zarówno u osób bezpośrednio je odpalających, jak i u osób postronnych. Są one również przyczyną wielu pożarów. Po drugie, wystrzały fajerwerków wywołują hałas i błyski, które także szkodzą zdrowiu, a nawet mogą zagrażać życiu. Grupę szczególnie narażoną stanowią dorośli i dzieci w spektrum autyzmu, osoby z epilepsją oraz wszystkie inne osoby wrażliwe na hałas, w tym małe dzieci. Wystrzały fajerwerków negatywnie wpływają na słuch, zwłaszcza u dzieci, co potwierdzają dane zaprezentowane w opracowaniu Kancelarii Senatu na temat zagrożenia hałasem. Wskazano, że szkodliwe działanie hałasu na organizm człowieka objawia się zmęczeniem, gorszą wydajnością nauki, trudnościami w skupieniu uwagi, zaburzeniami orientacji, drażliwością, podwyższonym ciśnieniem krwi, bólem i zawrotami głowy, czasowymi lub trwałymi uszkodzeniami słuchu, występowaniem szumów usznych. U małych dzieci hałas budzi duży niepokój, niepewność, zagubienie, wywołuje płacz. Po trzecie jako negatywny skutek korzystania z fajerwerków należy wskazać emitowanie wielu szkodliwych substancji do atmosfery, co nie pozostaje obojętne dla zdrowia ludzi, ponieważ osłabia ich układ oddechowy, nasila objawy astmy i alergii oraz wpływa na różne inne funkcje organizmu. Szkodliwe substancje przedostają się również do wody i gleby, w wyniku czego przenikają do układów pokarmowych i wpływają m.in. na gospodarkę hormonalną.

Zdaniem Rzecznika, aktualny stan wiedzy nie pozostawia wątpliwości, że wystrzały fajerwerków, zwłaszcza tych z klasy F2, F3 i F4, stanowią realne zagrożenie dla zdrowia, a czasem także życia ludzi, jak również mają negatywny wpływ na środowisko oraz bezpieczeństwo obywateli. Ponadto nierzadko, wbrew zakazowi, z fajerwerków korzystają dzieci, niemające najczęściej świadomości zagrożenia, jakie materiały te stanowią i które właśnie z tego powodu powinny być chronione w sposób szczególny, zgodnie z art. 72 ust. 1 Konstytucji. RPO wskazał, że używanie fajerwerków nie jest w pełni uregulowane przez polskie prawo.

Jednocześnie Rzecznik zauważył, że całkowity zakaz używania fajerwerków byłby nadmiernym ograniczeniem wolności i praw jednostek. Natomiast

rozwiązaniem, które powinno być rozważone, jest wyposażenie organów jednostek samorządu terytorialnego (np. rad gmin) w niebudzącą wątpliwości kompetencję do zakazywania lub ograniczania prawa do używania fajerwerków na określonym obszarze.

Mając na uwadze powyższe Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Minister Zdrowia i Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie wskazanych problemów.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji pismem z dnia 23 marca 2026 r. poinformował, że resort podziela stanowisko Rzecznika dotyczące problemu niewłaściwego używania fajerwerków. Jednocześnie wskazał, że ich obrót i klasyfikacja są regulowane głównie przez przepisy pozostające w kompetencji innych resortów. Sprzedaż większości wyrobów pirotechnicznych klas F1–F3, T1, P1 jest dozwolona bez koncesji, ale tylko dla osób pełnoletnich. Potwierdził, iż do największej liczby wypadków dochodzi w okresie sylwestrowym i wynika to głównie z nieprzestrzegania zasad bezpieczeństwa. Obowiązujące przepisy pozwalają ograniczać używanie fajerwerków na poziomie lokalnym np. przez wojewodów i gminy, a ich niewłaściwe użycie może skutkować odpowiedzialnością za wykroczenia lub przestępstwa. Ponadto Sekretarz zaznaczył, że trwają prace legislacyjne nad wprowadzeniem zakazu używania fajerwerków klas F2 i F3, z możliwością dopuszczenia ich użycia w wybrane dni np. Sylwester.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia pismem z dnia 25 marca 2026 r. poinformowała, że Minister Zdrowia nie posiada kompetencji do samodzielnego regulowania używania wyrobów pirotechnicznych, natomiast dostrzega znaczenie sygnalizowanego przez Rzecznika problemu dla zdrowia publicznego i deklaruje współpracę w zakresie działań mieszczących się w ramach ustawowych zadań resortu zdrowia. Wskazała na możliwość dokonania analizy zasadności zainicjowania badań naukowych dotyczących wpływu hałasu impulsowego i emisji zanieczyszczeń powstających podczas używania fajerwerków na zdrowie publiczne, w szczególności na osoby z grup zwiększonej wrażliwości, a także udział w pracach międzyresortowych dotyczących proponowanych rozwiązań systemowych, o ile będą one pozostawały w związku z ochroną zdrowia.

Minister Klimatu i Środowiska (V.7203.92.2025 z 16 lutego 2026 r.) w sprawie zagrożeń dla środowiska, zdrowia i życia ludzi.

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich prowadzone jest postępowanie wyjaśniające związane z przedsięwzięciami realizowanymi w R., na terenie hałdy kopalni „M.”, należącej do Polskiej Grupy Górniczej S.A. Sprawa ta została podjęta na skutek doniesień mieszkańców oraz władz gminnych o niemal nieustannej emisji gazów i pyłów z hałdy. Emisja ma przy tym wykraczać daleko poza obszar prowadzonych działań i sięgać terenów mieszkalnych. Czarny pył osiada na budynkach, samochodach i roślinności. Problem staje się szczególnie uciążliwy

dla mieszkańców w okresie letnim, kiedy nie mogą oni swobodnie korzystać ze swoich posesji, ogrodów, tarasów i balkonów z powodu codziennego ich pokrycia warstwą pyłu. Mieszkańcy R. od wielu już lat skarżą się na zanieczyszczenia, bezskutecznie oczekując na efektywną pomoc ze strony organów ochrony środowiska.

Zarówno władze miasta, jak i skarżący, nie zgadzają się z komunikatami instytucji publicznych, jakoby emisja pyłów i gazów z hałdy była zjawiskiem incydentalnym i nieszkodliwym dla zdrowia. Uważają, że dane mające wskazywać, iż emisja nie przekracza obowiązujących norm, nie znajdują pokrycia w rzeczywistości. Podnoszą, że nieustanne pylenie przyczyniło się do wzrostu liczby przypadków alergii, przewlekłych chorób układu oddechowego, a także nowotworów wśród mieszkańców.

Zdaniem Rzecznika władze publiczne nie wywiązały się wobec mieszkańców R. ze wskazanego obowiązku zwalczania chorób epidemicznych i zapobiegania negatywnym dla zdrowia skutkom degradacji środowiska.

Jak zauważył RPO bezskuteczne także, jak do tej pory, okazały się działania władz publicznych w zakresie minimalizacji emisji polegające na wydaniu obostrzeń oraz licznych zapowiedzi wdrożenia kolejnych działań mających na celu poprawę sytuacji. W opinii Rzecznika utrzymujący się od wielu już lat problem emisji z hałdy oraz jej związek z prowadzonymi na niej pracami jest notoryczny. Równocześnie jednak owa okoliczność nie stanowi podstawy do nakazu wstrzymania czy też zaprzestania przedmiotowej działalności w ogóle.

Rzecznik zwrócił również uwagę na przeszkody legislacyjne w zakresie rozwiązania problemu emisji zanieczyszczeń z hałdy, w tym brak poddania procedury wydawania pozwoleń ocenie oddziaływania na środowisko oraz wymogowi uzgadniania z organami ochrony środowiska. Wydobywanie odpadów ze zwałowiska, a także ich przetwarzanie poza instalacjami i urządzeniami, nie zostało wymienione w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 10 września 2019 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko. Ponadto należy zauważyć, że prowadzenie prac mieszczących się w zakresie wydanych pozwoleń podlega reżimowi ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach, nie zaś ustawy z dnia 10 lipca 2008 r. o odpadach wydobywczych. Zatem nie przewiduje ona możliwości cofnięcia zgody na wydobywanie odpadów ze zwałowiska czy też wstrzymania prowadzonych prac wydobywczych w przypadku stwierdzenia, iż powodują one zagrożenie dla środowiska i zdrowia ludzi. Ustawa ta nie wymaga także ścisłej koordynacji wydawania decyzji administracyjnych w przedmiocie najpierw wydobywania, a następnie przetwarzania tych odpadów i uzależnienia wydawania dalszych pozwoleń od wykazania braku dotychczasowego negatywnego oddziaływania już prowadzonych przedsięwzięć. Organy właściwe nie są tu zobowiązane do prawnie wiążącego współdziałania. Wszelkie przewidziane obowiązującym prawem procedury naprawcze w kontekście szkód środowiskowych obwarowane

są zasadami i gwarancjami prawnymi których stosowanie, jakkolwiek znajdujące normatywne uzasadnienie, uniemożliwia natychmiastowe załatwienie problemu. W przypadku R. oznacza to kontynuację wieloletniego już narażania mieszkańców na emisję pyłów i gazów z zapożarowanej hałdy węglowej, która jest nie tylko zjawiskiem niezmiernie uciążliwym w życiu codziennym, ale przede wszystkim, zagrażającym środowisku oraz zdrowiu i życiu ludzi.

Kolejnym aspektem, na który zwrócił uwagę Rzecznik, jest brak badań w przedmiocie bezpośredniego oddziaływania emisji zanieczyszczeń z hałdy na zdrowie mieszkańców R. Władze lokalne zwróciły się z prośbą o przeprowadzenie lub sfinansowanie takich badań do Ministerstwa Zdrowia, co spotkało się z odmową. Zainteresowanie tematem badań wykazało natomiast środowisko naukowe. Jak wynika z ekspertyzy Instytutu Podstaw Inżynierii Środowiska PAN, po incydencie osunięcia się hałdy we wrześniu 2023 r., przeprowadzone testy wykazały aż dwukrotne przekroczenie dopuszczalnych norm zawartości siarczanów oraz metali ciężkich, co przy długiej ekspozycji (powtarzających się incydentach) może wpływać negatywnie na zdrowie osób narażonych na ich bezpośrednie oddziaływanie. W tym miejscu warto podkreślić, że ekspertyzy naukowe są wynikiem inicjatyw podjętych na poziomie samorządu lokalnego, które jakkolwiek niezwykle cenne w kontekście wykazania skali i wagi problemu, same w sobie nie mogą doprowadzić do jego rozwiązania.

Wobec powyższego Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się z prośbą do Minister Klimatu i Środowiska o zajęcie stanowiska w sprawie oraz podjęcie stosownych prac legislacyjnych.

Minister Klimatu i Środowiska pismem z dnia 19 marca 2026 r. poinformowała, że uciążliwości związane z hałdą kopalni „M.” w R. wynikają głównie z historycznego składowania odpadów pogórnich oraz procesów ich samozapłonu i rekultywacji. Działania prowadzone na terenie hałdy odbywają się na podstawie obowiązujących decyzji administracyjnych, a ich celem jest m.in. likwidacja zjawisk pożarowych i ograniczenie negatywnego oddziaływania na środowisko. Przeprowadzone dotychczas kontrole wykazały nieprawidłowości w działalności podmiotu prowadzącego rekultywację, za co nałożono karę administracyjną. Jednocześnie Minister wskazała, że obowiązujące przepisy umożliwiają cofnięcie zezwoleń na przetwarzanie odpadów w przypadku naruszeń, natomiast wstrzymanie wydobywania odpadów mogłoby zwiększyć ryzyko niekontrolowanych pożarów i pogorszenia stanu środowiska. Dotychczasowe pomiary jakości powietrza i opadu pyłu nie wykazały przekroczeń obowiązujących norm, a aktualne badania będą kontynuowane. Równolegle prowadzone są działania ograniczające emisje i ryzyko pożarowe, w tym stały monitoring, nadzór techniczny oraz modyfikacja technologii prac.

Minister podkreśliła również, że organy właściwe pozostają odpowiedzialne za nadzór nad przestrzeganiem warunków decyzji oraz podejmowanie działań w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (XI.814.2.2025 z 19 lutego 2026 r.) w sprawie podtrzymania kultury mniejszości narodowych i etnicznych.

Prawo mniejszości do zachowania i rozwoju własnej kultury wiąże się z zobowiązaniami władz publicznych co do zachowania i promowania kultur, języków oraz tożsamości grup mniejszościowych. Art. 35 Konstytucji RP zapewnia obywatelom należącym do mniejszości narodowych i etnicznych wolność zachowania oraz rozwoju języka, obyczajów, tradycji i kultury.

Rzecznik, dostrzegając działania na rzecz mniejszości narodowych, wskazał jednocześnie brak stabilności finansowania dla realizacji zadań przewidzianych w ustawie o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. Część organizacji mniejszościowych wciąż oczekuje na zawarcie umów na realizację zadań w bieżącym roku. W praktyce oznacza to konieczność pokrywania kosztów działalności organizacji ze środków własnych. Problem ten wraz z rekomendacjami działań został przedstawiony także w raporcie Komitetu Ekspertów Europejskiej Karty Języków Regionalnych i Mniejszościowych w 2023 r. Stwierdzono wówczas, że z powodu opóźnionych wypłat przyznanych dotacji mniejszości zmuszone są do zaciągania pożyczek lub negocjowania odroczonej terminowości płatności z dostawcami, co w istotny sposób ogranicza ich działalność kulturalną. Rzecznik zauważył również pewien paradoks, polegający na zwiększeniu środków finansowych przeznaczonych na działania mniejszości, przy jednoczesnym zmniejszeniu dofinansowania niektórych zadań w stosunku do lat ubiegłych. To z kolei prowadzi do m.in. braku zapewnienia środków na zatrudnienie niezbędnej kadry. RPO, powołując się na akty prawa międzynarodowego oraz art. 18 ustawy o mniejszościach i art. 35 Konstytucji RP, wskazał na pozytywny obowiązek władz publicznych polegający na wspieraniu tworzenia warunków umożliwiających pełną realizację praw mniejszości do zachowania oraz rozwoju własnego języka, obyczajów, tradycji i kultury. Mogą być one realizowane przede wszystkim przy stabilnym finansowaniu.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z prośbą o stanowisko w sprawie oraz informację na temat liczby otrzymanych wniosków, szczególnie Towarzystwa Słowaków, o zwiększenie dofinansowania realizowanego zadania oraz o sposobie ich rozpatrzenia.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji pismem z dnia 20 marca 2026 r. poinformował, że środki na wsparcie kultury mniejszości narodowych i etnicznych w 2026 r. zostały istotnie zwiększone, ponad poziom wynikający z samej waloryzacji inflacyjnej, uwzględniając rosnące koszty działalności.

Jednocześnie podkreślił, że obowiązujące przepisy krajowe i międzynarodowe nakładają na państwo obowiązek wspierania, a nie pełnego finansowania działalności organizacji mniejszości. System finansowania ma charakter

zróżnicowany i obejmuje także inne źródła środków publicznych oraz środki własne organizacji.

Sekretarz Stanu wskazał, iż obecna praktyka, w tym konieczność czasowego finansowania działań ze środków własnych przed refundacją, jest zgodna z zasadami gospodarowania środkami publicznymi. Wydatki poniesione w tym okresie podlegają bowiem zwrotowi po zawarciu umowy. Nadmienił również, że proces zawierania umów postępuje, a jego tempo zależy zarówno od uwarunkowań prawnych i organizacyjnych, jak i od kompletności dokumentów po stronie wnioskodawców. Wg danych resortu na dzień 18 marca zawarto już 172 umowy o łącznej wartości ponad 11 mln zł.

Reasumując, w opinii Ministerstwa system wsparcia funkcjonuje, środki rosną, a mechanizmy ich dystrybucji pozostają zgodne z prawem i zapewniają realne wsparcie dla działalności mniejszości narodowych i etnicznych.

Ministra Sprawiedliwości (KMP.571.24.2024 z 23 lutego 2026 r.) w sprawie poprawy standardów opieki zdrowotnej dla osób osadzonych.

Kwestia poprawy standardów opieki zdrowotnej dla osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych od lat pozostaje w obszarze działań Rzecznika Praw Obywatelskich. Brak zapewnienia odpowiedniego leczenia może prowadzić do naruszenia zakazu tortur oraz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania.

16 października 2024 r. Rzecznik przekazał Ministrowi Sprawiedliwości listę problemów zidentyfikowanych przez przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur, z wnioskiem o ich uwzględnienie w pracach nad reformą więziennej służby zdrowia. Temat ten był również przedmiotem rozmów między przedstawicielami RPO, Ministra Sprawiedliwości oraz Centralnego Zarządu Służby Więziennej. Mimo konstruktywnego charakteru spotkań nie doprowadziły one do wypracowania konkretnych rozwiązań systemowych i legislacyjnych.

Rzecznik zauważył także, iż raport Pełnomocniczki Ministra Sprawiedliwości ds. reformy więziennej służby zdrowia, wskazujący możliwe kierunki zmian, nie został upubliczniony, co dodatkowo utrudnia przeprowadzenie merytorycznej debaty w środowiskach eksperckich. RPO nie posiada również informacji o aktualnym stanie i kierunku prac nad reformą.

W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o przedstawienie informacji o stanie prac legislacyjnych, w tym o wskazanie, które z postulatów zgłoszonych 16 października 2024 r. zostały uwzględnione, a także o upublicznienie wspomnianego raportu.

Ministra Sprawiedliwości (IV.510.57.2024 z 26 lutego 2026 r.) w sprawie problemu dostępności rozpraw sądowych prowadzonych w trybie zdalnym.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają wnioski dotyczące sposobu realizacji wideokonferencji w trakcie posiedzeń jawnych. Uczestnicy postępowań wskazują, że wykorzystywane w sądach systemy rejestracji obrazu i dźwięku

umożliwiają jedynie przekaz ogólnego widoku sali sądowej, bez możliwości zobaczenia składu orzekającego. W praktyce oznacza to, że strona słyszy głos sędziego, lecz nie widzi osoby rozpoznającej jej sprawę. Co istotne, sędziowie prowadzący rozprawy często nie mają technicznej możliwości zmiany konfiguracji urządzeń, a wnioski stron o udostępnienie widoku składu orzekającego bywają oddalane.

Obowiązujące w tym zakresie przepisy, tj. rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 marca 2015 r. w sprawie zapisu dźwięku albo obrazu i dźwięku z posiedzenia jawnego w postępowaniu cywilnym (tekst jednolity: Dz. U. z 2023 r., poz. 309) oraz rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 marca 2024 r. w sprawie rodzajów urządzeń i środków technicznych wykorzystywanych w budynku sądu do przeprowadzenia dowodu w ramach posiedzenia zdalnego w postępowaniu cywilnym, sposobu korzystania z tego rodzaju urządzeń i środków, jak również sposobu przechowywania, odtwarzania i kopiowania zapisów dokonanych podczas jego przeprowadzenia (Dz. U. z 2024 r., poz. 357) nie są do końca jasne, albowiem nie regulują wprost kwestii pokazywania wizerunku sędziów podczas transmisji rozprawy.

Prawo do sądu, gwarantowane w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP oraz art. 6 ust. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, obejmuje zasadę jawności postępowania.

W opinii Rzecznika jawność ta powinna oznaczać możliwość identyfikacji składu orzekającego także w formule zdalnej. Rozprawa online powinna w możliwie pełnym zakresie odzwierciedlać rozprawę stacjonarną, mianowicie strona powinna mieć możliwość zwracania się do sądu „twarzą w twarz”, choćby za pośrednictwem kamery. Brak obrazu sędziego może prowadzić do naruszenia zasady jawności, bezpośrednio i równości stron, a w skrajnych przypadkach rodzić zarzuty dotyczące prawidłowości składu sądu. Zróżnicowanie praktyki w poszczególnych sądach wskazuje, że problem nie wynika wyłącznie z ograniczeń technicznych, lecz także z niejednoznaczności regulacji.

W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości o zbadanie sprawy i podjęcie działań tak, aby we wszystkich sądach w trakcie posiedzenia jawnego odbywającego się zdalnie, dostępny dla strony/uczestnika postępowania był zarówno ogólny ogląd sali sądowej jak i widok składu orzekającego. Podjęcie odpowiednich działań wydaje się niezbędną, aby wyeliminować przypadki odmowy ukazywania wizerunku przez składy orzekającego podczas rozpraw.

**Dyrektor Departamentu Informatyzacji i Rejestrów Sądowych
w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z dnia 24 marca 2026 r.**

poinformował, że zgłoszony problem dotyczący ograniczeń w przeprowadzaniu rozpraw zdalnych, w szczególności braku widoczności składu orzekającego dla uczestników zdalnych, został przekazany do Koordynatora ds. Informatyzacji Sądownictwa. Po analizie zalecono sądom działania zaradcze polegające na

powszechnym stosowaniu przez składy orzekające dedykowanej aplikacji przekazującej obraz. Działania te mają na celu ujednoczenie praktyki oraz zwiększenie transparentności i zaufania obywateli do wymiaru sprawiedliwości.

**Ministra Obrony Narodowej (XII.7043.131.2025 z 26 lutego 2026 r.)
w sprawie przestrzegania praw i wolności obywatelskich żołnierzy.**

W dniach 18–20 listopada 2025 r. pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich przeprowadzili wizytacje w Bazie Lotniczej w I. oraz w Inspektoracie Wsparcia Sił Zbrojnych w B. Celem było zbadanie przestrzegania praw żołnierzy oraz warunków pełnienia służby. W wyniku rozmów z kadrą dowódczą i specjalistami wskazano szereg problemów wymagających analizy.

W Bazie Lotniczej wskazano na niejasny i rozbudowany system dodatków finansowych, przewlekłe procedury ich przyznawania oraz nierówne traktowanie poszczególnych korpusów (m.in. brak dodatków dla części oficerów). Zgłoszono potrzebę uproszczenia i przyspieszenia procedur, a także objęcia dodatkiem motywacyjnym oficerów młodszych. Zastrzeżenia dotyczyły również pogorszonych warunków zakwaterowania (zawilgocone, niefunkcjonalne pomieszczenia) oraz braków w umundurowaniu i wyposażeniu, co utrudnia realizację szkoleń, a w efekcie awanse. Sygnalizowano także problemy logistyczne, w tym brak części zamiennych do śmigłowców W-3, niedobór małych pojazdów transportowych oraz niekorzystną lokalizację punktów zaopatrzenia. Postulowano ponadto utworzenie stanowisk rzeczników dyscyplinarnych i zmiany w zakresie właściwości przełożonych dyscyplinarnych.

W wizytowanym IWSZ w B. podnoszono podobne wątpliwości dotyczące przejrzystości systemu dodatków, proponując stworzenie nowej, uproszczonej siatki płac. Zgłoszono potrzebę uproszczenia procedur opiniowania służbowego, reformy systemu szkolenia podoficerów, w tym powrotu do e-learningu, skrócenia okresu zatarcia kar dyscyplinarnych oraz przeciwdziałania „spłaszczeniu” stopni podoficerskich. W obszarze zamówień publicznych wskazano na potrzebę szerszego udziału ekspertów w negocjacjach. Poruszono również problem powrotu do służby doświadczonych żołnierzy w kontekście niejednoznacznych przepisów dotyczących wliczania dodatku za długoletnią służbę do podstawy emerytury, postulowano jego proporcjonalne naliczanie. Zwrócono także uwagę na brak systemowych rozwiązań w zakresie opieki nad dziećmi w przypadku mobilizacji obojga rodziców będących żołnierzami, proponując wprowadzenie mechanizmów zabezpieczających opiekę nad dziećmi.

Wobec powyższego Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Obrony Narodowej z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej pismem z 10 kwietnia 2026 r. poinformował, że obowiązujące regulacje w sposób kompleksowy i spójny normują kluczowe obszary funkcjonowania służby wojskowej, w tym system dodatków finansowych, procedury opiniowania, odpowiedzialność dyscyplinarną oraz kwestie organizacyjne i socjalne żołnierzy,

zapewniając ich przejrzystość i ograniczenie uznaniowości. Zróżnicowanie świadczeń wynika z charakteru zadań i odpowiedzialności, a ewentualne problemy mają w głównej mierze charakter incydentalny. W opinii MON zgłoszone przez Rzecznika zagadnienia są w większości objęte obowiązującymi regulacjami i procedurami, natomiast kwestie, w których zidentyfikowano wątpliwości, poddane są analizie zmierzającej do ewentualnego usprawnienia obecnych rozwiązań przy zachowaniu stabilności funkcjonowania Sił Zbrojnych.

Ministra Infrastruktury (II.511.276.2023 z 26 lutego 2026 r.) w sprawie okresu kasowania punktów karnych w przypadku braku terminowej i jednorazowej płatności mandatu karnego.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich nadal wpływają wnioski obywateli dotyczące zasad ewidencjonowania i usuwania punktów karnych w sytuacji, gdy grzywna nałożona za wykroczenie drogowe zostaje rozłożona na raty. Wnioskodawcy podnoszą w szczególności wątpliwości co do równego traktowania kierowców, którym – ze względu na trudną sytuację finansową – właściwy organ lub sąd umożliwił spłatę mandatu w systemie ratalnym. Problem ten był już przedmiotem wystąpienia generalnego Rzecznika z dnia 10 października 2024 r. skierowanego do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Sprawa została następnie przekazana Ministrowi Infrastruktury jako właściwemu w sprawie, a Rzecznik zwrócił się o przedstawienie stanowiska w tej kwestii.

W odpowiedzi z dnia 20 maja 2025 r. Ministerstwo Infrastruktury wskazało, że obowiązujące przepisy przewidują różne formy ulg w spłacie należności z tytułu grzywien nakładanych mandatami karnymi, w tym możliwość umorzenia należności w całości lub w części, rozłożenia jej na raty albo odroczenia terminu płatności. Podkreślono jednocześnie, że zróżnicowanie terminów usuwania punktów karnych z ewidencji kierowców może wystąpić w sytuacji rozłożenia grzywny na raty lub odroczenia jej płatności. Zdaniem resortu rozwiązanie to nie wymaga zmian legislacyjnych, ponieważ wcześniejsze usuwanie punktów karnych mogłoby osłabić prewencyjną i odstraszącą funkcję tej sankcji. Ministerstwo zaznaczyło jednak, że zagadnienie to będzie przedmiotem dalszych analiz, w tym w ramach prac zespołu eksperckiego powołanego przez Ministra Infrastruktury.

Rzecznik zauważył, że zgodnie z art. 98 ust. 5 pkt 1 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami usunięcie punktów karnych z ewidencji jest powiązane z zapłatą grzywny nałożonej mandatem karnym lub przez sąd. W konsekwencji w przypadku rozłożenia grzywny na raty moment zapłaty całej należności przesuwana się w czasie, co automatycznie wydłuża okres ewidencjonowania punktów karnych. W praktyce oznacza to, że kierowca, który jednorazowo ureguluje grzywnę, będzie miał punkty karne usunięte wcześniej niż osoba, która – z powodu trudniejszej sytuacji majątkowej – spłaca tę samą należność w ratach.

Dla zobrazowania problemu Rzecznik przedstawił przykładowe sytuacje, w których dwóch kierowców popełnia identyczne wykroczenie drogowe w tym

samym dniu i otrzymuje taką samą karę grzywny oraz identyczną liczbę punktów karnych. Jedyna różnica polega na sposobie zapłaty grzywny – jeden z kierowców reguluje ją jednorazowo, natomiast drugi uzyskuje zgodę na spłatę w ratach. W rezultacie, mimo że obaj ostatecznie uiszczają należność w całości, okres ewidencjonowania punktów karnych u kierowcy spłacającego grzywnę ratalnie jest znacząco dłuższy.

W ocenie Rzecznika takie zróżnicowanie może prowadzić do sytuacji, w której długość stosowania sankcji administracyjnej w postaci punktów karnych jest uzależniona nie od wagi popełnionego wykroczenia, lecz od sytuacji materialnej sprawcy. Jednocześnie Rzecznik zauważył, że w okresie spłaty ratalnej mandatu utrzymywanie punktów karnych w ewidencji jest uzasadnione z punktu widzenia funkcji prewencyjnej i odstraszałającej tej instytucji. Wątpliwości budzi natomiast sytuacja, w której po pełnej i terminowej spłacie grzywny kierowca spłacający mandat w ratach pozostaje obciążony punktami karnymi znacznie dłużej niż kierowca, który uiszczył należność jednorazowo.

Zdaniem Rzecznika możliwe jest przyjęcie rozwiązania, zgodnie z którym punkty karne w przypadku spłaty ratalnej byłyby usuwane po upływie roku od dnia zapłaty pierwszej raty, pod warunkiem terminowej spłaty całej należności. W takim modelu okres ewidencjonowania punktów karnych byłby co do zasady taki sam dla wszystkich sprawców tego samego wykroczenia, niezależnie od ich sytuacji majątkowej. Jednocześnie zachowana zostałaby funkcja prewencyjna systemu punktów karnych, ponieważ przez cały okres spłaty mandatu punkty pozostawałyby aktywne.

Rzecznik wskazał również, że w przypadku nieterminowej spłaty rat możliwe byłoby zastosowanie odmiennego mechanizmu, polegającego na powiązaniu momentu rozpoczęcia biegu terminu usunięcia punktów z zapłatą całej należności. Takie rozwiązanie pozwalałoby uwzględnić sytuacje, w których nieterminowość spłaty mogłaby świadczyć o ograniczonej realizacji funkcji prewencyjnej i dyscyplinującej sankcji.

W związku z przedstawionymi wątpliwościami Rzecznik zaproponował rozważenie zmiany art. 98 ust. 5 ustawy o kierujących pojazdami poprzez wprowadzenie przepisu szczególnego dotyczącego przypadków rozłożenia grzywny na raty. Przepis ten mógłby przewidywać usunięcie punktów karnych po upływie roku od dnia zapłaty pierwszej raty, pod warunkiem terminowego uiszczenia całej należności oraz niepopełnienia w tym czasie kolejnych wykroczeń drogowych.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Ministra Infrastruktury o rozważenie przedstawionych argumentów oraz poinformowanie o stanowisku w tej sprawie. Jednocześnie poprosił o przekazanie wyników analiz prowadzonych przez powołany w Ministerstwie zespół ekspercki, a także o odniesienie się do zaproponowanych rozwiązań legislacyjnych.

Ministra Finansów (VII.612.19.2025 z 26 lutego 2026 r.) w sprawie reguł solidarnej odpowiedzialności członków zarządów stowarzyszeń i fundacji z tytułu zaległości podatkowych oraz środków publicznych stanowiących niepodatkowe należności budżetowe o charakterze publicznoprawnym.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich nadal wpływają wnioski obywateli dotyczące zasad solidarnej odpowiedzialności członków zarządów stowarzyszeń i fundacji za zaległości podatkowe oraz inne należności publicznoprawne. Skargi odnoszą się do stosowania przepisów art. 116 § 1 w związku z art. 116a § 1 zdanie drugie ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa oraz art. 60 w związku z art. 67 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych. Z obowiązujących regulacji wynika, że członek zarządu spółki kapitałowej może uwolnić się od odpowiedzialności za zaległości podatkowe spółki m.in. wówczas, gdy wykaże, iż we właściwym czasie złożono wniosek o ogłoszenie upadłości lub otwarto postępowanie restrukturyzacyjne ewentualnie, gdy wykaże brak swojej winy w niezłożeniu takiego wniosku, a także gdy wskaże majątek spółki pozwalający na zaspokojenie zobowiązań podatkowych w znacznej części.

W praktyce regulacje te w odmienny sposób oddziałują jednak na członków zarządów podmiotów innych niż spółki kapitałowe, w szczególności stowarzyszeń i fundacji nieprowadzących działalności gospodarczej. Podmioty te – mimo że mogą być beneficjentami środków publicznych podlegających zwrotowi – nie posiadają zdolności upadłościowej. W konsekwencji pierwsza z przesłanek egzoneracyjnych przewidzianych w art. 116 § 1 pkt 1 Ordynacji podatkowej w ogóle nie może znaleźć do nich zastosowania. Oznacza to, że członek zarządu takiej organizacji może zwolnić się z odpowiedzialności w zasadzie wyłącznie poprzez wskazanie majątku podmiotu, z którego możliwe byłoby zaspokojenie należności publicznoprawnych.

Rzecznik zwrócił uwagę, że rozwiązanie to ma charakter bezwzględny i w praktyce nie uwzględnia indywidualnego zachowania członka zarządu ani działań podejmowanych przez niego w celu przeciwdziałania nieprawidłowościom. Problem ten był już przedmiotem wystąpienia Rzecznika do Ministra Finansów z dnia 5 czerwca 2023 r., w którym wskazano na potrzebę rozważenia doprecyzowania zasad odpowiedzialności członków zarządów organizacji pozarządowych z punktu widzenia zasady bezpieczeństwa prawnego. Sprawy przedstawiane w kolejnych wnioskach obywateli wskazują jednak, że problem ten nadal występuje i może wymagać ponownej analizy.

Szczególną uwagę Rzecznika zwróciła sprawa obywatela, który – będąc członkiem zarządu stowarzyszenia – sam zgłosił organowi nadzoru nieprawidłowości w funkcjonowaniu organizacji. W następstwie tych działań został on odwołany z funkcji członka zarządu. Postawa taka, polegająca na ujawnieniu nieprawidłowości i podjęciu działań zmierzających do ochrony interesu publicznego, powinna spotykać się z aprobatą i wsparciem ze strony

państwa, ponieważ sprzyja ochronie budżetu publicznego oraz przeciwdziałaniu nieprawidłowościom w wydatkowaniu środków publicznych.

Rzecznik zauważył, że potrzeba szczególnej ochrony osób ujawniających naruszenia prawa znajduje coraz wyraźniejsze odzwierciedlenie zarówno w prawie Unii Europejskiej, jak i w prawie krajowym. Przykładem jest dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1937 z dnia 23 października 2019 r. w sprawie ochrony osób zgłaszających naruszenia prawa Unii. Tymczasem na gruncie obecnie obowiązujących przepisów członek zarządu organizacji pozarządowej, który podejmuje działania naprawcze i zgłasza nieprawidłowości właściwym organom, nie uzyskuje żadnej szczególnej ochrony w zakresie odpowiedzialności za zobowiązania publicznoprawne organizacji.

Rzecznik wskazał również, że ustawodawca przewidział stosunkowo niewiele instrumentów prawnych umożliwiających członkowi zarządu skuteczne przeciwdziałanie nieprawidłowościom w działalności organu kolegialnego, którego jest częścią. W praktyce jednym z niewielu dostępnych środków jest zainicjowanie działań nadzorczych przez właściwy organ w trybie przepisów ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach. Można więc rozważać, czy działanie takie – analogicznie do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości w przypadku spółek kapitałowych – nie powinno zostać potraktowane jako okoliczność wyłączająca odpowiedzialność członka zarządu.

W ocenie Rzecznika obecny stan prawny prowadzi do sytuacji, w której osoba zgłaszająca nieprawidłowości organom nadzoru, inicjując w istocie działania naprawcze, jednocześnie uruchamia mechanizm, który może prowadzić do jej nieuniknionej odpowiedzialności majątkowej. Odpowiedzialność ta powstaje niezależnie od tego, czy dana osoba ponosi winę za powstanie zobowiązań, czy też podejmowała działania w celu zapobieżenia nieprawidłowościom.

Rzecznik zwrócił uwagę, że taka konstrukcja może budzić wątpliwości z punktu widzenia zasady zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa. W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego wskazuje się bowiem, że prawo nie powinno stawać się swoistą pułapką dla obywatela działającego w dobrej wierze. Jak podkreślono w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 grudnia 2001 r. (sygn. akt K 27/00), ustawodawca powinien kształtować sytuację prawną jednostki w taki sposób, aby działania podejmowane w zgodzie z celami regulacji nie prowadziły do nieproporcjonalnych negatywnych konsekwencji dla tej osoby.

W tym kontekście Rzecznik wskazał również na znaczenie realizacji w praktyce zasad ochrony budżetu państwa oraz przeciwdziałania nieprawidłowościom w wydatkowaniu środków publicznych, które w dużej mierze opierają się na aktywności osób gotowych zgłaszać nieprawidłowości.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Ministra Finansów z prośbą o rozważenie, czy zainicjowanie działań nadzorczych przez członka zarządu fundacji lub stowarzyszenia nieprowadzącego działalności gospodarczej nie powinno stanowić przesłanki egzoneracyjnej w systemie solidarnej

odpowiedzialności członków zarządów stowarzyszeń i fundacji z tytułu zaległości podatkowych oraz środków publicznych stanowiących niepodatkowe należności budżetowe o charakterze publicznoprawnym.

Ministra Infrastruktury (BPG.511.116.2024 z 2 marca 2026 r.) w sprawie wprowadzenia zmian legislacyjnych w zakresie dotyczącym ochrony wraków – mogił wojennych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynął wniosek, w którym podniesiono zarzut wydania przez Dyrektora Urzędu Morskiego przepisów Zarządzenia Porządkowego Nr 20 z dnia 21 listopada 2022 r. (na podstawie art. 48 ustawy o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej) w sprawie zakazu kotwiczenia, nurkowania, wydobywania mienia, rybołówstwa i rybołówstwa rekreacyjnego w rejonie wraków statków – mogił wojennych (Dz. Urz. Woj. Pom. z 2022 r., poz. 4358) z naruszeniem prawa. Z treści ww. zarządzenia wynika, że ustanowione w nim zakazy odnoszą się także do mogił wojennych zlokalizowanych poza granicami morskich wód wewnętrznych i morza terytorialnego Rzeczypospolitej Polskiej, tj. na obszarze wyłącznej strefy ekonomicznej. Jednak obowiązujący stan prawny nie przewiduje uprawnienia dyrektora urzędu morskiego do ustanawiania zakazów porządkowych na obszarze wyłącznej strefy ekonomicznej w drodze aktu prawa miejscowego o charakterze porządkowym.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich wskazane byłoby podjęcie interwencji legislacyjnej w zakresie dotyczącym: ochrony wraków – mogił wojennych poprzez rozszerzenie zakresu kompetencji dyrektorów urzędów morskich do wydawania zarządzeń porządkowych również na obszarach wyłącznej strefy ekonomicznej; oraz uzupełnienia art. 48 ustawy o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej poprzez wyraźne wskazanie, że zakazy porządkowe mogą być wprowadzane także w celu ochrony mogił wojennych (w tym wraków statków stanowiących miejsca spoczynku ofiar działań wojennych, niezależnie od ich lokalizacji w granicach morza terytorialnego czy wyłącznej strefy ekonomicznej).

Wprowadzenie powyższych zmian przyczyniłoby się do zapewnienia zgodności praktyki organów administracji morskiej z konstytucyjną zasadą legalizmu, jak również umożliwiłoby skuteczną ochronę miejsc o szczególnym znaczeniu historycznym.

Rzecznik zwrócił się z prośbą do Ministra Infrastruktury o przeanalizowanie podniesionego problemu i przedstawienie stanowiska w tej sprawie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Infrastruktury pismem z 1 kwietnia 2026 r. poinformował, że w opinii Ministra Infrastruktury Zarządzenie Nr 20 Dyrektora Urzędu Morskiego zostało wydane zgodnie z obowiązującymi przepisami, w szczególności na podstawie art. 48 ust. 1 ustawy o obszarach morskich. Przepis ten przyznaje Dyrektorowi Urzędu Morskiego odrębne kompetencje do wprowadzania zakazów porządkowych oraz do ustanawiania

stref czasowo zamkniętych, przy czym ograniczenie terytorialne dotyczy wyłącznie tych drugich. W konsekwencji zakazy ustanowione Zarządzeniem, mające na celu ochronę mienia i środowiska, mogą być wprowadzane również poza morzem terytorialnym, w tym w wyłącznej strefie ekonomicznej, co znajduje także potwierdzenie w art. 44 ust. 1 ustawy. Dodatkowo, regulacje Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawie morza (UNCLOS) wzmacniają podstawy działania państwa w tym zakresie, przyznając Polsce kompetencje do ochrony dziedzictwa podwodnego oraz środowiska morskiego, w tym w odniesieniu do wraków stanowiących mogiły wojenne.

Jednocześnie, mając na uwadze zgłoszone przez Rzecznika wątpliwości interpretacyjne, Minister dostrzega zasadność doprecyzowania przepisów ustawowych w celu jednoznacznego uregulowania kompetencji organów administracji morskiej w tym obszarze. Planowana nowelizacja ustawy będzie miała charakter porządkujący i zwiększający przejrzystość prawa.

Ministra Sprawiedliwości Prokuratora Generalnego (II.501.7.2025 z 5 marca 2026 r.) w sprawie informacji o istocie i przyczynie oskarżenia.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę, że prawo do informacji o istocie i przyczynie oskarżenia stanowi jedną z podstawowych gwarancji procesowych oskarżonego oraz element konwencyjnego standardu minimalnego praw procesowych, wynikającego z Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Standard ten znajduje także odzwierciedlenie w prawie Unii Europejskiej, w szczególności w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym. Zgodnie z jej postanowieniami osoby podejrzane lub oskarżone powinny być niezwłocznie informowane o wszelkich zmianach w przekazywanych im informacjach dotyczących zarzutów, jeżeli jest to konieczne dla zagwarantowania rzetelności postępowania oraz umożliwienia skutecznego korzystania z prawa do obrony.

Rzecznik zauważył, że przedmiot procesu karnego obejmuje zarówno podstawę faktyczną – czyli zdarzenie historyczne stanowiące podstawę zarzutu – jak i jego podstawę prawną, tj. kwalifikację prawną zachowania oskarżonego. Dokładne określenie przedmiotu procesu ma istotne znaczenie gwarancyjne dla stron postępowania, ponieważ umożliwia realne i świadome korzystanie z przysługujących im praw procesowych, w szczególności prawa do obrony.

Rzecznik wskazał, że na etapie postępowania przygotowawczego polskie przepisy zapewniają podejrzanemu prawo do uzyskania informacji o treści zarzutów oraz ich aktualizacji. W przypadku istotnej zmiany zarzutów – w szczególności gdy pojawia się nowy czyn, czyn w zmienionej w istotny sposób postaci lub konieczność zastosowania surowszej kwalifikacji prawnej – organ prowadzący postępowanie zobowiązany jest wydać nowe postanowienie o przedstawieniu zarzutów, ogłosić je podejrzanemu oraz ponownie go przesłuchać. Ponadto przepisy nakazują informowanie podejrzanego o każdej

zmianie zarzutów, nawet jeżeli nie wymaga ona wydania nowego postanowienia o ich przedstawieniu.

Inaczej przedstawia się sytuacja na etapie postępowania sądowego. Oskarżony uzyskuje informację o zarzutach wraz z doręczeniem aktu oskarżenia oraz podczas otwarcia przewodu sądowego. Obowiązujące przepisy przewidują także obowiązek uprzedzenia stron o możliwości zmiany kwalifikacji prawnej czynu. Jak jednak zauważył Rzecznik, obowiązek ten odnosi się wyłącznie do zmiany kwalifikacji prawnej, natomiast nie obejmuje zmian dotyczących opisu czynu, czyli jego podstawy faktycznej.

W ocenie Rzecznika prowadzi to do sytuacji, w której oskarżony może dowiedzieć się o zmianie istotnych elementów opisu czynu – takich jak czas, miejsce, sposób działania czy zakres szkody – dopiero w chwili ogłoszenia wyroku. Tymczasem zmiany te mogą mieć zasadnicze znaczenie dla strategii obrony oraz dla inicjatywy dowodowej podejmowanej przez oskarżonego. W praktyce może to skutkować koniecznością podnoszenia nowych okoliczności dopiero na etapie postępowania odwoławczego, co z kolei prowadzi do wydłużenia postępowania i generowania dodatkowych czynności procesowych.

Rzecznik zwrócił również uwagę, że w orzecznictwie podkreśla się brak jednoznacznych kryteriów pozwalających na ustalenie granic tzw. zdarzenia historycznego będącego przedmiotem procesu. W konsekwencji możliwe są daleko idące zmiany w opisie czynu bez uznania, że doszło do przekroczenia granic oskarżenia. Jednocześnie przepisy nie nakładają na sąd obowiązku informowania oskarżonego o takich zmianach.

Rzecznik zauważył, że w praktyce część sędziów dostrzega potrzebę przekazywania oskarżonemu informacji o zmianach w opisie czynu i dokonuje tego w toku rozprawy, powołując się bezpośrednio na przepisy dyrektywy 2012/13/UE. Działania te nie znajdują jednak wyraźnej podstawy w przepisach Kodeksu postępowania karnego. W ocenie Rzecznika oznacza to, że dyrektywa została w pełni implementowana jedynie w postępowaniu przygotowawczym, natomiast w postępowaniu sądowym jej implementacja ma charakter częściowy.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik wskazał na potrzebę rozważenia wprowadzenia do Kodeksu postępowania karnego przepisu zobowiązującego sąd do poinformowania oskarżonego – przed zamknięciem przewodu sądowego – o możliwości zmiany opisu czynu zarzuconego w akcie oskarżenia. Rozwiązanie takie umożliwiłoby stronom niezwłoczne podjęcie odpowiedniej inicjatywy dowodowej oraz mogłoby przyczynić się do usprawnienia postępowania poprzez ograniczenie konieczności uzupełniania materiału dowodowego dopiero na etapie postępowania odwoławczego.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o dokonanie analizy przedstawionych problemów oraz rozważenie zainicjowania zmian legislacyjnych w Kodeksie postępowania karnego.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z 9 kwietnia 2026 r. poinformował, że Ministerstwo podziela stanowisko RPO odnośnie do dyrektywy 2012/13/UE, która wymaga, aby oskarżony był niezwłocznie informowany o istotnych zmianach w zarzutach, jeśli jest to konieczne dla zapewnienia rzetelnego procesu i prawa do obrony. Orzecznictwo TSUE wskazuje, że obowiązek ten obejmuje także zmiany kwalifikacji prawnej oraz inne modyfikacje mające znaczenie dla sytuacji oskarżonego, o ile następują one w czasie umożliwiającym skuteczną reakcję.

Jednocześnie resort nie zgadza się z tezą Rzecznika, że w polskim prawie istnieje jednolita linia orzecznicza wykluczająca obowiązek informowania o istotnych zmianach opisu czynu. Sekretarz Stanu zauważył, że zarówno orzecznictwo Sądu Najwyższego, jak i doktryna wskazują, że taki obowiązek może wynikać nie tylko z art. 399 k.p.k., ale także z zasady lojalności procesowej oraz innych przepisów (m.in. art. 6, 16 i 367 k.p.k.), zwłaszcza gdy zmiany mają znaczenie dla prawa do obrony.

Wobec powyższego w opinii Ministerstwa Sprawiedliwości problem ma charakter rozbieżności interpretacyjnych, a nie luki prawnej wymagającej zmian legislacyjnych. Jako właściwy kierunek działania wskazał ujednoczenie orzecznictwa przez Sąd Najwyższy, np. w trybie art. 83 ustawy o SN, zamiast inicjowania nowelizacji Kodeksu postępowania karnego.

Ministra Sportu i Turystyki (VII.715.36.2025 z 5 marca 2026 r.) w sprawie skarg dotyczących regulaminów imprez masowych – meczów piłki nożnej mogących stanowić zagrożenie dla zdrowia i życia uczestników.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi dot. niejednorodnych i arbitralnych regulaminów meczów piłkarskich, które zostały przyjęte przez organizatorów takich wydarzeń. Zarzuty odnoszą się do zakazu wnoszenia na teren stadionu pojemników z płynami, co może mieć niekorzystne konsekwencje dla uczestników wydarzeń sportowych i prowadzić do powikłań zdrowotnych u kibiców, zwłaszcza w upalne dni.

Problem ten pozostaje w sferze zainteresowań Rzecznika Praw Obywatelskich, który w przeszłości podejmował już działania w tej sprawie (przyp. dotyczy regulaminów imprez masowych – meczów piłki nożnej). Jak udało się ustalić RPO, wszystkie regulaminy zawierały przepisy zabraniające wnoszenia i posiadania na imprezie masowej pojemników z płynami (m.in. z napojami bezalkoholowymi) i produktów spożywczych. Wówczas, pismem z dnia 20 listopada 2014 roku, Rzecznik wystosował do Ministra Sportu i Turystyki prośbę o podjęcie stosownych działań, jednocześnie wskazując, że w ramach dyspozycji art. 8 ust. 2 ustawy z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (Dz. U. z 2023 r. poz. 616)¹, nie mieści się ogólne postanowienie regulaminów zabraniające wnoszenia na teren imprezy masowej wszelkich pojemników na płyny lub produktów spożywczych. W ocenie RPO może to naruszać powszechnie

obowiązujące prawo. Warto zaznaczyć, że sformułowane w 2014 r. wnioski nie straciły na aktualności.

Mając na uwadze powyższe, zgodnie z art. 5 ust. 2 pkt 1 i 3 ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych, organizatorzy zapewniają bezpieczeństwo osobom uczestniczącym w wydarzeniu również pod względem medycznym. Po wprowadzonej modyfikacji przepisów, wynikającej z interwencji podejmowanych w latach 2014-2015, uczestnicy imprez zyskali możliwość wniesienia pojemników na płyny zawierających np. wodę. W opinii RPO taka praktyka wydaje się jednak niewystarczająca dla zabezpieczenia praw osób uczestniczących w meczach.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Sportu i Turystyki o zajęcie stanowiska w tej sprawie. W szczególności wniósł o wskazanie, czy istnieje potrzeba przekazania klubom piłkarskich rekomendacji w opisywanym zakresie, podobnie jak to miało miejsce w 2014 r.

Minister Sportu i Turystyki pismem z 14 kwietnia 2026 r. poinformował, że zgodnie z ustawą o bezpieczeństwie imprez masowych pełną odpowiedzialność za organizację i przebieg wydarzenia ponosi jego organizator, który samodzielnie ustala regulamin. Minister nie ma kompetencji do ingerowania w treść tych regulaminów.

Obowiązujące zasady, w tym ograniczenia dotyczące wnoszenia określonych przedmiotów, wynikają ze standardów bezpieczeństwa stosowanych powszechnie w Polsce i Europie, w szczególności wytycznych UEFA. Mają one na celu ochronę uczestników i minimalizowanie ryzyka. Jednocześnie regulaminy przewidują elastyczność w sytuacjach szczególnych, np. podczas upałów, gdy możliwe jest dopuszczenie wnoszenia wody lub zapewnienie jej na miejscu.

W opinii Ministra Sportu i Turystyki obecne regulacje stanowią wyważony kompromis między bezpieczeństwem a komfortem kibiców, a obowiązujące dobre praktyki i rekomendacje należy uznać za wystarczające.

Ministra Sprawiedliwości (IV.7000.57.2026 z 6 marca 2026 r.) w sprawie nowelizacji ustawy o księgach wieczystych i hipotece.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości w związku z procedowanym projektem ustawy o zmianie ustawy o księgach wieczystych i hipotece (UD310), przewidującym zmianę zasad dostępu do rejestru ksiąg wieczystych przez wprowadzenie wymogu potwierdzania tożsamości przez osoby przeglądające księgi wieczyste za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. Rzecznik przypomniał, że swoje zasadnicze uwagi do projektu, dotyczące przede wszystkim wątpliwości związanych z ochroną danych osobowych obywateli korzystających z tego systemu, przedstawił już wcześniej w piśmie z 29 października 2025 r. Obecne wystąpienie ma natomiast charakter uzupełniający i koncentruje się na problemie dostępu do ksiąg wieczystych w celach służbowych.

Rzecznik zwrócił uwagę, że projektowana regulacja bezpośrednio dotyczy również Biura Rzecznika Praw Obywatelskich, za pomocą którego – zgodnie z

ustawą o Rzeczniku Praw Obywatelskich – wykonywane są ustawowe zadania Rzecznika. W ocenie Rzecznika przyjęcie projektowanego rozwiązania oznaczałoby, że pracownicy Biura, ilekroć rozpoznanie sprawy wymagałoby weryfikacji treści wpisów ujawnionych w księdze wieczystej, musieliby potwierdzać swoją tożsamość przy użyciu prywatnych danych. Rzecznik zauważył, że wobec skali wpływu spraw do Biura, w tym znacznej liczby spraw cywilnych, w których konieczne jest badanie stanu prawnego nieruchomości, prowadziłoby to do wielokrotnego przetwarzania i gromadzenia danych osobowych pracowników jako użytkowników systemu przeglądającego księgi wieczyste.

W związku z tym Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o informację, czy planowane jest utrzymanie dotychczasowej koncepcji ograniczenia dostępu do systemu ksiąg wieczystych poprzez obowiązek uwierzytelniania użytkownika, czy też – wobec zgłoszonych w toku konsultacji zastrzeżeń – rozważane są inne sposoby osiągnięcia celu projektowanej regulacji. W ocenie Rzecznika zasadne byłoby ponowne przeanalizowanie, czy zamiast koncentrować się na identyfikowaniu osób przeglądających księgi wieczyste, nie należałoby raczej rozważyć modyfikacji zakresu danych ujawnianych przy ich przeglądaniu.

Rzecznik zauważył również, że w toku procesu legislacyjnego podnoszono potrzebę wyraźnego rozróżnienia dostępu do ksiąg wieczystych w celach prywatnych i dostępu służbowego. W ocenie Rzecznika rozwiązaniem wartym rozważenia mogłoby być wprowadzenie „kont instytucjonalnych”, umożliwiających korzystanie z systemu przez uprawnione podmioty w związku z wykonywaniem ich ustawowych zadań. Jeżeli jednak takie rozróżnienie nie jest obecnie planowane, zwrócił się o rozważenie możliwości uwzględnienia Rzecznika Praw Obywatelskich – analogicznie do innych podmiotów realizujących zadania publiczne – w katalogu podmiotów uprawnionych do wystąpienia do Ministra Sprawiedliwości o zgodę na wielokrotne, nieograniczone w czasie wyszukiwanie ksiąg wieczystych w centralnej bazie danych ksiąg wieczystych.

Niezależnie od powyższego Rzecznik ponownie poddał pod rozagę Ministra potrzebę głębszej zmiany samego modelu funkcjonowania ksiąg wieczystych. Wskazał, że obecnie podstawowym narzędziem ochrony danych osobowych ujawnionych w księgach wieczystych jest ograniczony dostęp do numerów ksiąg wieczystych. Tymczasem – jak zauważył Rzecznik – po uznaniu numeru księgi wieczystej za daną osobową oraz wobec projektowanego wprowadzenia obowiązku identyfikacji użytkowników systemu, pojawia się konieczność ochrony kolejnego, nowego zbioru danych osobowych, obejmującego dane osób przeglądających księgi wieczyste. W ocenie Rzecznika rodzi to dalsze kontrowersje związane z koniecznością posługiwania się prywatnymi danymi także w przypadkach korzystania z systemu w ramach obowiązków służbowych.

Rzecznik wskazał, że skoro numer księgi wieczystej uznawany jest za daną osobową dlatego, iż umożliwia szybkie ustalenie tożsamości właściciela nieruchomości oraz innych danych dotyczących jego sytuacji prawnej i

majątkowej, to należałoby rozważyć zmianę sposobu udostępniania danych z ksiąg wieczystych. W ocenie RPO możliwe byłoby ograniczenie zakresu danych powszechnie dostępnych, przy jednoczesnym pozostawieniu pełnego dostępu do bardziej wrażliwych informacji – takich jak numer PESEL czy szczegółowe dane dotyczące obciążeń ujawnionych w dziale IV księgi wieczystej – wyłącznie ściśle określonym organom i podmiotom, takim jak sądy, notariusze czy komornicy.

Rzecznik zauważył, że takie rozwiązanie pozwalałoby zachować zasadę jawności ksiąg wieczystych, a zarazem przywrócić właściwe proporcje pomiędzy jawnością rejestru a ochroną prawa do prywatności, gwarantowanego przez art. 47 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. W ocenie RPO ograniczenie zakresu powszechnie ujawnianych danych mogłoby także wyeliminować potrzebę gromadzenia i przetwarzania bardzo dużej liczby nowych danych osobowych dotyczących użytkowników systemu oraz ograniczyć potrzebę dalszego rozszerzania katalogu podmiotów uprawnionych do uzyskania szczególnego dostępu do centralnej bazy danych ksiąg wieczystych.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie przedstawionych wątpliwości oraz o rozważenie podjęcia odpowiednich działań legislacyjnych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z 9 kwietnia 2026 r. poinformował, że projekt ustawy (UD310) przewiduje wprowadzenie obowiązku uwierzytelnienia użytkowników przeglądających księgi wieczyste, przy czym rozwiązanie to ma charakter elastyczny i nie nakłada nadmiernych obciążeń. Osoby fizyczne będą mogły potwierdzać tożsamość przez Węzeł Krajowy bez konieczności zakładania konta, natomiast podmioty instytucjonalne za pośrednictwem kont organizacyjnych (np. w PRS). Uwierzytelnienie będzie jednorazowe w ramach sesji, co oznacza, że dalsze korzystanie z systemu pozostanie niezmienione względem obecnych zasad.

Celem projektowanych zmian jest przede wszystkim wzmocnienie ochrony danych osobowych oraz przeciwdziałanie masowemu, nieuprawnionemu pozyskiwaniu danych z ksiąg wieczystych, w szczególności przez podmioty komercyjne wykorzystujące narzędzia automatyczne. Dotychczasowe środki techniczne okazały się niewystarczające.

Zdaniem Sekretarza Stanu proponowane rozwiązanie nie ogranicza dostępu do ksiąg wieczystych, nie wprowadza barier finansowych ani czasowych, a jedynie nakłada minimalny wymóg identyfikacji użytkownika. Jednocześnie pozostaje ono zgodne z przepisami o ochronie danych osobowych (RODO) oraz obowiązkiem zapewnienia bezpieczeństwa systemu przez Ministra Sprawiedliwości.

W zakresie postulatów dotyczących ograniczenia zakresu danych ujawnianych w księgach wieczystych wskazano, że obecny model obejmujący m.in. dane identyfikacyjne osób, jest niezbędny dla zapewnienia pewności obrotu nieruchomościami i nie ma obecnie równoważnych alternatyw. Ewentualne

zmiany w tym obszarze wymagałyby głębokiej reformy systemu i będą przedmiotem dalszych analiz.

Ministra Finansów i Gospodarki (IV.022.2.2026 z 6 marca 2026 r.) w sprawie uwag do projektu ustawy o zmianie ustawy o ochronie praw lokatorów.

Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawił Ministrowi uwagi do projektu ustawy o zmianie ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego oraz niektórych innych ustaw (nr UD313), przekazanego do zaopiniowania pismem z 6 lutego 2026 r. W ocenie Rzecznika szczególne znaczenie dla ochrony praw obywatelskich mają rozwiązania przewidziane w art. 1 pkt 7 projektu, wprowadzające do ustawy o ochronie praw lokatorów nowe przepisy art. 18a i 18b regulujące skutki śmierci najemcy lokalu wchodzącego w skład publicznego zasobu mieszkaniowego.

Projekt zakłada odejście od funkcjonującej obecnie instytucji wstąpienia w stosunek najmu lokalu mieszkalnego, uregulowanej w art. 691 Kodeksu cywilnego. Zgodnie z projektowanym rozwiązaniem stosunek najmu lokalu komunalnego miałby wygasać z chwilą śmierci najemcy. Osobom bliskim zmarłego, które stale zamieszkiwały w lokalu, przysługiwałoby jedynie roszczenie o zawarcie nowej umowy najmu, pod warunkiem zgłoszenia go w terminie trzech miesięcy od dnia śmierci najemcy.

Rzecznik zauważył, że instytucja wstąpienia w stosunek najmu ma w polskim systemie prawa cywilnego długą tradycję i stanowi ważny instrument ochrony lokatorów. Jej celem jest stabilizacja sytuacji mieszkaniowej osób bliskich najemcy, które stale z nim zamieszkiwały, a które dotychczas dysponowały jedynie pochodnym prawem do korzystania z lokalu. Jak podkreślano w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, rozwiązanie to wzmacnia sytuację prawną takich osób poprzez przekształcenie ich statusu w najemców i jednocześnie ogranicza możliwość dysponowania lokalem przez właściciela.

Rzecznik zwrócił uwagę, że projektowane przepisy oznaczają rezygnację z tej utrwalonej instytucji prawnej i wprowadzają mechanizm, który w większym stopniu obciąża osoby pozostające w lokalu po śmierci najemcy obowiązkiem podejmowania określonych działań formalnych. W ocenie Rzecznika może to prowadzić do destabilizacji sytuacji mieszkaniowej wielu obywateli, w szczególności osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej lub majątkowej.

Rzecznik dostrzegł jednocześnie, że projektodawca dąży do bardziej efektywnego gospodarowania ograniczonym zasobem mieszkań komunalnych oraz do kierowania pomocy mieszkaniowej do osób najbardziej jej potrzebujących, co pozostaje w związku z obowiązkiem władz publicznych prowadzenia polityki sprzyjającej zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych obywateli, wynikającym z art. 75 Konstytucji RP. W ocenie Rzecznika cel ten jest zrozumiały i uzasadniony. Jednocześnie jednak przyjęty sposób jego realizacji może rodzić poważne konsekwencje dla praw obywateli.

Rzecznik wskazał w szczególności na zbyt krótki, trzymiesięczny termin na zgłoszenie roszczenia o zawarcie umowy najmu. Jego niedochowanie powoduje wygaśnięcie roszczenia i w konsekwencji obowiązek opuszczenia lokalu. Zdaniem Rzecznika termin ten jest szczególnie problematyczny z uwagi na fakt, że biegnie w okresie bezpośrednio po śmierci najemcy, a więc w czasie, w którym osoby bliskie często nie są w stanie podejmować decyzji o charakterze formalnoprawnym. Jednocześnie termin przewidziany dla gminy na przedstawienie oferty zawarcia umowy najmu jest dwukrotnie dłuższy i ma charakter instrukcyjny.

W ocenie Rzecznika projekt nie uwzględnia również sytuacji osób, które nie są zdolne do samodzielnego dochodzenia swoich praw, w szczególności osób małoletnich, osób ubezwłasnowolnionych czy osób pozbawionych przedstawiciela ustawowego. Brak odpowiednich mechanizmów ochronnych może prowadzić do sytuacji, w której osoby te zostaną pozbawione możliwości skorzystania z roszczenia o zawarcie umowy najmu.

Rzecznik zwrócił ponadto uwagę na niejednoznaczność projektowanych przepisów w odniesieniu do sytuacji współnajemców lokalu. Projekt nie rozstrzyga w sposób wyraźny relacji pomiędzy prawami współnajemców a ewentualnymi roszczeniami osób zamieszkujących w lokalu lub prawami spadkobierców zmarłego najemcy. W ocenie Rzecznika kwestia ta powinna zostać jednoznacznie uregulowana w toku dalszych prac legislacyjnych.

Zastrzeżenia Rzecznika wzbudziło również rozwiązanie przewidziane w projektowanym art. 18b ust. 4 ustawy o ochronie praw lokatorów, które pozostawia wynajmującemu pełną swobodę w określaniu terminu na udzielenie odpowiedzi na ofertę zawarcia umowy najmu. Upływ takiego terminu bez odpowiedzi powoduje wygaśnięcie roszczenia i obowiązek opuszczenia lokalu. W ocenie Rzecznika termin ten powinien zostać określony w ustawie w sposób gwarantujący realną możliwość skorzystania z przyznanego uprawnienia.

Rzecznik zwrócił także uwagę na rozbieżność między treścią projektowanego art. 18b ust. 1 ustawy o ochronie praw lokatorów a uzasadnieniem projektu. Z uzasadnienia wynika bowiem możliwość proponowania osobom uprawnionym wynajęcia innego lokalu, natomiast projektowany przepis przyznaje roszczenie o zawarcie umowy najmu „tego lokalu”, który był dotychczas zajmowany.

Dodatkowo Rzecznik przedstawił zastrzeżenia wobec innych rozwiązań projektowanych w ustawie. Dotyczą one m.in. przepisów umożliwiających właścicielowi lokalu lub zarządcy budynku wejście do lokalu w przypadku zagrożenia bezpieczeństwa sanitarnego. W ocenie Rzecznika regulacja ta jest sformułowana w sposób bardzo ogólny i może rodzić wątpliwości z punktu widzenia konstytucyjnej zasady nienaruszalności mieszkania wynikającej z art. 50 Konstytucji RP.

Wątpliwości Rzecznika wzbudziła także propozycja wprowadzenia odszkodowania za zajmowanie lokalu komunalnego bez tytułu prawnego w

wysokości 300% czynszu. Projekt nie zawiera przekonującego uzasadnienia dla przyjęcia takiej wysokości odszkodowania, które może prowadzić do bardzo dotkliwych konsekwencji finansowych dla obywateli.

Rzecznik wyraził nadzieję, że w dalszych pracach legislacyjnych nad projektem zostaną uwzględnione rozwiązania zapewniające odpowiednie gwarancje ochrony praw i wolności obywatelskich.

Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego (II.511.93.2026 z 12 marca 2026 r.) w sprawie praktyki organów stosowania przepisów przewidujących możliwość odstąpienia od sporządzenia uzasadnienia postanowienia o umorzeniu dochodzenia.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości w sprawie praktyki stosowania art. 325e § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, który przewiduje możliwość odstąpienia od sporządzenia uzasadnienia postanowienia o umorzeniu dochodzenia. Do Biura Rzecznika napływają bowiem sygnały wskazujące, że przewidziana w tym przepisie możliwość odstąpienia od sporządzenia uzasadnienia w praktyce stała się regułą działania organów prowadzących postępowania przygotowawcze.

Rzecznik podkreślił, że rozwiązanie to zostało wprowadzone w celu uproszczenia i przyspieszenia postępowania przygotowawczego prowadzonego w formie dochodzenia, które co do zasady dotyczy spraw o mniejszej wadze. W praktyce jednak brak uzasadnienia decyzji o umorzeniu dochodzenia powoduje istotne trudności dla podmiotów uprawnionych do jej zaskarżenia, w szczególności pokrzywdzonych oraz organizacji społecznych zawiadamiających o możliwości popełnienia przestępstwa. Brak informacji o motywach rozstrzygnięcia utrudnia bowiem sformułowanie zarzutów w środку odwoławczym oraz osłabia realną możliwość skutecznej kontroli decyzji organów ścigania.

Rzecznik przypomniał, że problematyka konstytucyjności art. 325e § 1 Kodeksu postępowania karnego była przedmiotem analizy Trybunału Konstytucyjnego w wyroku z dnia 25 marca 2014 r. (sygn. akt SK 25/13). Trybunał uznał, że przepis ten jest zgodny z art. 78 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i nie narusza prawa do sądu, wskazując jednocześnie, że brak obowiązku sporządzenia uzasadnienia nie oznacza całkowitego zwolnienia organu z obowiązku ujawnienia motywów rozstrzygnięcia. W uzasadnieniu orzeczenia Trybunał podkreślił, że w wielu sytuacjach sporządzenie uzasadnienia jest wręcz pożądane, ponieważ pozwala ujawnić tok rozumowania organu i wzmacnia zaufanie obywateli do państwa oraz stanowionego przez nie prawa.

Rzecznik zauważył, że zasadniczy problem nie dotyczy samego kształtu regulacji ustawowej, lecz sposobu jej stosowania. W praktyce dochodzi bowiem do swoistego „automatyzmu” w odstępowaniu od sporządzania uzasadnienia postanowień o umorzeniu dochodzenia. W konsekwencji osoba wnosząca zażalenie zmuszona jest rekonstruować możliwe motywy rozstrzygnięcia na

podstawie akt sprawy, co w szczególności w przypadku profesjonalnych pełnomocników wiąże się z ryzykiem nietrafnego sformułowania zarzutów procesowych.

Rzecznik zwrócił również uwagę, że brak uzasadnienia decyzji procesowej utrudnia kontrolę odwoławczą sądowi rozpoznającemu zażalenie. W takich sytuacjach sąd nie tyle dokonuje kontroli prawidłowości decyzji organu prowadzącego dochodzenie, ile w praktyce samodzielnie odtwarza stan faktyczny sprawy i rekonstruuje motywację rozstrzygnięcia, co prowadzi do przesunięcia części obowiązków organów ścigania na sąd.

Po wyroku Trybunału Konstytucyjnego ustawodawca wprowadził do art. 325e § 1 Kodeksu postępowania karnego możliwość zawnioskowania przez podmiot uprawniony do wniesienia zażalenia o ustne podanie motywów rozstrzygnięcia. Rzecznik zauważył jednak, że obowiązujące przepisy nie określają trybu ani formy przekazania takich informacji. Brakuje w szczególności regulacji dotyczących sposobu dokumentowania tej czynności procesowej, zakresu informacji, jakie powinny zostać przekazane stronie, a także terminów, w jakich czynność ta powinna zostać dokonana.

W ocenie Rzecznika doprecyzowanie tych kwestii mogłoby znacząco zwiększyć gwarancje procesowe uczestników postępowania przygotowawczego, przy jednoczesnym zachowaniu celu regulacji, jakim jest uproszczenie i przyspieszenie dochodzenia. Rzecznik wskazał, że celowe byłoby określenie w akcie wykonawczym m.in. dopuszczalnych form przekazywania ustnych motywów rozstrzygnięcia, sposobu dokumentowania tej czynności, minimalnego zakresu informacji, jakie powinny zostać przekazane stronie, oraz zasad składania wniosku o podanie motywów rozstrzygnięcia.

Jednocześnie Rzecznik uznał, że wprowadzenie ustawowego obowiązku sporządzania pisemnych uzasadnień postanowień o umorzeniu dochodzenia nie wydaje się rozwiązaniem optymalnym. Taki obowiązek mógłby bowiem prowadzić do powstawania lakonicznych i schematycznych uzasadnień, które w niewielkim stopniu przyczyniałyby się do rzeczywistego wyjaśnienia motywów rozstrzygnięcia.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o dokonanie analizy wskazanych problemów oraz rozważenie zainicjowania zmian legislacyjnych w Kodeksie postępowania karnego.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z 13 kwietnia 2026 r. poinformował, że postulowana zmiana polegająca na doprecyzowaniu, w drodze rozporządzenia, zasad stosowania art. 325e § 1 k.p.k. została szczegółowo przeanalizowana i nie znajduje uzasadnienia.

W opinii Ministerstwa obowiązujące regulacje celowo zmierzają do odformalizowania postępowania przygotowawczego w sprawach o mniejszym ciężarze gatunkowym. Jak wynika zarówno z treści przepisu, jak i orzecznictwa TK, brak obowiązku sporządzania uzasadnień postanowień stanowi świadomy

element upraszczania procedury, który ma służyć jej sprawności i efektywności. Wprowadzenie szczegółowych wymogów dotyczących formy, treści i dokumentowania ustnych motywów rozstrzygnięcia prowadziłoby w istocie do ponownego sformalizowania tej instytucji, wbrew intencjom ustawodawcy. Należy przy tym wyraźnie odróżnić „najważniejsze powody rozstrzygnięcia” od pełnego uzasadnienia, gdyż ich funkcją jest jedynie poinformowanie strony o podstawach decyzji, a nie zastępowanie uzasadnienia w rozumieniu przepisów k.p.k.

Resort nie podzielił również argumentu RPO, że brak szczegółowych regulacji ogranicza gwarancje procesowe stron. Strony zachowują prawo do wniesienia zażalenia oraz do zapoznania się z aktami sprawy, co umożliwia skuteczną kontrolę decyzji procesowych. Dodatkowo decyzje te podlegają nadzorowi prokuratora oraz kontroli sądowej.

Zdaniem Ministerstwa proponowane przez Rzecznika rozwiązania nie zwiększyłyby realnie ochrony praw stron, natomiast nakładałyby dodatkowe obowiązki formalne na organy dochodzeniowe, co mogłoby negatywnie wpłynąć na sprawność postępowań.

W konsekwencji brak jest podstaw do podejmowania prac legislacyjnych w postulowanym zakresie.

Minister Funduszy i Polityki Regionalnej (VII.6060.160.2025 z 12 marca 2026 r.) w sprawie stosowania przepisów ustawy o dostępie do informacji publicznej oraz Ustawy o informacji o stanie środowiska w zakresie funduszy unijnych na lata 2021-2027.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Minister Funduszy i Polityki Regionalnej w związku z wnioskiem skierowanym do Biura Rzecznika dotyczącym przepisów ustawy wdrożeniowej na lata 2021–2027, w szczególności w kontekście konstytucyjnych gwarancji prawa dostępu do informacji publicznej oraz prawa do informacji o stanie i ochronie środowiska.

Wątpliwości Wnioskodawcy, podzielone w toku analizy przeprowadzonej w Biurze Rzecznika, koncentrują się wokół art. 48 ust. 1 ustawy wdrożeniowej, który wyłącza możliwość udostępniania treści wniosków o dofinansowanie oraz ich załączników w trybie przepisów o dostępie do informacji publicznej oraz przepisów dotyczących informacji o środowisku. W ocenie Wnioskodawcy regulacja ta ogranicza możliwość społecznej kontroli nad wydatkowaniem środków publicznych, w tym funduszy unijnych, a także utrudnia dostęp do informacji o charakterze zadań publicznych realizowanych przy wykorzystaniu tych środków.

Rzecznik zauważył, że analizowany przepis stanowi ograniczenie praw gwarantowanych w art. 61 ust. 1 i 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz w art. 74 ust. 3 Konstytucji, co wymaga jego oceny przez pryzmat konstytucyjnych klauzul limitacyjnych określonych w art. 31 ust. 3 oraz art. 61 ust. 3 ustawy zasadniczej. Z materiałów legislacyjnych wynika, że celem wprowadzenia

omawianego wyłączenia była ochrona praw własności intelektualnej, w szczególności przeciwdziałanie nieuczciwym praktykom polegającym na kopiowaniu rozwiązań opracowanych przez innych wnioskodawców. Rzecznik dostrzega, że ochrona ta znajduje oparcie w wartościach konstytucyjnych, jednak sama jej legitymizacja nie przesądza o zgodności przyjętego rozwiązania z zasadą proporcjonalności.

W ocenie Rzecznika, art. 48 ust. 1 ustawy wdrożeniowej budzi istotne wątpliwości na tle testu proporcjonalności. Po pierwsze, w kontekście przydatności należy wskazać, że obowiązujące przepisy o dostępie do informacji publicznej, w szczególności art. 5 tej ustawy, przewidują mechanizmy ochrony takich dóbr jak tajemnica przedsiębiorcy czy prywatność, które mogą być stosowane także w odniesieniu do dokumentów zawierających elementy objęte ochroną praw własności intelektualnej. Ugruntowane orzecznictwo sądów administracyjnych dopuszcza uznanie za informację publiczną dokumentów będących przedmiotem praw autorskich, co nie prowadziło dotychczas do utrwalenia nieuczciwych praktyk rynkowych.

Po drugie, w zakresie konieczności Rzecznik zwrócił uwagę, że osiągnięcie celu ochrony praw własności intelektualnej jest możliwe przy wykorzystaniu istniejących instrumentów prawnych, bez potrzeby wprowadzania generalnego i bezwzględnego wyłączenia stosowania przepisów o dostępie do informacji. Co istotne, takie rozwiązanie nie wynika z obowiązku implementacji prawa Unii Europejskiej, gdyż żadne z rozporządzeń, którym służy ustawa wdrożeniowa, nie wymaga wprowadzenia analogicznego ograniczenia.

Po trzecie, w odniesieniu do proporcjonalności sensu stricto, Rzecznik wskazał na konieczność wyważenia wartości konstytucyjnych, jakimi są z jednej strony prawa informacyjne jednostki, a z drugiej – ochrona praw własności intelektualnej. Całkowite wyłączenie możliwości udostępnienia wniosków o dofinansowanie oraz ich załączników może prowadzić do nadmiernego ograniczenia przejrzystości życia publicznego, zwłaszcza w sytuacji, gdy dokumenty te współkształtują stosunki cywilnoprawne związane z przekazywaniem środków publicznych. Tymczasem rozwiązania przyjęte na poziomie prawa Unii Europejskiej, w szczególności w rozporządzeniu nr 1049/2001, opierają się na mechanizmie ważenia interesów i dopuszczają możliwość ujawnienia dokumentów także w przypadku istnienia ochrony praw własności intelektualnej, jeżeli przemawia za tym nadrzędny interes publiczny.

Rzecznik zwrócił również uwagę, że obecne brzmienie art. 48 ust. 1 ustawy wdrożeniowej uniemożliwia stosowanie podobnego mechanizmu wyważania wartości przez organy krajowe, co może prowadzić do nadmiernego ograniczenia jawności życia publicznego oraz osłabienia społecznej kontroli nad wydatkowaniem środków unijnych.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Minister Funduszy i Polityki Regionalnej z prośbą o ustosunkowanie się do przedstawionych wątpliwości, a

także o informację, czy w projektowanych regulacjach dotyczących kolejnej perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2028–2034 planowane jest utrzymanie analogicznego wyłączenia, czy też rozważane są zmiany zmierzające do lepszego wyważenia konstytucyjnych wartości pozostających w kolizji.

Prezes Naczelnej Izby Pielęgniarek i Położnych (VII.611.5.2025 z 12 marca 2026 r.) w sprawie wysokości składki członkowskiej oraz zasad jej podziału.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Prezes Naczelnej Rady Pielęgniarek i Położnych z wystąpieniem dotyczącym – z jednej strony problemu konieczności złożenia we właściwej okręgowej izbie pielęgniarek i położnych oryginału dokumentu Prawa wykonywania zawodu w celu uzyskania zwolnienia z opłacania składek członkowskich, a – z drugiej strony odnoszącym się do nowego wymiaru tychże składek.

W odniesieniu do pierwszego z zasygnalizowanych zarzutów RPO odnotował, że wiele emerytowanych pielęgniarek i położnych nie zgadza się z koniecznością złożenia po przejściu na emeryturę oryginału Prawa wykonywania zawodu (PWZ). W przeciwnym razie muszą liczyć się z przymusem opłacania relatywnie wysokich składek członkowskich, nawet jeśli zaprzestały wykonywania zawodu. Jak wynika z § 4 uchwały z dnia 23 września 2024 r. w sprawie wysokości składki członkowskiej oraz zasad jej podziału „z opłacania składek członkowskich zwolnione są pielęgniarki i położne, które zaprzestały wykonywania zawodu pielęgniarki, położnej i złożyły we właściwej okręgowej izbie pielęgniarek i położnych oryginał PWZ”. Powyższy problem dotyczy również pielęgniarek i położnych, których aktywność zawodowa ogranicza się do wolontariatu. Aby uzyskać zwolnienie z opłacania składek, muszą złożyć stosowne oświadczenie dotyczące zaprzestania wykonywania zawodu oraz zdeponować dokument PWZ.

Rzecznik zwrócił uwagę, że ustawa o dokumentach publicznych nie formułuje obowiązku zwracania tego typu dokumentów przez jego posiadaczy, także po ustaniu prawa lub stanu prawnego, które one potwierdzają bądź też rezygnacji z wykonywania zawodu, którego dotyczą.

Rzecznik odniósł się również do drugiego z zasygnalizowanych problemów, który dotyczy aktualnego wymiaru i sposobu ustalania składki członkowskiej. W skierowanych do RPO pismach podniesiono, że nowy i jednolity wymiar składki oparty jest na przeciętnym wynagrodzeniu w gospodarce narodowej obowiązującym w poprzednim roku kalendarzowym. Takie rozwiązanie wydaje się niesprawiedliwe, nie uwzględnia dostatecznie różnego statusu materialnego pielęgniarek i położnych, ich sytuacji życiowej czy osiągniętych przez nie dochodów. Wskutek wprowadzenia nowego wymiaru składki członkowskiej jej wysokość jest niemal 30% wyższa od kwoty, na którą opiewałaby miesięczna składka członkowska w przypadku obliczania jej na poprzednich zasadach. W uprzednio obowiązującej uchwale Krajowego Zjazdu Pielęgniarek i Położnych w sprawie wysokości składki członkowskiej oraz zasad jej podziału, nie istniała konieczność złożenia PWZ jako warunek uzyskania zwolnienia z obowiązku

opłacania składek członkowskich. Zgodnie z § 4 te same uchwały ze zwolnienia mogły skorzystać pielęgniarki i położne, które zaprzestały wykonywania zawodu i złożyły odpowiedni wniosek w okręgowej izbie, będące jej członkiem; wykonujące zawód wyłącznie w formie wolontariatu; oraz niepracujące ze statusem emeryta, rencisty lub pobierające świadczenie przedemerytalne.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Prezes Naczelnej Izby Pielęgniarek i Położnych z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie zmiany sposobu ustalania wysokości składek członkowskich. Jednocześnie poprosił o wskazanie przyczyn wprowadzenia zmian w regulacjach w uprzednio obowiązującej uchwale Krajowego Zjazdu Pielęgniarek i Położnych.

Prezes Naczelnej Izby Pielęgniarek i Położnych pismem z 10 kwietnia 2026 r. poinformowała, że obowiązek złożenia dokumentu „Prawo wykonywania zawodu” (PWZ) przez pielęgniarki i położne, które zaprzestały pracy, nie oznacza utraty samego prawa do wykonywania zawodu, lecz jedynie rezygnację z korzystania z niego w praktyce. Obowiązek ten został wprowadzony uchwałą z 2013 r. w celu zapobiegania nadużyciom i zapewnienia zgodności między deklarowanym a faktycznym statusem zawodowym.

Obecnie, dzięki sprawnemu funkcjonowaniu systemów teleinformatycznych (m.in. centralnych rejestrów), ryzyko takich niezgodności zostało znacząco ograniczone, co uzasadnia ponowną ocenę zasad deponowania PWZ.

Prezes podkreśliła, że nowe zasady w zakresie składki członkowskiej zostały przyjęte demokratycznie przez Krajowy Zjazd w 2024 r. i mają na celu uproszczenie systemu oraz powiązanie wysokości składki z przeciętnym wynagrodzeniem. Jednocześnie samorząd zawodowy analizuje wpływ tych zmian, zwłaszcza na osoby nieaktywne zawodowo.

Wskazała również, iż całość działań samorządu ukierunkowana jest na ochronę interesu publicznego i prawidłowe funkcjonowanie zawodu, a obowiązujące regulacje zarówno dotyczące PWZ, jak i składek będą podlegały dalszej weryfikacji.

Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Zdrowia (V.7010.15.2025 z 16 marca 2026 r.) w sprawie uporządkowania i rozwoju funkcjonującego w Polsce systemu świadczeń terapii protonowej.

Rzecznik Praw Obywatelskich nawiązał do wyników kontroli NIK na temat braku skutecznych rozwiązań systemowych, które pozwoliłyby zwiększyć dostępność terapii protonowej w Polsce. Jak wynika z otrzymanych informacji, mimo powołania przy Krajowej Radzie Onkologicznej zespołu ekspertów, nie opracowana została jak dotąd strategia rozwoju protonoterapii. Rzecznik zwrócił uwagę, iż w Narodowej Strategii Onkologicznej na lata 2020–2030 nie odniesiono się bezpośrednio do zagadnień związanych z radioterapią protonową (uchwała nr 10 Rady Ministrów z dnia 4 lutego 2020 r. w sprawie przyjęcia programu wieloletniego).

Mając na względzie, że nowotwory stanowią narastający problem zdrowotny, społeczny i ekonomiczny oraz są drugą najczęstszą przyczyną zgonów, radioterapię uznaje się wciąż za jedną z najważniejszych metod leczenia pacjentów onkologicznych. Metoda ta ma szczególne znaczenie w przypadku leczenia nowotworów umiejscowionych głęboko w organizmie. Biorąc pod uwagę fakt, że od 8 lat działa wyłącznie jeden ośrodek terapii protonowej – Centrum Cyklotronowe Bronowice w Krakowie – dostępność protonoterapii w Polsce wciąż pozostaje ograniczona.

Jak wynika z przekazanych RPO informacji, możliwości terapeutyczne krakowskiego ośrodka nie zostały w pełni wykorzystane. Pomimo faktu, iż lista wskazań do terapii protonowej nowotworów zlokalizowanych poza narządem wzroku została poszerzona przez Ministra Zdrowia w 2023 r. Dodatkowym problemem pozostaje brak dostępności terapii protonowej dla pacjentów pediatrycznych wymagających zastosowania znieczulenia ogólnego. Z tego względu część świadczeń była dotychczas realizowana poza granicami naszego kraju, co mogło generować dodatkowe koszty dla budżetu państwa.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Zdrowia z uprzejmą prośbą o ustosunkowanie się do problemów związanych ze świadczeniem terapii protonowej oraz przekazanie informacji na temat działań i planów resortu zdrowia w zakresie zwiększenia dostępności do tej innowacyjnej metody radioterapii zarówno dla pacjentów dorosłych, jak i dzieci.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia pismem z 24 kwietnia 2026 r. poinformował, że terapia protonowa nowotworów poza narządem wzroku została wprowadzona do koszyka świadczeń gwarantowanych w Polsce w 2016 r., a jej zakres był stopniowo rozszerzany. Istotne zmiany wprowadzono w 2019 i 2023 r., obejmując kolejne grupy nowotworów u dzieci i dorosłych. Obecnie świadczenia te realizują dwa ośrodki w K. Narodowy Instytut Onkologii oraz Szpital Uniwersytecki, we współpracy z Instytutem Fizyki Jądrowej PAN, który odpowiada za dostarczanie wiązki protonowej. Dodał, że rozwój protonoterapii w Polsce jest przedmiotem analiz na poziomie centralnym. Zgodnie z rekomendacjami Krajowej Rady Onkologicznej decyzje inwestycyjne powinny uwzględniać m.in. zapotrzebowanie epidemiologiczne, efektywność kosztową oraz wykorzystanie istniejącej infrastruktury. Podsekretarz Stanu wskazał również, że ewentualne zmiany w systemie muszą być poprzedzone szczegółową analizą i nie mogą ograniczać finansowania innych świadczeń.

W zakresie leczenia dzieci, dostęp do protonoterapii jest zapewniony, jednak obecnie występują ograniczenia w realizacji świadczeń w znieczuleniu ogólnym w ośrodku IFJ PAN. Ministerstwo zapewniło o trwających działaniach mających na celu ustalenie możliwości zapewnienia takich świadczeń przez Szpital Uniwersytecki.

Sekretarza Stanu w Ministerstwie Cyfryzacji (VII.7033.60.2022 z 20 marca 2026 r.) w sprawie przeciwdziałania i zwalczania dezinformacji.

Rzecznik Praw Obywatelskich dostrzegł potrzebę podjęcia problematyki przeciwdziałania i zwalczania dezinformacji w kontekście jej wpływu na realizację konstytucyjnych wolności, zwłaszcza wolności wyrażania poglądów oraz dostępu do informacji. Rzecznik wskazał, że dezinformacja, rozumiana jako możliwe do zweryfikowania nieprawdziwe lub wprowadzające w błąd informacje rozpowszechniane w celu osiągnięcia korzyści lub wprowadzenia opinii publicznej w błąd, prowadzi do dezorientacji obywateli, osłabienia zaufania do instytucji publicznych oraz zniekształcenia debaty publicznej. W ocenie Rzecznika, zjawisko to może wywoływać skutki zbliżone do cenzury, ograniczając obywatelom dostęp do rzetelnych informacji oraz zaburzając procesy demokratyczne.

Rzecznik zauważył, że w ostatnich latach zarówno w Polsce, jak i na poziomie europejskim, rośnie świadomość zagrożeń związanych z dezinformacją, czego wyrazem są podejmowane działania regulacyjne, w tym włączenie kodeksu postępowania w zakresie zwalczania dezinformacji w ramy prawne aktu o usługach cyfrowych. Jednocześnie Rzecznik podkreślił, że opieranie strategii przeciwdziałania dezinformacji wyłącznie na działaniach platform internetowych jest niewystarczające. W tym kontekście przywołał ustalenia raportu Ośrodka Analizy Dezinformacji NASK, z których wynika ograniczona skuteczność moderacji treści przez platformy społecznościowe.

W ocenie Rzecznika konieczne jest przyjęcie kompleksowego i długofalowego podejścia do omawianego problemu. Rzecznik zwrócił uwagę na rekomendacje Komitetu Sterującego Rady Europy ds. Mediów i Społeczeństwa Informacyjnego, wskazujące na potrzebę budowy krajowej strategii przeciwdziałania dezinformacji opartej na wielowymiarowych działaniach, obejmujących m.in. badania i monitorowanie zjawiska, rozwój kompetencji medialnych społeczeństwa, wsparcie dla wysokiej jakości dziennikarstwa, zapewnienie integralności procesów wyborczych oraz wzmocnienie odpowiedzialności podmiotów funkcjonujących w środowisku cyfrowym. Rzecznik podkreślił przy tym znaczenie zachowania zasad proporcjonalności i ochrony wolności wypowiedzi, wskazując, że granica między przeciwdziałaniem dezinformacji a niedopuszczalną ingerencją w tę wolność może być nieostra, a działania nadmierne lub nieuzasadnione mogą prowadzić do efektów przeciwnych do zamierzonych.

Rzecznik odwołał się również do wniosków płynących z badań dotyczących przeciwdziałania dezinformacji klimatycznej, z których wynika, że żadne pojedyncze narzędzie nie jest wystarczające, a skuteczna odpowiedź wymaga zintegrowanego, wieloaspektowego podejścia. W tym kontekście Rzecznik zaakcentował potrzebę korzystania z doświadczeń innych państw oraz prowadzenia działań opartych na współpracy wielu podmiotów.

Rzecznik zauważył, że organy władzy publicznej dostrzegają wagę omawianego problemu, czego wyrazem jest wskazanie przeciwdziałania dezinformacji jako jednego z priorytetów Ministerstwa Cyfryzacji na 2026 r. oraz uwzględnienie tej problematyki w projekcie Strategii Cyfryzacji Państwa. W szczególności Rzecznik zwrócił uwagę na cele dotyczące koordynacji działań podmiotów zajmujących się przeciwdziałaniem dezinformacji oraz podnoszenia świadomości społecznej w tym zakresie, a także na planowane wyznaczenie organu odpowiedzialnego za integrację tych działań.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Ministra Cyfryzacji z prośbą o przedstawienie informacji na temat planowanych na 2026 r. działań Ministerstwa w obszarze przeciwdziałania i zwalczania dezinformacji.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Cyfryzacji pismem z 2 maja 2026 r. poinformował, że przeciwdziałanie dezinformacji jest kluczowe dla bezpieczeństwa państwa, szczególnie w kontekście działań Rosji i Białorusi oraz aktywności zaawansowanych grup APT, które wykorzystują m.in. media społecznościowe i treści generowane przez AI do polaryzacji społeczeństwa i podważania zaufania do instytucji.

W 2026 r. działania resortu koncentrują się na monitoringu przestrzeni informacyjnej (realizowanym przez NASK), kampaniach społecznych i edukacyjnych oraz współpracy międzyresortowej. Szczególny nacisk kładzie się na edukację młodzieży (np. projekt „Broń się w necie”) oraz wzmacnianie kompetencji krytycznego myślenia i weryfikacji informacji.

Równolegle opracowywana jest strategia przeciwdziałania dezinformacji, a także realizowane są programy grantowe wspierające szkolenia i materiały edukacyjne. Sekretarz Stanu w MC podkreślił, że działania te nie mają charakteru cenzury, lecz służą zwiększeniu odporności społeczeństwa i ochronie obywateli.

Marszałka Województwa Małopolskiego (XI.816.18.2025 z 23 marca 2026 r.) w sprawie zasad udziału w projekcie „Małopolski Pociąg do Kariery – sezon I”, realizowanym w ramach programu Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021–2027.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęły skargi dotyczące zasad rekrutacji w projekcie „Małopolski Pociąg do Kariery – sezon I”, realizowanym w ramach programu Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021–2027. Skarżący wskazali, że przyjęte kryteria prowadzą do zróżnicowania sytuacji osób ubiegających się o wsparcie w sposób, który może mieć charakter dyskryminujący, polegający na uprzywilejowaniu kobiet z niskim poziomem wykształcenia przy jednoczesnym pominięciu mężczyzn znajdujących się w porównywalnym położeniu. W ocenie Rzecznika zarzuty te nie odnoszą się do incydentalnych nieprawidłowości w toku naboru, lecz dotyczą samej konstrukcji mechanizmu wsparcia oraz przyjętych na poziomie programowym kryteriów dostępu.

W toku badania sprawy Rzecznik uzyskał stanowisko Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie, który wskazał, że zastosowane rozwiązania stanowią realizację

założeń określonych w Szczegółowym Opisie Priorytetów Programu. W ocenie tego organu preferencyjne traktowanie wybranych grup, w tym kobiet z niskim poziomem wykształcenia, ma charakter działań wyrównawczych, ukierunkowanych na wsparcie osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji. Rzecznik odnotował jednak, że przyjęte rozwiązania zostały zaprojektowane na etapie tworzenia dokumentacji programowej i były następnie konsekwentnie wdrażane, co oznacza, że odpowiedzialność za ich skutki nie może być ograniczana wyłącznie do poziomu realizacji projektu.

W ocenie Rzecznika zasadniczy problem sprowadza się do tego, że mechanizm przewidujący uprzywilejowanie kobiet z niskim poziomem wykształcenia, choć formalnie uzasadniany jako instrument wyrównywania szans, w rzeczywistości prowadzi do nieuzasadnionego zróżnicowania sytuacji osób znajdujących się w porównywalnym położeniu. RPO podkreślił, że dopuszczalność stosowania tzw. uprzywilejowania wyrównawczego nie budzi wątpliwości, jednak środki tego rodzaju muszą być oparte na rzetelnej diagnozie rzeczywistych nierówności oraz spełniać wymogi proporcjonalności i adekwatności.

Rzecznik wskazał, że w analizowanej sprawie nie wykazano w sposób wystarczający istnienia rzeczywistej nierówności faktycznej uzasadniającej przyjęcie preferencji ze względu na płeć. Jednocześnie przyjęte kryterium ma charakter nadmiernie generalizujący i nie uwzględnia zróżnicowania sytuacji osób znajdujących się zarówno w obrębie grupy objętej preferencją, jak i poza nią. W konsekwencji mechanizm ten nie pozostaje w dostatecznie ścisłym związku z celem, któremu ma służyć, a jego konstrukcja nie odpowiada wymogowi adekwatności.

Rzecznik zwrócił ponadto uwagę, że nie wykazano, aby zastosowany środek był konieczny do osiągnięcia zamierzonego celu przy użyciu mniej restrykcyjnych instrumentów. W ocenie RPO przyjęte rozwiązanie prowadzi również do nadmiernego obciążenia osób spoza grupy uprzywilejowanej, w szczególności mężczyzn o niskich kwalifikacjach, którzy zostali wyłączeni z preferencji mimo porównywalnej sytuacji faktycznej. Tym samym środek, który miał służyć wyrównywaniu szans, doprowadził do ustanowienia nowej nierówności w dostępie do wsparcia publicznego.

Rzecznik podkreślił także brak odpowiednich mechanizmów monitorowania i ewaluacji przyjętego rozwiązania, co podważa jego tymczasowy charakter i uniemożliwia ocenę zasadności dalszego stosowania preferencji. W ocenie RPO uprzywilejowanie wyrównawcze może być akceptowane jedynie jako środek przejściowy, podlegający bieżącej kontroli.

W konsekwencji Rzecznik uznał, że przyjęty w dokumentacji programowej mechanizm przekracza granice dopuszczalnego uprzywilejowania wyrównawczego i prowadzi do naruszenia zasady równości oraz zakazu dyskryminacji. Naruszenie to wynika zarówno z wadliwej konstrukcji samego środka, jak i z braku dostatecznego uzasadnienia dla odstępstwa od zasady

równego traktowania, w szczególności w zakresie zastosowania kryterium płci oraz skali przyjętej preferencji.

Marszałek Województwa Małopolskiego pismem z 22 kwietnia 2026 r. poinformował, że zastosowany mechanizm uprzywilejowania wyrównawczego w przedmiotowym projekcie cechuje racjonalność oraz proporcjonalność. Wskazuje na to fakt udostępnienia pewnej puli miejsc w cyklicznych, rozłożonych w czasie rekrutacjach, zidentyfikowanym wcześniej grupom defaworyzowanym. Jednocześnie towarzyszyły temu powtarzane rekrutacje dla innych osób, spoza grup preferowanych (w tym mężczyzn) zainteresowanych udziałem w projekcie. W opinii Marszałka nie doszło do przekroczenia granic w zakresie podejmowania działań wyrównawczych, a zróżnicowane podejście do grup społecznych w projekcie służy wyłącznie usunięciu istniejących nierówności na rynku pracy i w sytuacji społeczno-zawodowej kobiet i mężczyzn. Podkreślił również, iż projekt dotyczy kształcenia ustawicznego, całościowego i ma wyposażyć osoby w kompetencje, których uzyskanie nie wymaga zbyt dużo nakładu czasu. Zdaniem Marszałka nie ma tu nieuzasadnionego zróżnicowania sytuacji osób znajdujących się w porównywalnym położeniu, a tym samym naruszenia zasady równości i zakazu dyskryminacji.

Ministra Sprawiedliwości Prokuratora Generalnego (II.501.1.2026 z 26 marca 2026 r.) – w sprawie potrzeby wprowadzenia mechanizmu wstępnej kontroli zasadności prywatnych aktów oskarżenia w postępowaniu prywatnoskargowym.

Zagadnienia związane z prowadzeniem postępowań w sprawach prywatnoskargowych, obejmujących czyny takie jak zniesławienie (art. 212 Kodeksu karnego), znieważenie (art. 216 Kodeksu karnego), naruszenie nietykalności cielesnej (art. 217 Kodeksu karnego) oraz spowodowanie lekkiego uszczerbku na zdrowiu (art. 157 § 2 i 3 Kodeksu karnego), pozostają przedmiotem licznych wniosków kierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich. Wnioskodawcy wskazują na istotne uciążliwości wynikające z uczestnictwa w postępowaniach prywatnoskargowych, które – mimo oczywistej bezzasadności – są inicjowane i następnie kończą się umorzeniem na posiedzeniu sądu, prowadzonym na podstawie art. 339 § 3 pkt 1 lub 2 Kodeksu postępowania karnego.

W ocenie Rzecznika, nawet w sytuacji, gdy postępowanie zostaje umorzone na wstępnym etapie z uwagi na wystąpienie negatywnej przesłanki procesowej lub oczywisty brak podstaw faktycznych oskarżenia, sam fakt prowadzenia postępowania karnego przeciwko oznaczonej osobie powoduje po jej stronie realne i nieproporcjonalne dolegliwości. Obejmują one zarówno koszty finansowe (np. związane z ustanowieniem obrońcy), jak i konsekwencje wizerunkowe oraz zawodowe, wynikające z obowiązku ujawnienia informacji o toczącym się postępowaniu, a także obciążenia natury psychicznej. Jednocześnie obecnie brak jest instrumentów pozwalających skutecznie przeciwdziałać

instrumentalnemu wykorzystywaniu trybu prywatnoskargowego jako narzędzia nacisku lub szykany.

Rzecznik zauważa, że postępowanie prywatnoskargowe ma charakter szczególny i odformalizowany, a jego istotą jest przekazanie inicjatywy procesowej pokrzywdzonemu. Jednocześnie brak w tym trybie etapu postępowania przygotowawczego powoduje, że nie istnieje mechanizm wstępnej, merytorycznej kontroli zasadności oskarżenia przed wszczęciem postępowania przeciwko konkretnej osobie. W konsekwencji, z chwilą wniesienia formalnie poprawnego prywatnego aktu oskarżenia, dochodzi bezpośrednio do wszczęcia postępowania in personam, niezależnie od tego, czy już na pierwszy rzut oka istnieją przeszkody procesowe uniemożliwiające jego prowadzenie.

Rzecznik zwraca uwagę, że odmiennie ukształtowana jest sytuacja w postępowaniu publicznoskargowym, w którym organ prowadzący postępowanie przygotowawcze może odmówić wszczęcia postępowania, jeżeli zachodzą przesłanki z art. 17 § 1 Kodeksu postępowania karnego. W takim przypadku osoba wskazana w zawiadomieniu nie uzyskuje statusu podejrzanego ani nie jest uznawana za osobę, przeciwko której prowadzone było postępowanie karne. Tymczasem w postępowaniu prywatnoskargowym brak jest analogicznego mechanizmu, co prowadzi do sytuacji, w której nawet oczywiście niedopuszczalne postępowanie inicjowane jest przeciwko konkretnej osobie, z wszystkimi wynikającymi z tego konsekwencjami.

W ocenie Rzecznika, obecny model sprzyja nadużyciom. Prywatny akt oskarżenia – wystarczająco poprawny formalnie – może zostać wykorzystany jako środek wywierania presji, podważania reputacji lub wywoływania negatywnych skutków zawodowych. Ryzyko to jest szczególnie widoczne w sprawach wynikających z konfliktów osobistych lub zawodowych, gdzie samo wszczęcie postępowania może stanowić cel działania oskarżyciela prywatnego. Dodatkowo, możliwość łatwego zainicjowania postępowania karnego przeciwko określonej osobie może wywoływać tzw. efekt mrozący, zniechęcając jednostki do podejmowania aktywności publicznej lub zawodowej.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik uznaje za zasadne rozważenie zmian legislacyjnych w Kodeksie postępowania karnego. W szczególności należałoby rozważyć wprowadzenie mechanizmu umożliwiającego sądowi dokonanie wstępnej, merytorycznej oceny dopuszczalności i zasadności prywatnego aktu oskarżenia przed jego doręczeniem oskarżonemu, na posiedzeniu bez udziału stron. W przypadku stwierdzenia oczywistej niedopuszczalności postępowania lub oczywistego braku podstaw oskarżenia, sąd powinien mieć możliwość zakończenia sprawy na tym etapie.

W ocenie Rzecznika, takie rozwiązanie pozwoliłoby ograniczyć zarówno dolegliwości po stronie osób niesłusznie oskarżonych, jak i zbędne obciążenie sądów czynnościami, które z góry prowadzą do jedynego możliwego rozstrzygnięcia, tj. umorzenia postępowania. Jednocześnie zachowana zostałaby

możliwość kontroli instancyjnej poprzez wniesienie zażalenia przez oskarżyciela prywatnego, zaś opłata od prywatnego aktu oskarżenia nie podlegałaby zwrotowi w przypadku utrzymania rozstrzygnięcia w mocy, co ograniczałoby motywację do nadużyć.

Rzecznik podkreśla również, że wprowadzenie etapu „w sprawie” w postępowaniu prywatnoskargowym pozwoliłoby uniknąć sytuacji, w których osoby dotknięte oczywiście bezzasadnymi oskarżeniami zmuszone są do ujawniania informacji o prowadzeniu przeciwko nim postępowania karnego, mimo że już na wstępnym etapie oczywiste jest, iż nie może ono być kontynuowane.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o analizę przedstawionego problemu oraz poinformowanie o stanowisku zajęтым w tej sprawie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z 29 kwietnia 2026 r. poinformował, że proponowana przez Rzecznika zmiana, polegająca na przyznaniu sądowi możliwości merytorycznej oceny prywatnego aktu oskarżenia przed jego doręczeniem oskarżonemu, uznano za niezasadną. W opinii resortu naruszałaby ona systematykę postępowania karnego, prowadząc do sytuacji, w której sprawa byłaby rozpoznawana bez wiedzy osoby, przeciwko której się toczy, co godziłoby w jej podstawowe prawo do obrony oraz zasadę równości wobec prawa. Zgodnie z obowiązującymi przepisami, status oskarżonego powstaje już z chwilą wniesienia aktu oskarżenia do sądu, a nie dopiero jego doręczenia. Proponowane rozwiązanie sztucznie przesunąłoby ten moment, ograniczając uprawnienia procesowe, takie jak możliwość złożenia odpowiedzi na akt oskarżenia, wniosków dowodowych czy skorzystania z obrońcy. Dodatkowo zmiana ta ograniczałaby inne gwarancje procesowe, np. prawo do wniesienia oskarżenia wzajemnego. Nie realizowałaby też skutecznie celu wskazanego przez RPO, jakim jest przeciwdziałanie nadużyciom prywatnych aktów oskarżenia, ponieważ ochrona przed takimi działaniami jest już zapewniona przez obowiązujące przepisy prawa karnego. Wobec powyższego brak jest podstaw do podejmowania prac legislacyjnych w proponowanym zakresie.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (BPW.519.41.2020 z 26 marca 2026 r.) w sprawie określenia organu nadrzędnego sprawującego nadzór nad działalnością straży gminnej.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęły skargi związane z problemem określenia podmiotu zobowiązanego do rozpoznania zażalenia na niewniesienie przez straż gminną do sądu wniosku o ukaranie w sprawach o wykroczenia. Problem ten sygnalizowany był RPO od wielu lat. W związku z tym Rzecznik wystosował prośbę do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji o zajęcie stanowiska w tej sprawie i podjęcie działań zmierzających do ujednoczenia praktyki stosowania nadzoru nad czynnościami wyjaśniającymi w sprawach o wykroczenia (art. 56 a k.p.s.w.).

Już w 2014 r. Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił Ministrowi Sprawiedliwości problem związany z brakiem skonkretyzowanej hierarchicznej struktury podporządkowania. Wówczas uzyskał odpowiedź, iż podmiotem zobowiązanym do rozpatrywania zażaleń na niewniesienie wniosku o ukaranie przez straż gminną jest wojewoda. Jednocześnie został poinformowany, że w związku z możliwymi wątpliwościami w interpretacji art. 56a k.p.s.w. pismo RPO zostanie przekazane Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego celem wykorzystania go w toku prowadzonych prac związanych z przygotowaniem nowelizacji Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia, do której ostatecznie nie doszło. W związku z powyższym Rzecznik w 2015 r. ponowił wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości. W odpowiedzi otrzymał informację, że w przypadku straży gminnej organem nadrzędnym w rozumieniu art. 56a k.p.s.w. jest właściwy miejscowo wojewoda, sprawujący nadzór nad działalnością straży przy pomocy właściwego komendanta wojewódzkiego Policji działającego w jego imieniu.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęło w ostatnich latach wiele skarg dotyczących istotnych rozbieżności w interpretacji art. 56a k.p.s.w. w zakresie uznania wojewody za organ nadrzędny. W niektórych województwach zażalenia składane w trybie art. 56a k.p.s.w. są rozpoznawane przez wojewodów, w innych – nie. Jako przykład może posłużyć zażalenie na niewniesienie wniosku o ukaranie przez Straż Miejską W. składane do Wojewody Dolnośląskiego. W odpowiedzi wyraził on pogląd, że granice nadzoru, o którym mowa w art. 9 ust. 2 ustawy o strażach gminnych są określone w art. 9 ust. 3 tej ustawy, w związku z czym nadzór ten nie obejmuje rozpatrywania zażaleń wnoszonych w sprawie działalności straży gminnych. Ze skarg wpływających do Rzecznika wynika zatem, że obywatele poszukując realizacji uprawnień procesowych z art. 56a k.p.s.w., składają zażalenia do Wojewody i do miejscowo właściwych prokuratorów, ale w obu przypadkach zażalenia nie są merytorycznie rozpoznawane. Organy te zwracają zażalenia do Straży Miejskiej, nie wydając przy tym żadnej decyzji czy orzeczenia. Obywatele nie mogą zaskarżyć tego zwrotu, czego skutkiem jest pozostawienie nierozpoznanych zażaleń w aktach sprawy.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji zarówno z prośbą o zajęcie stanowiska w tej sprawie, jak i ocenę ewentualnej potrzeby podjęcia inicjatywy legislacyjnej w opisywanym zakresie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji pismem z 30 kwietnia 2026 r. poinformował, że zarówno Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, jak i Ministerstwo Sprawiedliwości uznają wojewodę za organ nadrzędny nad strażą gminną (miejską) w rozumieniu art. 56a Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia. Oznacza to, że zażalenie na niewniesienie przez straż wniosku o ukaranie powinno być kierowane do właściwego miejscowo wojewody.

W opinii resortu powyższe opiera się na przepisach ustawy o strażach gminnych oraz utrwalonej praktyce, mimo braku jednoznacznego wskazania takiego organu w przepisach proceduralnych. Obecnie trwają prace legislacyjne nad zmianą ustawy o strażach gminnych, które mają wprost uregulować problematyczną kwestię i jednoznacznie wskazać wojewodę jako właściwy organ do rozpatrywania przedmiotowych zażaleń.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (XII.7030.1.2026 z 26 marca 2026 r.) w sprawie umożliwienia niepełnoletnim maturzystom dostępu do studiów w służbie kandydackiej Państwowej Straży Pożarnej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z prośbą o podjęcie działań w związku z ograniczeniem dostępu niepełnoletnich maturzystów – kandydatów na studia w służbie kandydackiej Państwowej Straży Pożarnej pełnionej w Akademii Pożarniczej w Warszawie. Problem ten dotyczy zróżnicowania sytuacji kandydatów wyłącznie ze względu na wiek, która ma być konsekwencją polityki edukacyjnej państwa, spowodowanej możliwością wcześniejszego rozpoczęcia nauki. Kandydaci mimo posiadania identycznych kompetencji i kwalifikacji po zdaniu egzaminu maturalnego mogą bez przeszkód podejmować studia cywilne za zgodą przedstawiciela ustawowego, lecz nie mogą rozpocząć studiów w służbie kandydackiej. Zdaniem Pani Poseł, która zasygnalizowała Rzecznikowi ten problem, należy go rozwiązać w trybie pilnym poprzez wprowadzenie odpowiednich przepisów wykonawczych do ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej (tekst jedn. – Dz.U. z 2025 r. poz. 1312 z późn. zm.) oraz w wytycznych Akademii Pożarniczej na wzór rozwiązań zastosowanych przez Ministra Obrony Narodowej. W przeciwnym razie kandydaci na studia kończący szkołę średnią w bieżącym roku będą wykluczeni z procesu rekrutacji z powodów formalnych.

Przedstawione zagadnienie było już wcześniej przedmiotem zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich. Pismem z dnia 3 lipca 2023 r. Rzecznik wystąpił do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji zgłaszając problem z rekrutacją na studia magisterskie strażaków w służbie kandydackiej w Szkole Głównej Służby Pożarniczej. Z uzyskanej 9 października 2023 r. odpowiedzi Ministra wynikało, że dostrzegł on potrzebę zmiany obowiązujących regulacji i zapowiedział planowaną przez resort MSWiA modyfikację przepisów art. 112 podczas kolejnej nowelizacji ustawy o Państwowej Straży Pożarnej.

Aktualnie z treści ww. art. ustawy nie wynika jednak, aby dokonano zmian przepisów odnoszących się do możliwości odebrania od osoby ubiegającej się o przyjęcie do służby kandydackiej oświadczenia woli w przedmiocie zobowiązania do pełnienia służby w szeregach PSP po zakończeniu nauki.

W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich wystąpił do Ministra z prośbą o zapoznanie się z tym zagadnieniem i wyrażenie stanowiska w niniejszej sprawie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji pismem z 17 kwietnia 2026 r. poinformował, że wymóg pełnoletności kandydatów do służby kandydackiej w Państwowej Straży Pożarnej wynika z charakteru tej służby, która rozpoczyna się już w trakcie kształcenia i wiąże się z realnymi obowiązkami oraz ryzykiem (m.in. praca w nocy, zadania niebezpieczne, narażenie na czynniki szkodliwe). Osoby niepełnoletnie nie mogą prawnie wykonywać takich zadań, a dodatkowo ich udział rodziłby problemy prawne (np. wątpliwa skuteczność zobowiązania do służby) i organizacyjne (odpowiedzialność za bezpieczeństwo, udział opiekunów).

Choć przepisy nie wskazują wprost pełnoletności jako warunku, wynika ona z innych regulacji i praktyki służby. Jednocześnie wprowadzono częściowe ułatwienie od roku 2026/2027 do rekrutacji mogą przystąpić osoby, które ukończą 18 lat najpóźniej do końca maja lub czerwca (w zależności od szkoły). Mimo trwających prac nad szerszą reformą przepisów, obecnie utrzymanie wymogu pełnoletności MSWiA uznaje za zasadne.

3. Kasacje oraz skargi kasacyjne, skargi nadzwyczajne do Sądu Najwyższego i przystąpienia do postępowań przed sądami powszechnymi

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich wniośł następujące kasacje do Sądu Najwyższego:

II.510.880.2025 z 7 stycznia 2026 r. – kasacja w sprawie wydania wyroku nakazowego, mimo że dowody dołączone do wniosku o ukaranie nie wspierały w wymaganym stopniu tezy zarzutu.

Rzecznik Praw Obywatelskich złożył kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego P. z dnia 25 listopada 2024 r. (sygn. akt III W 1289/24) i zaskarżył to orzeczenie w całości na korzyść ukaranego M. K. Jednocześnie Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego, to jest art. 93 § 2 k.p.w.

W ocenie RPO naruszenie to polegało na przyjęciu, że wina i okoliczności czynu przypisanego obwinionemu w zakresie znamion wykroczenia z art. 94 § 1 k.w. nie budzą wątpliwości i w konsekwencji wydaniu wyroku nakazowego. Tymczasem dowody dołączone do wniosku o ukaranie i podlegające uznaniu za ujawnione w ocenie Rzecznika nie wspierają w wymaganym, niebudzącym wątpliwości stopniu tezy zarzutu objętego wnioskiem, jakoby obwiniony M. K. nie posiadał w dniu 1 sierpnia 2024 r. uprawnień do kierowania pojazdami po drodze publicznej, a wręcz tezę tę podważają. Powinno to skutkować powzięciem przez Sąd wątpliwości co do okoliczności czynu i winy oraz skierowaniem sprawy do rozpoznania na rozprawie celem ich wyjaśnienia.

Rzecznik wniośł o uchylenie zaskarżonego wyroku nakazowego w całości i uniewinnienie obwinionego od przypisanego mu wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 17 lutego 2026 r., sygn. akt I KK 2/26).

Sąd Najwyższy w sprawie M. K. ukaranego z art. 94 § 1 k.w., po rozpoznaniu kasacji wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w P. z dnia 25 listopada 2024 r. (sygn. akt III W 1289/24) uchylił zaskarżony wyrok w całości. Sąd Najwyższy kosztami procesowymi obciążył Skarb Państwa.

II.510.805.2024 z 9 stycznia 2026 r. – kasacja w sprawie nieustalenia przez sąd rejonowy tego, że oskarżony działał w celu osiągnięcia korzyści majątkowej.

Rzecznik Praw Obywatelskich złożył kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w G. z dnia 27 marca 2023 r. (sygn. akt II K 375/22) i zaskarżył ten wyrok w całości na korzyść M. T.

Rzecznik zarzucił temu orzeczeniu rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa karnego materialnego. W ocenie RPO naruszenie to polegało na skazaniu oskarżonego za występki z art. 286 § 1 Kodeksu karnego, mimo że w

opisach przypisanych mu czynów Sąd nie ustalił, iż działał on w celu osiągnięcia korzyści majątkowej. Jest to konieczne dla bytu tego przestępstwa, które może być popełnione wyłącznie z zamiarem bezpośrednim kierunkowym.

W związku z powyższym RPO wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i uniewinnienie M. T. od zarzuconych mu występów.

II.510.1431.2025 z 13 stycznia 2026 r. – kasacja w sprawie zaniechania przez sąd rejonowy wyjaśnienia wszystkich istotnych okoliczności sprawy.

Rzecznik Praw Obywatelskich złożył kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w S., z dnia 22 września 2025 r. (sygn. akt VII K 359/25). RPO zaskarżył to orzeczenie na korzyść skazanego A. M. w części dotyczącej orzeczenia wobec oskarżonego przepadku na rzecz Skarbu Państwa samochodu wraz z dowodem rejestracyjnym i kluczykiem (pkt III wyroku) i zarzucił rażące, mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego, tj. art. 366 § 1 k.p.k.

W ocenie Rzecznika naruszenie to polegało na zaniechaniu wyjaśnienia wszystkich istotnych okoliczności sprawy, warunkujących orzeczenie przepadku pojazdu mechanicznego, na podstawie art. 44 § 2 k.k.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o wstrzymanie wykonania wyroku w zaskarżonej części, a także o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie Sądowi Rejonowemu w S., do ponownego rozpoznania.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 18 marca 2026 r., sygn. akt III KK 15/26).

Sąd Najwyższy w sprawie A. M. skazanego z art. 264 § 3 k.k. po rozpoznaniu kasacji wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od wyroku Sądu Rejonowego w S. z dnia 22 września 2025 r. (sygn. akt VII K 359/25) uchylił zaskarżony wyrok w części i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania.

II.511.539.2025 z 4 lutego 2026 r. – kasacja w sprawie braku zamieszczenia w orzeczeniu określonego rozstrzygnięcia.

Rzecznik Praw Obywatelskich złożył kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 30 stycznia 2026 r. (sygn. akt IX Ka 1099/24). i zaskarżył to orzeczenie na korzyść skazanych W. S., R. G. w części dotyczącej kary. Sąd Okręgowy w W. orzekł względem oskarżonych tożsamą rodzajowo karę tj. karę pozbawienia wolności, w obu przypadkach także zawieszając warunkowo jej wykonanie na wskazany okres próby.

Wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażącą obrazę art. 538 § 3 k.p.k., polegającą na braku zastosowania wskazanego przepisu pomimo jego obligatoryjnego charakteru. Wskazane naruszenie miało jednocześnie istotny wpływ na treść orzeczenia, skutkując faktycznym wydłużeniem okresu próby w relacji do okresu próby orzeczonego prawomocnym wyrokiem, wpływając też na perspektywę czasową zatarcia skazania.

Rzecznik wniósł o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w W., w zaskarżonej części i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

II.511.35.2026 z dnia 6 lutego 2026 r. – kasacja w sprawie obowiązku powstrzymywania się od kontaktowania z pokrzywdzonym.

Rzecznik Praw Obywatelskich złożył kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 20 maja 2025 r. (sygn. akt IV Ka 520/25) i zaskarżył wyrok ten w części na korzyść Ł. M.

Wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażącą i mającą istotny wpływ na treść wyroku obrazę prawa procesowego polegającą na orzeczeniu wobec oskarżonego obowiązku powstrzymania się od zbliżania się do pokrzywdzonej K. Ś. na odległość mniejszą niż 25 metrów na okres 1 roku, podczas gdy obowiązek ten, mający charakter akcesoryjny w stosunku do kary zasadniczej ograniczenia wolności, może być orzeczony na okres nie dłuższy niż czas trwania kary ograniczenia wolności, którą w realiach sprawy orzeczono w wymiarze 6 miesięcy.

Rzecznik wniósł o uchylenie w części wyroku Sądu Okręgowego w K. i przekazanie sprawy w tym zakresie temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

II.511.62.2026 z dnia 17 lutego 2026 r. – kasacja w sprawie wyroku nakazowego w oparciu o budzące wątpliwości materiały dowodowe.

Rzecznik Praw Obywatelskich złożył kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w W. z dnia 23 maja 2025 r. (sygn. akt II W 139/25) i zaskarżył wyrok ten w całości na korzyść B. M.

Wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego, tj. art. 93 § 2 k.p.w., polegające na wydaniu wobec B. M. wyroku nakazowego w sytuacji, gdy w świetle całokształtu zebranego w sprawie materiału dowodowego, okoliczności popełnienia przypisanego obwinionemu czynu z art. 124 § 1 k.w. i jego wina budziły wątpliwości.

Rzecznik wniósł o uchylenie w całości wyroku Sądu Rejonowego w W. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

II.511.810.2025 z dnia 25 lutego 2026 r. – kasacja w sprawie dozwolonej samopomocy w celu przywrócenia utraconego posiadania.

Rzecznik Praw Obywatelskich złożył kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w L. z dnia 28 października 2025 r. (sygn. akt V Ka 791/25) i zaskarżył ten wyrok w całości na korzyść A. B., P. B., D. M.

Wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego, tj. art. 433 § 2 k.p.k., polegającego na zaniechaniu przez Sąd odwoławczy należytego rozważenia i ustosunkowania się w uzasadnieniu wyroku do podniesionego w apelacji obrońcy zarzutu, dotyczącego działania przez obwinionych w ramach dozwolonej samopomocy w celu przywrócenia utraconego posiadania, wynikającej z art. 343 § 2 k.c.

Orzeczeniem Sądu I instancji, obwinieni za dokonanie rozbiórki ogrodzenia, która jednocześnie przyczyniła się do jego uszkodzenia, zostali ukarani karą

grzywny oraz obowiązkiem zapłaty na rzecz pokrzywdzonego. Następnie Sąd odwoławczy utrzymał ten wyrok w mocy dodatkowo obciążając obwinionych kosztami procesowymi.

Sąd myląc posiadacza z właścicielem, przedstawił błędny pogląd, jakoby obwinionym nie przysługiwała ochrona posiadania w postaci dozwolonej samopomocy w sytuacji, gdy stan faktyczny sprawy wskazuje na spełnienie wszystkich przesłanek jej zastosowania. Podkreślić należy, że działanie w ramach dozwolonej samopomocy jest zachowaniem zgodnym z prawem i nie może być oceniane jako czyn niedozwolony, nawet jeżeli w jego wyniku doszło do wyrządzenia szkody. Obwinieni działając w celu przywrócenia stanu poprzedniego, uprawnieni byli do zastosowania takich środków, jakie w danej chwili były potrzebne, czyli również uszkodzenia mienia, jeżeli inny sposób jego usunięcia nie był możliwy.

II.511.573.2025 z dnia 25 lutego 2026 r. – kasacja w sprawie wyroku zobowiązującego do naprawienia szkody wyrządzonej przypisanym przestępstwem.

Rzecznik Praw Obywatelskich złożył kasację od prawomocnego wyroku Sądu Apelacyjnego w P. z dnia 18 października 2022 r. (sygn. akt II AKa 91/22) i zaskarżył ten wyrok części na korzyść R. S.

Wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisów prawa procesowego, tj. art. 433 § 1 k.p.k. i art. 440 k.p.k., polegające na zaniechaniu rozpoznania apelacji obrońcy oskarżonego wywiezionej od orzeczenia Sądu I instancji poza granicami stawianych w niej zarzutów i w konsekwencji utrzymaniu w mocy rażąco niesprawiedliwego rozstrzygnięcia Sądu odwoławczego w zaskarżonym zakresie. Oskarżony został uznany za winnego w związku z udzieleniem pomocy dwóm innym działającym w porozumieniu osobom w osiągnięciu korzyści majątkowej oraz doprowadzeniu poprzez wprowadzenie w błąd co do zamiaru zapłaty wynikającej z umowy do niekorzystnego rozporządzenia mieniem banku. W ten sposób, że zawarł w imieniu prywatnej spółki umowę leasingu operacyjnego dotyczącą koparki gąsienicowej. Sąd orzekł wobec oskarżonego obowiązek naprawienia szkody poprzez zapłatę na rzecz banku określonej kwoty, stanowiącej różnicę pomiędzy ceną za koparkę wynikającą z umowy leasingu operacyjnego a uiszczoną przez prywatną spółkę wpłatą wstępną i jedną ratą leasingu. Od powyższego wyroku apelację wniósł obrońca oskarżonego. Sąd Apelacyjny w P. utrzymał w mocy zaskarżony wyrok. W tym miejscu należy wskazać, że w postępowaniu przed Sądem I instancji obrońca oskarżonego składał wniosek dowodowy o ustalenie czy bank kierował już sprawę do sądu cywilnego. Bank udzielił wtedy informacji, że nie zainicjował dotychczas postępowania cywilnego, czym wprowadził Sąd w błąd. W realiach przedmiotowej sprawy klauzula antykumulacyjna winna mieć bezsporne zastosowanie, gdyż roszczenie płynące z czynu, będącego następnie przedmiotem orzekania w niniejszej sprawie, było wcześniej przedmiotem

orzekania w procesie cywilnym. Tym samym doszło do zdublowania tytułów egzekucyjnych. Wobec tego Rzecznik wniósł o kasację od wyroku Sądu II instancji w zaskarżonym zakresie oraz utrzymanego nim w mocy w tej części wyroku Sądu I instancji, bez wydania orzeczenia następczego.

II.511.571.2024 z 4 marca 2026 r. – kasacja w sprawie zwrotu kosztów dojazdu obrońcy i obwinionego na rozprawy sądowe.

Rzecznik Praw Obywatelskich złożył kasację od prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w W. z dnia 28 marca 2024 r. (sygn. akt sygn. IV Kz 28/24) i zaskarżył to postanowienie na korzyść W. W.

Postanowieniu temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego, tj. art. 433 § 2 k.p.k. oraz art. 94 § 1 k.p.k., polegające na przeprowadzeniu nierzetelnej kontroli odwoławczej, której towarzyszyło przyjęcie przez Sąd błędnego stanowiska, jakoby sąd orzekający w przedmiocie zwrotu przez Skarb Państwa wydatków obejmujących wynagrodzenie obrońcy z wyboru, uprawniony był do limitowania kwoty wynagrodzenia w zakresie innym niż weryfikacja, czy kwota postulowanego wynagrodzenia nie przekracza maksymalnej wysokości wynagrodzenia jednego adwokata wynikającego z rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. Ponadto naruszenie prawa procesowego polegało także na przeprowadzeniu kontroli odwoławczej w sposób wybiórczy, poprzez nierozpoznanie zarzutów zażalenia w zakresie w jakim skorelowane były one z żądaniem zasądzenia od Skarbu Państwa zwrotu wydatków w postaci kosztów dojazdu obrońcy oraz obwinionego do siedziby Sądu w związku z ich osobistym udziałem w terminach rozpraw przed tym Sądem. W związku z powyższym Rzecznik wniósł o kasację od postanowienia Sądu Okręgowego w W. w zaskarżonej części oraz przekazanie sprawy do Sądu Rejonowego w W. do ponownego rozpoznania.

II.510.613.2025 z dnia 4 marca 2026 r. – kasacja w sprawie braku oparcia rozstrzygnięcia o całość okoliczności wynikających z dowodów wprowadzonych do materiału dowodowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich złożył kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w L. z dnia 30 marca 2021 r. (sygn. akt XI Ka 156/21), w części zmieniającego, a w pozostałym zakresie utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego L. – Z. w L. z dnia 29 grudnia 2020 r. (sygn. akt III K 886/20) i zaskarżył go w części na korzyść D.Sz.

Wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisów prawa procesowego – mianowicie art. 433 § 1 k.p.k. w zw. z art. 440 k.p.k. polegające na przeprowadzeniu przez Sąd Odwoławczy nienależytej kontroli instancyjnej, który rozpoznając apelację prokuratora na niekorzyść oskarżonego, co do kary, nie przekroczył z urzędu kierunku i granic zaskarżenia, jak również podniesionych w środку odwoławczym zarzutów i utrzymał w mocy orzeczenie, w części dotyczącej czynu zakwalifikowanego jako

przestępstwo z art. 281 § 1 k.k., pomimo tego, że wyrok w tym zakresie obarczony był rażącym naruszeniem art. 410 k.p.k., polegającym na braku oparcia rozstrzygnięcia o całość okoliczności wynikających z dowodów wprowadzonych do materiału dowodowego i ujawnionych w toku rozprawy głównej, w kontekście wypełnienia przez oskarżonego wszystkich znamion przypisanego mu czynu z art. 281 § 1 k.k.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie Sądowi Okręgowemu w L. do ponownego rozpoznania. Przedmiotem kontroli Sądu II instancji powinno być krytyczne spojrzenie czy podstawę wyrokowania Sądu I instancji stanowił całokształt okoliczności, które ujawniono w toku rozprawy głównej. Pominięcie bowiem tej analizy mogło przyczynić się do dalszych nieprawidłowości.

II.510.199.2026 z 25 marca 2026 r. – kasacja w sprawie braku możliwości określenia w wyroku skazującym czynu przypisanego poprzez niewskazanie w jego opisie sposobu i okoliczności naruszenia zakazu prowadzenia pojazdów.

Rzecznik Praw Obywatelskich złożył kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w K. z dnia 4 października 2024 r. (sygn. akt II K 238/24/K.) na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. i zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść skazanego F.D. na podstawie art. 523 § 1 k.p.k.

Postanowieniu temu zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego, tj. art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k., polegające na braku dokładnego określenia w wyroku skazującym czynu mającego spełniać znamiona z art. 180a § 1 k.k. i art. 244 k.k. Zdaniem RPO w opisie sposobu i okoliczności popełnienia przestępstwa niewskazane zostało naruszenie zakazu prowadzenia pojazdów oraz niezastosowanie się do decyzji organu o cofnięciu uprawnień do kierowania pojazdami. W związku z tym Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku SR.

Rzecznik Praw Obywatelskich podkreślił, że wyrok skazujący F.D. zapadł z rażącym naruszeniem prawa procesowego w sposób wskazany w petitum kasacji, co miało istotny wpływ na jego treść. W merytorycznym uzasadnieniu RPO wskazał: „W procedurze karnej nie ma wiążących przepisów wskazujących wprost na konkretne formuły językowe, za pomocą których powinny być ujmowane rozstrzygnięcia zawarte w wyroku, a wymagane do tego, by wydane orzeczenie móc zakwalifikować do jednego ze wskazanych rozstrzygnięć (postanowienie SN z 13.06.2023 r., I KZP 1 /23, OSNK 2023/7, poz. 32). Przepis art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k. wymaga, aby wyrok skazujący zawierał „dokładne określenie przypisanego oskarżonemu czynu.” Opis czynu powinien wskazywać czas, miejsce, sposób i okoliczności popełnienia przestępstwa oraz jego skutki, a zwłaszcza wysokość powstałej szkody (art. 332 § 1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 413 § 1 pkt 4 i § 2 pkt 1 k.p.k.). W związku z powyższym wynikający z art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k. obowiązek dokładnego określenia przypisanego oskarżonemu czynu

sprowadza się do konieczności zawarcia w opisie tych elementów, które należą do istoty przestępstwa.

Po dokonaniu analizy zaskarżonego wyroku Rzecznik stwierdził, że czyn przypisany oskarżonemu, który miałby wypełniać znamiona z art.180a § 1 k.k. i art. 244 k.k., w ogóle nie wskazuje znamienia i nie określa sposobu jego popełnienia. W wyroku nie został wskazany przedmiot czynności sprawczej współokreślającej samą istotę czy też „esencję” przypisanego przestępstwa (w myśl Uchwały Sądu Najwyższego z dnia 30 października 2008 r., sygn. akt I KZP 20/08). Czyn przypisany F.D. jest niepełny i nie określa sposobu popełnienia przestępstwa zgodnie z wymogami art. 413 § 2 pkt 1 k.p.k. Naruszenie to ma charakter rażący i istotnie wpływa na treść wyroku.

Podsumowując, Rzecznik Praw Obywatelskich złożył kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w K. wskazując na brak możliwości dopisania w wyroku „prowadzenie pojazdu mechanicznego”. Jednocześnie wniósł o uchylenie wyroku i uniewinnienie oskarżonego od zarzucanego mu czynu, zdaniem RPO nie może on pozostać w takiej postaci.

II.510.213.2026 z 27 marca 2026 r. – kasacja w sprawie uchylenia wyroku nakazowego i uniewinnienia obwinionej z zarzutu nieposiadania uprawnień do kierowania pojazdami.

Rzecznik Praw Obywatelskich złożył kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w Ż. z dnia 2 lipca 2024 r. (sygn. akt II W 312/24) na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. i zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść A.Ł. powołując się na art. 111 k.p.w.

Wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie przepisu prawa procesowego, tj. art. 93 § 2 k.p.w., polegające na przyjęciu, że wina i okoliczności czynu przypisanego obwinionej w zakresie znamion wykroczenia z art. 94 § 1 k.w. nie budzą wątpliwości, jednak dowody dołączone do wniosku o ukaranie i uznane za ujawnione przeczą tezie zarzutu objętego tym wnioskiem, jakoby A.Ł. w dniu 5 lutego 2024 r. nie posiadała uprawnień do kierowania pojazdami po drodze publicznej. W konsekwencji powinno to skutkować skierowaniem sprawy do rozpoznania na rozprawie i wyjaśnieniem wszystkich okoliczności.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że skład rozpoznający niniejszą kasację powinien być ukształtowany z uwzględnieniem wyroku TSUE z 4 września 2025 r., C-225/22, „R” S.A. przeciwko AW„T” sp. z o.o., odnoszącego się do orzeczeń SN wydanych w składach, w których zasiadał sędzia powołany w 2018 r. na podstawie uchwały Krajowej Rady Sądownictwa (wykonanie wstrzymane postanowieniem Naczelnego Sądu Administracyjnego wydanym na podstawie art. 388 § 1 k.p.c. w związku z ówczesnym brzmieniem art. 44 ust. 3 ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o KRS (tekst jedn. Dz. U. z 2018 r. poz. 389)).

Rzecznik wskazał w uzasadnieniu, iż zaskarżony kasacją wyrok wydany został z rażącym naruszeniem art. 93 § 2 k.p.w., co istotnie mogło mieć wpływ na jego

treść. W związku z tym nie może on pozostać w takiej formie. RPO podkreślił, że orzekanie w postępowaniu nakazowym jest możliwe w sytuacji spełnienia warunków określonych w art. 93 § 1-4 k.p.w., w sytuacji gdy ani okoliczności czynu, ani wina nie budzą wątpliwości (art. 93 § 2 k.p.w.). W tej sprawie Sąd Rejonowy w Ż. oparł swoje rozstrzygnięcie na dowodach, dołączonych do wniosku o ukaranie, którymi były: notatka urzędowa sporządzona przez funkcjonariusza Policji oraz informacja o naruszeniach wpisanych do ewidencji kierujących pojazdami silnikowymi lub motorowerem naruszających przepisy ruchu drogowego. Ze zgromadzonych materiałów można wywnioskować, że w dniu 15 lipca 2022 r. obwinionej zatrzymano prawo jazdy bez wskazania, na jaki okres. Jednak z przepisów ustawy o kierujących pojazdami wynika, iż okres ten wynosi 3 miesiące – art. 102 ust. 1c ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami (Dz.U. 2021 r., poz.121 ze zm.) tj. do 15 października 2022 r. Biorąc pod uwagę powyższe, w tym okoliczność, że zarzucony oskarżonej czyn z art. 94 § 1 k.w. miał być popełniony w dniu 5 lutego 2024 r., tzn. po upływie trzymiesięcznego okresu, na który prawo jazdy zostało obwinionej zatrzymane, należy uznać, że nie istnieją przesłanki pozwalające na rozstrzygnięcie sprawy w postępowaniu nakazowym.

Rzecznik zwrócił też uwagę na okoliczność, że obwiniona nie złożyła wniosku o zwrot zatrzymanego prawa jazdy, co zdaniem RPO nie wywołuje realnie żadnego skutku, bowiem nie stanowi ono dokumentu uprawniającego do prowadzenia pojazdu, a jedynie potwierdza posiadanie takiego uprawnienia, co wynika z przepisów zawartych w Rozdziałach 2 i 3 ustawy o kierujących pojazdami. Prawo jazdy odzwierciedla jedynie treść nabytych zgodnie z ww. przepisami uprawnień (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 lutego 2024 r., II KK 323/23, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 grudnia 2023 r., V KK 205/23).

Reasumując, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o dopuszczenie dowodu z akt sprawy Sądu Rejonowego w Ż. o sygn. II W 312/24 oraz o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Rejonowego w Ż. w całości i uniewinnienie A.Ł. od popełnienia wykroczenia przypisanego jej skarżonym wyrokiem nakazowym.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie kasacji Rzecznika Praw Obywatelskich:

II.510.22.2025 z 29 sierpnia 2025 r. – kasacja w sprawie wniosku o ukaranie, który zawierał ustalenie niemające odzwierciedlenia w zgromadzonym materiale dowodowym.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 5 lutego 2026 r., sygn. akt I KK 322/25).

Sąd Najwyższy w sprawie K. Ł. ukaranego z art. 86 § 1 k.w. w zw. z art. 94 § 1 k.w., po rozpoznaniu kasacji wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w Ż. z dnia 19 lipca 2024 r. (sygn. akt II W 336/24) uchylił zaskarżony wyrok w całości i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

II.510.505.2025 z 3 września 2025 r. – kasacja w sprawie niewłaściwego przeprowadzenia kontroli instancyjnej i nienależytego rozważenia zarzutu ujętego w apelacji.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 23 stycznia 2026 r., sygn. akt III KK 519/25).

Sąd Najwyższy w sprawie M. M. skazanej z art. 224 2 k.k., po rozpoznaniu kasacji wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od wyroku Sądu Okręgowego w K. z 27 lutego 2025 r. (sygn. akt IV Ka 1975/24) zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w S. z 18 lipca 2024 r. (sygn. akt II K 161/23) uchylił zaskarżony wyrok w części. Sąd Najwyższy kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa.

II.510.26.2025 z 14 listopada 2025 r. – kasacja w sprawie zastosowania art. 94 § 1 Kodeksu wykroczeń, podczas gdy czyn nie wypełniał znamion wskazanego wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 27 marca 2026 r., sygn. akt IV KK 497/25).

Sąd Najwyższy w sprawie A. B. ukaranej za wykroczenie z art. 94 1 k.w., po rozpoznaniu kasacji wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od wyroku Sądu Rejonowego w O. z 21 czerwca 2023 r. (sygn. akt II W 272/23) uchylił zaskarżony wyrok, a kosztami procesowymi obciążył Skarb Państwa.

II.510.988.2025 z 5 grudnia 2025 r. – kasacja w sprawie wadliwej kontroli odwoławczej i utrzymania w mocy rozstrzygnięcia w zaskarżonej części, mimo że było ono obarczone rażącym i mającym istotny wpływ na treść orzeczenia naruszeniem prawa karnego materialnego.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 18 marca 2026 r., sygn. akt I KK 491/25).

Sąd Najwyższy w sprawie K. P. skazanego z art. 286 1 k.k., po rozpoznaniu kasacji wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od wyroku Sądu Okręgowego w K. z 26 września 2008 r. (sygn. akt II Ka 2 16/08) uchylił wyrok w zaskarżonej części i przekazał temu Sądowi do ponownego rozpoznania. Sąd Najwyższy kosztami procesowymi obciążył Skarb Państwa.

Skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego:

BPG.511.97.2025 z 21 stycznia 2026 r. – skarga kasacyjna w sprawie nieuprawnionego rozpoznania apelacji na posiedzeniu niejawnym mimo złożenia wniosku o rozpoznanie apelacji na rozprawie przez stronę skarżącą w pierwszym piśmie stanowiącym apelację.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę kasacyjną od prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w G. z dnia 29 kwietnia 2025 r. (sygn. akt XVI Ca 659/24) oddalającego apelację od postanowienia Sądu Rejonowego w G. z dnia 20 lutego 2024 r. (sygn. akt XIII Ns 206/22) w sprawie z wniosku G. siedzibą w G. z udziałem E. M. i Prokuratora Okręgowego w G. o stwierdzenie zasiedzenia służebności doręczonego z uzasadnieniem pełnomocnikowi uczestniczki postępowania adw. A. F. w dniu 23 lipca 2025 r.

Przywołane postanowienie Rzecznik zaskarżył w całości i zarzucił mu rażące naruszenie prawa procesowego, tj. art. 374 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c., poprzez jego błędne zastosowanie. W opinii Rzecznika wyrażało się ono w nieuprawnionym rozpoznaniu apelacji przez Sąd Okręgowy w G. w dniu 29 kwietnia 2025 r. na posiedzeniu niejawnym, pomimo złożenia wniosku o rozpoznanie apelacji na rozprawie przez stronę skarżącą w pierwszym piśmie stanowiącym apelację, a tym samym pozbawienie uczestniczki postępowania E. M. możliwości działania w sprawie. Rzecznik wskazał, że stanowi to podstawę nieważności postępowania w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c. z powodu pozbawienia uczestniczki postępowania możliwości obrony jej praw.

Jednocześnie zaskarżonemu postanowieniu RPO zarzucił naruszenie konstytucyjnego prawa do sądu zawartego w art. 45 Konstytucji RP oraz naruszenie konstytucyjnej zasady demokratycznego państwa prawnego, urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej zawartej w art. 2 Konstytucji RP.

Rzecznik wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, zgodnie z art. 398 § 2 k.p.c. oraz art. 398 § 1 pkt 3 k.p.c. w zw. z art. 519 k.p.c. oraz art. 13 § 2 k.p.c., z uwagi na to, że zachodzi nieważność postępowania. W związku z powyższym RPO wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w G.

BPW.511.150.2025 z 10 marca 2026 r. – skarga kasacyjna do Sądu Najwyższego od postanowienia Sądu Okręgowego oddalającego apelację od postanowienia Sądu Rejonowego z wniosku o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia spadkowego.

Sąd Okręgowy oddalił apelację wniesioną przez małoletniego K.K. od postanowienia Sądu Rejonowego z dnia 6 września 2024 r., którym oddalono wniosek o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po T.F.K.

Spadkodawca T.F.K., będący stryjem J.K. – ojca małoletniego wnioskodawcy – zmarł 9 kwietnia 2016 r. W dniu 8 grudnia 2017 r. J.K. złożył przed notariuszem oświadczenie o odrzuceniu spadku w imieniu własnym. Został przy tym pouczone o skutkach prawnych złożenia oświadczenia spadkowego. Postanowieniem z dnia 25 stycznia 2018 r. sąd opiekuńczy zezwolił J.K. na złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku także w imieniu małoletniego syna.

W dniu 21 lutego 2020 r. do Sądu Rejonowego wpłynął wniosek małoletniego K.K., podpisany przez jego przedstawiciela ustawowego, o przyjęcie oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia spadkowego oraz o przyjęcie oświadczenia o odrzuceniu spadku. Wskazano w nim, że oboje rodzice małoletniego posiadają orzeczenia o niepełnosprawności w stopniu umiarkowanym, nie pracują i od wielu lat korzystają z pomocy asystenta rodziny przy załatwianiu spraw urzędowych. Podniesiono, że J.K. nie rozumiał

konieczności podjęcia dalszych czynności prawnych związanych z odrzuceniem spadku w imieniu małoletniego.

W toku postępowania zgromadzono dokumentację dotyczącą stanu zdrowia J.K., z której wynika, że jest on osobą z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, z ograniczoną zdolnością wnioskowania i podejmowania decyzji oraz trudnościami w samodzielnym załatwianiu spraw urzędowych. W związku z tym sąd opiekuńczy ustanowił dla niego kuratora – adwokata – w celu udzielenia pomocy w sprawach związanych z niniejszym postępowaniem. Jednocześnie w odrębnym postępowaniu sąd rodzinny, powołując się na opinię biegłej psychiatry, uznał, że J.K. jest zdolny do świadomego i swobodnego złożenia w imieniu małoletniego oświadczenia o odrzuceniu spadku oraz rozumie znaczenie tej czynności.

Na rozprawie w dniu 28 czerwca 2024 r. sąd przesłuchał J.K. w obecności ustanowionego kuratora. Z nagrania rozprawy wynika, że miał on trudności z formułowaniem wypowiedzi, a jego odpowiedzi ograniczały się najczęściej do stwierdzeń „tak”, „nie” lub „nie wiem”.

Postanowieniem z dnia 6 września 2024 r. Sąd Rejonowy oddalił wniosek małoletniego, wskazując, że uchylenie się od skutków niezłożenia w terminie oświadczenia spadkowego jest możliwe jedynie wówczas, gdy spadkobierca nie ponosi winy w powstaniu błędu. W ocenie sądu przedstawiciel ustawowy małoletniego miał świadomość powołania do spadku oraz skutków prawnych podejmowanych czynności, skoro został pouczony przez notariusza i podjął działania zmierzające do uzyskania zgody sądu opiekuńczego na odrzucenie spadku w imieniu syna.

Apelację od tego rozstrzygnięcia wniósł kurator J.K., zarzucając błędną ocenę materiału dowodowego i pominięcie rzeczywistej sytuacji życiowej oraz ograniczeń intelektualnych przedstawiciela ustawowego małoletniego. Wskazano, że J.K. korzysta z pomocy pracowników ośrodka pomocy społecznej w załatwianiu spraw urzędowych, a o konieczności podjęcia dalszych czynności związanych z odrzuceniem spadku dowiedział się dopiero w 2020 r.

Sąd Okręgowy oddalił apelację, uznając, że ustalenia faktyczne sądu pierwszej instancji są prawidłowe, a w sprawie nie wykazano istnienia błędu prawnie doniosłego. W ocenie sądu drugiej instancji nieznanomość prawa oraz niepełnosprawność przedstawiciela ustawowego nie stanowią okoliczności usprawiedliwiających uchybienie terminowi do złożenia oświadczenia spadkowego.

W ocenie Rzecznika doszło jednak do rażącego naruszenia prawa materialnego wskutek błędnej wykładni przepisów regulujących uchylenie się od skutków niezłożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku. Sąd przyjął bowiem, że nieznanomość prawa – także wtedy, gdy pozostaje w związku z niepełnosprawnością intelektualną przedstawiciela ustawowego małoletniego – nie może zostać uznana za błąd prawnie doniosły. Tymczasem, jak zauważył

Rzecznik, orzecznictwo i doktryna dopuszczają możliwość powołania się na błąd co do prawa na gruncie przepisów prawa spadkowego, zwłaszcza w sytuacjach wymagających uwzględnienia rzeczywistych możliwości poznawczych strony, jej rozeznania prawnego oraz stopnia skomplikowania procedury.

Rzecznik zwrócił uwagę, że sąd – choć formalnie odnotował istnienie niepełnosprawności przedstawiciela ustawowego – w istocie nie nadał tej okoliczności należytego znaczenia. Ocena usprawiedliwienia błędu została przeprowadzona tak, jakby chodziło o osobę w pełni sprawną intelektualnie, zdolną do samodzielnego zrozumienia wieloetapowych wymogów prawa spadkowego i dochowania terminów o charakterze prekluzyjnym. W ocenie Rzecznika pozostaje to w sprzeczności z koniecznością indywidualnej oceny sytuacji konkretnej osoby oraz z potrzebą uwzględnienia ograniczeń poznawczych przy stosowaniu prawa cywilnego.

Rzecznik podkreślił również, że wewnątrznie niespójne jest jednoczesne uznanie, iż przedstawiciel ustawowy wymaga wsparcia kuratora w toku postępowania, oraz przyjęcie, że powinien być samodzielnie i bezbłędnie zrealizować sformalizowane obowiązki wynikające z prawa spadkowego. W konsekwencji – w ocenie RPO – sąd zastosował niewłaściwy wzorzec oceny błędu i staranności, co doprowadziło do obciążenia małoletniego skutkami uchybienia, mimo że sprawa wymagała szczególnie wnikliwej i indywidualizowanej ochrony jego interesów.

Sąd Najwyższy nie wydał orzeczeń w sprawie skarg kasacyjnych Rzecznika Praw Obywatelskich.

Skargi nadzwyczajne do Sądu Najwyższego:

V.511.459.2023 z 11 lutego 2026 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym.

Ze względu na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej RPO wniósł skargę nadzwyczajną co do całości prawomocnego nakazu zapłaty wydanego 17 listopada 2021 r. w postępowaniu upominawczym przez Sąd Rejonowy w L. w sprawie o sygn. akt VI-Nc-e 1522600/21.

Sądowi, który wydał zaskarżony nakaz zapłaty, RPO zarzucił naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji RP interpretowanej na podstawie art. 9 Konstytucji RP, z uwzględnieniem orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej dotyczącego przepisów Dyrektywy 93/13.

W ocenie Rzecznika naruszenie to polegało na pozbawieniu konsumenta ochrony sądowej oraz ograniczeniu się przez Sąd do stosowania wyłącznie przepisów ustawy k.p.c., w tym o elektronicznym postępowaniu upominawczym, bez uwzględnienia konsumenckiej natury podstawowego stosunku prawnego.

RPO zarzucił też naruszenie prawa do zapewnienia odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej zgodnie z wymogami określonymi w art. 45

ust. 1 Konstytucji jako sprawiedliwości proceduralnej. Zdaniem Rzecznika polegało ono na braku rozpoznania sprawy przez niezawisły i niezależny Sąd i wydanie rozstrzygnięcia w ramach elektronicznego postępowania upominawczego, które będąc postępowaniem o charakterze uproszczonym nie pozwoliło właściwie zbadać okoliczności sprawy i w konsekwencji doprowadziło do wydania niesprawiedliwego rozstrzygnięcia.

Ponadto, Rzecznik zarzucił również rażące naruszenie prawa procesowego, tj. art. 505 w zw. z art. 505 k.p.c. w zw. z art. 499 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13 przez ich niewłaściwe zastosowanie. W opinii RPO Sąd, na podstawie treści pozwu, powinien stwierdzić brak podstaw do wydania nakazu zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym i postępowanie umorzyć. W konsekwencji powyższego RPO zarzucił także naruszenie zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wyrażonej w art. 2 Konstytucji RP. Polegające na zaniechaniu przez Sąd stwierdzenia braku podstaw do wydania nakazu zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym i umorzenia postępowania.

W pierwszej kolejności Rzecznik wniósł o uchylenie w całości przez Sąd Najwyższy nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym wydanym 17 listopada 2021 r. przez Sąd Rejonowy w L. (sygn. akt VI Nc-e 1522600/21) i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania. Dodatkowo RPO złożył wniosek o stwierdzenie wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa oraz wskazanie okoliczności, z powodu których wydane zostało takie rozstrzygnięcie, gdyby Sąd Najwyższy uznał, że ze względu na upływ w chwili orzekania więcej niż 5 lat od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia, konieczne jest zastosowanie rozwiązania, o którym mowa w art. 89 § 4 in principio ustawy o Sądzie Najwyższym.

Rzecznik wniósł także o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodów, składanych jako załączniki do niniejszej skargi nadzwyczajnej, udostępnionych Rzecznikowi przez pozwanego.

Ponadto RPO wniósł o wydanie przez Sąd Rejonowy w L. postanowienia o wstrzymaniu wykonania w całości zaskarżonego nakazu zapłaty wydanego przez ten Sąd 17 listopada 2021 r. w postępowaniu upominawczym (sygn. akt VI Nc-e 1522600/21) do czasu zakończenia postępowania wywołanego wniesieniem niniejszej skargi nadzwyczajnej. Rzecznik wniósł o to z uwagi na grożącą pozwanemu szkodę wynikającą z prowadzonego wobec niego przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w L. postępowania egzekucyjnego.

II.511.531.2021 z 18 lutego 2026 r. – skarga nadzwyczajna o uchylenie zaskarżonego orzeczenia Sądu Apelacyjnego w całości i przekazanie sprawy Sądowi II instancji do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Rzecznik zaskarżył w całości, na korzyść P. J. M., orzeczenie Sądu Apelacyjnego w B. z dnia 24 maja 2021 r. (sygn. akt II AKa 22/21) utrzymujące w mocy

orzeczenie Sądu Okręgowego w B. z dnia 30 października 2020 r. (sygn. akt III K 100/20).

Rzecznik zarzucił orzeczeniu temu rażąco naruszenie prawa karnego procesowego, tj. art. 433 § 1 k.p.k. w zw. z art. 440 k.p.k., poprzez utrzymanie przez Sąd Apelacyjny w mocy rażąco niesprawiedliwego orzeczenia Sądu Okręgowego, polegającego na akceptacji błędnego poglądu, że fakt służby w charakterze słuchacza Zamiejscowego Wydziału Porządku Publicznego w Akademii Spraw Wewnętrznych podlega ujawnieniu w trybie art. 2 ust. 1 pkt 6 w zw. z art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (tekst jednolity w Dz. U. z 2025 r., poz. 1519, dalej: ustawa lustracyjna). Ponadto RPO zarzucił naruszenie art. 45 ust. 1 Konstytucji RP określającego prawa człowieka i obywatela, art. 30 Konstytucji stanowiącego o nienaruszalności i poszanowaniu godności człowieka oraz art. 47 Konstytucji, gwarantującego ochronę prawną czci i dobrego imienia jednostki.

W ocenie Rzecznika nie sposób się zgodzić z rozstrzygnięciem Sądu Apelacyjnego zawartym w zaskarżonym orzeczeniu, z uwagi na jego rażąco niesprawiedliwość, której w żaden sposób nie da się pogodzić ze społecznym poczuciem sprawiedliwości, a przez to i z zasadą rzetelnego procesu. Należy zauważyć, że przedmiotem postępowania lustracyjnego jest ustalenie czy osoba lustrwana złożyła zgodne z prawdą oświadczenie odnośnie do ewentualnej pracy lub służby w organach bezpieczeństwa lub współpracy z tymi organami w okresie od dnia 22 lipca 1944 r. do dnia 31 lipca 1990 r. (art. 7 ust. 1 ustawy lustracyjnej). Interpretacji art. 2 ust. 1 pkt 6 ustawy lustracyjnej, który wymienia organy bezpieczeństwa państwa należy zatem dokonywać każdorazowo w powiązaniu z art. 7 ust. 1 tej ustawy, a niekiedy również w powiązaniu z treścią art. 3a ustawy lustracyjnej. Ponadto przyjęta wykładnia systemowa sprzeciwia się stanowisku, że samo zatrudnienie, bycie słuchaczem czy też studiowanie na Wydziale Porządku Publicznego Akademii Spraw Wewnętrznych w okresie od 1 września 1989 r. do 31 lipca 1990 r., jest równoznaczne z pełnieniem służby w organach bezpieczeństwa państwa w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 6 w zw. z art. 7 ust. 1 ustawy lustracyjnej.

W ocenie Rzecznika, przyjęcie przez Sąd Okręgowy, że każda służba do 31 lipca 1990 r. w podmiocie mającym status organów bezpieczeństwa publicznego podlega ujawnieniu w trybie postępowania lustracyjnego, skutkowało obrazą art. 2 ust. 1 pkt 6 ustawy lustracyjnej, polegającą na jego błędnej wykładni. Konsekwencją powyższego było natomiast stwierdzenie, że P. J. M., w związku z pełnieniem funkcji publicznej Zastępcy Dyrektora Gabinetu Komendanta Głównego Policji, złożył w dniu 12 września 2007 r. niezgodne z prawdą oświadczenie lustracyjne. Zdaniem Rzecznika, zaskarżone orzeczenie jest niesprawiedliwe i przez to narusza nawet najogólniej pojmowaną zasadę

sprawiedliwości, która w preambule do Konstytucji RP zajmuje drugie miejsce wśród wymienionych w niej uniwersalnych wartości.

Wobec powyższego Rzecznik stwierdził także, że P. J. M. pozbawiony został wywodzonego z art. 2 Konstytucji RP gwarantowanego bezpieczeństwa prawnego. Tym samym znacznego uszczerbku doznała zasada ochrony zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa. Dalsze utrzymywanie w mocy tego niesprawiedliwego i krzywdzącego orzeczenia będzie zatem niezgodne z tą zasadą. Rzecznik wniósł niniejszą skargę w przeświadczeniu, że zaskarżony wyrok stanowi przykład orzeczenia sądowego obarczonego szczególnie poważnymi wadami, co pozwoli dać prymat zasadzie sprawiedliwości społecznej w konflikcie wymienionych wartości konstytucyjnych.

V.511.297.2025 z 6 marca 2026 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Okręgowy w postępowaniu nakazowym.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę nadzwyczajną od nakazu zapłaty z dnia 29 lipca 2020 r. wydanego przez Sąd Okręgowy w W. (III Nc 161/20) w postępowaniu nakazowym z weksla. RPO zaskarżył orzeczenie w całości, wskazując na konieczność zapewnienia zgodności rozstrzygnięcia z zasadą demokratycznego państwa prawnego oraz standardami ochrony konsumentów.

Rzecznik, powołując się na art. 76 Konstytucji RP, zarzucił naruszenie konstytucyjnej zasady ochrony konsumenta oraz prawa do rzetelnego i sprawiedliwego postępowania sądowego, zapewnione w art. 45 ust. 1 Konstytucji. Sąd, rozpoznając sprawę w postępowaniu nakazowym na podstawie weksla, nie zbadał z urzędu charakteru stosunku podstawowego oraz nie dokonał oceny postanowień umowy kredytu pod kątem ich szkodliwości, mimo że pozwani występowali w charakterze konsumentów.

RPO wskazał również na rażące naruszenie przepisów procesowych poprzez niewłaściwe zastosowanie regulacji dotyczących wydania nakazu zapłaty na podstawie weksla, mimo istniejących wątpliwości co do stosunku podstawowego, które powinno skutkować skierowaniem sprawy do rozpoznania na rozprawie sądowej. Tym samym, sąd orzekający w imieniu RP, będącej w świetle art. 2 Konstytucji demokratycznym państwem prawnym urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej, którego obowiązkiem jest m.in. ochrona konsumentów, wsparł działania przedsiębiorcy nakierowane na wykorzystanie słabszej pozycji pozwanych konsumentów, którzy nie byli w stanie się skutecznie bronić. Ponadto RPO zarzucił procedowaniu w niniejszej sprawie naruszenie prawa materialnego poprzez niezastosowanie przepisów dotyczących niedozwolonych postanowień umownych oraz standardów ochrony konsumenta wynikających z prawa unijnego.

W ocenie Rzecznika powyższe uchybienia doprowadziły do wydania niesprawiedliwego rozstrzygnięcia i naruszenia zasady demokratycznego państwa prawnego, prowadząc do pozbawienia możliwości obrony praw pozwanego przed sądem. W związku z tym wniósł o uchylenie zaskarżonego

nakazu zapłaty w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, ewentualnie o stwierdzenie wydania orzeczenia z naruszeniem prawa.

V.511.932.2022 z 18 marca 2026 r. – skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Rejonowego w L. w sprawie naruszenia zasady ochrony konsumenta ustanowionej w Konstytucji RP oraz rażącego naruszenia prawa materialnego Kodeksu cywilnego.

Działając na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy z 15 lipca 1987 r. o RPO w zw. z art. 89 § 1 in principio ustawy z 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę nadzwyczajną co do całości prawomocnego wyroku wydanego przez Sąd Rejonowy w L. (sygn. akt I C 1061/20).

Rzecznik zarzucił zaskarżonemu wyrokowi naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji RP, interpretowanej na podstawie art. 9 Konstytucji RP, z uwzględnieniem orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej dotyczącego przepisów Dyrektywy 93/132. Zdaniem RPO doszło do niego poprzez niezapewnienie konsumentce właściwej ochrony przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi przedsiębiorcy, czego przejawem było niedostrzeżenie abuzywności warunków umowy pożyczki. W konsekwencji zasądzono od konsumentki całość roszczenia dochodzonego przez przedsiębiorcę, podczas gdy właściwie rozumiana zasada ochrony wynikająca zarówno z prawa unijnego, jak i Dyrektywy 93/13 wymagała, by sąd zbadał z urzędu umowę pożyczki oraz uznał pozaodsetkowe koszty za nieuczciwe, niedozwolone i niewiążące wobec konsumentki.

Ponadto RPO zarzucił rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 385 § 1, §2, § 3 i § 4 Kodeksu cywilnego w zw. z art. 22 k.c., w zw. z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13 oraz w zw. z art. 36a § 2 ustawy o kredycie konsumenckim, które polega na błędnym uznaniu warunków umowy przewidujących pozaodsetkowe koszty kredytu konsumenckiego na poziomie 24 960 zł przy całkowitej kwocie pożyczki równej 25 000 zł za wiążące w całości wobec pozwanej. W opinii RPO sąd powinien zbadać treść umowy kredytowej oraz ustalić, że opłaty i prowizje nie stanowiły głównych świadczeń stron umowy, jak również nie zostały uzgodnione z konsumentką i były radykalnie nieadekwatne do wzajemnych świadczeń przedsiębiorcy oraz ponoszonych przez niego kosztów.

Rzecznik zarzucił także rażące naruszenie prawa materialnego – art. 353 i art. 58 § 1 i § 2 k.c. w zw. z art. 359 § 2 i § 22 k.c. poprzez ich błędną wykładnię oraz niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że pozaodsetkowe opłaty i prowizje w wysokości 24 960 zł za udzielenie pożyczki w wysokości 25 000 zł, prowadzące do rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania na poziomie 57,95%, były zgodne z naturą umowy pożyczki, zasadami współżycia społecznego i nie stanowiły obejścia ustawy. W konsekwencji stały się ważne jako postanowienia umowne, podczas gdy powinny doprowadzić sąd do zupełnie odmiennych wniosków.

Rzecznik Praw Obywatelskich podkreślił, że nie można pogodzić dalszego obowiązywania zaskarżonego wyroku z wyrażoną w art. 2 Konstytucji RP zasadą demokratycznego państwa prawnego, które urzeczywistnia zasady sprawiedliwości społecznej. Zdaniem RPO zaskarżony wyrok jest orzeczeniem rażąco niesprawiedliwym, bowiem sąd wydał najpierw nakaz zapłaty wyłącznie w oparciu o weksel, a później – po zaskarżeniu przez konsumentkę, która jest słabszą stroną umowy – nie dostrzegł abuzywności umowy i uwzględnił w całości powództwo przedsiębiorcy. Tym samym narusza on zasadę ochrony zaufania obywateli do państwa oraz stanowionego przez nie prawa. W opinii RPO doszło też do złamania zasady bezpieczeństwa prawnego jednostki. Bezpieczeństwo prawne konsumentki zostało podważone z uwagi na fakt, że sąd zaakceptował niedopuszczalną w uczciwym obrocie dysproporcję wzajemnych świadczeń stron umowy pożyczki. Dodatkowo złamana została sprawiedliwość społeczna wynikająca z art. 2 Konstytucji RP, definiowana jako „dążenie do zachowania równowagi w stosunkach społecznych i powstrzymywania się od kreowania nieusprawiedliwionych, niepopartych obiektywnymi wymogami i kryteriami przywilejów dla wybranych grup obywateli”.

Rzecznik wniósł o uchylenie w całości przez Sąd Najwyższy wyroku wydanego 12 marca 2021 r. przez Sąd Rejonowy w L. (sprawa o sygn. akt I C 1061/20) i przekazanie sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania (na podstawie art. 91 § 1 UoSN). Jednocześnie RPO złożył wniosek ewentualny o stwierdzenie wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa oraz wskazanie okoliczności, z powodu których wydane zostało takie rozstrzygnięcie, gdyby Sąd Najwyższy uznał, że ze względu na upływ w chwili orzekania więcej niż 5 lat od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia, konieczne jest zastosowanie rozwiązania (podst. art. 89 § 4 in principio UOSN). Rzecznik wniósł także o wydanie przez Sąd Rejonowy w L. postanowienia o wstrzymaniu wykonania w całości zaskarżonego wyroku wydanego 12 marca 2021 r. w sprawie o sygn. akt I C 1061/20, do czasu zakończenia postępowania wywołanego wniesieniem niniejszej skargi nadzwyczajnej (na podstawie art. 95 pkt 1 UoSN w zw. z art. 398 k.p.c. w zw. z art. 388 § 1 k.p.c.). Z kolei w oparciu o art. 95 UoSN w zw. z art. 398 k.p.c. w zw. z art. 382 k.p.c. RPO zawnioskował o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodów z dokumentów, które zostały złożone w formie załączników do tej skargi nadzwyczajnej i udostępnione przez pozwaną, tj. kopii zawiadomienia o zajęciu wierzytelności z 15 października 2021 r. oraz kopii tabeli egzekwowanych należności, obejmującej operacje do 15 lipca 2025 r.

Podsumowując, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę nadzwyczajną od wyroku Sądu Rejonowego w L. z 12 marca 2021 r. o sygn. akt I C 1061/20 wraz z wnioskiem o wstrzymanie wykonania orzeczenia do czasu zakończenia postępowania, wskazując całokształt zaistniałych okoliczności.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg nadzwyczajnych Rzecznika Praw Obywatelskich:

BPK.511.50.2020 z 19 grudnia 2020 r. – skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Okręgowego z powództwa o stwierdzenie nieważności umowy, ewentualnie o uzgodnienie treści księgi wieczystej i eksmisję.

Umorzenie postępowania (postanowienie z 5 lutego 2026 r., sygn. akt I Ca 464/03).

Sąd Okręgowy w Z. w sprawie z powództwa J. P., I. P. przeciwko A. W., L. W. po rozpoznaniu skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od wyroku Sądu Rejonowego w H. z dnia 30 lipca 2003 r. (sygn. akt I C 2/03) umorzył postępowanie wskutek śmierci pozwanej A. W. Następcy prawni zmarłej pozwanej nie zostali wskazani.

V.511.404.2021 z 21 września 2021 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Okręgowy w postępowaniu upominawczym w sprawie z powództwa banku o zapłatę.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (wyrok z 25 marca 2026 r., sygn. akt II NSNc 70/23).

Sąd Najwyższy w sprawie Banku w W. przeciwko M. G. o zapłatę po rozpoznaniu skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od nakazu zapłaty Sądu Okręgowego w G. z 27 września 2016 r. (sygn. akt XV Nc 528/16) uchylił zaskarżony nakaz w całości i przekazał Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania. Sąd Najwyższy zniósł wzajemne koszty postępowania sądowego.

BPK.7000.8.2022 z 5 października 2022 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego dotyczącego stwierdzenia nabycia spadku.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (postanowienie z 10 lutego 2026 r., sygn. akt II NSNc 36/25).

Sąd Najwyższy w sprawie W. C. F. o stwierdzenie nabycia spadku po rozpoznaniu skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od postanowienia Sądu Rejonowego w Ł. z 15 grudnia 2000 r. (sygn. akt I I Ns 698/00/2) uchylił postanowienie w zaskarżonej części i umorzył w tym zakresie postępowanie. Sąd Najwyższy zniósł między stronami wzajemne koszty postępowania sądowego.

V.511.1057.2022 z 5 października 2023 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym Sądu Rejonowego.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (wyrok z 25 marca 2026 r., sygn. akt II NSNc 300/24).

Sąd Najwyższy w sprawie Spółki Akcyjnej przeciwko H. F. o zapłatę po rozpoznaniu skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od nakazu zapłaty Sądu Rejonowego w B. z 31 lipca 2012 r. (sygn. akt I Nc 2260/12) uchylił zaskarżony nakaz w całości i przekazał Sądowi

Rejonowemu do ponownego rozpoznania. Sąd Najwyższy zniósł wzajemne koszty postępowania sądowego.

V.511.269.2023 z 2 lutego 2024 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu upominawczym przez Sąd Rejonowy w sprawie z powództwa Banku o zapłatę.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (wyrok z 18 lutego 2026 r., sygn. akt II NSNc 2/26).

Sąd Najwyższy w sprawie Banku przeciwko W. T. po rozpoznaniu skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od nakazu zapłaty Sądu Rejonowego w W. z 22 grudnia 2016 r. (sygn. akt VII Nc 4064/16) uchylił zaskarżony nakaz i przekazał temu Sądowi do ponownego rozpoznania. Sąd Najwyższy zniósł między stronami wzajemne koszty postępowania sądowego.

IV.511.120.2022 z 16 lutego 2024 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego o dział spadku z pominięciem części spadkobierców.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (postanowienie z 2 grudnia 2025 r., sygn. akt II NSNc 226/24).

Sąd Najwyższy w sprawie B. K., I. W., R. R. z udziałem A. L., G. Ł., J. A. po rozpoznaniu skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od postanowienia Sądu Rejonowego w G z 8 maja 2002 r. (sygn. akt II Ns 2714/01) uchylił zaskarżone postanowienie w całości i zniósł między stronami wzajemne koszty postępowania sądowego.

IV.7000.66.2023 z 22 lutego 2024 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego stwierdzającego nabycie spadku.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (postanowienie z 25 lutego 2026 r., sygn. akt II NSNc49/24).

Sąd Najwyższy w sprawie R. A. o stwierdzenie nabycia spadku po rozpoznaniu skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od postanowienia Sądu Rejonowego w B. z 24 września 1999 r. (sygn. akt II Ns 1282/99) uchylił zaskarżone postanowienie w całości i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania. Sąd Najwyższy zniósł między stronami wzajemne koszty postępowania sądowego.

IV.511.191.2023 z 26 lutego 2024 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu upominawczym przez Sąd Rejonowy.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (wyrok z 11 lutego 2026 r., sygn. akt II NSNc 101/24).

Sąd Najwyższy w sprawie K. B. przeciwko E. T., G. T. po rozpoznaniu skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od nakazu zapłaty Sądu Rejonowego w J. z 26 kwietnia 2002 r. (sygn. akt I Nc 118/02) uchylił

zaskarżony nakaz w części zasądzającej odsetki umowne od kwoty głównej w wysokości 1% za każdy dzień od dnia 11 lutego 2002 r. do dnia zapłaty i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania.

IV.511.87.2024 z 29 marca 2024 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia sądu rejonowego stwierdzającego nabycie spadku.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (postanowienie z 20 stycznia 2026 r., sygn. akt II NSNc 227/24).

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku J. S. z udziałem M. T. P., N. A. P, Z. A. P., M. P., K. P., S. B. o stwierdzenie nabycia spadku po P. P. i R. P. po rozpoznaniu skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od postanowienia Sądu Rejonowego w G. z 10 grudnia 2001 r. (sygn. akt II Ns2262/01) uchylił zaskarżone postanowienie w części, tj. w pkt. I i umorzył postępowanie w tym zakresie. SN zniósł wzajemnie między stronami koszty postępowania przed Sądem Najwyższym wywołane wniesioną skargą nadzwyczajną.

V.510.220.2022 z 6 sierpnia 2024 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Okręgowego, odrzucającego zażalenie pozwanego od postanowienia Sądu Rejonowego w przedmiocie odrzucenia sprzeciwu od nakazu zapłaty.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (wyrok z 10 marca 2026 r., sygn. akt II NSNc 270/24).

Sąd Najwyższy w sprawie Funduszu Inwestycyjnego Zamkniętego w W. przeciwko A. W. o zapłatę po rozpoznaniu skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich od postanowienia Sądu Okręgowego w W. z 6 czerwca 2022 r. (sygn. akt II Cz 37 1/22) uchylił zaskarżone postanowienie w całości i przekazał Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania. Sąd Najwyższy zniósł między stronami wzajemne koszty postępowania sądowego.

Rzecznik przystąpił do postępowania sądowego:

IV.511.254.2025 z 30 stycznia 2026 r. – skarga o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego wydanym w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku.

W przedmiotowej sprawie Rzecznik działał na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich w zw. z art. 7 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego, na podstawie art. 524 § 1 w zw. z art. 401 i art. 7 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

Rzecznik Praw Obywatelskich złożył skargę do Sądu Rejonowego w G. o wznowienie postępowania w sprawie z powództwa P. z siedzibą w S. przeciwko M. S. o stwierdzenie nabycia spadku po P. M. S. Sprawa ta została zakończona prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego w G. z dnia 13 lipca 2017 r. (sygn. akt I Ns 677/16).

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich wystąpienie ze skargą o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem okazało się konieczne i w pełni uzasadnione. W wyniku stwierdzonych uchybień

proceduralnych doszło do naruszenia praw Uczestniczki M. S., która bez własnej winy nie brała udziału w tym postępowaniu i była pozbawiona możliwości działania. W konsekwencji, pomimo iż złożyła oświadczenie o odrzuceniu spadku po P. M. S. w formie i w terminie prawem przewidzianym, sąd stwierdził nabycie przez nią spadku. Tym samym doszło do naruszenia konstytucyjnych zasad bezpieczeństwa prawnego, zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa, a także naruszenia praw chronionych w art. 64 Konstytucji, tj. prawa dziedziczenia i praw majątkowych.

IV.511.33.2025 z 24 lutego 2026 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w sprawie wpisu danych nieletniego do Rejestru Sprawców Przepięstw na Tle Seksualnym.

Rzecznik Praw Obywatelskich, działając na podstawie ustawy o RPO oraz przepisów k.p.c. i ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, zgłosił udział w postępowaniu przed Sądem Rejonowym oraz wniósł o uzupełnienie postanowienia z 8 sierpnia 2019 r. poprzez orzeczenie o wyłączeniu zamieszczenia danych nieletniego w Rejestrze Sprawców Przepięstw na Tle Seksualnym, prowadzonym na podstawie ustawy z 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym. Jednocześnie Rzecznik wniósł o przywrócenie terminu do złożenia wniosku o uzupełnienie orzeczenia, wskazując, że o sprawie dowiedział się dopiero po jej prawomocnym zakończeniu.

Podstawą wniosku jest art. 9 ust. 3 tej ustawy, który pozwala na odstąpienie od zamieszczenia danych w Rejestrze, jeżeli skutki wpisu byłyby niewspółmiernie surowe. Zdaniem Rzecznika, w niniejszej sprawie przesłanka ta została spełniona w sposób oczywisty.

Nieletni został objęty wpisem do Rejestru w związku z czynem z art. 200 § 3 k.k., polegającym na udostępnieniu małoletnim treści pornograficznych. Sąd zastosował wobec niego wyłącznie środki wychowawcze (nadzór kuratora oraz określone obowiązki) uznając, że są one wystarczające. Orzeczenie nie zawierało jednak rozstrzygnięcia o wyłączeniu wpisu do Rejestru, który następuje z mocy prawa i nie jest wskazywany w sentencji. Ani nieletni, ani jego opiekunowie nie zostali poinformowani w toku postępowania o tym skutku. O wpisie i jego konsekwencjach nieletni dowiedział się dopiero kilka lat później, gdy uniemożliwił mu on odbycie praktyk studenckich.

Rzecznik podniósł, że mechanizm wpisu do Rejestru w sprawach nieletnich prowadzi do poważnej stygmatyzacji oraz długotrwałych ograniczeń (m.in. obowiązek zgłaszania miejsca pobytu policji, ograniczenia w podejmowaniu pracy z małoletnimi, utrudnienia w edukacji i zatrudnieniu). Dane nieletniego mogą zostać usunięte dopiero po upływie 10 lat od ukończenia przez niego 18 roku życia. W praktyce oznacza to surowsze konsekwencje wobec nieletniego niż wobec dorosłego sprawcy tego samego czynu, wobec którego możliwe jest wcześniejsze zatarcie skazania.

W ocenie Rzecznika, w realiach sprawy wpis ma charakter nadmiernie represyjny i nie realizuje celów prewencyjnych ustawy. Czyn miał charakter incydentalny, nieletni przyznał się do winy i wyraził skruchę, a jego zachowanie oraz funkcjonowanie w szkole i placówce opiekuńczej ulegało stałej poprawie. Materiał dowodowy nie wskazuje na jakiegokolwiek ryzyko powrotu do podobnych zachowań. Wpis do Rejestru stoi więc w sprzeczności z dobrem dziecka oraz wychowawczym celem postępowania w sprawach nieletnich.

Rzecznik wskazał także na konstytucyjne aspekty sprawy, w tym naruszenie prawa do sądu, prawa do ochrony życia prywatnego i rodzinnego oraz zasady zaufania obywatela do państwa. Brak informacji o automatycznym skutku w postaci wpisu do Rejestru uniemożliwił nieletniemu skuteczną ochronę swoich praw i stworzył tzw. „pułapkę proceduralną”.

W zakresie wniosku o przywrócenie terminu Rzecznik powołał się na orzecznictwo Sądu Najwyższego, zgodnie z którym terminy dla podmiotów działających w interesie publicznym powinny być liczone od momentu powzięcia informacji o orzeczeniu. Rzecznik nie brał udziału w postępowaniu i uzyskał wiedzę o sprawie dopiero po doręczeniu akt w lutym 2026 r., co uzasadnia przywrócenie terminu jako wypadek wyjątkowy. W konsekwencji Rzecznik wniósł o uzupełnienie postanowienia poprzez wyłączenie zamieszczenia danych nieletniego w Rejestrze, uznając, że ich pozostawienie prowadzi do niewspółmiernie surowych, długofalowych i sprzecznych z dobrem dziecka skutków.

Stanowisko uwzględnione (postanowienie z 23 marca 2026 r., sygn. akt III Nkd 9/19).

Sąd Rejonowy w S. w sprawie nieletniego P. D. po rozpoznaniu wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich przywrócił termin do złożenia wniosku o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego z dnia 8 sierpnia 2019 r. oraz uzupełnił to postanowienie następującą treścią:” Orzec o wyłączeniu zamieszczenia danych nieletniego P. A. D. w Rejestrze Sprawców Przepięstw na Tle Seksualnym, gdyż zamieszczenie danych spowodowałoby niewspółmiernie surowe skutki dla nieletniego.”

IV.511.65.2025 z 18 marca 2026 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w sprawie wpisu danych nieletniego do Rejestru Sprawców Przepięstw na Tle Seksualnym.

Działając na podstawie art. 14 pkt 4 ustawy z 15 lipca 1987 r. o RPO (Dz.U. z 2024 r., poz. 1264 ze zm.) w zw. z art. 7 Kodeksu postępowania cywilnego (k.p.c.), z art. 27 i 397 § 1 ustawy z 9 czerwca 2022 r., art. 351 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. w zw. z art. oraz art. 169 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. w zw. z art. 27 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu przed Sądem Rejonowym oraz wniósł o uzupełnienie postanowienia z 21 listopada 2018 r. i przywrócenie terminu do

złożenia ww. wniosku o uzupełnienie. Zdaniem RPO skutki zamieszczenia danych nieletniego w Rejestrze byłyby niewspółmiernie surowe.

Nieletni I.Z. zwrócił się do Rzecznika Praw Obywatelskich z prośbą o pomoc w usunięciu wpisu jego danych z Rejestru Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym, po tym jak dopuścił się czynu zabronionego polegającego na składaniu małoletniemu poniżej 15. roku życia propozycji obcowania płciowego, poddania się lub wykonania innej czynności seksualnej albo udziału w produkowaniu lub utrwalaniu treści pornograficznych zmierzającej do jej realizacji za pośrednictwem systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej (z art. 200a § 2 k.k.). Sam nieletni, jak i jego rodzice dowiedzieli się o wpisie już po fakcie – z założenia zatem po uprawomocnieniu orzeczenia. W toku postępowania w sprawie zakończonej postanowieniem Sądu Rejonowego w G. nie zostali na żadnym jego etapie poinformowani o tak dotkliwym środku. Zatem osoby, których dotyczy wpis, nie miały możliwości podjęcia skutecznej ochrony przysługujących im praw. W ocenie Rzecznika doszło do naruszenia konstytucyjnego prawa obywatela do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji) wynikające zwłaszcza z art. 47, art. 51 i art. 72 Konstytucji. Poza tym brak rzetelnej informacji o procedurach narusza dodatkowo zasadę zaufania obywatela do państwa i tworzonego przez nie prawa wynikającą z art. 2 Konstytucji RP. Okoliczności te uzasadniają udział RPO w niniejszym postępowaniu.

Rzecznik Praw Obywatelskich uznał, że uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego w G. (z dnia 21 listopada 2018 r.) jest niezbędne dla ochrony praw nieletniego, który dopuścił się czynu karalnego z art. 200a § 2 k.k. Na podstawie art. 6 pkt 2 u.p.n. sąd zastosował wobec nieletniego wówczas środek wychowawczy w postaci zobowiązania do uczęszczania na spotkania z psychologiem terapeutą, a wykonanie tego obowiązku poddał nadzorowi kuratora sądowego. Rzecznik wskazał, że czyn popełniony przez nieletniego I.Z. miał charakter jednorazowy i był nieprzemyślanym wybrykiem młodości. Jednocześnie podkreślił, że zrozumiał on swój błąd i bardzo go żałuje. W związku z powyższym nieletni w sposób oczywisty nie stanowi tak daleko idącego zagrożenia dla bezpieczeństwa publicznego, by informować osoby trzecie o jego danych wrażliwych i szczegółach dotyczących ukarania. Podkreślenia wymaga fakt, iż I.Z. dowiedział się o wpisie do Rejestru dopiero w momencie ubiegania się o podjęcie praktyk studenckich, kiedy to uczelnia rozpoczęła proces zbierania zaświadczeń z Krajowego Rejestru Karnego oraz Rejestru Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym. Z uwagi na popełniony czyn karalny i dane figurujące w Rejestrze nie może on odbyć praktyk niezbędnych do ukończenia studiów dietetyki. Obecnie funkcjonuje w społeczeństwie bez zarzutu, w związku z czym dodatkowe napiętnowanie I.Z. w postaci umieszczenia jego danych w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym, kolokwialnie określanym przez opinię publiczną jako „rejestr pedofilów”, stanowi środek nadmiernie dolegliwy. Warto

wskazać, że na skutek interwencji RPO sądy niejednokrotnie dokonywały już zmian w swoich orzeczeniach w podobnych sprawach.

Rzecznik Praw Obywatelskich nie uczestniczył w postępowaniu dotyczącym I.Z., informację o sprawie uzyskał dopiero po uprawomocnieniu się orzeczenia. Tym samym o jej rozstrzygnięciu i okolicznościach dowiedział się dopiero po zapoznaniu się z aktami postępowania, co miało miejsce 13 marca 2026 r. Niemożność wcześniejszego zgłoszenia udziału w postępowaniu była zatem spowodowana przyczynami niezależnymi od Rzecznika. Jednocześnie RPO ma świadomość tego, że w świetle art. 169 § 4 k.p.c. po upływie roku od uchybionego terminu, jego przywrócenie jest dopuszczalne tylko w wypadkach wyjątkowych. W opinii Rzecznika całość przytoczonej wyżej argumentacji wskazuje właśnie, że mamy do czynienia z takowym przypadkiem.

Podsumowując, Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu sądowym oraz wniósł jak na wstępie – o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego w R. i przywrócenie terminu do złożenia wniosku o uzupełnienie.

Sądy wydały następujące orzeczenia:

V.510.212.2017 z 14 kwietnia 2021 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w sprawie stwierdzenia, że zamieszczone w umowach kredytu postanowienia są niedozwolone w rozumieniu art. 3851 § 1 k.c.

Stanowisko uwzględnione (postanowienie z 13 stycznia 2026 r., sygn. akt I ACa 599/23).

Sąd Apelacyjny w W. po rozpoznaniu sprawy z powództwa M. w O. – działającego jako reprezentant grupy w postępowaniu grupowym przeciwko B. z siedzibą w W. z udziałem Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Finansowego o ustalenie na skutek apelacji strony powodowej od wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 24 maja 2022 r. (sygn. akt I C 1281/15) postanowił uchylić zaskarżony wyrok w stosunku do Ś. P., K. T., M.-K. M., F. M., F. W., W. B., W. R., A. R. G., B. K., D. M., D. M. R., J. D. A., J. K. T., M. T. M., T. M., Ż.-M. K. A. i umorzyć postępowanie co do tych osób.

Sąd ponadto uchylił zaskarżony wyrok w stosunku do Ch. B. M., F. K., F. K., G. W., K.-M. M. K., K. B., K. J., L. T., L. A. A., L. M., M.-G. A. F., M. T., M. K. T., R. J., R. M., S. I. S., S. R. M., S.-L. A. A., T. K. P., T. Z. M., W. A. Z., Z. A. M. i umorzyć postępowanie co do tych osób.

VII.510.71.2022 z 21 października 2022 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym w sprawie o przywrócenie terminu.

Stanowisko nieuwzględnione (postanowienie z dnia 14 stycznia 2026 r., sygn. akt II CSKP 211/24).

Sąd Najwyższy po rozpoznaniu skargi B. G. od wyroku Sądu Apelacyjnego w W. z 11 lutego 2022 r. (sygn. akt VI ACa 1863/16) w sprawie przeciwko B. w W. z udziałem Rzecznika Praw Obywatelskich o zapłatę, odmówił powódce

uzupełnienia pkt III. wyroku z 11 września 2025 r. o przyznanie kosztów zastępstwa.

4. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich nie skierował wniosków do Sądu Najwyższego.

Rzecznik nie zgłosił udziału w postępowaniach przed Sądem Najwyższym w sprawie pytań prawnych.

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich nie skierował wniosków do Naczelnego Sądu Administracyjnego o wykładnię przepisów.

Zawiadomienia Rzecznika Praw Obywatelskich do Naczelnego Sądu Administracyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytania prawnego:

IV.7004.18.2025 z 26 lutego 2026 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym dotyczącym statusu nabywcy roszczeń dekretowych jako strony w postępowaniu o ustanowienie użytkownika wieczystego.

W ocenie Rzecznika nie zachodzą przesłanki do merytorycznego rozstrzygnięcia przedstawionego zagadnienia w trybie art. 269 § 1 ustawy – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Postępowanie to służy zapewnieniu jednolitości orzecznictwa w sytuacji rzeczywistej rozbieżności wykładni przepisów prawa, przy jednoczesnym poszanowaniu zasady niezawisłości sędziowskiej. Związanie stanowiskiem wyrażonym w uchwale może dotyczyć wyłącznie wykładni zawartej w jej sentencji, w granicach wyznaczonych treścią pytania prawnego.

Sentencja uchwały NSA z 10 kwietnia 2024 r., sygn. I OPS 1/23, odnosi się wyłącznie do kwestii, czy cesjonariusz wierzytelności z art. 7 ust. 1 i 2 dekretu warszawskiego może wywodzić interes prawny z art. 28 Kodeksu postępowania administracyjnego w postępowaniu o ustanowienie prawa użytkownika wieczystego. Odpowiedź na tak postawione pytanie była negatywna. Uchwała ta nie rozstrzyga natomiast wprost, czy źródłem interesu prawnego może być sam art. 7 dekretu ani czy przymiot strony może wynikać bezpośrednio z prawa własności nieruchomości budynkowej oraz związanych z nią praw.

Tymczasem Sąd pytający wyraźnie wskazuje, że źródła interesu prawnego upatruje nie w art. 28 Kodeksu postępowania administracyjnego, lecz w art. 7 dekretu warszawskiego jako normie szczególnej, a także w prawie własności budynku, które – w jego ocenie – pozostaje w konstrukcyjnej łączności z prawem do gruntu. W tak ujętej perspektywie ewentualne rozstrzygnięcie nie polegałoby na odmiennej interpretacji art. 28 Kodeksu postępowania administracyjnego niż ta wyrażona w uchwale I OPS 1/23, lecz na przyjęciu odmiennej podstawy normatywnej oceny statusu strony.

Nie zachodzi zatem sprzeczność między stanowiskiem zaprezentowanym przez Sąd pytający a literalnym brzmieniem sentencji uchwały z 10 kwietnia 2024 r. W takiej sytuacji brak jest podstaw do inicjowania procedury zmierzającej do modyfikacji stanowiska wyrażonego w uchwale abstrakcyjnej. Ocena prawidłowości przyjętej przez Sąd pierwszej instancji koncepcji prawnej powinna nastąpić w toku zwykłej kontroli instancyjnej, a nie w drodze kolejnej uchwały.

Dodatkowo należy zauważyć, że stan faktyczny sprawy rozpoznawanej przez WSA w Warszawie różni się istotnie od sytuacji, które legły u podstaw rozbieżności orzeczniczych prowadzących do wydania uchwały I OPS 1/23. Przedmiotem czynności prawnej z 1949 r. była sprzedaż nieruchomości budynkowej wraz z roszczeniami dekretowymi, dokonana w realiach prawnych obowiązujących wówczas i przed formalnym objęciem gruntu w posiadanie przez gminę. Ocena skutków takiej czynności – zwłaszcza w kontekście wieloletniej bezczynności organów oraz stwierdzenia nieważności wcześniejszej decyzji odmownej – wymaga indywidualnej analizy i nie może zostać uogólniona w drodze abstrakcyjnej wykładni.

Rzecznik dostrzega także szerszy kontekst systemowy. W praktyce uchwała I OPS 1/23 bywa traktowana jako podstawa do automatycznego kwestionowania statusu właścicieli nieruchomości budynkowych, którzy nabyli swoje prawa w zwykłym obrocie cywilnoprawnym, nie zaś w ramach tzw. handlu roszczeniami dekretowymi. Tak szerokie stosowanie sentencji uchwały, wykraczające poza jej literalny zakres, może rodzić poważne wątpliwości z punktu widzenia ochrony praw majątkowych gwarantowanych przez art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz art. 64 Konstytucji RP.

Postępowanie w trybie art. 269 § 1 ustawy – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, z uwagi na brak możliwości odmowy podjęcia uchwały, powinno w takich okolicznościach zakończyć się uchwałą o pozostawieniu zagadnienia prawnego bez rozpoznania. Mechanizm ten znajduje oparcie w ukształtowanej praktyce orzeczniczej, gdy przedstawione pytanie nie spełnia warunków dopuszczalności bądź nie zachodzi rzeczywista potrzeba ingerencji uchwałodawczej.

Stanowisko uwzględnione (uchwała z 16 marca 2026 r., sygn. akt I OPS 4/25).

Naczelny Sąd Administracyjny podjął następującą uchwałę: „Nabywcy roszczeń wynikających z art. 7 ust. 1 i 2 dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy (Dz. U. z 1945 r. Nr 50, poz. 279 ze zm.) nie przysługuje przymiot strony w rozumieniu art. 28 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2025 r. poz. 1691) w sprawie o ustanowienie prawa użytkowania wieczystego na podstawie przepisów dekretu.”

Wnioski Rzecznika Praw Obywatelskich rozpoznane przez Sąd Najwyższy i Naczelny Sąd Administracyjny:

II.510.1446.2024 z 8 lipca 2025 r. – pytanie prawne do Sądu Najwyższego w sprawie rozbieżności w orzecznictwie sądów w wykładni przepisów dotyczących procedury ubiegania się o warunkowe przedterminowe zwolnienie.

Odmowa podjęcia uchwały (postanowienie z 21 stycznia 2026 r., sygn. akt I KZP 3/25).

Sąd Najwyższy odmówił podjęcia uchwały wskazując, że nie zachodzą przesłanki uzasadniające rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego w trybie przewidzianym w ustawie o Sądzie Najwyższym. Podkreślono, że rozbieżność pomiędzy orzecznictwem sądów powszechnych a orzecznictwem Sądu Najwyższego nie stanowi rozbieżności w rozumieniu przepisów pozwalających na podjęcie uchwały. Sąd Najwyższy zaznaczył również, że nie jest uprawniony do przejmowania kompetencji Trybunału Konstytucyjnego poprzez dokonywanie abstrakcyjnej kontroli konstytucyjności przepisów. Wskazał, że orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i wiążą wszystkie organy władzy publicznej, w tym Sąd Najwyższy. Ponadto podkreślono, że sądy nie mogą w drodze wykładni tworzyć nowych norm prawnych ani zmieniać treści przepisów w sposób wykraczający poza wolę ustawodawcy. Sąd Najwyższy zwrócił także uwagę, że ocena zgodności regulacji, dotyczących kary dożywotniego pozbawienia wolności oraz warunków przedterminowego zwolnienia, z Konstytucją i standardami międzynarodowymi wymaga uwzględnienia okoliczności konkretnej sprawy i nie może prowadzić do formułowania ogólnych wniosków o naruszeniu zakazu niehumanitarnego lub poniżającego traktowania. W konsekwencji Sąd Najwyższy uznał, że z przywołanych w stanowisku Rzecznika przepisów krajowych i międzynarodowych nie wynikają jednoznaczne i samowykonalne normy, które nakazywałyby pomijanie przepisu art. 78 § 3 k.k. w brzmieniu obowiązującym od 1 października 2023 r. W związku z powyższym brak było podstaw do podjęcia uchwały.

V.510.89.2025 z 2 września 2025 r. – zgłoszenie udziału Rzecznika Praw Obywatelskich w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym w sprawie o podjęcie uchwały, mającej na celu wyjaśnienie czy podpisanie skargi przez osobę, która nie może być pełnomocnikiem lub nie przedstawiła pełnomocnictwa, stanowi brak formalny mający podlegać uzupełnieniu przez wezwanie strony do podpisania skargi.

Stanowisko częściowo uwzględnione (uchwała z 2 lutego 2026 r., sygn. akt III OPS 2/25).

Naczelny Sąd Administracyjny podjął następującą uchwałę: „Podpisanie skargi przez osobę, która nie przedstawiła dokumentu pełnomocnictwa stanowi brak formalny skargi podlegający usunięciu, na podstawie art. 49 § 1 w związku z art. 57 § 1 i w związku z art. 46 § 1 pkt 4 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. - Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. z 2024 r. poz. 935 ze zm.), przez jej wezwanie do dołączenia dokumentu pełnomocnictwa; nieusunięcie

braku formalnego skargi stanowi podstawę do jej odrzucenia zgodnie z art. 58 § 1 pkt 3 w związku z art. 49 § 1 i w związku z art. 46 § 3 powołanej ustawy”.

5. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych:

III.7064.216.2025 z 23 marca 2026 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję wydaną z upoważnienia Ministra Finansów i Gospodarki w sprawie naruszenia prawa materialnego mającego wpływ na wynik sprawy.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości decyzję wydaną z upoważnienia Ministra Finansów i Gospodarki przez Radcę w Departamencie Finansowania Sfery Budżetowej w Ministerstwie Finansów z dnia 27 lutego 2026 r. (znak: FS.4145.47.2025). RPO zarzucił zaskarżonej decyzji naruszenie prawa materialnego mającego wpływ na wynik sprawy (art. 169 ust. 6, ust. 1 pkt 1, ust. 4, ust. 5 pkt 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2025 r. poz.1483 ze zm.) poprzez błędną wykładnię i w konsekwencji niewłaściwe zastosowanie z uwagi na bezpodstawne przyjęcie, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 października 2014 r. o sygn. akt K 38/13 (Dz.U. z 2014 r. poz.1443) nie wywołał skutków prawnych, a co za tym idzie wadliwe uznanie za przypadającą do zwrotu do budżetu państwa część dotacji udzielonej Gminie Miejskiej W. wydatkowanej na wypłatę opiekunom osób z niepełnosprawnością świadczeń pielęgnacyjnych z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w związku z opieką nad osobami z niepełnosprawnością. Jednocześnie Rzecznik wniósł o uchylenie w całości decyzji wydanej z upoważnienia Ministra Finansów i Gospodarki przez Radcę w Departamencie Finansowania Sfery Budżetowej w Ministerstwie Finansów z dnia 27 lutego 2026 r. (na podst. art. 145 § 1 pkt 1 lit. a) p.p.s.a.) oraz o umorzenie postępowania administracyjnego (art. 145 § 3 p.p.s.a.).

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że nie sposób zgodzić się ze stanowiskiem wyrażonym przez Ministra Finansów i Gospodarki w zaskarżanej decyzji z dnia 27 lutego 2025 r. uznającym, że po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 października 2014 r. doszło do wykorzystania przez Miasto – niezgodnie z przeznaczeniem – części dotacji celowej w wysokości 105.752,36 zł przekazanej w 2023 r. na realizację świadczeń pielęgnacyjnych. W opinii RPO Minister Finansów i Gospodarki wydał ją z naruszeniem przepisów prawa materialnego, tj. art. 169 ust. 6, ust. 1 pkt 1, ust. 4, ust. 5 pkt 1 u.f.p. w zw. z art. 17 ust. 1b u.ś.r. wskazując przy tym dokonanie błędnej wykładni i bezzasadnym przyjęciu, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 października 2014 r. (sygn. akt K 38/13) nie przekłada się na uprawnienie

opiekunów osób, których niepełnosprawność powstała w wieku dorosłym do świadczenia pielęgnacyjnego.

W przedmiotowej sprawie spór koncentruje się wokół zagadnienia następstw orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego i sprowadza się do ustalenia, czy na gruncie obowiązujących w 2023 r. przepisów u.ś.r., w kontekście wydanego przez Trybunał Konstytucyjny wyroku

Miasto w sposób prawidłowy, tj. zgodnie z przepisami prawa materialnego wypłaciło na podstawie pięciu decyzji świadczenia pielęgnacyjne i opłaciło w pięciu przypadkach składki emerytalne i rentowe za opiekunów uprawnionych do świadczeń pielęgnacyjnych, czyli wykorzystało dotację zgodnie z przeznaczeniem. W przypadku tej sprawy zakresowe wyeliminowanie wieku powstania niepełnosprawności podopiecznych nie powoduje dysfunkcyjności ustawy, gdyż w treści art. 17 u.ś.r. można odnaleźć wszystkie elementy podmiotowe, przedmiotowe oraz czasowe konieczne dla zrekonstruowania normy prawnej określającej prawo do świadczenia pielęgnacyjnego.

Reasumując, Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że zaskarżana decyzja Ministra Finansów i Gospodarki z dnia 27 lutego 2026 r. została wydana z naruszeniem przepisów prawa materialnego i powinna być uchylona. Zdaniem RPO w tej sprawie nie doszło do wykorzystania przez Miasto dotacji budżetowej niezgodnie z przeznaczeniem, co uzasadnia żądanie umorzenia w całości postępowania.

V.7204.60.2025 z 30 marca 2026 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na postanowienia uchwały podjętej przez Radę Miejską w O. w sprawie regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie całej gminy.

Działając na podstawie art. 8 § 1 i art. 50 § 1 w związku z art. 3 § 2 pkt 5 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. z 2026 r. poz. 143) oraz art. 14 pkt 6 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o RPO (Dz.U. z 2024 r. poz. 1264 ze zm.), Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę na postanowienia § 20 pkt 2 oraz § 23 pkt 4 i § 24 uchwały Nr XXI/153/16 Rady Miejskiej w O. z dnia 25 sierpnia 2016 r. w sprawie regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Miasto O. Jednocześnie wystąpił o stwierdzenie nieważności zaskarżonych przepisów wspomnianej wyżej uchwały.

Ww. przepisom Rzecznik zarzucił, że zostały wydane z przekroczeniem upoważnienia ustawowego zamieszczonego w art. 4 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz.U. z 2025 r. poz. 733), co jest sprzeczne z art. 94 Konstytucji RP. Zdaniem RPO przepis § 20 pkt 2 uchwały – w zakresie, w jakim dotyczy psów asystujących, narusza dodatkowo art. 20a ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2025 r. poz. 913).

W uzasadnieniu ww. skargi Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że unormowania zawarte w § 20 pkt 2 uchwały, które nakładają na osoby utrzymujące zwierzęta domowe obowiązek niewprowadzania tych zwierząt do obiektów użyteczności publicznej i na tereny rekreacyjne, zwłaszcza na place zabaw, wykraczają poza zakres upoważnienia wynikającego z art. 4 ust. 2 pkt 6 ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, a tym samym zostały wydane bez podstawy prawnej. Zdaniem Rzecznika zaskarżony przepis uchwały narusza art. 94 Konstytucji, z którego wynika, że akty prawa miejscowego ustanowione przez organy samorządu terytorialnego muszą mieć swoją podstawę w akcie normatywnym rangi ustawowej oraz mieścić się w granicach umocowania wyznaczonego przez ustawę. Oznacza to, że organ gminy nie ma prawa do nieposiadającego umocowania w normie ustawowej ukształtowania podstaw prawnych własnego działania. RPO wskazał też, że regulacja zamieszczona w § 20 pkt 2 uchwały pozostaje sprzeczna z art. 20a ust. 1 pkt 1 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Przywołany przepis ustanawia generalną swobodę wstępu osób niepełnosprawnych wraz z psem asystującym do obiektów użyteczności publicznej, co pozostaje w sprzeczności do wprowadzonego przez Radę Miejską w O. generalnego zakazu wstępu zwierząt domowych do obiektów użyteczności publicznej.

W odniesieniu do § 23 pkt 4 zaskarżonej uchwały Rzecznik podkreślił, iż Rada Miejska w O. nie była uprawniona do określenia w zaskarżonej uchwale obowiązków dot. postępowania z psami przebywającymi na terenie nieruchomości prywatnych. Zdaniem RPO unormowania uchwały nakładające obowiązek umieszczania w rejonie wejścia na nieruchomość tabliczki informacyjnej „Uwaga pies” lub „Uwaga pies rasy agresywnej”, a także dzwonka służącego do wezwania właściciela, nie tylko nie mają umocowania w art. 4 ust. 2 pkt 6 ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, ale też wprowadzają dalej idące ograniczenia, niż ustanowione w art. 10a ust. 4 ustawy o ochronie zwierząt. Rzecznik zwrócił uwagę na fakt, że skoro zwierzę nie może wydostać się z nieruchomości prywatnej na teren publiczny, to nie istnieje podstawa do dalszego ograniczania praw właściciela.

Skargi kasacyjne Rzecznika Praw Obywatelskich do Naczelnego Sądu Administracyjnego:

VII.6060.1.2026 z 2 lutego 2026 r. – skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego oddalający skargę na bezczynność Komendanta Miejskiego Policji w przedmiocie udostępnienia informacji publicznej.

Rzecznik Praw Obywatelskich podjął sprawę dotyczącą zakresu prawa dostępu do informacji publicznej w odniesieniu do dokumentów wytwarzanych w toku postępowań dyscyplinarnych prowadzonych wobec funkcjonariuszy Policji.

Odmowa udostępnienia części żądanych informacji została uzasadniona stanowiskiem prezentowanym w orzecznictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego, zgodnie z którym protokoły przesłuchań świadków w postępowaniu dyscyplinarnym nie stanowią informacji publicznej. Stanowisko to zostało następnie podzielone przez Wojewódzki Sąd Administracyjny, który oddalił skargę na bezczynność organu, uznając, że dokumenty objęte wnioskiem nie podlegają udostępnieniu w trybie przepisów o dostępie do informacji publicznej.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, rozstrzygnięcie Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego nie uwzględnia konstytucyjnego i ustawowego znaczenia prawa dostępu do informacji publicznej oraz prowadzi do nadmiernego zawężenia pojęcia sprawy publicznej. Rzecznik wskazał, że zgodnie z art. 1 ust. 1 ustawy o Policji formacja ta jest umundurowaną i uzbrojoną służbą realizującą zadania publiczne w zakresie ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz porządku publicznego, a jej działalność w całości mieści się w sferze spraw publicznych w rozumieniu art. 1 ust. 1 ustawy o dostępie do informacji publicznej. Funkcjonariusze Policji są osobami pełniącymi funkcje publiczne, a informacje dotyczące sposobu wykonywania przez nich tych funkcji – w tym postawy i zachowania oceniane w ramach postępowań dyscyplinarnych – mają charakter informacji publicznej.

Zdaniem Rzecznika, informacjami publicznymi w niniejszej sprawie są dane dotyczące zachowania i postawy funkcjonariuszy Policji, utrwalone w dokumentach sporządzonych w toku postępowania dyscyplinarnego. Informacje te mają istotne znaczenie dla debaty publicznej, ponieważ dotyczą standardów działania formacji wyposażonej w środki przymusu bezpośredniego, których stosowanie pozostaje przedmiotem stałego zainteresowania opinii publicznej. Transparentność w tym zakresie sprzyja wzmocnieniu zaufania społecznego do Policji oraz realizuje konstytucyjną zasadę jawności życia publicznego.

Rzecznik zwrócił uwagę, że takie rozumienie interesu publicznego znajduje potwierdzenie w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, które podkreśla, iż pojęcie to obejmuje sprawy mogące wpływać na opinię publiczną, wywoływać kontrowersje lub dotyczyć kwestii istotnych dla funkcjonowania społeczeństwa. Ocena, czy dana informacja dotyczy interesu publicznego, powinna być dokonywana w świetle okoliczności konkretnej sprawy, a nie poprzez odgórne wyłączenie całych kategorii dokumentów spod reżimu jawności.

W ocenie Rzecznika, sąd pierwszej instancji – dokonując wykładni art. 6 ust. 1 pkt 4 lit. a) ustawy o dostępie do informacji publicznej – błędnie pominął art. 1 ust. 1 tej ustawy, który stanowi punkt wyjścia dla oceny, czy dana informacja dotyczy sprawy publicznej. Przepis art. 6 ustawy pełni bowiem rolę przykładową i porządkującą, nie wprowadzając zamkniętego katalogu dokumentów urzędowych podlegających udostępnieniu, czego wyrazem jest użycie przez ustawodawcę zwrotu „w szczególności”.

Rzecznik podkreślił, że brak jednoznacznego ustalenia, iż żądane dokumenty stanowią informację publiczną, doprowadził do dalszych błędów w toku kontroli legalności działania organu. Wojewódzki Sąd Administracyjny przyjął, że protokoły przesłuchań świadków oraz notatki służbowe sporządzone w postępowaniach dyscyplinarnych Policji nie mają charakteru dokumentów urzędowych wyłącznie dlatego, że nie zostały wprost wymienione w art. 6 ust. 1 pkt 4 lit. a) ustawy. Tymczasem taka interpretacja prowadzi do nieuprawnionego zawężenia zakresu jawności i pozostaje w sprzeczności z utrwalonym orzecznictwem Naczelnego Sądu Administracyjnego, w którym wielokrotnie uznawano protokoły przesłuchań oraz notatki służbowe funkcjonariuszy Policji za informacje publiczne.

Rzecznik zwrócił uwagę, że sąd administracyjny, dzieląc odosobnione stanowisko wyrażone w nielicznych wyrokach NSA, pominął istnienie przeciwnej, ugruntowanej linii orzeczniczej i nie odniósł się do niej w uzasadnieniu rozstrzygnięcia. W ocenie RPO, takie postępowanie narusza standardy rzetelnego stosowania prawa, opartego na spójności i przewidywalności orzecznictwa, które stanowią element zasady bezpieczeństwa prawnego.

Odnosząc się do kwestii ochrony prywatności, Rzecznik podkreślił, że fakt objęcia danej informacji ograniczeniem na podstawie art. 5 ust. 2 ustawy o dostępie do informacji publicznej nie pozbawia jej waloru informacji publicznej. Ograniczenie dostępu powinno być realizowane w pierwszej kolejności poprzez anonimizację dokumentów, jako środek najmniej ingerujący w prawo do informacji. Dopiero w sytuacji, w której anonimizacja nie zapewniałaby skutecznej ochrony prywatności, możliwe byłoby wydanie decyzji odmownej.

Rzecznik wskazał, że w niniejszej sprawie ani organ, ani Wojewódzki Sąd Administracyjny nie przeprowadzili rzeczywistej analizy możliwości anonimizacji żądanych dokumentów, poprzestając na ogólnikowym stwierdzeniu o rzekomej niemożności ochrony prywatności. Pominięto przy tym art. 5 ust. 2 zdanie drugie ustawy, zgodnie z którym ograniczenie ze względu na prywatność nie dotyczy informacji o osobach pełniących funkcje publiczne w zakresie związanym z pełnieniem tych funkcji.

W konsekwencji, zdaniem Rzecznika, niewydanie decyzji administracyjnej o odmowie udostępnienia informacji publicznej, przy jednoczesnym nieudostępnieniu zanonimizowanych kopii żądanych dokumentów, stanowiło bezczynność organu. Skarżący został pozbawiony zarówno dostępu do informacji publicznej w możliwym do udostępnienia zakresie, jak i formalnej decyzji administracyjnej umożliwiającej skorzystanie z kontroli instancyjnej i sądowoadministracyjnej, co narusza istotę prawa do informacji publicznej oraz standardy państwa prawnego.

VII.564.63.2025 z 5 lutego 2026 r. – skarga kasacyjna w sprawie skargi dotyczącej pozbawienia akredytacji dziennikarskiej po wystawieniu negatywnej weryfikacji przez Służby Ochrony Państwa.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości postanowienie Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W. z dnia 22 grudnia 2025 r. (sygn. akt I SA/Wa 1254/25) odrzucające skargę M. I. na tzw.: „negatywną weryfikację do celów uzyskiwania akredytacji” w toku weryfikacji Służby Ochrony Państwa.

Istotą sprawy jest nieudzielenie akredytacji zawodowemu fotoreporterowi współpracującemu z redakcjami krajowymi i zagranicznymi, którego działalność zawodowa polega na relacjonowaniu wydarzeń organizowanych przez organy administracji publicznej, w tym KPRM, poprzez regularną konieczność uzyskiwania akredytacji na potrzeby relacjonowania takich wydarzeń w systemie obsługi mediów administracji RP. Zablokowanie Skarżącemu dostępu do ww. systemu skutkuje brakiem możliwości wykonywania istotnej części swoich dotychczasowych zadań zawodowych, stawiając go wobec konieczności zaprzestania wykonywania pracy dziennikarza – fotoreportera. Podjęta próba wyjaśnienia stanu rzeczy przez Skarżącego spotkała się w pierwszej kolejności z odmową KPRM i skierowaniem do SOP, gdzie również odmówiono udzielenia informacji oraz pouczone o możliwości wniesienia skargi do Prezesa UODO. Poszukując ochrony swoich praw na drodze sądowej Skarżący skierował do WSA w W. skargę na czynność Komendanta SOP polegającą na negatywnej weryfikacji Skarżącego do celów uzyskiwania akredytacji na wydarzenia organizowane przez organy administracji publicznej. Dnia 22 grudnia 2025 roku WSA w W. wydał postanowienie o odrzuceniu przedmiotowej skargi jako nienależącej do właściwości sądu administracyjnego.

W związku z powyższym Rzecznik zaskarżonemu postanowieniu zarzucił naruszenie przepisów postępowania. Po pierwsze – naruszenie uprawnień dziennikarza wynikających z Prawa prasowego, Konstytucji RP, Karty Praw Podstawowych UE oraz Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, do którego doszło poprzez uchylenie się od dokonania sądowej kontroli istoty szeregu czynności wchodzących w zakres działalności organu administracji publicznej określonych jedynie porządkowo dla realizacji zadań służby, a nie w oparciu o przepisy powszechnie obowiązującego prawa. Po drugie – wybiórcze i niepełne ustosunkowanie się przez WSA do zarzutów skargi co doprowadziło do nierozpoznania istoty sprawy. Po trzecie – naruszenia przepisów o przetwarzaniu i ochronie danych osobowych poprzez błędną wykładnię uDODO, która spowodowała zamknięcie skarżącemu drogi sądowej.

W uzasadnieniu zarzutów RPO zwrócił uwagę na szczególną misję, jaka spoczywa na dziennikarzu w państwie demokratycznym i która wiąże się z kształtowaniem opinii publicznej, powołując się na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 2022 r., który podzielił argumentację RPO akcentującą, że standard ochrony wolności pozyskiwania przez dziennikarza informacji jest znacznie wyższy niż w przypadku innych kategorii osób i ma szczególny charakter. Organy państwowe zgodnie z Konstytucją RP stwarzają prasie warunki niezbędne do wykonywania jej funkcji i zadań, w tym również umożliwiające

działalność redakcyjną dzienników i czasopism zróżnicowanych pod względem programu, zakresu tematycznego i prezentowanych postaw, o czym mówi wprost art. 2 Prawa prasowego stanowiący konkretyzację ustawową zasad ustrojowych powszechnych w europejskiej kulturze prawnej. Co więcej, zgodnie z art. 6 Prawa prasowego, prasa jest zobowiązana do prawdziwego przedstawiania omawianych zjawisk i uzyskuje wolność w zbieraniu materiałów krytycznych oraz uprawnienie do pozyskiwania i przekazywania bezstronnych informacji z wydarzeń organizowanych przez organy władzy publicznej. Biorąc powyższe pod uwagę RPO zwrócił uwagę na fakt, że z ustawy o SOP nie wynika wprost podstawa prawna do „negatywnej weryfikacji do celów uzyskiwania akredytacji”. Ponadto, czynność ta zostaje określona odmiennie przez Sąd, odmiennie przez samą służbę, jak również odmiennie przez samego Skarżącego, co rodzi dalsze wątpliwości. Na tym tle jasnym staje się, że wyciąganie negatywnych konsekwencji dla obywateli w zakresie możliwości skorzystania z prawa do skutecznego środka ochrony prawnej z faktu niedostatecznej regulacji działań weryfikacji osoby przeprowadzanych przez SOP jest nie do zaakceptowania z punktu widzenia zachowania standardów ochrony konstytucyjnych praw i wolności w demokratycznym państwie prawa.

W ocenie Rzecznika sądowa kontrola zaskarżonych czynności wymagała będzie jej przeprowadzenia w trzech kierunkach. Po pierwsze – w kierunku, który zmierza do zidentyfikowania istoty zaskarżonej czynności. Po drugie – w kierunku zidentyfikowania uprawnień i obowiązków wynikających z przepisów prawa, których dana czynność dotyczy, kształtując poprzez swój byt w drodze stosunku administracyjnoprawnego sytuację prawną jednostki korzystającą z określonych wolności i praw. Po trzecie – czy negatywny wynik przeprowadzonego badania dokonuje się bez uszczerbku dla prawa do skutecznego środka prawnego przed sądem w rozumieniu art. 47 KPP skorelowanego z obowiązkiem spoczywającym na państwach członkowskich na mocy art. 19 TUE.

Od ich rozstrzygnięcia zależało będzie, czy naruszenie prawa do skutecznego środka ochrony prawnej w niniejszej sprawie ma wymiar jednostkowy, czy staje się problemem systemowym, który wymagać może dalszych interwencji.

W konsekwencji, zdaniem Rzecznika, uzasadnienie przedmiotowego postanowienia dowodzi uchylania się przez sąd I instancji od analizy problemu prawnego sprawy w jej całości, nie wyjaśnia należycie podstawy prawnej, utrudnia kontrolę w ramach postępowania kasacyjnego i nie realizuje funkcji przekonywania, co w tym konkretnym wypadku wynika z faktu, że ze wskazanych wyżej przyczyn sąd nie rozpoznał istoty sprawy.

Naczelny Sąd Administracyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg kasacyjnych:

V.604.31.2022 z 23 lutego 2023 r. – skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego w sprawie uchwały Sejmiku Województwa dotyczącego zasad wykonywania inicjatywy uchwałodawczej mieszkańców.

Skarga kasacyjna oddalona (wyrok z dnia 19 marca 2026 r., sygn. akt III OSK 1306/23).

Naczelny Sąd Administracyjny po rozpoznaniu skarg kasacyjnych od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w K. z 17 stycznia 2023 r. (sygn. akt III SA/Kr 842/22) w sprawie B. K. przeciwko uchwale Sejmiku Województwa z 25 lutego 2019 r. (nr VI/57/19) oddalił skargi kasacyjne.

V.7202.15.2023 z 29 stycznia 2024 r. – skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na wyrok WSA, oddalający skargę Fundacji Ochrony Zwierząt na uchwałę Krajowej Rady Lekarsko-Weterynaryjnej w przedmiocie wykreślenia z ewidencji zakładów leczniczych dla zwierząt.

Skarga kasacyjna uwzględniona (wyrok z 16 stycznia 2026 r., sygn. akt I OSK 459/24).

Naczelny Sąd Administracyjny po rozpoznaniu skarg kasacyjnych od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W. z dnia 12 grudnia 2023 r. (sygn. akt IV SA/Wa 1744/23) w sprawie ze skargi Fundacji Ochrony Zwierząt Vet-Alert w K. na uchwałę Krajowej Rady Lekarsko-Weterynaryjnej z dnia 30 maja 2023 r. nr 5/2023/VIII w przedmiocie skreślenia zakładu z ewidencji zakładów leczniczych dla zwierząt uchylił wyrok w całości i przekazał temu Sądowi do ponownego rozpoznania. NSA odstąpił od zasądzenia zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

V.511.471.2025 z 8 lipca 2025 r. – skarga kasacyjna w sprawie uiszczenia opłaty za brak ubezpieczenia OC posiadacza pojazdu mechanicznego.

Skarga kasacyjna uwzględniona (postanowienie z 25 marca 2026 r., sygn. akt II GSK 2895/25).

Naczelny Sąd Administracyjny po rozpoznaniu skarg kasacyjnych od postanowienia Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W. z 4 czerwca 2025 r. (V SA/Wa 1499/25) w sprawie ze skargi J. U. na wezwanie Ubezpieczonego Funduszu Gwarancyjnego z dnia 26 czerwca 2024 r. nr OPL/2024/172985 w przedmiocie uiszczenia opłaty za brak spełnienia obowiązku zawarcia umowy ubezpieczenia obowiązkowego uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał WSA do ponownego rozpoznania.

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowania przed sądami administracyjnymi:

VII.6060.132.2025 z dnia 29 stycznia 2026 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w sprawie odmowy udostępnienia żądanej informacji publicznej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w toczącym się postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w W. w sprawie o sygn. II SAB/Wa

796/25 w przedmiocie rozpoznania skargi D. W. na bezczynność Prezydenta Miasta W. dotyczącej nieudostępnienia żądanej informacji publicznej na wniosek z dnia 31 lipca 2025 r.

Rzecznik stwierdził, że żądana przez Skarżącego informacja, związana z transferami własności nieruchomości wchodzących w skład majątku publicznego dokonywanymi w okresie transformacji ustrojowej, dotyczy ważnej kwestii społecznej i odnosi się do sprawy interesu publicznego w rozumieniu przyjętym przez Europejski Trybunał Praw Człowieka. Wskazuje na to również wyrok NSA z dnia 1 marca 2022 r. mówiący, że jednym z istotnych aspektów funkcjonowania wspólnoty publicznej w demokratycznym państwie prawnym jest bowiem społeczna kontrola gospodarowania majątkiem publicznym. Koresponduje to zresztą z treścią art. 61 ust. 1 Konstytucji RP, który odwołuje się do gospodarowania mieniem komunalnym lub majątkiem Skarbu Państwa jako przesłanki uznania danej informacji za posiadającą walor informacji publicznej. Dodatkowo Rzecznik powołując się na orzecznictwo NSA wskazał, że informacją publiczną jest „każda wiadomość wytworzona lub odnoszona do władz publicznych, a także wytworzona lub odnoszona do innych podmiotów wykonujących funkcje publiczne w zakresie wykonywania przez nie zadań władzy publicznej i gospodarowania mieniem komunalnym lub mieniem Skarbu Państwa”.

W opinii Rzecznika stanowisko Organu w niniejszej sprawie uznać należy za oparte na błędnej wykładni przepisów ustawy dostępowej, a utrzymanie go w obrocie będzie prowadziło do erozji prawa dostępu do informacji o sprawach publicznych w rozumieniu art. 1 ust. 1 u.d.i.p., odczytywanych w kontekście konstytucyjnych gwarancji wynikających z art. 61 ust. 1 Konstytucji RP oraz gwarancji konwencyjnych prawa do pozyskiwania informacji na gruncie art. 10 EKPCz, co Sąd winien uwzględnić z urzędu jako niezwiązany granicami skargi w rozumieniu art. 134 § 1 p.p.s.a.

Wobec powyższego Rzecznik wniósł o uwzględnienie skargi.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 3 lutego, sygn. akt II SAB/Wa 796/25).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w W. po rozpoznaniu skargi D. W. na bezczynność Prezydenta W. w przedmiocie rozpatrzenia wniosku z dnia 31 lipca 2025 r. o udostępnienie informacji publicznej postanowił uchylić zaskarżone postanowienie w części dotyczącej ponownego rozpatrzenia pkt. 1 i 2 wniosku skarżącego oraz zwrot kosztów postępowania na rzecz skarżącego przez Prezydenta W.

VII.7064.1.2025 z 23 lutego 2026 r. – zgłoszenie udziału (I OSK 1994/25, I OSK 1995/25, I OSK 1996/25) w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym wraz ze stanowiskiem w sprawach o uzyskanie świadectwa dla osoby niepełnosprawnej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniach toczących się przed Naczelnym Sądem Administracyjnym w sprawach o sygn. akt I OSK

1994/25, I OSK 1995/25, I OSK 1996/25 w przedmiocie skarg K. C. na wyroki Naczelnego Sądu Administracyjnego z 25 listopada 2020 r. (sygn. akt I OSK 1472/20), 8 lutego 2022 r. (sygn. akt I OSK 1036/21) oraz z 19 stycznia 2024 r. (sygn. akt I OSK 2429/22).

W niniejszych sprawach Skarżąca starała się o uzyskanie świadczenia pielęgnacyjnego na opiekę nad swoim niepełnosprawnym synem. Organy administracji publicznej odmówiły Skarżącej tego świadczenia, ponieważ pozostawała ona w stosunku pracy z wojewódzkim urzędem ochrony zabytków, co w ich ocenie wykluczało możliwość przyznania świadczenia. Stanowisko organów administracji opierało się na art. 17 ust. 1 ustawy o świadczeniach rodzinnych, który w brzmieniu obowiązującym do 31 grudnia 2023 r. stanowił, że świadczenie pielęgnacyjne przysługuje opiekunom, jeżeli nie podejmują lub rezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej. Skarżąca podjęła trzy próby uzyskania świadczenia pielęgnacyjnego, za każdym razem argumentując, że rezygnacja z zatrudnienia nie wyklucza pozostawania w stosunku pracy, jeśli opiekun pozostaje na urlopie wychowawczym. Argumentacja ta jednak została odrzucona przez samorządowe kolegium odwoławcze i sądy administracyjne. Wyrokiem z 4 grudnia 2025 r. (sygn. akt SK 50/22) Trybunał Konstytucyjny stwierdził niekonstytucyjność art. 17 ust. 1 ustawy o świadczeniach rodzinnych w zakresie, w jakim wyłącza prawo do świadczenia pielęgnacyjnego z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej wobec osoby przebywającej na urlopie wychowawczym i sprawującej opiekę nad niepełnosprawnym dzieckiem. W opinii RPO głównym problemem prawnym w niniejszych sprawach jest kwestia czy wyrok TK nieogłoszony w Dzienniku Ustaw wywołuje skutki prawne, a w szczególności, czy może być podstawą wznowienia postępowania sądowo-administracyjnego na podstawie art. 272 § 1 p.p.s.a. Zagadnienie to ma charakter precedensowy.

W swoim stanowisku Rzecznik stwierdził, że ogłoszenie orzeczenia TK we właściwym dzienniku urzędowym pełni funkcję gwarancyjną zapewniając fikcję powszechnej znajomości prawa. Zaś nieogłoszenie wyroku TK w dzienniku urzędowym skutkuje ochroną obywatela przed konsekwencjami nieznanymi tego rozstrzygnięcia.

RPO podkreślił, że rolą sądu jest wymierzenie sprawiedliwości polegające na ukształtowaniu sytuacji jednostki w sposób zgodny z Konstytucją, zapewniający jej adekwatną ochronę wolności i praw. Przepis, na podstawie którego Skarżącej odmówiono świadczenia pielęgnacyjnego, był od początku jego obowiązywania krytykowany, w tym przez Rzecznika, jako rozwiązanie niesprawiedliwe i niekonstytucyjne. Stanowisko to podzielił TK. Kryzys konstytucyjny, z jakim mamy do czynienia w Polsce, którego elementem jest zapoczątkowane w 2024 r. zaniechanie publikowania orzeczeń TK, nie powinien negatywnie odbijać się na sytuacji prawnej obywateli. Dlatego też wątpliwości prawne związane z brakiem

publikacji orzeczenia nie powinny być w niniejszej sprawie rozstrzygane na niekorzyść jednostki.

Stanowisko nieuwzględnione (postanowienie z 25 lutego 2026 r., sygn. akt I OSK 1994/25, I OSK 1995/25, I OSK 1996/25).

Naczelny Sąd Administracyjny po rozpoznaniu skarg kasacyjnych od wyroków NSA z 19 stycznia 2024 r. (sygn. akt I OSK 2429/22), z 6 września 2022 r. (sygn. akt II SA/Rz 430/22), decyzji Samorządowego Kolegium Odwoławczego w R. z 17 lutego 2022 r. (nr SKO.4111/1097/2021) w sprawie K. C. o wznowienie tych postępowań odrzucił skargę jako bezzasadną.

V.511.534.2025 z dnia 2 marca 2026 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu toczącym się przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w sprawie ustalenia zobowiązania podatkowego.

Działając na podstawie art. 8 § 1 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz. U. z 2026 r. poz. 143, dalej: „p.p.s.a.”), Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu toczącym się przed WSA w W. w sprawie dotyczącej skargi na decyzję Dyrektora Izby Administracji Skarbowej z dnia 9 września 2025 r. (dalej: „Decyzja DIAS w W.”), znak sprawy:1401-IOM.4104.194.2025.5.ZM, UNP: 1401-25-278314, która utrzymuje w mocy decyzję Naczelnika Urzędu Skarbowego w G. (dalej: “Decyzja NUS w G.”) z dnia 28 maja 2025 r., znak sprawy: 1404-SPV.4104.55.2025, UNP: L0347156416. Przedmiotem ustalenia było zobowiązanie podatkowe w wysokości 3.700 zł. RPO wniósł o uchylenie w całości Decyzji DIAS w W. i wcześniejszej Decyzji NUS w G. oraz o umorzenie postępowania administracyjnego.

W dniu 4 lipca 2019 roku Skarżący (brat zmarłej) nabył z mocy ustawy spadek. Odpis postanowienia z dnia 25 listopada 2021 r. (sygn. akt I Ns 114/21) został wysłany przez Sąd Rejonowy w G. - I Wydział Cywilny do Urzędu Skarbowego w G. w dniu 1 kwietnia 2022 r. W dniu 20 listopada 2024 r. Skarżący złożył do Urzędu Skarbowego w W. zeznanie podatkowe (SD-3) wraz z ww. postanowieniem Sądu Rejonowego w G. o stwierdzeniu nabycia spadku. Dokumenty te zostały przekazane według właściwości przez NUS w W. do NUS w G. (pismo z dnia 18 czerwca 2025 r.). W złożonym zeznaniu Skarżący wykazał nabycie tytułem dziedziczenia środków pieniężnych w kwocie 70.194,55 zł. Dnia 27 stycznia 2025 r. NUS w G. wezwał Skarżącego do przedłożenia dokumentu potwierdzającego wysokość środków pieniężnych wchodzących w skład spadku. Wezwanie zostało ponowione 13 marca 2025 r., sformułowano też prośbę o wskazanie nazwy i adresu banku/instytucji, która dokonała wypłaty środków z tytułu nabycia spadku po zmarłej. Następnie Skarżący przedstawił zaświadczenie Domu Pomocy Społecznej w Ż. z dnia 13 marca 2025 r., na mocy którego została wypłacona mu kwota 71.305,76 zł. W odpowiedzi na wezwanie NUS w G. Skarżący wniósł o umorzenie postępowania w sprawie określenia wysokości podatku od spadków i darowizn jako bezprzedmiotowego.

W związku z nabyciem spadku po zmarłej siostrze NUS w G. ustalił Skarżącemu wysokość zobowiązania podatkowego w podatku od spadków i darowizn w wysokości 3.700 zł (decyzja z dnia 28 maja 2025 r.). W uzasadnieniu do swojego rozstrzygnięcia organ pierwszej instancji wskazał, że w sprawie Skarżącego nie może zostać zastosowany przepis o zwolnieniu dla osób najbliższych, o którym mowa w art. 4a ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn (Dz. U. z 2021 r. poz. 111 ze zm., dalej: „u.p.s.d.”), ponieważ nie zostało terminowo złożone zgłoszenie o nabyciu własności rzeczy lub praw majątkowych (SD-Z2). Skarżący złożył odwołanie od ww. decyzji, w którym powołał się na brak wiedzy o konieczności dokonania zgłoszenia nabycia spadku po zmarłej siostrze, a także niemożność uzyskania informacji o tym obowiązku od Sądu Rejonowego w G. Jednocześnie łącznie z odwołaniem złożył wnioski o przywrócenie terminu na złożenie zgłoszenia (SD-Z2) i dołączył wymagany dokument.

Dnia 9 września 2025 r. DIAS w W. utrzymał w mocy zaskarżoną decyzję organu pierwszej instancji. W uzasadnieniu stwierdził, że Skarżący nie dokonał w ustawowym terminie zgłoszenia nabycia majątku, w związku z czym nie może skorzystać ze zwolnienia dla tzw. osób najbliższych. Jednocześnie doszedł do wniosku, że obowiązek złożenia zeznania podatkowego powstał z mocy prawa w dniu 4 stycznia 2020 roku oraz przyjął, iż prawo do wydania decyzji ustalającej zobowiązanie podatkowe wygasło 31 grudnia 2025 r. Od rozstrzygnięcia organu drugiej instancji została wniesiona skarga do WSA w W., w której Skarżący wniósł o uznanie rozstrzygnięć organów podatkowych za niezasadne i niesłuszne.

Po zapoznaniu się z przedmiotową sprawą, Rzecznik Praw Obywatelskich postanowił przystąpić do niniejszego postępowania. Zdaniem RPO w rozpoznawanej sprawie doszło do naruszenia przez organy obu instancji (art. 208 § 1 Ordynacji podatkowej – jeżeli postępowanie z jakiegokolwiek przyczyny stało się bezprzedmiotowe, organ podatkowy wydaje decyzję o umorzeniu postępowania). W tej sprawie DIAS w W. powinien był uchylić decyzję NUS w G. oraz umorzyć postępowanie z uwagi na przedawnienie prawa do ustalenia zobowiązania podatkowego w podatku od spadków i darowizn. Rzecznik Praw Obywatelskich stwierdził, że zasadny jest wniosek o wyeliminowanie przez Wojewódzki Sąd Administracyjny rozstrzygnięcia organów podatkowych oraz umorzenie postępowanie stosownie do treści artykułu 145 § 3 p.p.s.a.

VII.6060.70.2025 z dnia 17 marca 2026 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu toczącym się przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w sprawie odmowy udostępnienia żądanej informacji publicznej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w sprawie o sygn. akt I SAB/Op 12/26 ze skargi P.C. na Prezesa Zarządu Wodociągi i Kanalizacja A. Jednocześnie wniósł o uwzględnienie skargi w przedmiocie udostępnienia żądanej informacji publicznej.

W niniejszej sprawie skarżący starał się o udostępnienie informacji publicznej od ww. spółki związanej z referendum lokalnym w N., polegającej na udostępnieniu powierzchni na cel wywieszenia banerów sprzeciwiających się referendum. W punkcie 3 skarżący zawarł wniosek o „udostępnienie kopii umów, faktur i treści potwierdzeń przelewów wraz z udostępnieniem imion i nazwisk lub nazw podmiotów zamawiających taką usługę w spółce”. W odpowiedzi od spółki otrzymał pisma informacyjne, w załączeniu których znalazły się żądane dokumenty, ale w formie zanonimizowanej, co uzasadniono ochroną prywatności kontrahentów. Skarżący wniósł skargę na bezczynność Prezesa Zarządu Wodociągi i Kanalizacja, ale została ona odrzucona postanowieniem Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w O. z dnia 31 lipca 2025 r., sygn. I SAB/Op 49/25. Postanowienie to zostało jednak uchylone przez Naczelnego Sąd Administracyjny na mocy postanowienia z dnia 16 stycznia 2026 r., sygn. III OSK 2378/25. Sąd kasacyjny potwierdził konieczność wydania merytorycznego rozstrzygnięcia przez sąd I instancji oraz przekazał sprawę do ponownego rozpoznania.

Do rozstrzygnięcia pozostaje zatem, czy żądana informacja dotycząca danych osobowych w postaci imion i nazwisk lub nazw kontrahentów spółek z o.o., którym wskutek zawartej umowy dzierżawy udostępniono powierzchnię na cel wywieszenia banerów sprzeciwiających się referendum, stanowi informację publiczną podlegającą udostępnieniu. W ocenie RPO odpowiedź na to pytanie jest twierdząca.

Rzecznik Praw Obywatelskich uzasadnił udział w toczącym się postępowaniu następującymi względami. Po pierwsze – RPO wskazał, że w świetle ugruntowanego stanowiska orzecznictwa i doktryny majątek spółki komunalnej, której jedynym współnikiem jest jednostka samorządu terytorialnego, należy zakwalifikować jako majątek publiczny. Teza ta znalazła odzwierciedlenie w postanowieniu Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 8 stycznia 2026 r., sygn. III OSK 2304/25. Po drugie – w ocenie Rzecznika udostępnienie informacji o imionach i nazwiskach lub nazwach podmiotów, które zawarły umowę cywilnoprawną ze spółką komunalną w przedmiocie użytkowania majątku publicznego nie godzi w przysługujące tym podmiotom prawo do prywatności i nie może być podstawą do ograniczenia prawa dostępu do informacji publicznej na gruncie art. 5 ust. 2 u.d.i.p. Po trzecie – RPO wskazał na istotny kontekst dotyczący społecznej kontroli nad przebiegiem referendum lokalnego na gruncie obowiązujących przepisów. Rzecznik uznał, że przebieg kampanii referendalnej w ramach referendum lokalnego oraz wykorzystanie w jej toku majątku publicznego w celu promowania określonej postawy politycznej należy uznać za zagadnienia bezpośrednio związane ze wspólnotą publicznoprawną, jaką jest samorząd gminny oraz ze sprawowaniem w niej władzy publicznej w ramach demokracji bezpośredniej.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym i wniósł o uwzględnienie skargi na beczynność Prezesa Zarządu Wodociągi i Kanalizacja A. sp. z o.o.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 16 kwietnia 2026 r., sygn. akt I SAB/Op 12/26).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w O. po rozpoznaniu skargi P. C. na beczynność Prezesa WiK Sp. z o.o. w N. w przedmiocie udostępnienia informacji publicznej zobowiązał Prezesa WiK do rozpoznania wniosku P. C., stwierdzając, że organ dopuścił się beczynności w sprawie bez rażącego naruszenia prawa. WSA zasądził od Prezesa WiK zwrot kosztów postępowania sądowego na rzecz strony skarżącej.

V.7220.18.2025 z 23 marca 2026 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu toczącym się przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w sprawie skargi na czynność Poczty Polskiej w przedmiocie naliczenia zaległości w uiszczaniu opłat abonamentowych.

Działając na podst. art. 8 § 1 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (t. j. Dz. U. z 2026 r. poz. 143 ze zm.) oraz art. 145 § 1 pkt 1 lit. a) i c) p.p.s.a. w zw. z art. 135 p.p.s.a., Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu toczącym się w sprawie ze skargi D.R. na postanowienie Dyrektora Biura Centrum Obsługi Finansowej Poczty Polskiej utrzymujące w mocy postanowienie Poczty Polskiej z 22 sierpnia 2025 r. o oddaleniu zarzutu nieistnienia obowiązku objętego tytułem wykonawczym z dnia 30 kwietnia 2025 r. co do opłaty abonamentowej. Jednocześnie wniósł o uchylenie w całości postanowienia Poczty Polskiej z dnia 22 października 2025 r. oraz 22 sierpnia 2025 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich dokonał analizy przedmiotowej sprawy. RPO stwierdził, że ww. postanowienia Poczty Polskiej – zarówno zaskarżone, jak i dotyczące oddalenia zarzutu nieistnienia obowiązku co do opłat abonamentowych – są błędne oraz negatywnie oddziałują na sferę praw obywatelskich (podst. art. 8 § 1 p.p.s.a.). W tej sprawie należy rozstrzygnąć, czy oświadczenie Skarżącego wniesione w piśmie skierowanym do Poczty Polskiej z dnia 12 grudnia 2016 r., w którym „(...) wnosi o wykreślenie z Waszej ewidencji, a co za tym idzie wyrejestrowanie odbiorników przypisanych mojej osobie (...)” można było pominąć przy ocenie skuteczności wyrejestrowania odbiorników radiofonicznych oraz telewizyjnych.

Rzecznik przypomniał o tym, że w myśl art. 5 ust. 1 u.o.p.a. odbiorniki radiofoniczne i telewizyjne podlegają zarejestrowaniu w placówkach pocztowych operatora wyznaczonego w rozumieniu ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. – Prawo pocztowe (Dz. U. z 2025 r. poz. 366 ze zm.). Stosownie do treści ust. 5 i 6, osoba fizyczna lub podmiot posiadający zarejestrowany odbiornik radiofoniczny lub telewizyjny ma prawo dokonać zgłoszenia zaprzestania używania tych

urządzeń. Wówczas operator dokonuje wyrejestrowania odbiorników, a usunięcie danych osobowych osoby fizycznej następuje po upływie 5 lat, licząc od końca roku kalendarzowego, w którym dokonano wyrejestrowania takich urządzeń. Jednak warunkiem jest brak zaległości w uiszczaniu opłat abonamentowych. Co ważne, w ust. 4 art. 6 u.o.p.a. ustawodawca wskazał, że za określenie warunków i trybu rejestracji odbiorników radiofonicznych i telewizyjnych odpowiada minister właściwy do spraw łączności w porozumieniu z Krajową Radą Radiofonii i Telewizji, uwzględniając przy tym dostępność placówek pocztowych (Rozporządzenie w sprawie warunków i trybu rejestracji odbiorników radiofonicznych i telewizyjnych § 1), natomiast o zmianie danych zawartych w zgłoszeniu lub o zaprzestaniu używania odbiorników użytkownik niezwłocznie może powiadomić poprzez złożenie w placówce pocztowej operatora zgłoszenia wypełnionego w części dotyczącej zmiany danych albo przesłanie przesyłką listową, z wykorzystaniem strony internetowej operatora wyznaczonego do wypełnienia zgłoszenia (w § 11 Rozporządzenia). Ponadto przepisy wskazują, że dowodem zmiany danych jest zawiadomienie o ich o zatwierdzeniu. W związku z powyższym pojawia się pytanie o to, czy przepisy powołanego Rozporządzenia, w jakim dotyczą wyrejestrowania odbiorników, wykraczają poza treść upoważnienia ustawowego zawartego w art. 6 ust. 4 u.o.p.a., wprost wskazując, że odnosi się ono do wydania aktu wykonawczego w sprawie warunków i trybu rejestracji odbiorników radiofonicznych i telewizyjnych.

Rzecznik Praw Obywatelskich przypomniał, iż w świetle art. 92. ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78 poz. 483 ze zm., dalej: „Konstytucja”), rozporządzenia są wydawane przez organy wskazane w Konstytucji, na podstawie szczegółowego upoważnienia zawartego w ustawie i w celu jej wykonania. Wspomniane upoważnienie powinno mieć charakter szczegółowy pod względem podmiotowym, przedmiotowym oraz treściowym. Rzecznik podkreślił, że Trybunał Konstytucyjny w swym dotychczasowym orzecznictwie wielokrotnie wypowiadał się na temat wykładni art. 92 ust. 1 Konstytucji dotyczącej zarówno warunków, jakie powinno spełniać rozporządzenie jako akt wykonawczy, jak i formułowania wymagań stawianych upoważnieniu ustawowemu. Po pierwsze – rozporządzenie może być wydane tylko na podstawie wyraźnego, a nie opartego na domniemaniu lub wykładni celowościowej, szczegółowego upoważnienia zawartego w ustawie. Po drugie – musi być wydane w granicach upoważnienia ustawy i w celu jej wykonania. Po trzecie – nie może być sprzeczne z Konstytucją ani z powszechnie obowiązującymi przepisami prawa o randze nie niższej niż ustawa.

Reasumując, skoro upoważnienie ustawowe odnosi się wyłącznie do uregulowania rejestracji odbiorników, a w treści Rozporządzenia uregulowano w sposób niejednoznaczny również procedurę wyrejestrowania, to istnieją podstawy do stwierdzenia, że doszło do wykroczenia poza zakres delegacji ustawowej.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w tym postępowaniu oraz wniósł o całkowite uchylenie wcześniejszych postanowień Poczty Polskiej.

Sądy administracyjne nie wydały orzeczeń.

Postępowanie administracyjne z udziałem Rzecznika Praw Obywatelskich:

ZPM.542.7.2026 z dnia 3 lutego 2026 r. – wniosek o wszczęcie postępowania administracyjnego w sprawie udzielenia zgody na pobyt ze względów humanitarnych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Rzecznik Praw Obywatelskich podjął postępowanie wyjaśniające w sprawie dotyczącej zobowiązania cudzoziemca do powrotu do kraju pochodzenia. Po zbadaniu sprawy A. A. Rzecznik doszedł do przekonania, że ze względu na nowe okoliczności, które zostały ujawnione po wydaniu ostatecznej decyzji o zobowiązaniu ww. cudzoziemca do powrotu, konieczne jest ponowne zbadanie przez uprawniony do tego organ, czy zachodzą przesłanki do udzielenia cudzoziemcowi zgody na pobyt humanitarny na terytorium RP. Okolicznością wymagającą obecnie szczegółowego zbadania jest zaangażowanie cudzoziemca w działalność polityczną na rzecz rodzimej opozycji oraz konsekwencje, jakie są wyciągane przez obecnie rządzącą partię wobec przeciwników politycznych, w tym zastraszanie, prześladowanie, poddawanie torturom, groźby śmierci, wymierzone w A. A. Zdaniem RPO powrót do kraju pochodzenia niósłby ze sobą wysokie i realne ryzyko naruszenia jego życia i bezpieczeństwa. Rzecznik wniósł o wszczęcie postępowania administracyjnego, dotyczącego udzielenia zgody na pobyt humanitarny A. A.

Organy administracji nie wydały decyzji w sprawach z wniosku Rzecznika.

6. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Skargi konstytucyjne, wnioski i pytania prawne, do których przystąpił Rzecznik

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich nie skierował wniosków do Trybunału Konstytucyjnego.

Trybunał Konstytucyjny nie wydał orzeczeń w sprawie wniosków Rzecznika Praw Obywatelskich.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych:

II.511.74.2026 z 18 lutego 2026 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie ze skargi konstytucyjnej dotyczącej braku możliwości zażalenia na postanowienie sądu I instancji o oddaleniu wniosku o wyłączenie sędziego.

Rzecznik wniósł o stwierdzenie, że art. 41 § 1 k.p.k. w zw. z art. 459 § 1 i § 2 k.p.k. jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 78 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP - w zakresie, w jakim nie przewiduje możliwości zaskarżenia w formie zażalenia postanowienia sądu wydanego w pierwszej instancji o oddaleniu wniosku o wyłączenie sędziego, złożonego na podstawie art. 41 § 1 k.p.k.

Problem ten wielokrotnie wybrzmiewał we wnioskach o kasację kierowanych do RPO, wskazując przy tym na przewlekłość postępowań, gdy uchybienie to zostanie stwierdzone dopiero w toku zwyczajnych lub nadzwyczajnych środków zaskarżenia. W tym miejscu należy wskazać, że rozpatrywanie spraw „bez nieuzasadnionej zwłoki” nakazują art. 45 ust. 1 Konstytucji, a także art. 6 ust. 1 EKPC. Powyższe kwestie były poruszane także w wystąpieniu Rzecznika jako postulat wprowadzenia zmian legislacyjnych zmierzających do umożliwienia wniesienia zażalenia na postanowienie w przedmiocie niewyłączenia sędziego (oddalenie wniosku strony o wyłączenie sędziego), niezależnie czy zostało ono wydane w postępowaniu w pierwszej czy drugiej instancji. Analiza kwestionowanych unormowań k.p.k. prowadzi do wniosku, że obecny stan rzeczy rodzi poważne wątpliwości konstytucyjne w zakresie wypełnienia zasady sprawiedliwości proceduralnej. Rzecznik wskazał także na istniejący obecnie dualizm prawny, który dopuszcza zaskarżenie postanowienia w przedmiocie oddalenia wniosku o wyłączenie sędziego w procedurze cywilnej, natomiast nie przewiduje tożsamego zastosowania w procedurze karnej. Na wyrażone w art. 45 ust. 1 Konstytucji prawo do sądu składa się: prawo dostępu do sądu, tj. prawo uruchomienia procedury przed sądem; prawo do odpowiedniego ukształtowania procedury sądowej zgodnie z wymogami sprawiedliwości i jawności; prawo do orzeczenia sądowego, czyli do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia swojej sprawy oraz prawo do odpowiedniego ukształtowania ustroju sądu. Wszystkie te

elementy wymagają, by sąd był niezależny a sędziowie niezawisli, aby zagwarantowane było bezstronne rozpoznanie i rozstrzygnięcie sprawy.

Rzecznik podkreślił także, że art. 78 Konstytucji gwarantuje każdej ze stron prawo do zaskarżenia orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji. Wyjątki od tej zasady oraz tryb zaskarżania określa ustawa. Taki stan prawny formułuje podmiotowe prawo jednostki do zaskarżenia orzeczenia wydanego w pierwszej instancji. Przepis ten dotyczy zarówno postępowań sądowych, jak i pozostałych postępowań w sprawach indywidualnych administracyjnych czy sądowno-administracyjnych. RPO zaznaczył, iż do tej pory TK stwierdzał, że prawo do zaskarżania orzeczeń stanowi istotny element sprawiedliwości proceduralnej.

Biorąc pod uwagę powyższe należy przyjąć, że ze względu na wartość dobra chronionego na gruncie art. 45 Konstytucji RP, zaskarżone art. 41 § 1 k.p.k. w zw. z art. 459 § 1 i 2 k.p.k. nie mogą być źródłem wyłączenia zażalenia na gruncie tylko jednej z procedur sądowych. Jak akcentuje to orzecznictwo konstytucyjne, uznaniowość i niedookreśloność kryteriów oceny niezawisłości i bezstronności, tym bardziej eksponuje potrzebę kontroli zapadających rozstrzygnięć ingerujących w prawa i wolności strony w zakresie dostępu do bezstronnego sądu, co nie pozostaje bez wpływu na wynik sprawy i treść rozstrzygnięcia.

IV.7020.2.2026 z 18 lutego 2026 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie ze skargi konstytucyjnej dotyczącej zgodności z Konstytucją RP art. 701 § 1 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2023 r. poz. 2809 ze zm.).

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i wniósł o stwierdzenie, że art. 701 § 1 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2023 r. poz. 2809 ze zm.) jest niezgodny z art. 47 w zw. z art. 18 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Jednocześnie poinformował, że uzasadnienie zostanie przekazane TK do końca kwietnia 2026 r.

IV.7005.2.2026 z 10 marca 2026 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej przedsiębiorstwa rolnego z siedzibą w R. dotyczącej zmian przepisów odnoszących się do dzierżawy gruntów Skarbu Państwa.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i wniósł o stwierdzenie, że art. 4 ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych innych ustaw jest niezgodny z art. 64 ust. 7 i 2, art. 31 ust. 3, art. 32 ust. 7, art. 20 i art. 22 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Jednocześnie poinformował, że uzasadnienie zostanie przekazane TK do końca kwietnia 2026 r.

IV.7005.3.2026 z 10 marca 2026 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej przedsiębiorstwa wielobranżowego z siedzibą w D. dotyczącej zmian przepisów odnoszących się do dzierżawy gruntów Skarbu Państwa.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i wniósł o stwierdzenie, że art. 4 ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych innych ustaw jest niezgodny z art. 64 ust. 7 i 2, art. 31 ust. 3, art. 32 ust. 7, art. 20 i art. 22 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Jednocześnie poinformował, że uzasadnienie zostanie przekazane TK do końca kwietnia 2026 r.

IV.7005.4.2026 z 10 marca 2026 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej przedsiębiorstwa wielobranżowego z siedzibą w D. dotyczącej zmian przepisów odnoszących się do dzierżawy gruntów Skarbu Państwa.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i wniósł o stwierdzenie, że art. 4 ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych innych ustaw jest niezgodny z art. 64 ust. 7 i 2, art. 31 ust. 3, art. 32 ust. 7, art. 20 i art. 22 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Jednocześnie poinformował, że uzasadnienie zostanie przekazane TK do końca kwietnia 2026 r.

II.510.288.2026 z 24 marca 2026 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie ze skargi konstytucyjnej dotyczącej zgodności przesłanki surowości kary grożącej oskarżonemu dla stosowania tymczasowego aresztowania.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej przesłanek stosowania tymczasowego aresztowania. Skarga została wniesiona na tle sprawy, w której wobec skarżącego zastosowano, a następnie przedłużano tymczasowe aresztowanie, powołując się m.in. na art. 258 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego. Skarżący zakwestionował konstytucyjność tego przepisu w takim rozumieniu, w jakim pozwala on traktować surowość grożącej kary jako samodzielną i wystarczającą podstawę stosowania oraz przedłużania tymczasowego aresztowania, bez konieczności wykazania konkretnych okoliczności świadczących o realnym zagrożeniu dla prawidłowego toku postępowania.

W ocenie Rzecznika skarga w tym zakresie zasługuje na uwzględnienie. Rzecznik uznał, że art. 258 § 2 Kodeksu postępowania karnego, rozumiany w sposób utrwalony w znacznej części praktyki orzeczniczej, prowadzi do nadmiernej ingerencji w konstytucyjnie chronioną wolność osobistą. Zwrócił uwagę, że tymczasowe aresztowanie jest środkiem o wyjątkowo dolegliwym, gdyż

oznacza pozbawienie wolności osoby, wobec której nadal działa konstytucyjna zasada domniemania niewinności. Z tego względu przesłanki jego stosowania powinny być interpretowane ściśle, a sama decyzja o zastosowaniu tego środka musi być oparta na zindywidualizowanej i rzetelnej ocenie rzeczywistego ryzyka procesowego.

Rzecznik wskazał, że w praktyce stosowania prawa art. 258 § 2 Kodeksu postępowania karnego bywa odczytywany jako ustanawiający swoiste domniemanie, iż podejrzany lub oskarżony, któremu grozi surowa kara, będzie podejmował działania zmierzające do zakłócenia prawidłowego toku postępowania. Taka wykładnia prowadzi do istotnego osłabienia gwarancyjnego charakteru sądowej kontroli stosowania tymczasowego aresztowania, ponieważ zwalnia organ procesowy z obowiązku wykazywania konkretnych dowodów lub przynajmniej realnych okoliczności wskazujących na niebezpieczeństwo ucieczki, ukrywania się, matactwa albo innego bezprawnego wpływania na przebieg postępowania. W konsekwencji sama surowość ustawowego zagrożenia karą może stawać się w praktyce wystarczającym uzasadnieniem dla zastosowania najbardziej restrykcyjnego środka zapobiegawczego.

W ocenie Rzecznika takie rozumienie przepisu pozostaje w sprzeczności z art. 41 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, gwarantującym każdemu wolność osobistą, a także z art. 31 ust. 3 Konstytucji, który dopuszcza ograniczanie konstytucyjnych wolności i praw tylko wtedy, gdy jest to konieczne w demokratycznym państwie prawnym i proporcjonalne do chronionego celu. Rzecznik podkreślił, że ograniczenie wolności osobistej nie może opierać się na automatyzmie ani na konstrukcji, która w praktyce zastępuje ustalenie rzeczywistej potrzeby procesowej abstrakcyjnym założeniem wynikającym wyłącznie z wagi zarzutu i wysokości grożącej sankcji.

Rzecznik zwrócił także uwagę, że wymogi konstytucyjne odnoszące się do podstaw pozbawienia wolności mają szczególnie rygorystyczny charakter. Z zasady demokratycznego państwa prawnego, wyrażonej w art. 2 Konstytucji, wynika obowiązek formułowania przepisów ingerujących w sferę praw i wolności jednostki w sposób dostatecznie precyzyjny, jasny i przewidywalny. Tymczasem zakwestionowany przepis – odczytywany jako samodzielna podstawa stosowania tymczasowego aresztowania – nie określa w sposób dostateczny, jakie konkretne okoliczności miałyby uzasadniać przyjęcie, że grożąca kara rzeczywiście przekłada się na potrzebę izolowania podejrzanego dla zabezpieczenia toku postępowania. W ocenie Rzecznika taka konstrukcja stwarza ryzyko arbitralności i nadmiernie poszerza zakres uznania organów stosujących prawo.

W swoim stanowisku Rzecznik przypomniał, że zastrzeżenia wobec obecnego brzmienia i praktyki stosowania art. 258 § 2 Kodeksu postępowania karnego były już wcześniej dostrzegane w orzecznictwie konstytucyjnym. Wskazał w szczególności, że Trybunał Konstytucyjny sygnalizował potrzebę doprecyzowania tej regulacji, tak aby surowość grożącej kary mogła być traktowana co najwyżej

jako czynnik wzmacniający ocenę istniejących obaw procesowych, a nie jako samodzielna i wystarczająca podstawa stosowania izolacyjnego środka zapobiegawczego. Rzecznik zauważył również, że podobne standardy wynikają z orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, który konsekwentnie podkreśla, iż ciężar zarzutów i grożąca kara nie mogą same przez się usprawiedliwiać długotrwałego pozbawienia wolności przed wydaniem prawomocnego wyroku.

Rzecznik zaakcentował, że tymczasowe aresztowanie nie może pełnić funkcji represyjnej ani stanowić formy uprzedniej dolegliwości związanej z samą powagą zarzucanego czynu. Jego celem jest wyłącznie zabezpieczenie prawidłowego toku postępowania, a wyjątkowo także zapobieżenie popełnieniu nowego, ciężkiego przestępstwa. Z tego względu przesłanki stosowania tego środka powinny być interpretowane w sposób zawężający, z poszanowaniem zasady subsydiarności oraz z uwzględnieniem obowiązku każdorazowego badania, czy mniej dolegliwe środki zapobiegawcze nie byłyby wystarczające.

W konsekwencji Rzecznik wniósł o stwierdzenie, że art. 258 § 2 ustawy – Kodeks postępowania karnego, rozumiany w ten sposób, że pozwala traktować surowość grożącej kary jako samodzielną i wystarczającą podstawę do stosowania i przedłużania tymczasowego aresztowania, tworząc domniemanie, iż podejrzany może podjąć działania zakłócające prawidłowy tok postępowania, a tym samym zwalniając z obowiązku wykazywania konkretnych dowodów lub okoliczności uzasadniających taką obawę, jest niezgodny z art. 41 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 w związku z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

II.510.287.2026 z 24 marca 2026 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie ze skargi konstytucyjnej dotyczącej zgodności przesłanki surowości kary grożącej oskarżonemu dla stosowania tymczasowego aresztowania.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej przesłanek stosowania tymczasowego aresztowania. Skarga została wniesiona na tle sprawy, w której wobec skarżącej zastosowano, a następnie przedłużano tymczasowe aresztowanie, powołując się m.in. na art. 258 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego. Skarżący zakwestionował konstytucyjność tego przepisu w takim rozumieniu, w jakim pozwala on traktować surowość grożącej kary jako samodzielną i wystarczającą podstawę stosowania oraz przedłużania tymczasowego aresztowania, bez konieczności wykazania konkretnych okoliczności świadczących o realnym zagrożeniu dla prawidłowego toku postępowania.

W ocenie Rzecznika skarga w tym zakresie zasługuje na uwzględnienie. Rzecznik uznał, że art. 258 § 2 Kodeksu postępowania karnego, rozumiany w sposób utrwalony w znacznej części praktyki orzeczniczej, prowadzi do nadmiernej ingerencji w konstytucyjnie chronioną wolność osobistą. Zwrócił

uwagę, że tymczasowe aresztowanie jest środkiem o wyjątkowo dolegliwym, gdyż oznacza pozbawienie wolności osoby, wobec której nadal działa konstytucyjna zasada domniemania niewinności. Z tego względu przesłanki jego stosowania powinny być interpretowane ściśle, a sama decyzja o zastosowaniu tego środka musi być oparta na zindywidualizowanej i rzetelnej ocenie rzeczywistego ryzyka procesowego.

Rzecznik wskazał, że w praktyce stosowania prawa art. 258 § 2 Kodeksu postępowania karnego bywa odczytywany jako ustanawiający swoiste domniemanie, iż podejrzany lub oskarżony, któremu grozi surowa kara, będzie podejmował działania zmierzające do zakłócenia prawidłowego toku postępowania. Taka wykładnia prowadzi do istotnego osłabienia gwarancyjnego charakteru sądowej kontroli stosowania tymczasowego aresztowania, ponieważ zwalnia organ procesowy z obowiązku wykazywania konkretnych dowodów lub przynajmniej realnych okoliczności wskazujących na niebezpieczeństwo ucieczki, ukrywania się, mactwa albo innego bezprawnego wpływania na przebieg postępowania. W konsekwencji sama surowość ustawowego zagrożenia karą może stawać się w praktyce wystarczającym uzasadnieniem dla zastosowania najbardziej restrykcyjnego środka zapobiegawczego.

W ocenie Rzecznika takie rozumienie przepisu pozostaje w sprzeczności z art. 41 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, gwarantującym każdemu wolność osobistą, a także z art. 31 ust. 3 Konstytucji, który dopuszcza ograniczanie konstytucyjnych wolności i praw tylko wtedy, gdy jest to konieczne w demokratycznym państwie prawnym i proporcjonalne do chronionego celu. Rzecznik podkreślił, że ograniczenie wolności osobistej nie może opierać się na automatyzmie ani na konstrukcji, która w praktyce zastępuje ustalenie rzeczywistej potrzeby procesowej abstrakcyjnym założeniem wynikającym wyłącznie z wagi zarzutu i wysokości grożącej sankcji.

Rzecznik zwrócił także uwagę, że wymogi konstytucyjne odnoszące się do podstaw pozbawienia wolności mają szczególnie rygorystyczny charakter. Z zasady demokratycznego państwa prawnego, wyrażonej w art. 2 Konstytucji, wynika obowiązek formułowania przepisów ingerujących w sferę praw i wolności jednostki w sposób dostatecznie precyzyjny, jasny i przewidywalny. Tymczasem zakwestionowany przepis – odczytywany jako samodzielna podstawa stosowania tymczasowego aresztowania – nie określa w sposób dostateczny, jakie konkretne okoliczności miałyby uzasadniać przyjęcie, że grożąca kara rzeczywiście przekłada się na potrzebę izolowania podejrzanego dla zabezpieczenia toku postępowania. W ocenie Rzecznika taka konstrukcja stwarza ryzyko arbitralności i nadmiernie poszerza zakres uznania organów stosujących prawo.

W swoim stanowisku Rzecznik przypomniał, że zastrzeżenia wobec obecnego brzmienia i praktyki stosowania art. 258 § 2 Kodeksu postępowania karnego były już wcześniej dostrzegane w orzecznictwie konstytucyjnym. Wskazał w szczególności, że Trybunał Konstytucyjny sygnalizował potrzebę doprecyzowania

tej regulacji, tak aby surowość grożącej kary mogła być traktowana co najwyżej jako czynnik wzmacniający ocenę istniejących obaw procesowych, a nie jako samodzielna i wystarczająca podstawa stosowania izolacyjnego środka zapobiegawczego. Rzecznik zauważył również, że podobne standardy wynikają z orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, który konsekwentnie podkreśla, iż ciężar zarzutów i grożąca kara nie mogą same przez się usprawiedliwiać długotrwałego pozbawienia wolności przed wydaniem prawomocnego wyroku.

Rzecznik zaakcentował, że tymczasowe aresztowanie nie może pełnić funkcji represyjnej ani stanowić formy uprzedniej dolegliwości związanej z samą powagą zarzucanego czynu. Jego celem jest wyłącznie zabezpieczenie prawidłowego toku postępowania, a wyjątkowo także zapobieżenie popełnieniu nowego, ciężkiego przestępstwa. Z tego względu przesłanki stosowania tego środka powinny być interpretowane w sposób zawężający, z poszanowaniem zasady subsydiarności oraz z uwzględnieniem obowiązku każdorazowego badania, czy mniej dolegliwe środki zapobiegawcze nie byłyby wystarczające.

W konsekwencji Rzecznik wniósł o stwierdzenie, że art. 258 § 2 ustawy – Kodeks postępowania karnego, rozumiany w ten sposób, że pozwala traktować surowość grożącej kary jako samodzielną i wystarczającą podstawę do stosowania i przedłużania tymczasowego aresztowania, tworząc domniemanie, iż podejrzany może podjąć działania zakłócające prawidłowy tok postępowania, a tym samym zwalniając z obowiązku wykazywania konkretnych dowodów lub okoliczności uzasadniających taką obawę, jest niezgodny z art. 41 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 w związku z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Trybunał Konstytucyjny nie wydał orzeczeń w sprawie skarg konstytucyjnych, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich.

Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowań przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie następujących wniosków:

V.7002.2.2026 z 27 marca 2026 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie z wniosku Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego dot. utrzymania czystości i porządku w gminach.

Na podstawie art. 63 ust. 2 oraz art. 42 pkt 10 ustawy z 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym oraz art. 16 ust. 2 pkt ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o RPO, Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu toczącym się przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie z wniosku Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego (sygn. akt: K 6/26).

Jednocześnie przedstawił stanowisko, że art. 5 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach jest niezgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. i poinformował, że szczegółowe uzasadnienie stanowiska w tej sprawie zostanie przesłane do TK do 31 maja 2026 r.

Trybunał Konstytucyjny nie wydał orzeczeń w sprawie wniosków, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniach przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytań prawnych:

IV.7000.41.2026 z 13 marca 2026 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytania prawnego dotyczącego legalności wydanej decyzji uwłaszczeniowej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i wniósł o stwierdzenie, że art. 4171 § 2 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t. jedn. Dz. U. z 2025 r., poz. 1071, ze zm.) w zakresie, w jakim uniemożliwia sądowi dokonanie samodzielnej oceny niezgodności z prawem ostatecznej decyzji będącej źródłem szkody – w wypadku, w którym poszkodowanemu nie przysługują środki pozwalające na uzyskanie takiego stwierdzenia we właściwym postępowaniu, jest niezgodny z art. 77 ust. 1 i ust. 2, w związku z art. 31 ust. 3 i z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Jednocześnie poinformował, że uzasadnienie zostanie przekazane do Trybunału Konstytucyjnego do końca maja 2026 r.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie pytań prawnych, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

II.510.925.2025 z 6 sierpnia 2025 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytania prawnego dotyczącego obligatoryjnego przepadku pojazdu mechanicznego w razie skazania za prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości.

Umorzenie postępowania (postanowienie z 31 marca 2026 r., sygn. akt P 4/25).

Art. 178a 5 w związku z art. 44b 1 k.k. w zakresie wskazanym przez sąd pytający utraciły moc obowiązującą. Utrata mocy obowiązującej zakwestionowanych przepisów przed wydaniem orzeczenia przez Trybunał — zgodnie z art. 59 ust. 1 pkt 4 u.o.t.p.TK — stanowi podstawę do umorzenia postępowania w niniejszej sprawie.

7. Wystąpienia legislacyjne

Rzecznik Praw Obywatelskich skierował wystąpienia do:

Sekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (II.516.1.2026 z 9 stycznia 2026 r.) w sprawie opinii Rzecznika do projektu dotyczącego jurysdykcji polskiej w sprawach najpoważniejszych zbrodni międzynarodowych.

W ocenie Rzecznika zasadniczy kierunek projektowanych zmian zasługuje na aprobatę. Pełniejsza implementacja zasady jurysdykcji uniwersalnej, polegająca na rezygnacji z warunku niewydania cudzoziemca oraz umożliwieniu stosowania polskiej ustawy karnej niezależnie od miejsca pobytu sprawcy, wzmacnia zdolność państwa do ścigania sprawców zbrodni ludobójstwa, zbrodni przeciwko ludzkości, zbrodni wojennych oraz zbrodni agresji. Rozwiązania te odpowiadają zobowiązaniom międzynarodowym Rzeczypospolitej Polskiej i pozytywnie wpływają na jej wizerunek jako państwa aktywnie przeciwdziałającego bezkarności sprawców najcięższych naruszeń prawa międzynarodowego.

Rzecznik jednocześnie zwrócił uwagę na praktyczne ryzyka związane z realizacją tych rozwiązań, w szczególności na ograniczenia dowodowe, konieczność długotrwałej i złożonej współpracy międzynarodowej oraz na realne trudności w zapewnieniu obecności podejrzanych przed polskimi organami ścigania. W tym kontekście pozytywnie oceniono wprowadzenie mechanizmu selekcyjnego w postaci uzależnienia wszczęcia i kontynuowania postępowania od zgody Prokuratora Generalnego, który powinien brać pod uwagę realne możliwości osiągnięcia celów postępowania karnego.

Zasadnicze wątpliwości Rzecznika dotyczą jednak brzmienia projektowanego art. 10 § 3 Kodeksu postępowania karnego, w którym posłużono się klauzulami generalnymi „ważnego interesu państwa” oraz „ważnego interesu międzynarodowego”. Rzecznik wskazał, że pojęcie „ważnego interesu państwa” funkcjonuje już w Kodeksie postępowania karnego, jednak w innym kontekście normatywnym i z odmiennym znaczeniem, związanym głównie z ochroną informacji niejawnych i ograniczeniami jawności. Nadanie temu samemu zwrotowi innej treści normatywnej w odniesieniu do decyzji o ściganiu zbrodni międzynarodowych narusza zasadę spójności terminologicznej i może prowadzić do niejednoznaczności interpretacyjnych.

Rzecznik podniósł również, że wyodrębnienie przesłanki „ważnego interesu międzynarodowego” budzi wątpliwości zarówno z punktu widzenia techniki prawodawczej, jak i z perspektywy ustrojowej. Brak jasnych kryteriów rozróżnienia obu przesłanek może skutkować ich faktycznym dublowaniem, a samo pojęcie „interesu międzynarodowego” nie jest zakorzenione w systematyce Kodeksu postępowania karnego. Dodatkowo może ono sugerować przypisywanie organom krajowym roli samodzielnego realizatora interesu międzynarodowego,

podczas gdy każda decyzja Prokuratora Generalnego musi być ostatecznie odnoszona do interesu Rzeczypospolitej Polskiej i jej porządku prawnego.

W tym kontekście Rzecznik wskazał, że bardziej spójnym i precyzyjnym rozwiązaniem byłoby posłużenie się klauzulą „ważnego interesu Rzeczypospolitej Polskiej w ściganiu”, znaną już Kodeksowi postępowania karnego i wykorzystywaną w innych regulacjach procesowych. W ramach tak rozumianego interesu możliwe byłoby uwzględnianie zarówno zobowiązań międzynarodowych, jak i potrzeby współpracy międzynarodowej w sprawach karnych, bez wprowadzania odrębnej i nieostrej przesłanki „interesu międzynarodowego”.

Rzecznik odniósł się także do zagadnienia konfliktów jurysdykcyjnych, wskazując, że w przypadku potencjalnych postępowań równoległych w Unii Europejskiej konieczne może być uruchamianie mechanizmów konsultacyjnych przewidzianych w prawie unijnym oraz w Kodeksie postępowania karnego. Zwrócono przy tym uwagę, że w razie przyszłego rozdzielenia funkcji Ministra Sprawiedliwości i Prokuratora Generalnego należałoby rozważyć doprecyzowanie kompetencji w zakresie prowadzenia konsultacji międzynarodowych, z uwagi na ich wyraźny wymiar zewnętrzny i związek z polityką państwa.

Rzecznik pozytywnie ocenił natomiast rozszerzenie obowiązku uzyskania zgody Prokuratora Generalnego także na przypadki określone w art. 110 § 1 Kodeksu karnego, w tym w odniesieniu do przestępstw o charakterze terrorystycznym popełnianych za granicą przez cudzoziemców. Rzecznik uznał to za rozwiązanie racjonalne, odpowiadające potrzebie selektywnego angażowania krajowego wymiaru sprawiedliwości w sprawy o znacznym ciężarze międzynarodowym.

Odnosząc się do projektowanego rozszerzenia katalogu przestępstw objętych procesową kontrolą i utrwalaniem rozmów, Rzecznik zwrócił uwagę na brak pełnej spójności pomiędzy regulacjami procesowymi a przepisami ustaw kompetencyjnych służb uprawnionych do prowadzenia czynności operacyjno-rozpoznawczych. Wskazano, że ustawodawca posługuje się w tych aktach różnymi technikami odesłań do zbrodni międzynarodowych, co utrudnia ocenę zakresu uprawnień i legalności działań operacyjnych. Zdaniem Rzecznika celowe byłoby rozważenie doprecyzowania tych regulacji poprzez jednoznaczne odwołanie do rozdziału XVI Kodeksu karnego oraz do przepisów Statutu Międzynarodowego Trybunału Karnego, w celu zwiększenia przejrzystości i kompatybilności systemu.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o analizę wskazanych problemów oraz o poinformowanie o stanowisku zajęтым w tej sprawie.

Marszałek Senatu RP (VII.7016.2.2024 z 20 stycznia 2026 r.) w sprawie ustawy z dnia 9 stycznia 2026 r. o zawodzie psychologa oraz samorządzie zawodowym psychologów (druk senacki nr 597).

Rzecznik Praw Obywatelskich zaznaczył, że w przyjętej przez Sejm RP ustawie o zawodzie psychologa oraz samorządzie zawodowym psychologów, w zakresie w jakim reguluje ona problematykę odpowiedzialności dyscyplinarnej psychologów, dokonano znaczących zmian względem pierwotnie przedłożonego RPO do zaopiniowania projektu. Przepisy dotyczące odpowiedzialności dyscyplinarnej oraz postępowań w jej przedmiocie nie są już tak fragmentaryczne, a także uwzględniono szereg uwag RPO zawartych w dwóch poprzednich opiniach przedkładanych Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Rzecznik zauważył, że w obecnym brzmieniu przepisy ustawy o zawodzie psychologa oraz samorządzie zawodowym psychologów dotyczące problematyki odpowiedzialności dyscyplinarnej zostały zasadniczo oparte na regulacjach obowiązujących w odniesieniu do lekarzy na gruncie ustawy z dnia 2 grudnia 2009 r. o izbach lekarskich (Dz. U. z 2021 r. poz. 1342).

Niemniej Rzecznik zwrócił uwagę na kilka problematycznych kwestii. Po pierwsze – zgodnie z art. 80 ust 1 ustawy sąd dyscyplinarny może uchylić postanowienie rzecznika dyscyplinarnego o odmowie wszczęcia postępowania wyjaśniającego lub jego umorzeniu i przekazać postępowanie do dalszego prowadzenia przez rzecznika dyscyplinarnego. Literalne odczytywanie tego zapisu prowadzi do konkluzji, że chodzi tu o tego samego rzecznika, który uprzednio odmówił wszczęcia postępowania lub je umorzył. W tym też kontekście, z uwagi na prawa jednostki oraz potencjalne zastrzeżenia co do bezstronności rzecznika lub rzetelności postępowania wyjaśniającego, zdaniem RPO wskazane jest umożliwienie sądowi dyscyplinarnemu w takiej sytuacji od razu, tak jak ma to miejsce w przypadku lekarzy na podstawie art. 69 ust. 1 pkt 2 ustawy o izbach lekarskich, przekazania postępowania do dalszego prowadzenia przez innego wskazanego okręgowego rzecznika odpowiedzialności zawodowej.

Po drugie – w kontekście niezależności sądów dyscyplinarnych i orzekających w nich sędziów wątpliwości RPO budzi art. 92 ustawy o zawodzie psychologa, zgodnie z którym członkowie sądów dyscyplinarnych „podlegają tylko przepisom prawa”. Rzecznik zwrócił uwagę, że takie sformułowanie obejmować może nie tylko ustawę i szerzej wszystkie przepisy prawa powszechnie obowiązującego, ale także i wewnętrznie obowiązujące regulacje przyjęte przez organy samorządu zawodowego psychologów, które mogą potencjalnie godzić w standardy wynikające z prawa powszechnie obowiązującego, dotyczącego np. praw procesowych jednostki.

Po trzecie – wątpliwość może budzić również art. 94 ust. 5 ustawy o zawodzie psychologa, zgodnie z którym kara dyscyplinarna nagany, kary pieniężnej oraz ograniczenia zakresu czynności w wykonywaniu zawodu pociąga za sobą utratę zarówno biernego, jak i czynnego prawa wyborczego do organów samorządu psychologów na okres 3 lat od dnia uprawomocnienia się orzeczenia.

Po czwarte – zgodnie z art. 96 ust. 2 ustawy o izbach lekarskich „niedopuszczalne jest uwzględnienie kasacji na niekorzyść obwinionego

wniesionej po upływie 6 miesięcy od dnia uprawomocnienia się orzeczenia". RPO wskazał, że tego typu gwarancji procesowej dla jednostki, której przypisano odpowiedzialność w ramach postępowania dyscyplinarnego, nie przewidziano w ustawie o zawodzie psychologa. Równocześnie jednak w sprawach nieuregulowanych w tejże ustawie do postępowania w przedmiocie odpowiedzialności dyscyplinarnej psychologów stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego (art. 124 ustawy o zawodzie psychologa), którego art. 524 § 3 przewiduje, że „niedopuszczalne jest uwzględnienie kasacji na niekorzyść oskarżonego wniesionej po upływie roku od daty uprawomocnienia się orzeczenia”.

RPO odniósł się także do części ustawy, która dotyczy obszaru kompetencji oraz zasad wykonywania zawodu psychologa, tj. w szczególności do art. 23 ustawy, w którym wymienione zostały działania składające się na wykonywanie profesji psychologa.

Po pierwsze – Rzecznik zwrócił uwagę na istotną oraz niebezpieczną w skutkach sprzeczność uchwalonych przez Sejm przepisów. Projektodawcy z jednej strony bardzo dokładnie wskazują rodzaj interwencji, jakie podejmować może wyłącznie psycholog (np. diagnoza i opiniowanie psychologiczne). Jednocześnie jednak przedstawiciele innych zawodów również mogą realizować działania przypisane wprost psychologom. Warunkiem jest posiadanie kwalifikacji oraz kompetencji na podstawie innych przepisów. RPO wskazał na zasadność przywołanego unormowania. Równocześnie jednak dodał, że aktualnie nie istnieją powszechnie obowiązujące przepisy, które regulowałyby sposób uzyskiwania uprawnień we wskazanym zakresie. Na rynku szkoleniowym istnieją kursy składające się z licznych godzin bezpośrednio prowadzonych zajęć: wykładów, warsztatów, treningów interpersonalnych i superwizji. Dyplom interwenta kryzysowego można także uzyskać na podstawie szkolenia online zawierającego nagrane zajęcia. Podobnie sytuacja wygląda z bardzo popularnymi w ostatnich latach kursami czy studiami z zakresu psychotraumatologii. Część szkół wyższych przed przyjęciem na podobne szkolenie wymaga od kandydata legitymowania się wykształceniem psychologicznym lub lekarską specjalizacją z psychiatrii. Większość jednak placówek edukacyjnych przyjmuje na tego typu specjalistyczne szkolenia absolwentów wszystkich kierunków magisterskich, jednocześnie zaznaczając, że po ukończeniu szkolenia osoby te uzyskują uprawnienia do udzielania wsparcia osobom doświadczającym traumy. Najczęściej absolwenci podobnych studiów lub kursów są informowani, że uzyskują uprawnienia do udzielania wsparcia psychotraumatologicznego na podstawie numeru ewidencyjnego zawartego w Klasyfikacji zawodów i specjalności, publikowanej przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej na podstawie rozporządzenia Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 21 października 2025 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy (Dz.U. 2025 poz. 1534). Jak wskazał Rzecznik, ten akt prawny

dokonyuje prezentacji wykonywanego zawodu oraz jego opisu. Nie przedstawia on zasad uzyskiwania zawodu. W praktyce zatem, w oparciu o omawiane przepisy, jednocześnie wykorzystując treść art. 23 ust. 2 pkt 3 przyjętej przez Sejm RP ustawy, określone osoby będą mogły udzielać szeroko rozumianej pomocy psychologicznej bez względu na sposób uzyskania dyplomu, np. interwenta kryzysowego, psychotraumatologa lub specjalisty poradnictwa psychospołecznego i rodzinnego. Jak wskazano w ustawie: „Zastrzeżenie udzielania świadczeń psychologicznych, o których mowa w ust. 2 pkt 4, przez psychologa nie ogranicza prawa do podejmowania poszczególnych działań mieszczących się w zakresie udzielania pomocy psychologicznej przez osoby, które nie posiadają prawa wykonywania zawodu psychologa, jeżeli są one realizowane w związku z wykonywaniem zadań określonych w odrębnych przepisach”. Jak podkreślił Rzecznik, wskazane odrębne przepisy niestety obecnie nie istnieją. Nie ma ani przepisów rangi ustawowej, ani stosownych aktów wykonawczych określających zasady uzyskania kwalifikacji oraz uprawnień do wykonywania zawodu przez osoby chcące udzielać pomocy psychologicznej, jednocześnie nie będąc absolwentami psychologii. Aktualnie jedynie spis zawodów, stanowiący załącznik ministerialnego rozporządzenia, podawany jest jako przykład ukazujący formalną bazę posiadania kwalifikacji. Stan ten jednak umożliwia prowadzenie szkoleń, które nie tylko wprowadzają w błąd osoby biorące w nich udział, wskazując na rzekomo posiadane kompetencje, np. terapeutyczne. Jednocześnie, jak wskazał RPO, mamy sytuację, która osobom nieposiadającym rzetelnego wykształcenia pozwala na udzielanie szeroko rozumianych świadczeń psychologicznych, co stwarzać może realne ryzyko doświadczenia szkody przez osoby biorące w nich udział.

Po drugie – przyjęta przez Sejm RP ustawa nie niweluje niebezpieczeństwa udzielania świadczeń psychologicznych przez osoby jedynie pozornie posiadające umiejętności ich udzielania. Owszem, przepisy karne zakazują posługiwania się tytułem psychologa bez posiadania stosownego wykształcenia. Istnieją również unormowania wprowadzające sankcje za bezprawne udzielanie świadczeń psychologicznych. W praktyce jednak przepis ten bez trudu można obejść, otwierając gabinet świadczeń terapeutycznych po ukończeniu określonego szkolenia online, przy jednoczesnym powołaniu się na treść rozporządzenia nadającego numer określonej profesji, której istotą jest udzielanie wsparcia w kryzysie.

Po trzecie – przedstawione powyżej uwagi należy zdaniem RPO odnieść do toczącej się w Polsce aktualnie dyskusji dotyczącej zarówno udzielania wsparcia psychologicznego, jak i podejmowania działań psychoterapeutycznych. Zapewne liczni eksperci w zakresie ochrony zdrowia psychicznego potrafią dokonać rozróżnienia wskazanych tutaj aktywności. Dla obywateli działanie takie może być już niemożliwe. Trudno bowiem z perspektywy osoby doświadczającej, np. zaburzeń psychicznych w postaci depresji dostrzec, czy udzielana jest jej pomoc

psychologiczna, czy też bierze już udział w psychoterapii. Czasem zdarzyć się może, że w pierwszej kolejności udzielana jest interwencja kryzysowa. Stan ten sprawia, że z poziomu relacji pacjent/klient – ekspert nie jest częstokroć możliwe nazwanie przez osobę, której udzielane są świadczenia, formy otrzymywanej pomocy.

Po czwarte – w przepisach polskiego prawa od kilku lat istnieje, zapisana w art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U. 2024 poz. 917), definicja psychoterapii. Równocześnie jednak ani w nadal obowiązującej ustawie z dnia 8 czerwca 2001 r. o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów (Dz. U. z 2019 r. poz. 1026), ani w nowo proponowanych przepisach nie zdefiniowano terminu „pomoc psychologiczna”. Co prawda art. 23 ust. 2 pkt 4 ostatniego z wymienionych aktów wskazuje, na czym polega udzielanie pomocy psychologicznej, jednak istnienie tego przepisu w ocenie RPO wydaje się dalece niewystarczające. Liczne dyskusje ostatnich miesięcy oraz obserwacja rzeczywistości społecznej skłaniają do stwierdzenia, że działania w formie pomocy psychologicznej udzielane są częstokroć przez osoby nieposiadające wykształcenia psychologicznego. Według Rzecznika konieczne jest stworzenie jasnych i weryfikowalnych zasad podejmowania podobnych aktywności (ścieżka uzyskania kwalifikacji, forma podejmowanych działań oraz ich zakres). W pierwszej kolejności jednak, np. na poziomie przepisów wprowadzających do treści uchwalonej przez Sejm RP ustawy o zawodzie psychologa oraz samorządzie zawodowym psychologów, należy w sposób jednoznaczny zdefiniować, czym jest pomoc psychologiczna. Dzięki temu, podobnie jak ma to miejsce, np. w części krajów europejskich oraz w Kanadzie i Stanach Zjednoczonych, możliwe stanie się rzetelne opisanie kompetencji posiadanych przez psychologów, psychoterapeutów oraz doradców psychologicznych (*counsellor*).

Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej pismem z 29 stycznia 2026 r. poinformowała, że projekt ustawy o zawodzie psychologa zawiera rozwiązania adekwatne i spójne z obowiązującym porządkiem prawnym oraz zapewnia odpowiednie gwarancje proceduralne i ochronne. Podkreśliła, iż w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej przyjęte regulacje wzorowane są na Kodeksie postępowania karnego i mają zapobiegać przewlekłości postępowań. Uznała również za wystarczające mechanizmy kontroli (np. wiążące wskazania organu uchylającego decyzję). W ocenie Ministry przewidziane ograniczenia praw wyborczych oraz zasady dotyczące kasacji są proporcjonalne i zgodne z obowiązującymi regulacjami.

W odniesieniu do udzielania świadczeń psychologicznych wskazała, że istnieją odrębne przepisy regulujące działalność innych zawodów (np. pracowników socjalnych czy asystentów rodziny), które mogą obejmować elementy wsparcia psychologicznego. Jednocześnie podkreśliła, że ustawa wprowadza sankcje za nieuprawnione wykonywanie zawodu psychologa, co zwiększa bezpieczeństwo

osób korzystających z takich usług. W opinii Ministry ustawodawca nie może ograniczać dostępu do innych, legalnych form pomocy, a definicja pomocy psychologicznej zawarta w ustawie jest wystarczająca i nie wymaga dalszego doprecyzowania.

Minister Kultury (VII.564.655.2023 z 22 stycznia 2026 r.) w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji i niektórych innych ustaw.

RPO przekazał stanowisko w sprawie opublikowanego w dniu 8 grudnia 2025 roku projektu ustawy o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji i niektórych innych ustaw (UC 130). Stanowisko ogranicza się do problematyki dopuszczalności wydawania prasy przez jednostki samorządu terytorialnego, ich jednostki pomocnicze lub organizacyjne, spółki z udziałem jednostek samorządu terytorialnego oraz związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego. Pozostałe uwagi dotyczące przedmiotowego projektu Rzecznik przedstawi na etapie jego opiniowania w ramach rządowego procesu legislacyjnego.

Podstawową wątpliwość Rzecznika budzi rozdzwięk pomiędzy deklarowanym przez ustawodawcę standardem legislacyjnym, a treścią przedstawionego projektu ustawy. Pomimo niedawnych publicznych zapowiedzi kierownictwa Ministerstwa, odpowiedzi na pismo Rzecznika Praw Obywatelskich, wyników szeroko przeprowadzonych konsultacji społecznych założeń ustawy, stanowiska przedstawionego w Sejmie RP dnia 5 marca 2025 roku, a także innych wypowiedzi przedstawicieli kierownictwa Ministerstwa - w opiniowanym projekcie ustawy o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji oraz niektórych innych ustaw w ostateczności nie znalazły się przepisy mające na celu ograniczenie możliwości wydawania prasy przez podmioty samorządowe.

Rzecznik Praw Obywatelskich wielokrotnie – począwszy od 2016 roku – zwracał się do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, sygnalizując potrzebę wprowadzenia zmian ustawodawczych w związku z negatywnymi skutkami wynikającymi z wydawania prasy przez podmioty samorządowe. Wydawanie prasy przez takie podmioty budzi wątpliwości na tle obowiązku zagwarantowania wolności działalności prasy i innych środków społecznego przekazu (art. 14 Konstytucji RP), zasady pomocniczości (preambuła Konstytucji RP), wolności pozyskiwania informacji bez ingerencji władz publicznych (art. 54 Konstytucji RP i art. 10 ust. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka) oraz wolności działalności gospodarczej (art. 20 Konstytucji RP). Powyższe wątpliwości Rzecznika wynikają z dwóch zasadniczych problemów o charakterze systemowym i strukturalnym, które stwarza właśnie możliwość wydawania prasy przez podmioty samorządowych.

Po pierwsze, w ujęciu systemowym, zależność służbowa lub finansowa osób zajmujących się przygotowaniem materiałów prasowych w tytułach wydawanych przez podmioty samorządowe od aktualnych piastunów organów władzy lokalnej może w ocenie RPO wypaczać realizację podstawowych funkcji prasy w

demokratycznym społeczeństwie – sprawowania społecznej kontroli nad działaniem władz zarówno na szczeblu centralnym, jak i lokalnym oraz rozpowszechniania informacji bez ingerencji władz publicznych.

Po drugie, w ujęciu strukturalnym, wydawanie prasy przez podmioty samorządowe wiąże się z zaburzeniem konkurencji na lokalnych rynkach mediów. Rzecznik wskazał, że samorządy mogą wydawać swoje tytuły prasowe nawet w całkowitym oderwaniu od zasad rynkowych, z pomocą środków publicznych, oraz przy wsparciu zatrudnionych urzędników, którzy tworzą lub redagują ich treść w ramach obowiązków służbowych. Co więcej, udział prasy wydawanej przez podmioty samorządowe w rynku reklamowym niejednokrotnie warunkuje funkcjonowanie lokalnej prasy prywatnej. Tymczasem prasa wydawana przez podmioty samorządowe bywa także rozprowadzana bezpłatnie, a zatem jest pozbawiona typowego dla prasy prywatnej źródła finansowania, które jest uzupełnianie ze środków publicznych.

Status prawny jednostek samorządu terytorialnego, jako dysponenta niektórych praw konstytucyjnych, jest przedmiotem regulacji szczególnej zawartej w art. 165 Konstytucji RP. Przepis ten wskazuje, że jednostki samorządu terytorialnego mają osobowość prawną, oraz że przysługują im prawo własności i inne prawa majątkowe. Jednostki samorządu terytorialnego nie są jednakże podmiotami korzystającymi z konstytucyjnych praw i wolności człowieka i obywatela, w szczególności nie są one beneficjentami wolności prasy i innych środków społecznego przekazu (art. 14 Konstytucji) oraz wolności wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji (art. 54 Konstytucji). Jak wskazano w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, jednostki samorządu terytorialnego nie korzystają z praw i wolności określonych w rozdziale II Konstytucji RP, a ich status podlega ochronie na podstawie innych mechanizmów konstytucyjnych zawartych przede wszystkim w rozdziale VII Konstytucji RP. Tożsamą argumentację należy zdaniem Rzecznika odnosić do wszelkich jednostek utworzonych przez jednostki samorządu terytorialnego w celu wykonywania ich zadań oraz podmiotów mających na celu obronę ich wspólnych interesów.

RPO wyjaśnił, że choć żaden z przepisów Konstytucji RP nie zakazuje wprost jednostkom samorządu terytorialnego wydawania własnych tytułów informacyjno-prasowych, to dla poszanowania aksjologii Konstytucji RP oraz systematyki jej przepisów, konieczna jest wykładnia przepisów ustawy zasadniczej w sposób zapewniający przede wszystkim odpowiednie gwarancje wolności prasy po stronie obywateli i społeczeństwa obywatelskiego. W tym kontekście Rzecznik przypomniał, że to państwo, realizując swoje obowiązki pozytywne wynikające z art. 10 ust. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, musi – jako gwarant pluralizmu – zapewnić poprzez swoje prawo, polityki i praktyki publicznoprawne, aby społeczeństwo miało dostęp do bezstronnych i rzetelnych informacji oraz do szerokiego wachlarza opinii i komentarzy,

odzwierciedlających między innymi różnorodność poglądów politycznych, a także aby dziennikarze nie byli ograniczani w przekazywaniu tych informacji i komentarzy.

Rezygnacja z wprowadzenia w życie omawianego postulatu stawia także pod znakiem zapytania realizację celu określonego w motywie 73 Europejskiego Aktu o Wolności Mediów odnoszącego się do niezakłóconej konkurencji między dostawcami usług medialnych i platformami internetowymi poprzez ograniczanie ryzyka wywierania nadmiernego wpływu politycznego i finansowego na niezależność mediów.

Rzecznik uważa za celowe ponowne rozważenie zasadności uwzględnienia ograniczenia możliwości wydawania prasy przez podmioty samorządowe w treści projektu ustawy o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji i niektórych innych ustaw (UC 130). Takie rozwiązanie sprzyjałoby możliwości realizowania wolności prasy przez media lokalne i zagwarantowaniu obywatelom wysokiego standardu korzystania z wolności pozyskiwania i rozpowszechniania informacji.

Na koniec RPO zwrócił się z prośbą o poinformowanie o zajętym w tym względzie stanowisku i dalszych etapach prac nad projektem przedmiotowej ustawy. Jednocześnie poprosił, aby projekty ustaw przygotowywane w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, dotyczące konstytucyjnych, podstawowych wolności i praw człowieka i obywatela, zwłaszcza tych które były przedmiotem działań Rzecznika były przekazywane do BRPO na jak najwcześniejszym etapie prac Ministerstwa i aby urząd Rzecznika Praw Obywatelskich był w tych pracach uwzględniany.

Sekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (II.564.2.2026 z 26 stycznia 2026 r.) dotyczące dostosowania krajowego porządku prawnego do wymagań jakie wynikają z wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie Rabczewska przeciwko Polsce.

Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawił uwagi dotyczące zgodności proponowanych w projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny (UD333) dotyczące zgodności proponowanych rozwiązań z wyrokiem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie Rabczewska przeciwko Polsce oraz ze standardami ochrony wolności wypowiedzi wynikającymi z art. 10 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. W ocenie Rzecznika, projekt – choć deklaratywnie odwołuje się do wykonania wyroku ETPC – nie odpowiada rzeczywistym przyczynom stwierdzonego przez Trybunał naruszenia Konwencji.

Rzecznik wskazał, że zasadniczym problemem zidentyfikowanym przez Trybunał nie była surowość sankcji karnej jako taka, lecz wadliwa praktyka sądów krajowych polegająca na nieprawidłowym wyważaniu konkurujących wartości konstytucyjnych i konwencyjnych, w szczególności wolności wypowiedzi oraz wolności religii. Sądy nie dokonały rzetelnej analizy kontekstu wypowiedzi skarżącej, nie rozróżniły wypowiedzi faktograficznych od ocen wartościujących, nie zbadały ryzyka naruszenia pokoju religijnego ani nie oceniły potencjalnych

skutków wypowiedzi dla porządku publicznego. W konsekwencji ingerencja w wolność wypowiedzi nie została wykazana jako konieczna w demokratycznym społeczeństwie.

Rzecznik podkreślił, że Trybunał nie stwierdził, iż nałożona na skarżącą kara grzywny była „za surowa”, lecz jedynie, że nie była sankcją błahą, co stanowiło element oceny proporcjonalności ingerencji. Wbrew twierdzeniom zawartym w uzasadnieniu projektu, sam fakt usunięcia kary pozbawienia wolności z katalogu sankcji przewidzianych w art. 196 Kodeksu karnego nie eliminuje ryzyka naruszeń art. 10 Konwencji, ponieważ nadal możliwe będzie orzekanie dolegliwych grzywien oraz kary ograniczenia wolności, przy niezmienionej praktyce interpretacyjnej sądów.

Rzecznik zwrócił również uwagę, że argument dotyczący wyeliminowania możliwości stosowania tymczasowego aresztowania w sprawach o czyn z art. 196 Kodeksu karnego nie jest w pełni trafny. Obowiązujące przepisy Kodeksu postępowania karnego już obecnie w znacznym stopniu ograniczają stosowanie tego środka w sprawach, w których można przewidywać orzeczenie kary wolnościowej, a w wyjątkowych sytuacjach tymczasowe aresztowanie pozostanie możliwe niezależnie od projektowanych zmian.

Analiza danych statystycznych zgromadzonych przez Rzecznika wskazuje, że w praktyce sądowej dominują kary wolnościowe, zaś przypadki stosowania kary pozbawienia wolności – w tym bez warunkowego zawieszenia – mają charakter incydentalny. Problem ewentualnego stosowania tymczasowego aresztowania w sprawach o obrazę uczuć religijnych ma zatem znaczenie marginalne.

Rzecznik zaznaczył, że projekt ustawy nie stanowi środka koniecznego do wykonania wyroku ETPC w sprawie Rabczewska przeciwko Polsce. Wdrożenie tego orzeczenia powinno koncentrować się przede wszystkim na działaniach pozalegisłacyjnych, takich jak upowszechnianie standardów strasburskich, szkolenia sędziów i prokuratorów, wypracowanie wytycznych dla organów ścigania oraz poprawa dostępności tłumaczeń orzeczeń Trybunału. Bez zmiany praktyki stosowania prawa ryzyko naruszeń Konwencji pozostanie aktualne.

Jednocześnie Rzecznik zauważył, że projektowana nowelizacja realizuje wskazania wynikające z wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 października 2015 r. (SK 54/13), w którym podkreślono, że samo zagrożenie karą pozbawienia wolności za przestępstwo obrazę uczuć religijnych może być postrzegane jako środek nadmiernie dolegliwy w demokratycznym państwie prawa. Z tego punktu widzenia usunięcie tej kary z art. 196 Kodeksu karnego odpowiada konstytucyjnym standardom proporcjonalności, choć nie może być traktowane jako wystarczająca reakcja na naruszenia stwierdzone przez Europejski Trybunał Praw Człowieka.

Przewodniczącego Komisji Ustawodawczej Senatu Rzeczypospolitej Polskiej i Przewodniczącego Komisji Praw Człowieka i Praworządności Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (II.510.1260.2024 z 13 lutego 2026 r.) w

sprawie stanowiska Rzecznika Praw Obywatelskich w zakresie ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw.

W wystąpieniu skierowanym do przewodniczących Komisji Ustawodawczej oraz Komisji Praw Człowieka i Praworządności, w związku z zaplanowanym na 17 lutego 2026 r. wspólnym posiedzeniem komisji, Rzecznik Praw Obywatelskich przekazał stanowisko do ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (druk senacki nr 610, druk sejmowy nr 1600), uchwalonej przez Sejm 23 stycznia 2026 r. Rzecznik wskazał, że obok rozwiązań zasługujących na aprobatę, ustawa zawiera także propozycje budzące istotne zastrzeżenia z perspektywy standardów konstytucyjnych i konwencyjnych, w tym prawa do obrony, prawa do sądu, rzetelności postępowania oraz zasady określoności prawa.

W pierwszej części stanowiska Rzecznik odniósł się do zmian w Kodeksie postępowania karnego. Krytycznie ocenił skrócenie terminu na cofnięcie wniosku o ściganie w art. 12 § 3 Kodeksu postępowania karnego poprzez powiązanie go z momentem otwarcia przewodu sądowego. W ocenie Rzecznika rozwiązanie to ogranicza dyspozycyjność pokrzywdzonego i może osłabiać szanse na ugodowe zakończenie konfliktu, w szczególności w warunkach braku instytucji umorzenia kompensacyjnego. Rzecznik opowiedział się za pozostawieniem dotychczasowego terminu – do zamknięcia przewodu sądowego – przy jednoczesnym usunięciu sprzeciwu oskarżyciela publicznego, aprobując zarazem uchylene art. 12 § 4 Kodeksu postępowania karnego. Niezależnie od tego Rzecznik zasygnalizował potrzebę systemowego wzmocnienia ochrony osób pokrzywdzonych groźbą karalną, uporczywym nękaniami oraz naruszeniem miru domowego, postulując rozszerzenie katalogu przestępstw uzasadniających wdrożenie ochrony osobistej na podstawie ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka.

Rzecznik szczegółowo przeanalizował także zmianę definicji podejrzanego w art. 71 § 1 Kodeksu postępowania karnego, w powiązaniu z modyfikacjami art. 313 § 5 oraz art. 327 § 1 i 2 Kodeksu postępowania karnego. Zauważył, że kierunek nowelizacji ma odpowiadać standardom materialnego prawa do obrony, jednak przyjęta konstrukcja może generować poważne ryzyka dla przejrzystości statusu procesowego jednostki. W ocenie Rzecznika użycie niedookreślonych pojęć, takich jak „dostateczne podejrzenie” czy „czynność ukierunkowana na ściganie”, może pozostawać w kolizji z zasadą określoności prawa wynikającą z art. 2 Konstytucji RP, a płynność statusu procesowego może prowadzić do dezorientacji obywatela i w konsekwencji do samoograniczenia w korzystaniu z prawa do milczenia oraz zakazu samooskarżania. Rzecznik zaakcentował, że problem nie sprowadza się do samej definicji, lecz do zapewnienia rzeczywistych gwarancji: jasnej informacji o sytuacji procesowej, aktualizowanego pouczenia, realnego dostępu do obrońcy i tłumacza, dostępu

do akt przy środkach przymusu oraz możliwości efektywnego udziału obrońcy w czynnościach dowodowych. Jednocześnie wskazał, że alternatywne, bardziej punktowe zmiany wzmacniające uprawnienia dotychczasowej „osoby podejrzanej” wymagałyby szerszej ingerencji ustawodawczej, której na obecnym etapie legislacyjnym nie da się przeprowadzić w granicach przedmiotu nowelizacji.

W odniesieniu do art. 72 § 4 Kodeksu postępowania karnego Rzecznik zakwestionował wprowadzenie kryterium „istotnego znaczenia dla realizacji obrony” jako warunku tłumaczenia „innych dokumentów”. Podkreślił, że wymóg wykazywania istotności może w praktyce zmuszać obronę do ujawniania strategii, a jednocześnie tworzy ryzyko arbitralnej selekcji dokumentów przez organ postępowania przygotowawczego, przy braku adekwatnych instrumentów egzekwowania i kontroli realizacji tego prawa. Rzecznik postulował rezygnację z konieczności wykazywania „istotności” w tym obszarze.

Krytyczna ocena objęła również zmianę art. 99a § 1 Kodeksu postępowania karnego dotyczącą uzasadnień wyroków. Rzecznik wskazał, że uzasadnienie jest elementem standardu konstytucyjnego i konwencyjnego rzetelnego procesu, a utrzymanie formy formularzowej – nawet jako „opcjonalnej” – nie tylko nie rozwiąże problemów, lecz może pogłębić rozbieżności praktyki i prowadzić do arbitralnego różnicowania sytuacji stron w dostępie do motywów rozstrzygnięcia oraz w realnej możliwości kontroli instancyjnej. Rzecznik ponowił postulat rezygnacji z uzasadnień formularzowych i uchylecia art. 99a Kodeksu postępowania karnego.

Analogicznie, w zakresie art. 100 § 1 Kodeksu postępowania karnego Rzecznik zakwestionował możliwość odstąpienia od ogłoszenia orzeczenia w warunkach „pustej sali”. Wskazał na konstytucyjny wymóg publicznego ogłoszenia wyroku (art. 45 ust. 2 Konstytucji RP) oraz na konsekwencje procesowe braku ustnego ogłoszenia wyroku na rozprawie, które – zgodnie z utrwalanymi tezami judykatury – mogą prowadzić do wniosku, że do wydania wyroku w sensie prawnym w ogóle nie doszło. W ocenie Rzecznika pragmatyzm proceduralny nie może przysłańać ryzyka kolizji z gwarancjami rzetelnego procesu, a przepis powinien pozostać w brzmieniu sprzed nowelizacji.

Rzecznik zgłosił zastrzeżenia także do zmian art. 114 § 1–3 Kodeksu postępowania karnego dotyczących zdania odrębnego. Pozytywnie odnotował powrót do zasady, że zgłoszenie votum separatum skutkuje koniecznością sporządzenia uzasadnienia orzeczenia, jeżeli nie podlega ono uzasadnieniu z urzędu, podkreślając znaczenie dostępu do argumentacji większości i mniejszości. Jednocześnie wskazał, że siedmiodniowy termin na sporządzenie uzasadnienia może działać zniechęcająco wobec sędziów składających zdanie odrębne. Rzecznik zwrócił też uwagę na lukę po uchyleciu § 4 w zakresie terminu uzasadnienia zdania odrębnego od uzasadnienia, proponując doprecyzowanie

przepisu przez wskazanie, że uzasadnienie zdania odrębnego do uzasadnienia powinno zostać dołączone w ciągu kolejnych 7 dni od podpisania uzasadnienia.

W odniesieniu do art. 147 § 2a Kodeksu postępowania karnego Rzecznik zasadniczo poparł wprowadzenie rozwiązań dotyczących rejestracji czynności, uznając je jednak za niewystarczające. Wskazał na potrzebę szerszego nagrywania przesłuchań, w tym zwłaszcza przesłuchań podejrzanych, którzy rezygnują z obrońcy przy pierwszym przesłuchaniu albo gdy organ – w wyjątkowych przypadkach – przesłuchuje niezwłocznie mimo żądania udziału obrońcy. W ocenie Rzecznika nagrywanie obrazu i dźwięku ograniczałoby ryzyko naruszeń praw procesowych oraz chroniłoby także funkcjonariuszy przed pomówieniami.

Częściowo pozytywnie Rzecznik ocenił zmianę art. 159 Kodeksu postępowania karnego, wskazując jednak, że nowa redakcja nie zapewnia zaskarżalności odmowy udostępnienia akt po zakończeniu postępowania przygotowawczego, co w ocenie Rzecznika pozostaje w sprzeczności z prawem do sądu oraz zasadą państwa prawa. Rzecznik połączył tę ocenę z krytyką art. 156 § 5b Kodeksu postępowania karnego, wskazując, że szerokie przesłanki odmowy dostępu do akt zakończonego postępowania – w tym „ważny interes państwa” – mogą czynić kontrolę odmów ścigania iluzoryczną, a także naruszać konstytucyjne prawo dostępu do dotyczących obywatela dokumentów urzędowych. Zaproponował zmianę polegającą na wyraźnym ujęciu akt „z postępowania przygotowawczego” oraz zapewnieniu sądowej kontroli decyzji prokuratora.

Pozytywnie, z istotnym zastrzeżeniem, Rzecznik ocenił zmiany art. 168b § 1 i 2 Kodeksu postępowania karnego i związane z tym rozwiązania dotyczące wykorzystania materiałów z kontroli operacyjnej. Podkreślił, że nie do zaakceptowania pozostaje utrzymanie modelu, w którym o wykorzystaniu materiałów wykraczających poza pierwotny zakres kontroli rozstrzyga w postępowaniu sądowym prokurator, a nowelizacja nie wprowadza zażalenia na postanowienie prokuratora w tym przedmiocie. Rzecznik przywołał argumentację o konstytucyjnych ryzykach niejawnej ingerencji w prywatność oraz wskazał, że optymalnym rozwiązaniem byłby powrót do mechanizmów obowiązujących przed 15 kwietnia 2016 r., obejmujących zgodę następczą sądu i reguły przechowywania danych, natomiast proponowane obecnie zmiany w istocie sankcjonują obniżony standard ochrony jednostki.

Rzecznik odniósł się również do nowego zakazu dowodowego w art. 171 § 7a Kodeksu postępowania karnego, uznając kierunek zmiany za zgodny ze standardami europejskimi i potrzebą realnego dostępu do obrońcy przy przesłuchaniu. Zastrzegł jednak, że brak mechanizmu aktualnego, wyraźnego pouczenia o stwierdzonym naruszeniu i jego konsekwencjach może czynić zakaz mniej skutecznym. Rzecznik ponownie powiązał ten problem z potrzebą szerszej rejestracji przesłuchań oraz zaproponował doprecyzowanie przepisu poprzez wskazanie, że wyjaśnienia uzyskane z naruszeniem nie mogą stanowić dowodu,

chyba że oskarżony o to wnosi, o czym należy go pouczyć. Wskazał też postulat uzupełnienia pouczeń na rozprawie poprzez stosowną zmianę art. 386 § 1 Kodeksu postępowania karnego.

Istotną część stanowiska stanowiła ocena zmian dotyczących tymczasowego aresztowania. Rzecznik krytycznie ocenił utrzymanie przesłanki z art. 258 § 2 Kodeksu postępowania karnego opartej na surowości grożącej kary, wskazując, że nawet wprowadzenie progu zagrożenia karą do co najmniej 10 lat nie usuwa ryzyka automatyzmu i naruszeń zasady proporcjonalności. Rzecznik zaakcentował, że długotrwała izolacja nie może opierać się wyłącznie na surowości kary, a dotychczasowa praktyka i wieloletnie postulaty Rzeczników nie znalazły w nowelizacji adekwatnej odpowiedzi.

W odniesieniu do art. 263 Kodeksu postępowania karnego Rzecznik wskazał, że ustawa nie wprowadza rozwiązań usuwających niekonstytucyjność braku maksymalnego czasu trwania aresztu oraz możliwości jego przedłużania bez dostatecznie precyzyjnych przesłanek. Rzecznik zauważył, że proponowane ograniczenie dwunastomiesięczne w projektowanym art. 263 § 4c, odnoszone do stosowania aresztu do czasu wyroku sądu pierwszej instancji, nie rozwiązuje problemu nadużyć po wydaniu wyroku pierwszej instancji, a brak wykonania wskazywanych wcześniej rozstrzygnięć konstytucyjnych będzie nadal skutkował ryzykiem naruszeń standardów wynikających z Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Rzecznik krytycznie odniósł się także do zmian w art. 300 § 1a i § 1b Kodeksu postępowania karnego, w szczególności w zakresie wprowadzenia „prawa do zgłaszania zastrzeżeń” co do jakości tłumaczenia w przepisie pouczeniowym, co – w jego ocenie – narusza przejrzystość systematyki i spójność legislacyjną. Rzecznik wskazał również na brak realnych narzędzi kontroli jakości tłumaczeń oraz na ryzyko iluzoryczności uprawnienia, jeśli nie będzie ono połączone z mechanizmami egzekwowalności i czytelnymi konsekwencjami procesowymi. Zaproponował, by uprawnienie to zostało najpierw wyrażone w art. 72 Kodeksu postępowania karnego, a dopiero następnie odzwierciedlone w pouczeniach w art. 300.

W drugiej części stanowiska Rzecznik ocenił zmianę w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt, dotyczącą art. 35 ust. 3 tej ustawy. Rzecznik zaakcentował, że intencja poprawy dobrostanu zwierząt zasługuje na uznanie, jednak projektowane brzmienie przepisu budzi zastrzeżenia z punktu widzenia zasad prawa karnego oraz standardów konstytucyjnych, zwłaszcza w obszarze ochrony własności i zasady proporcjonalności. Rzecznik wskazał na brak dostatecznego doprecyzowania przesłanek odstąpienia od przepadku, brak wyłączenia przepadku w sytuacji bezprzedmiotowości (śmierć zwierzęcia), brak jednoznacznego uregulowania możliwości orzekania przepadku w razie umorzenia z uwagi na niepoczytalność oraz potrzebę doprecyzowania warunków orzekania przepadku, gdy sprawca nie jest właścicielem zwierzęcia. Podkreślił, że

fakultatywność przepadku, bez określenia ram podmiotowych, może prowadzić do nieproporcjonalnej ingerencji w prawa właścicieli niebędących sprawcami. Rzecznik zaproponował nowe brzmienie art. 35 ust. 3, przewidujące m.in. wyraźne reguły dla przypadków niepoczytalności, śmierci sprawcy, umorzenia z powodu niewykrycia, zawieszenia postępowania, a także wyłączenie przepadku w razie śmierci zwierzęcia oraz dodatkowe ograniczenia w przypadku orzekania przepadku wobec właściciela niebędącego sprawcą.

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do przewodniczących komisji o analizę przedstawionych problemów oraz rozważenie zainicjowania zmian legislacyjnych w ustawie z dnia 23 stycznia 2026 r., w zakresie eliminacji przepisów budzących wskazane w stanowisku wątpliwości.

Procedowana ustawa z dnia 27 lutego 2026 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego i niektórych innych ustaw (druk senacki nr 610, druk poselski nr 1600) została zawetowana przez Prezydenta RP w dniu 13 marca 2026 r.

Przewodniczącej Komisji Nadzwyczajnej do Rozpatrzenia Projektów Ustaw dotyczących statusu osoby najbliższej w związku i umowy o wspólnym pożyciu (IV.022.3.2026 z 30 marca 2026 r.) – w sprawie uwag do projektów ustaw dotyczących statusu osoby najbliższej w związku i umowy o wspólnym pożyciu.

W odpowiedzi na zaproszenie do udziału w pracach Komisji Nadzwyczajnej Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawił uwagi do ww. projektów. Jednocześnie wyraził nadzieję, że będą one pomocne w dalszych pracach legislacyjnych nad projektami ustaw o rejestrowanych związkach partnerskich i przepisami wprowadzającymi ustawę o rejestrowanych związkach partnerskich.

Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawił w pierwszej kolejności uwagi ogólne. RPO wskazał, że uchwalenie ustawy mającej na celu instytucjonalizację związków osób tej samej płci jest konieczne, z punktu widzenia ciążącego na Rzeczypospolitej Polskiej obowiązku respektowania prawa międzynarodowego (art. 9 Konstytucji RP). Wynika to bowiem w sposób jednoznaczny z orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC). W wyrokach ETPC potwierdzony został obowiązek państwa – strony Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (EKPC) ustanowienia legislacji umożliwiającej osobom tej samej płci zawarcie formalnego związku, przy czym forma prawna takiego związku pozostaje w sferze krajowego marginesu oceny. Zgodnie z art. 9 Konstytucji RP Polska ma obowiązek wykonania wyroków ETPC, aktualnie polskie prawo narusza art. 8 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

W dalszej części wystąpienia Rzecznik przedstawił uwagi szczegółowe zarówno do projektu ustawy o statusie osoby najbliższej w związku i umowie o wspólnym pożyciu (dalej: ustawa), a w drugiej kolejności do ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę o statusie osoby najbliższej w związku i umowie o wspólnym pożyciu (dalej: przepisy wprowadzające). Zgodnie z projektem ustawy,

umowa o wspólnym pożyciu (dalej także: umowa) może być zawarta jedynie u notariusza. Rzecznik zwrócił uwagę, że w projektowanych przepisach brakuje stosownego doprecyzowania zakresu decyzyjności notariusza oraz wskazania, o czym dokładnie ma poinformować osoby zawierające umowę. W przewidzianym w art. 3 ust. 2 projektu ustawy nie ma też wskazania, na czym polega obejście prawa w tym przypadku i jakie skutki prawne wywoła zawarcie umowy w celu obejścia prawa. RPO podaje też w wątpliwość umocowanie notariusza do weryfikacji stanu cywilnego osób zamierzających zawrzeć umowę.

W uwagach szczegółowych Rzecznik wskazał również możliwe przeszkody do zawarcia umowy. W opinii RPO nie mogą jej zawrzeć osoby nieposiadające zdolności do czynności prawnych. W obecnym stanie prawnym z prawa do zawarcia związku partnerskiego nie mogą skorzystać osoby ubezwłasnowolnione całkowicie, co jest krzywdzące dla wielu osób z niepełnosprawnościami. Zdaniem Rzecznika projektodawca nie wskazuje również jasno, czy umowę o wspólnym pożyciu mogą zawrzeć pełnoletnie osoby o ograniczonej zdolności do czynności prawnych. RPO wskazał, że projektodawca nie przewiduje obecnie żadnej możliwości uznania zarejestrowanych związków partnerskich zawartych poza granicami kraju oraz małżeństw zawartych za granicą przez osoby tej samej płci. Skoro zawierana przed notariuszem umowa nie zmienia stanu cywilnego osoby, powstaje zatem pytanie, czym uzasadniony jest zakaz zawarcia takiej umowy przez osoby, które są małżeństwem bądź stronami związku partnerskiego za granicą, które to zdarzenia prawne nie są uznawane w prawie polskim.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał również, że ustawa nie precyzuje, jakie skutki wywołuje podpisanie umowy, która nie zostanie zarejestrowana – np. z uwagi na śmierć strony pomiędzy podpisaniem a rejestracją. Zdaniem RPO brakuje jednoznacznej odpowiedzi na pytanie, czy wszystkie uprawnienia wynikające z zawarcia umowy następują już po jej podpisaniu i jaki skutek wywołuje brak rejestracji tej umowy. W projekcie ustawy nie określono, co w przypadku gdy przy rejestracji umowy kierownik urzędu stanu cywilnego odkryje, że istniały przeszkody do jej zawarcia.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił też uwagę na kwestię wyboru pomiędzy wprowadzeniem dziedziczenia ustawowego osób zawierających umowę o wspólnym pożyciu a pozostawieniem tej regulacji dziedziczeniu testamentowemu, które obecnie mieści się w zakresie swobody ustawodawcy. W przypadku, gdy postanowienia zawarte w testamencie notarialnym mogą być kolejno odwołane testamentem holograficznym, notariusz nie może spełnić obowiązku, o którym mowa w art. 7 ust. 7 projektowanej ustawy, jako że nie ma wiedzy na temat sporządzenia nowego testamentu. Choć przepisy umożliwiają w każdym momencie odwołanie testamentu wzajemnego, w sposób w zasadzie nieograniczony, bez konieczności poinformowania o tym fakcie drugiej strony umowy, ustawodawca nie przewiduje, że w przypadku odwołania testamentu drugiej stronie przysługiwać będzie chociażby prawo do zachowku.

Rzecznik Praw Obywatelskich podkreślił także, jak ważne jest zaspokajanie wspólnych uzasadnionych potrzeb. RPO zwrócił uwagę na fakt, że projektodawca pozostaje przy tym niekonsekwentny, bowiem jednocześnie odsyła do art. 43 § 3 k.r.o. (art. 19 ustawy), zgodnie z którym przy ocenie, w jakim stopniu każdy z małżonków przyczynił się do powstania majątku wspólnego, uwzględnia się także nakład osobistej pracy przy wychowaniu dzieci i we wspólnym gospodarstwie domowym. Zdaniem Rzecznika uzasadnienie projektu nie dostarcza odpowiedzi na pytanie, czy nałożonemu na strony obowiązku odpowiada prawo podmiotowe każdej ze stron do domagania się wypełnienia tego obowiązku, czy obowiązek ten pozostaje jedynie w sferze zobowiązań moralnych.

Rzecznik Praw Obywatelskich odniósł się również do możliwości korzystania z mieszkania zajmowanego na podstawie najmu. RPO zwrócił uwagę na to, że projektodawca zrezygnował z zapewnienia osobie o statusie osoby najbliższej prawa do wspólnego zamieszkiwania po zawarciu umowy o wspólnym pożyciu. W projektowanym art. 7 ust. 3 pkt 2 ustawy przewidział jedynie, że strony mogą zawrzeć w umowie postanowienie na wypadek rozwiązania umowy o przyjęciu wzajemnie względem siebie albo w stosunku do jednej osoby najbliższej w związku obowiązku alimentacyjnego. Oznacza to, że jeśli wynajmujący nie wyrazi zgody na zamieszkanie drugiej strony umowy o wspólnym pożyciu, nie będzie ona mogła zamieszkać wraz z najemcą, mimo statusu osoby najbliższej.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich projektodawca zaproponował uproszczone rozwiązanie umowy w porównaniu do rozwiązania małżeństwa. Wystarczające ma być zgodne oświadczenie obu stron (art. 30 ust. 1 pkt 1), a w przypadku braku takiego porozumienia – o rozwiązaniu umowy będzie decydował sąd (art. 30 ust. 1 pkt 3). Dodatkowo będzie można wprowadzić do umowy postanowienie, na podstawie którego zostanie ona rozwiązana przez jedną ze stron. Oznacza to, że projektodawca nadal dopuszcza możliwość jednostronnego wypowiedzenia tej umowy.

Rzecznik odniósł się również do regulacji z zakresu postępowania zabezpieczającego i egzekucyjnego. W opinii RPO jest ona spójna z konstrukcją przyjętą w ustawie o statusie osoby najbliższej – respektuje konsekwencje bliskości rodzinnej. Zdaniem Rzecznika poszczególne rozwiązania warto jednak przemyśleć pod kątem redakcyjnym, niekiedy są one bowiem „kalką” przepisów regulujących wspólność majątkową małżonków. RPO poruszył dodatkowo tematy z zakresu prawa karnego i dotyczące sposobu regulowania urlopów okolicznościowych. Oprócz tego zwrócił uwagę na brak konsekwencji projektodawcy w odniesieniu do nowelizacji przepisów ustawy o lasach oraz ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa.

Projektowane rozwiązania zmierzają do realizacji standardów europejskich i międzynarodowych, które zostały potwierdzone m.in. w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

8. Opinie i stanowiska

VII.5002.2.2025 z 3 lutego 2026 r. – przedstawienie stanowiska w sprawie zawieszaj przed Sądem Najwyższym dotyczącej sporu między małżonkami w trakcie rozwodu o transfer zarodka do organizmu kobiety.

Zgodnie z art. 2 ust. 1 pkt 8 ustawy o leczeniu niepłodności dawstwo partnerskie polega na przekazaniu komórek rozrodczych przez dawcę – mężczyznę – w celu ich zastosowania w procedurze medycznie wspomaganaj prokrecji u biorczynie pozostającej z nim w związku małżeńskim albo we wspólnym pożyciu, potwierdzonym zgodnym oświadczeniem obu stron. Istotnym elementem tej konstrukcji jest wykorzystanie w procedurze również komórek rozrodczych biorczynie. Ustawa jednoznacznie ogranicza dostęp do procedury medycznie wspomaganaj prokrecji do par heteroseksualnych pozostających w małżeństwie lub konkubinacie, co w literaturze wskazywane jest jako wyraz ustawowego modelu realizacji projektu rodzicielskiego.

Warunkiem dopuszczalności pobrania komórek rozrodczych od dawcy w celu dawstwa partnerskiego jest uzyskanie jego poinformowanej zgody, jak również zgody biorczynie. Zgody te mogą zostać cofnięte do momentu rozpoczęcia procedury medycznie wspomaganaj prokrecji u biorczynie, jeżeli zastosowanie komórek następuje w jej organizmie albo – w przypadku zapłodnienia pozaustrojowego – do momentu rozpoczęcia procesu tworzenia zarodka. Już na etapie wyrażania zgody dawca jest informowany o skutkach prawnych wynikających z przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, w tym o sytuacji prawnej dziecka urodzonego w wyniku procedury.

Analogiczne wymogi zgody dotyczą pobrania komórek rozrodczych od biorczynie, jak również utworzenia z nich zarodka oraz zastosowania u niej komórek rozrodczych lub zarodka. Zgoda wymagana jest także od męża lub partnera kobiety, który również informowany jest o konsekwencjach prawnych wynikających z prawa rodzinnego. Ustawa jednoznacznie przesądza, że zastosowanie komórek rozrodczych w procedurze jest niedopuszczalne zarówno w razie cofnięcia zgody przez dawcę, jak i w przypadku braku zgody biorczynie.

Dawca zachowuje także możliwość zmiany celu przeznaczenia pobranych komórek rozrodczych, a w odniesieniu do komórek niewykorzystanych w procedurze może żądać ich zniszczenia lub przekazania na cele badawcze. W przypadku dawstwa partnerskiego przeniesienie zarodka do organizmu biorczynie wymaga zgody zarówno biorczynie, jak i dawcy, wyrażonej przed rozpoczęciem procedury. Jeżeli zarodki zostały poddane przechowywaniu, zgoda ta musi być wyrażana każdorazowo przed ponownym rozpoczęciem procedury, w której mają zostać wykorzystane.

Ustawodawca przewidział jednocześnie wyjątek od zasady pełnego poszanowania autonomii decyzyjnej stron. W razie braku zgody męża lub dawcy komórek rozrodczych na przeniesienie zarodka, zezwolenie na transfer może zostać wydane przez sąd opiekuńczy. Rozwiązanie to prowadzi do dopuszczenia

przełamania woli mężczyzny, przy jednoczesnym wyłączeniu możliwości przeniesienia zarodka wbrew woli kobiety, co w doktrynie oceniane jest jako istotna dysproporcja w zakresie poszanowania autonomii prokreacyjnej. Jednocześnie podnosi się, że odmienne uregulowanie, umożliwiające ingerencję w wolę kobiety, byłoby nie do pogodzenia z konstytucyjną ochroną jej godności i integralności cielesnej.

Regulacja ta spotyka się z krytyką doktrynalną także z tego względu, że prowadzi do powstania zarodków w sytuacjach, w których brak jest zgodnej woli stron co do ich implantacji, co z kolei rodzi konieczność dalszych rozstrzygnięć dotyczących ich losu. Wskazuje się ponadto na brak spójności tej konstrukcji z zasadami prawa rodzinnego oraz na ryzyko instrumentalizacji zarodka.

Ustawa przewiduje również istotne odstępstwa od zasady autonomii w przepisach przejściowych, w szczególności w odniesieniu do zarodków utworzonych przed jej wejściem w życie. Zarodki te, po upływie określonego czasu albo w razie ziszczenia się określonych zdarzeń, podlegają przekazaniu do dawstwa zarodka. W tym kontekście Trybunał Konstytucyjny zwrócił uwagę na istnienie luki prawnej polegającej na braku regulacji dotyczącej losu zarodków powstałych z komórek rozrodczych samotnych kobiet i anonimowych dawców przed wejściem w życie ustawy, sygnalizując potrzebę jej uzupełnienia przez ustawodawcę.

Na gruncie ustawy o leczeniu niepłodności ochronie podlega nie tylko autonomia prokreacyjna osób korzystających z procedury, lecz także sam zarodek, czego wyrazem są przepisy ograniczające liczbę tworzonych zarodków, zakazujące niszczenia zarodków zdolnych do prawidłowego rozwoju oraz przewidujące sankcje karne za niezgodne z prawem postępowanie z komórkami rozrodczymi i zarodkami. Ustawodawca dokonuje w tym zakresie wyważenia kolidujących wartości, w szczególności autonomii jednostki, integralności cielesnej kobiety oraz prawnej ochrony życia i dobra dziecka.

W ocenie Rzecznika zróżnicowanie stopnia ochrony autonomii prokreacyjnej na poziomie ustawowym co do zasady mieści się w granicach dopuszczalnego konstytucyjnie ważenia wartości. Jednocześnie lakoniczność art. 21 ust. 2 ustawy, choć rodzi wątpliwości interpretacyjne, nie przesądza sama w sobie o jego niezgodności z Konstytucją. Wykładnia systemowa i celowościowa pozwala bowiem na odtworzenie wartości, którymi powinien kierować się sąd opiekuńczy, w szczególności z uwzględnieniem zasady poszanowania godności człowieka oraz ochrony dobra i praw dziecka.

V.7200.34.2026 z 26 lutego 2026 r. – opinia skierowana do Ministra Klimatu i Środowiska na temat projektu ustawy o pomocy beneficjentom – osobom fizycznym poszkodowanym w związku z realizacją programu „Czyste Powietrze”.

Rzecznik Praw Obywatelskich podkreślił, że udzielenie poszkodowanym beneficjentom wsparcia ze strony państwa jest uzasadnione zarówno względami

sprawiedliwości społecznej, jak i niezbędne z uwagi na brak stosownych oraz łatwo dostępnych środków prawnych wynikających z umów o dofinansowanie. Analiza projektowanych przepisów doprowadziła RPO do wniosku, że wymagają one dogłębnego przemyślenia i uszczegółowienia.

Rzecznik Praw Obywatelskich poruszył wiele ważnych kwestii. Po pierwsze – zwrócił uwagę na zakres przedmiotowy projektu ustawy. W ocenie RPO określony w projektowanym art. 1 ust. 1 zakres przedmiotowy ustawy jest nieprecyzyjny, a w zestawieniu z dalszymi regulacjami projektu może budzić wątpliwości, tzn. czy uprawnionymi do uzyskania wsparcia są wyłącznie beneficjenci pokrzywdzeni przestępstwem, czy też krąg uprawnionych jest szerszy. Po drugie – RPO wskazuje na konieczność uregulowania upoważnienia dla właściwego funduszu, w tym rozwinięcia jego istoty i zakresu. Jak wskazuje art. 8 projektu, przy braku sprecyzowania w ustawie przyczyn leżących po stronie wykonawcy oraz użycie przez projektodawcę w ust. 1 tego przepisu zwrotu również od wykonawcy, upoważnienie może stanowić odrębną formę pomocy beneficjentom bez względu na ewentualne „założenie” sprawy karnej. Po trzecie – projektowany przepis nie uwzględnia wystarczająco skutków zawieszenia spłaty należności i ewentualnych opóźnień ze strony organów ścigania w zakresie formalnego wszczęcia postępowania. Art. 4 projektu ustawy nie precyzuje, czy za okres zawieszenia spłaty naliczane będą odsetki. Po czwarte – projekt uzależnia udzielenie poszczególnych form pomocy od zgody wszystkich spadkobierców beneficjenta. Tym samym nie wyjaśnia zakresu odniesienia skutków zastosowania pomocy do pozostałych spadkobierców. Po piąte – projekt wyklucza z możliwości skorzystania z przewidzianych form wsparcia spadkobierców pozaustawowych. Zgodnie z projektowanym art. 3 ust. 3, z form pomocy, o których mowa w ust. 1 tego przepisu może skorzystać również spadkobierca beneficjenta, pod warunkiem że w dniu otwarcia spadku należał do kręgu spadkobierców ustawowych beneficjenta. Po szóste – projektowany art. 1 w ust. 2 zawęża zastosowanie ustawy do beneficjentów, którym udzielono dofinansowania w ramach Programu Priorytetowego „Czyste Powietrze” – na podstawie wniosków złożonych od dnia 15 lipca 2022 r. do dnia 28 listopada 2024 r. Uzasadniono to mechanizmem prefinansowania, który pozwalał na przelew środków na konto wykonawcy i dawał możliwość podjęcia działania beneficjenta przez pełnomocnika.

Podsumowując, Rzecznik Praw Obywatelskich wyraża nadzieję, że rozważone zostaną powyższe zastrzeżenia, a przedstawione opinie będą uwzględnione w dalszym procesie legislacyjnym.

IV.022.4.2026 z 19 marca 2026 r. – opinia skierowana do Sekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w sprawie uwag do projektu zmian w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym w zakresie kontaktów z osobą ubezwłasnowolnioną całkowicie.

Rzecznik Praw Obywatelskich, w odpowiedzi na wystąpienie Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 marca 2026 r., przedstawił stanowisko dotyczące projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (UD366), odnoszącego się do uregulowania kontaktów osób ubezwłasnowolnionych z osobami bliskimi.

W ocenie Rzecznika projekt stanowi odpowiedź na wieloletnie postulaty dotyczące konieczności zapewnienia osobom ubezwłasnowolnionym realnej ochrony ich życia rodzinnego i prywatnego. Rzecznik przypomniał, że brak regulacji w tym zakresie był przedmiotem licznych skarg kierowanych do jego Biura, a także wcześniejszych wystąpień generalnych do Ministra Sprawiedliwości. Podkreślił przy tym, że obecny stan prawny nie przewiduje mechanizmów umożliwiających sądowe uregulowanie kontaktów dorosłych osób ubezwłasnowolnionych, co zostało potwierdzone również w orzecznictwie Sądu Najwyższego.

Rzecznik zwrócił uwagę, że projektowana regulacja pozostaje w związku z obowiązkiem wykonania wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie Bierski przeciwko Polsce, w którym stwierdzono naruszenie prawa do poszanowania życia rodzinnego z uwagi na brak odpowiednich instrumentów prawnych. Projekt wpisuje się także w standardy wynikające z Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, w szczególności w zakresie ochrony przed arbitralną ingerencją w życie prywatne i rodzinne.

Jednocześnie Rzecznik zaznaczył, że niezależnie od prowadzonych prac nad zniesieniem instytucji ubezwłasnowolnienia i wprowadzeniem modelu wspieranego podejmowania decyzji, potrzeba pilnego uregulowania kwestii kontaktów pozostaje aktualna i uzasadniona. W konsekwencji kierunek proponowanych zmian został oceniony pozytywnie.

Rzecznik wskazał jednak na szereg zagadnień wymagających doprecyzowania. W pierwszej kolejności zwrócił uwagę na brak jednoznacznego określenia, czy nowe przepisy mają zastosowanie również do osób ubezwłasnowolnionych częściowo. W ocenie Rzecznika może to prowadzić do wątpliwości interpretacyjnych, zwłaszcza w kontekście zasady odpowiedniego stosowania przepisów o opiece do kurateli. Podkreślił przy tym, że w praktyce sytuacja osób ubezwłasnowolnionych częściowo – szczególnie przebywających w placówkach opiekuńczych – może być zbliżona do sytuacji osób ubezwłasnowolnionych całkowicie.

Rzecznik zauważył również, że projekt nie precyzuje w sposób jednoznaczny, iż regulacja dotyczy wyłącznie osób pełnoletnich. Brak takiego doprecyzowania może prowadzić do kolizji przepisów w przypadku małoletnich ubezwłasnowolnionych całkowicie, wobec których już obowiązują przepisy dotyczące kontaktów z dzieckiem. W ocenie Rzecznika zasadne jest jednoznaczne rozstrzygnięcie tej kwestii w ustawie.

Pozytywnie oceniono przyznanie osobie ubezwłasnowolnionej uprawnienia do samodzielnego występowania do sądu z wnioskiem o uregulowanie kontaktów. Rzecznik podkreślił jednak, że realizacja tego uprawnienia wymaga zapewnienia rzeczywistego dostępu do sądu. W tym kontekście wskazał na potrzebę rozważenia zwolnienia takich osób z kosztów sądowych oraz ograniczenia nadmiernego formalizmu procesowego, który mógłby w praktyce uniemożliwić dochodzenie ich praw. Zwrócił także uwagę na zasadność wprowadzenia mechanizmów umożliwiających ustanowienie pełnomocnika z urzędu w sytuacji, gdy wniosek nie spełnia wymogów formalnych.

Ponadto Rzecznik podniósł konieczność doprecyzowania przepisów w zakresie zabezpieczenia kontaktów na czas trwania postępowania. W jego ocenie zasadne byłoby wprowadzenie wyraźnego odesłania do odpowiedniego stosowania regulacji dotyczących zabezpieczenia kontaktów z małoletnimi, z jednoczesnym zagwarantowaniem wysłuchania osoby ubezwłasnowolnionej przed wydaniem rozstrzygnięcia w tym przedmiocie.

W ocenie Rzecznika przedstawione uwagi mogą przyczynić się do zwiększenia spójności projektowanej regulacji oraz zapewnienia jej efektywnego stosowania w praktyce. Rzecznik wyraził nadzieję, że zostaną one uwzględnione w toku dalszych prac legislacyjnych nad projektem ustawy.

9. Udział Rzecznika w postępowaniach przed sądami międzynarodowymi

II.510.358.2026 z 27 marca 2026 r. – wniosek o dopuszczenie RPO do interwencji w postępowaniu dotyczącym skargi nr 14405/24 w sprawie D.P. przeciwko Polsce.

Nawiązując do artykułu 36 § 2 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka oraz 44 § 3 (a) i (b) Regulaminu Trybunału, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o zezwolenie na złożenie pisemnych uwag w charakterze strony trzeciej w sprawie D.P. przeciwko Polsce (skarga nr 14405/24).

Rzecznik podkreślił, że w tej sprawie podniesiono ważne pytanie odnoszące się do tego, czy polskie ramy prawne dotyczące kary dożywotniego pozbawienia wolności zapewniają rzeczywistą i wiarygodną perspektywę warunkowego zwolnienia (zgodnie z art. 3 Konwencji). Kwestia ta odnosi się do wszystkich 550 osób odbywających obecnie karę dożywotniego pozbawienia wolności w Polsce.

Rzecznik Praw Obywatelskich zajmował się już wcześniej wyżej wymienioną kwestią w postępowaniach krajowych. Na podstawie art. 83 § 1 i 2 ustawy o Sądzie Najwyższym o rozstrzygnięcie rozbieżności w orzecznictwie krajowym, dotyczącym nowelizacji Kodeksu karnego z 2022 r. wydłużającej z 25 do 30 lat minimalny okres kary, w dniu 8 lipca 2025 r. RPO złożył do SN wnioski, w którym wskazał na implikacje Konwencji i nowelizacji oraz wynikającą z niej niespójność w praktyce sądowej. W dniu 21 stycznia 2026 r. Sąd Najwyższy odmówił podjęcia uchwały w sprawie o sygnaturze I KZP 3/25, nie rozstrzygając szerszego zagadnienia Konwencji ani nie zapewniając sądom krajowym jednolitego standardu interpretacyjnego.

W kontekście skargi nr 14405/24 Rzecznik zaproponował – po pierwsze – umieszczenie sprawy w szerszym kontekście systemowym, tzn. bez ograniczania swoich uwag do indywidualnych okoliczności skarżącego. Po drugie – RPO wskazał na konieczność odniesienia się do braku skutecznej ochrony uzupełniającej na poziomie krajowym, bowiem wykazano, że po nowelizacji z 2022 r. niektóre sądy nadal stosowały wcześniejszy próg 25 lat, a inne stosowały nowy próg 30 lat. Po trzecie – zazaczył, że opis praktyki krajowej oparty na zbiorze orzeczeń zebranych w postępowaniu przed SN przedstawiłby Trybunałowi szerszy obraz zmienionych przepisów niż mogłoby to wynikać z samych stanowisk stron. Po czwarte – RPO podkreślił, iż pragnie umieścić niniejszą sprawę w szerszym kontekście wzajemnego zaufania oraz współpracy sądowej w Unii Europejskiej.

10. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika

BPK.7010.2.2024 z 15 marca 2024 r. – wystąpienie do Minister do spraw Polityki Senioralnej dotyczące osób starszych, które po zakończeniu leczenia pozostają na oddziałach szpitalnych.

Sekretarz Stanu w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów pismem z 22 stycznia 2026 r. poinformowała, że na obecnym etapie finalizowane są analizy uwag zgłoszonych w ramach uzgodnień, opiniowania i konsultacji publicznych. W ich wyniku doprecyzowywany jest również ostateczny kształt projektu ustawy, przed jego skierowaniem do rozpatrzenia przez Stały Komitet Rady Ministrów.

Odnosząc się do sygnalizowanej problematyki przywożenia do szpitali osób w zaawansowanym wieku, które nie wymagają hospitalizacji, lecz trafiają tam z powodu braku odpowiedniego wsparcia w środowisku zamieszkania, Sekretarz wskazała, że projektowana regulacja w sposób bezpośredni wychodzi naprzeciw temu wyzwaniu.

Projekt ustawy tworzy system współpracy pomiędzy podmiotami wykonującymi działalność leczniczą, jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej oraz dysponentami zespołów ratownictwa medycznego, którego celem jest szybka i rzetelna identyfikacja osób mogących wymagać usług lub świadczeń opieki długoterminowej.

Projektowana ustawa określa zakres przekazywanych danych oraz ścieżki komunikacji między zaangażowanymi instytucjami. Podmioty lecznicze przekazują informacje do właściwego ośrodka pomocy społecznej lub centrum usług społecznych, zespoły ratownictwa medycznego – do ośrodka pomocy społecznej właściwego dla miejsca udzielenia pomocy, natomiast jednostki pomocy społecznej informują świadczeniodawców podstawowej opieki zdrowotnej, gdy zachodzi potrzeba weryfikacji zasadności objęcia danej osoby świadczeniami medycznymi w ramach opieki długoterminowej.

Kluczowym elementem systemu jest obowiązek powiadamiania koordynatora do spraw opieki długoterminowej o każdej przekazanej informacji. Koordynator monitoruje dalszy przebieg działań, a w razie potrzeby inicjuje dodatkowe kroki zmierzające do objęcia osoby odpowiednią formą wsparcia. Dzięki temu żadna informacja dotycząca osoby wymagającej opieki nie pozostanie bez reakcji, a cały proces tworzy łańcuch odpowiedzialności, zapewniający spójność i skuteczność interwencji.

Całość projektowanych rozwiązań ma umożliwić wczesną identyfikację sytuacji, w których osoby niesamodzielne, w tym starsze, trafiały dotychczas do szpitali głównie z powodu braku opieki w środowisku zamieszkania. Regulacja służy, zarówno poprawie bezpieczeństwa i jakości życia osób zależnych poprzez sprawne kierowanie ich do adekwatnych, pozaszpitalnych form wsparcia, jak i racjonalnemu wykorzystaniu zasobów systemu ochrony zdrowia.

Sekretarz poinformowała, że planuje się, że powyższe rozwiązania wejdą w życie po upływie 24 miesięcy od dnia wejścia w życie projektowanej ustawy. Jest

to realny czas, w którym będzie możliwe dostosowanie systemów ochrony zdrowia i pomocy społecznej w zakresie funkcjonalności wzajemnego komunikowania. Projektowane rozwiązania mają stanowić początek reformy opieki długoterminowej. Sekretarz wskazał, że doświadczenia i obserwacje Rzecznika Praw Obywatelskich, zwłaszcza dotyczące praktycznych aspektów funkcjonowania systemu, stanowią szczególnie cenny punkt odniesienia w procesie doskonalenia przepisów.

V.510.175.2022 z 28 października 2024 r. – wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie potrzeby uregulowania sytuacji prawnej obywateli w postępowaniu upadłościowym w sprawach konsumentów.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z dnia 4 lutego 2026 r. odpowiadając na zapytanie RPO z dnia 19 stycznia 2026 r., przedstawił stanowisko dotyczące kwestii składania pism w postępowaniu upadłościowym przez osoby nieprowadzące działalności gospodarczej z pominięciem systemu teleinformatycznego – Krajowy Rejestr Zadłużonych (KRZ). Poinformował, że w Ministerstwie dobiegają końca prace koncepcyjne o szerokim zakresie systemowym nad pakietem zmian legislacyjnych, które w najbliższym czasie zostaną skierowane na dalszą ścieżkę prac rządowych. W przygotowywanym projekcie ujęto również propozycje zmian w art. 491 ust. 3 Prawa upadłościowego, dotyczące doprecyzowania zasad stosowania nakazu stosowania KRZ, czego efektem może być tworzenie się niepożądanego zjawiska w postaci tzw. „wykluczenia cyfrowego”. Celem tych zmian jest jednoznaczne rozstrzygnięcie pojawiających się w praktyce wątpliwości interpretacyjnych dotyczących osób zwolnionych z obowiązku składania pism i dokumentów za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. Sekretarz zapewni, iż intencją Ministerstwa jest zapewnienie, aby przepisy dotyczące formy wnoszenia pism nie prowadziły do faktycznego wykluczenia osób nieposiadających dostępu do narzędzi cyfrowych ani odpowiednich umiejętności technicznych, tak przed, jak i po ogłoszeniu upadłości.

II.510.345.2024 z 31 października 2024 r. – wystąpienie do Sekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w sprawie projektu nowelizacji Kodeksu karnego w zakresie przestępstw motywowanych przesłankami dyskryminacyjnymi.

W uzasadnieniu zakończenia sprawy z dnia 27 marca 2026 r. wskazano, że w trybie kontroli prewencyjnej do Trybunału Konstytucyjnego została skierowana ustawa o zmianie ustawy – Kodeks karny z dnia 6 marca 2025 r. Rozstrzygnięciem z dnia 30 września 2025 r. (Kp 3/25) stwierdził niezgodność z Konstytucją uchwalonych przepisów. Jednocześnie, w dniu 10 lipca 2025 r. Europejski Trybunał Praw Człowieka wydał wyrok w sprawie Bednarek i inni przeciwko Polsce, zwracając uwagę na brak adekwatnych ram prawnych pozwalających na zwalczanie przestępstw motywowanych uprzedzeniami ze względu na orientację seksualną. Rozstrzygnięcie Trybunału Konstytucyjnego nie może zostać uznane

za decyzję, która „kończy dyskusję” w sprawie zmiany przesłanek przestępstw z uprzedzeń w krajowym porządku prawnym.

III.7064.478.2024 z 3 lutego 2025 r. – wystąpienie do Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z uwagami dotyczącymi ustawy o świadczeniu wspierającym.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej pismem z dnia 12 lutego 2026 r. poinformowała, że minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, zgodnie z art. 69 ustawy o świadczeniu wspierającym przygotował przegląd stosowania przepisów ustawy, który wraz z rekomendacjami dotyczącymi konieczności usprawnienia procedur wydawania decyzji o potrzebie wsparcia oraz podniesienia jakości tych decyzji, został przekazany do akceptacji Rady Ministrów w październiku 2025 r. Obecnie Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej pracuje nad konkretnymi zmianami dotyczącymi ustalania poziomu potrzeby wsparcia oraz ustalania prawa do świadczenia wspierającego.

VII.564.14.2025 z 12 lutego 2025 r. – wystąpienie do Ministra Cyfryzacji w związku z trwającymi pracami nad projektem ustawy o zmianie ustawy o świadczeniu usług drogą elektroniczną oraz niektórych innych ustaw.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Cyfryzacji pismem z 24 stycznia 2026 r. poinformował, że przedstawione przez przedstawicieli Biura Rzecznika Praw Obywatelskich na posiedzeniu Komisji Cyfryzacji, Innowacyjności i Nowoczesnych Technologii w dniu 5 listopada br. uwagi dotyczące sformułowania art. 11a ust. 2. ustawy o zmianie ustawy o świadczeniu usług drogą elektroniczną oraz niektórych innych ustaw zostały uwzględnione w toku prac parlamentarnych.

KMPT.571.1.2025 z 9 marca 2025 r. – wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie potrzeby zmiany przepisów regulujących minimalny dzienny koszt posiłków i napojów wydawanych osadzonym w jednostkach penitencjarnych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z dnia 16 lutego 2026 r. poinformowała, że Ministerstwo dostrzega problem nieadekwatności obowiązujących stawek żywieniowych osadzonych w jednostkach penitencjarnych oraz podziela argumentację przedstawioną w wystąpieniu Rzecznika. Z powyższych względów rozpoczęto działania legislacyjne zmierzające do pilnej zmiany przepisów. We współpracy z Centralnym Zarządem Służby Więziennej w styczniu 2026 r. opracowano projekt nowego rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie wyżywienia osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych. Dodatkowo urealniono stawkiienne posiłków przysługujących osadzonym w jednostkach penitencjarnych, dostosowując je do cen żywności obowiązujących na rynku. Wniosek o wszczęcie prac legislacyjnych nad projektem rozporządzenia trafił już do Dyrektora Departamentu Legislacyjnego. Podsekretarz Stanu zapewniła RPO o poinformowaniu o wynikach prac legislacyjnych.

IX.517.1494.2015 z 14 marca 2025 r. – wystąpienie do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w sprawie modernizacji jednostek penitencjarnych w zakresie dostosowania infrastruktury więziennej do standardów europejskich.

Dyrektor Generalny Służby Więziennej pismem z dnia 27 marca 2026 r. poinformował, że poprawa warunków bytowych osadzonych obejmująca modernizację infrastruktury penitencjarnej zgodnie ze standardami europejskimi, jest jednym z priorytetów ujętym w planach rozwoju na lata 2025–2027. Obecnie wszystkie cele wieloosobowe w oddziałach zamkniętych posiadają w pełni zabudowane kąpiki sanitarne. W zakresie modernizacji łaźni prowadzone są lub zaplanowane na 2026 r. prace mające na celu wydzielenie indywidualnych stanowisk prysznicowych. Zidentyfikowano 1235 cel, w których umywalka znajduje się poza kąpikiem sanitarnym, dotyczy to głównie starszych oddziałów. W 2025 r. zmieniono jej usytuowanie w 2152 celach, a w 2026 r. planowanych jest kolejnych 420 takich modernizacji. Dyrektor podkreślił, iż dalsze działania w tym obszarze będą uzależnione od dostępnych środków finansowych i możliwości organizacyjnych.

IX.517.523.2024 z 14 kwietnia 2025 r. – wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości Prokuratora Generalnego w sprawie pozyskiwania przez rodziny informacji o bliskich przebywających w jednostkach penitencjarnych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z dnia 4 marca 2026 r. podzieliła stanowisko RPO, iż obowiązujące regulacje prawne nie zapewniają w sposób wystarczający realizacji konstytucyjnego prawa osadzonych oraz ich rodzin do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego. Jednocześnie wskazała na potrzebę wypracowania rozwiązań odpowiadających standardom międzynarodowym, w szczególności wynikającym z Europejskich Reguł Więziennych oraz Reguł Nelsona Mandeli. W związku z powyższym na początku lutego odbyło się spotkanie przedstawicieli Departamentu Wykonania Orzeczeń i Probacji oraz Centralnego Zarządu Służby Więziennej, na którym uzgodniono kierunek planowanych rozwiązań kwestii dotyczących uregulowania zasad udzielania informacji osobom najbliższym osadzonych w sytuacjach nagłych. Ponadto kwestie te wymagają potwierdzenia zgodności z przepisami o ochronie danych osobowych, w związku z czym po uzyskaniu opinii Prezesa UODO planowane jest przygotowanie zmian w przepisach wykonawczych i aktach wewnętrznych Służby Więziennej, a w razie potrzeby rozważenie zmian ustawowych.

VII.563.3.2025 z 5 czerwca 2025 r. – wystąpienie do Ministra Cyfryzacji w sprawie konieczności używania prywatnych kont do korzystania z systemu e-doręczeń.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Cyfryzacji pismem z dnia 25 lutego 2026 r. poinformował, że resort prowadzi prace nad pakietem przepisów krajowych zapewniających pełne wdrożenie zmian do ustawy o usługach zaufania oraz identyfikacji elektronicznej. Projekt ustawy został skierowany do konsultacji

publicznych uzgodnień i opiniowania, co pozwoli na uwzględnienie ewentualnych uwag interesariuszy. Ponieważ powyższa kwestia w Ministerstwie Cyfryzacji traktowana jest priorytetowo, Sekretarz Stanu złożył propozycję Rzecznikowi spotkania bilateralnego w celu szczegółowego omówienia aktualnego stanu prac oraz udzielenia wyjaśnień w zakresie sygnalizowanych wątpliwości.

VII.7006.1.2024 z 16 czerwca 2025 r. – wystąpienie do Ministra Infrastruktury w sprawie charakteru prawnego oraz zasad stosowania Polskich Norm.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rozwoju i Technologii pismem z dnia 23 marca 2026 r. wyjaśniając rolę Polskich Norm (PN) w systemie prawa budowlanego i ich praktyczne znaczenie przy projektowaniu oraz realizacji inwestycji wskazał, że zgodnie z Prawem budowlanym obiekty muszą być projektowane i wykonywane nie tylko zgodnie z przepisami, ale również z zasadami wiedzy technicznej. Same przepisy techniczno-budowlane mają charakter normatywny, natomiast zasady wiedzy technicznej tego charakteru nie mają. W tym miejscu pomocne okazują się Polskie Normy stanowiące wyraz tejże wiedzy technicznej. Choć nie są źródłem prawa, to w sytuacji, gdy zostają przywołane w rozporządzeniach np. w warunkach technicznych lub przepisach dotyczących projektu budowlanego, nabierają szczególnego znaczenia. W takim przypadku stają się integralną częścią danego przepisu, a obowiązek ich stosowania wynika z samego aktu prawnego. Sekretarz Stanu jednocześnie podkreślił, że stosowanie PN nie jest bezwzględnie jedyną dopuszczalną drogą. Projektant może zastosować bowiem inne rozwiązania, o ile zapewniają one spełnienie podstawowych wymagań np. bezpieczeństwa użytkownika na poziomie równorzędnym lub wyższym. Normy wskazują więc sprawdzony i uznany sposób osiągnięcia celu, ale nie wykluczają innowacji. Kluczową rolę zatem w tym zakresie odgrywa projektant, który działając w ramach swoich uprawnień i odpowiedzialności, dokonuje fachowej oceny i dobiera odpowiednie rozwiązania techniczne. Musi on przy tym uwzględniać zarówno przepisy, jak i aktualną wiedzę techniczną. Reasumując w opinii resortu Polskie Normy odzwierciedlają uznaną wiedzę techniczną. Ponadto stanowią jedną z dopuszczalnych metod spełnienia wymagań prawnych, lecz nie jedyną, a ostateczny dobór rozwiązań należy do projektanta, który ponosi za nie odpowiedzialność.

III.7060.294.2024 z 31 lipca 2025 r. – wystąpienie do Przewodniczącej Sejmowej Komisji Polityki Społecznej i Rodziny w sprawie rządowego projektu ustawy o ustalaniu wysokości emerytur z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych ustalonych w czerwcu w latach 2009-2019 oraz rent rodzinnych po ubezpieczonych, którym ustalono emerytury w czerwcu w latach 2009-2019.

10 lutego 2026 r. przedstawione zostały uwagi do projektu ustawy o tzw. emeryturach czerwcowych. Zgodnie z przyjętą praktyką Komisje Sejmowe nie udzielają odpowiedzi. W dniu 5 sierpnia 2025 r. ustalono ustawę o wysokości emerytur z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych ustalonych w czerwcu w latach

2009–2019 oraz rent rodzinnych po ubezpieczonych, którym ustalono emerytury w czerwcu w latach 2009–2019 (Dz. U. 2025 poz.1169). Ustawa nie zawiera jednak regulacji dotyczących wypłaty wyrównania.

V.511.714.2025 z 6 listopada 2025 r. – wystąpienie do Ministra Finansów i Gospodarki w sprawie tzw. ofiar ulgi meldunkowej.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów i Gospodarki pismem z dnia 11 marca 2026 r. wskazał, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 9 lipca 2025 r. (SK 64/20) nie został opublikowany w Dzienniku Ustaw, a zgodnie ze stanowiskiem Sejmu i Rady Ministrów rozstrzygnięcia wydane z udziałem osób nieuprawnionych do orzekania w TK nie powinny być wprowadzane do systemu prawa. W konsekwencji orzeczenie to nie weszło w życie, co wyklucza możliwość wznowienia postępowań podatkowych na podstawie art. 240 § 1 pkt 8 Ordynacji podatkowej. Ponadto podkreślił, że nawet w przypadku wznowienia postępowania uchylenie decyzji nie jest możliwe po upływie terminu przedawnienia zobowiązania podatkowego, gdyż przedawnienie powoduje jego wygaśnięcie i stabilizuje sytuację prawną stron. Jednocześnie Sekretarz Stanu poinformował, że nie są planowane szczególne rozwiązania dla osób, które nie skorzystały z tzw. ulgi meldunkowej z powodu niezłożenia oświadczenia o zameldowaniu.

XII.7042.9.2025 z 24 listopada 2025 r. – wystąpienie do Wiceprezesa Rady Ministrów – Ministra Obrony Narodowej w sprawie odmawiania ustalenia nowej podstawy wymiaru emerytury osobom, które nabyły uprawnienie do emerytury wojskowej i zostały przyjęte do pracy bądź służby w Służbie Celnej albo Służbie Celno-Skarbowej – w kontekście art. 32a ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej pismem z dnia 6 marca 2026 r. podtrzymał przedstawione 24 lipca 2025 r. stanowisko w zakresie podjęcia inicjatywy ustawodawczej. Jednocześnie nadmienił, że resort dostrzega potrzebę dokonania odpowiednich zmian w przepisach ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin, w celu zachowania systemowej spójności przedmiotowych regulacji. W związku z powyższym podjęta została decyzja o zainicjowaniu prac legislacyjnych w przedmiotowym zakresie.

V.511.670.2024 z 6 grudnia 2025 r. – wystąpienie do Minister Zdrowia w sprawie nowelizacji przepisów rozporządzenia dotyczącego badań psychologicznych osób ubiegających się o uprawnienia do kierowania pojazdami.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia pismem z dnia 27 marca 2026 r. poinformowała, że resort, dzielając stanowisko Rzecznika, dostrzega zasadność podwyższenia opłaty za badanie psychologiczne w zakresie psychologii transportu maksymalnie do 200 zł. Wynika to z ustawowego limitu określonego w ustawie o kierujących pojazdami. Jednocześnie zgłaszane

postulaty wskazujące na potrzebę dalszego zwiększenia opłaty, powyżej 200 zł, wymagają zmiany przepisów ustawowych, pozostających we właściwości Ministerstwa Infrastruktury. Obecne stawki nie odzwierciedlają rzeczywistych kosztów badań, w tym czasu ich wykonania, kosztów sprzętu oraz utrzymania placówek.

W związku z powyższym Ministerstwo Zdrowia uważa za zasadne podjęcie prac legislacyjnych w tym zakresie, przy współpracy z Ministerstwem Infrastruktury.

II.510.1559.2025 z 29 grudnia 2025 r. – opinia skierowana do Ministra Sprawiedliwości w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego i ustawy o dokumentach paszportowych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości pismem z dnia 23 marca 2026 r. poinformował, że projektowane rozwiązania pozostają zasadne i spójne systemowo. Przy określaniu zakresu zakazu opuszczania terytorium konieczne było odwołanie się do jasno zdefiniowanego obszaru podlegającego kontroli. Terytorium Unii Europejskiej jako pojęcie normatywne funkcjonujące w prawie pierwotnym UE, zapewnia większą jednoznaczność niż strefa Schengen, której zakres ma charakter zmienny i nie obejmuje wszystkich państw istotnych z perspektywy mobilności obywateli (np. Norwegii, Szwajcarii czy Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej). Tym samym postulowana modyfikacja nie usuwałaby wskazywanych problemów.

Odnosząc się do poruszonej przez Rzecznika kwestii egzekwowania zakazu, podkreślono, że podobnie jak w przypadku obecnie obowiązujących środków, całkowite zapobieżenie jego naruszeniu nie jest możliwe. Nie oznacza to jednak nieskuteczności regulacji. Naruszenie zakazu wiąże się bowiem z realnymi konsekwencjami procesowymi, w tym możliwością zastosowania surowszych środków zapobiegawczych lub wszczęcia poszukiwań listem gończym. Brak kontroli granicznej nie znosi obowiązku pozostawania na terytorium kraju. Powyższe stanowisko znajduje potwierdzenie zarówno w doktrynie, jak i orzecznictwie, które jednoznacznie wskazują, że obowiązek nieopuszczania kraju ma charakter wiążący, a jego naruszenie rodzi dolegliwe skutki prawne, niezależnie od swobody przemieszczania się w ramach UE.

W opinii Ministerstwa Sprawiedliwości brak jest podstaw do uwzględnienia postulowanych zmian, a projektowany środek zapobiegawczy należy uznać za adekwatny i wystarczający.

Część III

11. Wybór spraw indywidualnych

IX.517.66.2020

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się skazany, który żalił się, że dyrektor zakładu karnego nie zezwolił mu na udział w całości uroczystości pogrzebowych ojca. Zezwolenie ograniczone było tylko do ceremonii pochówku na cmentarzu, bez udziału w Mszy Świętej.

Rzecznik uznał skargę wnioskodawcy za uzasadnioną. We wniosku o udzielenie przepustki losowej w trybie art. 141a § 1 Kodeksu karnego wykonawczego (dalej: k.k.w.) skazany zwrócił się z prośbą o możliwość uczestniczenia w ceremonii pogrzebowej swojego ojca. Z dokumentacji sprawy wynika, że administracja jednostki posiadała informacje, że msza pogrzebowa zostanie odprawiona w kaplicy na cmentarzu, gdzie pochowany będzie ojciec skazanego. Zgodnie z tradycją Kościoła katolickiego Msza Święta jest pierwszą i najważniejszą częścią pogrzebu, celebrowaną przed obrzędami na cmentarzu. Po jej zakończeniu następuje obrzęd ostatniego pożegnania. Należy przyjąć, że skazani, składając wnioski o udzielenie zezwolenia w trybie art. 141a § 1 k.k.w. celem uczestnictwa w ceremonii pogrzebowej osoby najbliższej, zwracają się z prośbą o możliwość wzięcia udziału zarówno w Mszy Świętej, jak i ceremonii pochówku na cmentarzu.

Jeżeli są uzasadnione okoliczności, które przemawiają za koniecznością ograniczenia udziału skazanego w pogrzebie wyłącznie do ceremonii pochówku, to taka informacja powinna zostać zawarta w decyzji dyrektora o udzieleniu przepustki losowej. Ponadto, Rzecznik Praw Obywatelskich od wielu lat stoi na stanowisku, że w decyzji o udzieleniu skazanemu zezwolenia na opuszczenie zakładu karnego w trybie art. 141a § 1 k.k.w. powinien być precyzyjnie określony sposób realizacji przepustki losowej. W momencie otrzymania przedmiotowej decyzji osadzony powinien również otrzymać pełną informację, jakie środki bezpieczeństwa będą stosowane w trakcie jej realizacji. W ocenie Rzecznika do obligatoryjnych informacji przekazywanych skazanemu należy nie tylko ta dotycząca realizacji przepustki pod konwojem funkcjonariuszy Służby Więziennej, ale także niezbędne jest poinformowanie go, z jakiej odzieży (prywatnej, skarbowej) będzie korzystał, a także jakiego rodzaju środki przymusu bezpośredniego zostaną zastosowane. Tych elementów zabrakło w decyzji wydanej w sprawie wnioskodawcy.

IX.517.80.2022

Rzecznik Praw Obywatelskich badał sprawę osadzonego, który skarżył się na zaginięcie rzeczy osobistych przekazanych do magazynu jednostki penitencjarnej w związku z umieszczeniem w celi izolacyjnej. Następnie osadzony został przetransportowany do innej jednostki – rzeczy przesłano mu dopiero ponad miesiąc później, na skutek złożonej przez osadzonego prośby. Pozyskane przez

Rzecznika informacje pozwoliły na ocenę, że w badanej sprawie doszło do nieprawidłowości w zakresie terminu wysłania osadzonemu rzeczy osobistych po przetransportowaniu do innej jednostki penitencjarnej i niepoświadczenia przez magazyniera zdania przez osadzonego rzeczy osobistych do magazynu, oraz naruszenia prawa osadzonego zarówno do poświadczenia zdania określonych przedmiotów do magazynu, jak i rzetelnego rozpatrzenia jego skargi.

I. Zdanie przedmiotów do magazynu 11 lutego 2021 r.

W dniu 20 grudnia 2020 r. osadzony pobrał je z magazynu do celi mieszkalnej. W jego karcie magazynowej nie odnotowano, by ponownie zdał rzeczy do magazynu. W dniu 11 lutego 2021 r. osadzonemu została wymierzona kara dyscyplinarna umieszczenia w celi izolacyjnej. Przed doprowadzeniem do celi izolacyjnej samodzielnie spakował posiadane przedmioty do torby podróżnej, a następnie zdeponował ją w magazynie. Nie dokonano wtedy spisania zdawanych przez osadzonego przedmiotów. Zaplombowana torba została otwarta w jednostce, w której ówczasie osadzony przebywał, w jego obecności. Zgodnie ze sporządzonym wtedy protokołem nie było w niej rzeczy osadzonego. W dniu 11 lutego 2021 r. funkcjonariusz nie odnotował, jakie rzeczy osadzony przekazał do magazynu. Z tego powodu nie jest możliwe ustalenie, co konkretnie zdał- a w konsekwencji, czy dostarczone mu później do innej jednostki penitencjarnej przedmioty były w komplecie. Ponadto nie umożliwiono mu poświadczenia swoim podpisem, jakie przedmioty własne zdaje do magazynu.

II. Przekazanie osadzonemu rzeczy własnych 24 marca 2021 r.

W dniu 19 lutego 2021 r. osadzony został przetransportowany do innej jednostki penitencjarnej. Jego rzeczy osobiste zostały wysłane w ślad za nim 24 marca 2021 r., z uwagi na kierowane przez niego prośby. W przypadku transportu osadzonego do innej jednostki penitencjarnej, jego rzeczy własne wydaje mu się za pokwitowaniem – z wyjątkiem przedmiotów niebezpiecznych lub niedozwolonych. Oznacza to, że wydanie rzeczy powinno nastąpić z inicjatywy Służby Więziennej w dniu realizacji transportu. W szczególnych przypadkach (np. jeśli osadzony jest transportowany do innej jednostki celem udzielenia mu pilnej pomocy medycznej) rzeczy osobiste osadzonego mogą być wysłane w ślad za nim – przedmioty przesyła się wtedy niezwłocznie, lecz nie później niż 8 dni od przetransportowania osadzonego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, że swoją odzież osadzony powinien był otrzymać 19 lutego 2021 r., a nie po upływie ponad miesiąca od transportu.

III. Rzetelność rozpatrzenia skargi

W udzielonej osadzonemu odpowiedzi na skargę dyrektor jednostki wskazał, że osadzony pakował się sam podczas pobierania z oddziału mieszkalnego i samodzielnie zdał rzeczy osobiste do magazynu. Natomiast w przedstawionych Rzecznikowi wyjaśnieniach właściwy Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej poinformował, że osadzony spakował rzeczy własne do torby transportowej, po czym torba ta została zaplombowana i zdeponowana w magazynie jednostki.

Ponadto, z ww. odpowiedzi do osadzonego wynika, że zgodnie z wykazem przedmiotów pozostawionych przez osadzonego przesłano torbę transportową z rzeczami pozostawionymi w magazynie. Informacja ta sugeruje, że wymienione przedmioty nie znajdowały się w zaplombowanej torbie – o miejscu ich przechowywania nie poinformowano. Wątpliwości Rzecznika wzbudziła również kolejność podjętych przez funkcjonariuszy działań. W związku z tym zasadne jest pytanie, czy 11 lutego 2021 r. funkcjonariusze GISW najpierw doprowadzili osadzonego do magazynu, aby pobrał on odzież skarbową, a następnie do magazynu rzeczy własnych. Jeśli tak, to zasadne jest pytanie, co stało się z ubraniem, które miał on na sobie, zanim przebrał się w odzież skarbową. Powyższe nieścisłości udzielonych osadzonemu oraz Rzecznikowi wyjaśnień wzbudziły wątpliwości co do rzetelności rozpatrywania składanych przez osadzonego (osobiście oraz za pośrednictwem Rzecznika) skarg. Tym samym Rzecznik ocenił, że doszło do naruszenia prawa osadzonego w tym zakresie. O stwierdzonych naruszeniach i nieprawidłowościach Rzecznik poinformował dyrektora jednostki penitencjarnej, zwracając się przy tym o podjęcie działań mających na celu zapobiegnięciu wystąpienia takich nieprawidłowości w przyszłości.

IX.517.97.2023

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich prowadzone było postępowanie wyjaśniające w sprawie osadzonego, który w trakcie pobytu w skarżonej jednostce, posiadając podgrupę klasyfikacyjną R-2, nie mógł korzystać z uprawnień wynikających z faktu odbywania kary w warunkach zakładu karnego typu półotwartego. Rzecznik odebrał w tej sprawie wyjaśnienia od właściwego dyrektora zakładu karnego. Rzecznik Praw Obywatelskich uznał skargę wnioskodawcy za zasadną. W toku przeprowadzonego postępowania wyjaśniającego ustalono, że skazany, decyzją komisji penitencjarnej z dnia 24.11.2022 r., został zakwalifikowany do odbywania kary w warunkach zakładu karnego typu półotwartego. W związku z trwającymi czynnościami procesowymi, wnioskodawca został przetransportowany do skarżonej jednostki (typu zamkniętego), przeznaczonej dla skazanych dorosłych odbywających karę pozbawienia wolności po raz pierwszy i dla młodocianych. W skarżonej jednostce przebywał od 05.01.2023 r.

Rzecznik uznał skargę osadzonego za zasadną w następujących aspektach.

Po pierwsze, zgromadzony w sprawie materiał źródłowy dał powody do uznania, że cela mieszkalna, w której osadzony przebywał, była zamknięta w porze dziennej. Powyższe jest niezgodne z treścią art. 91 pkt 1 k.k.w., który stanowi, że w zakładzie karnym typu półotwartego cele mieszkalne skazanych pozostają otwarte w porze dziennej, natomiast w porze nocnej mogą być zamknięte. Niewątpliwie, kwaterując osadzonych z podgrupą klasyfikacyjną właściwą dla zakładu karnego typu półotwartego, zachodzi konieczność stworzenia w oddziale (zakładzie karnego typu zamkniętego) odpowiednich

warunków sprzyjających realizacji praw osadzonych wynikających z nadanej im grupy klasyfikacyjnej. Brak takich rozwiązań prowadzi do naruszeń obowiązujących przepisów oraz praw osób pozbawionych wolności.

Po drugie, na podstawie obowiązującego w skarżonej jednostce penitencjarnej porządku wewnętrznego ruch skazanych po terenie zakładu karnego odbywał się w sposób zorganizowany i pod dozorem. W czasie poruszania się po terenie zakładu karnego obowiązywał skazanego kompletny ubiór skarbowy (bluza z długim rękawem i spodnie skarbowe) lub odzież robocza z wyjątkiem sytuacji określonych w zarządzeniu, np. zajęcia sportowe, łaźnia lub spacer. Tymczasem, zgodnie z art. 91 pkt 6 k.k.w., w zakładzie karnym typu półotwartego skazani mogą korzystać z własnej odzieży, bielizny i obuwia. W ocenie RPO, ustawodawca przyznał grupie skazanych skierowanych do odbywania kary w zakładzie karnym typu półotwartego prawo do korzystania z własnej odzieży i uznał, że stałe ograniczenie w tym zakresie nie jest konieczne, skoro nie znalazło ono odzwierciedlenia w przepisach powszechnie obowiązujących. Art. 91 pkt 6 k.k.w. jest jasny i nie budzi wątpliwości. Zdaniem RPO obowiązkiem Służby Więziennej było zapewnienie skarżącemu możliwości korzystania z praw związanych z posiadaną grupą i podgrupą klasyfikacyjną w warunkach skarżonej jednostki penitencjarnej.

Po trzecie, w okresie, którego dotyczy skarga porządek wewnętrzny jednostki stanowił, iż skazani raz w tygodniu mieli prawo korzystać na własny koszt albo koszt odbiorcy z umieszczonych na korytarzach mieszkalnych samoinkasujących aparatów telefonicznych, zgodnie z planem opracowanym przez wychowawcę w oddziale mieszkalnym (oddziałowy plan rozmów) w: dni robocze w godzinach od 7.15 do 14.00, święta i inne dni wolne w godzinach od 8.15 do 13.00, z wyłączeniem czasu przeznaczonego na realizację porządku wewnętrznego.

Po czwarte, aspekt stosowania środków przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek zakładanych na ręce przy każdorazowym opuszczaniu celi mieszkalnej wynika ze znowelizowanego art. 19 ust. 6 pkt 1, ust. 7 i 8 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej. Przepis ten stanowi, że w zakładach karnych typu zamkniętego oraz aresztach śledczych funkcjonariusze wobec osób pozbawionych wolności, które przebywają poza celą mieszkalną, używają prewencyjnie środka przymusu bezpośredniego, o którym mowa w art. 12 ust. 1 pkt 2 lit. a ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (vide. art. 19 ust. 6 pkt 1 ustawy o SW). Dyrektor zakładu karnego albo dyrektor aresztu śledczego może zwolnić osobę pozbawioną wolności, o której mowa w ust. 6 pkt 1, z zastosowania wobec niej środka przymusu bezpośredniego, o którym mowa w art. 12 ust. 1 pkt 2 lit. a ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej. Zwolnienie odnotowuje się w Centralnej Bazie (vide. art. 19 ust. 7 ustawy o SW). W zakładach karnych typu zamkniętego oraz aresztach śledczych, na wniosek osoby pozostającej w bezpośrednim kontakcie z osobami pozbawionymi wolności lub z

własnej inicjatywy, w każdym czasie funkcjonariusz może zrezygnować z zastosowania środków przymusu bezpośredniego, o których mowa w art. 12 ust. 1 pkt 2 i 4 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, jeśli ocena bezpieczeństwa oraz okoliczności uzasadniają podjęcie takiej decyzji (vide. ust. 8). Z kolei w zakładach karnych typu półotwartego i otwartego oraz w przypadkach zwolnienia, o którym mowa w ust. 7, środków przymusu bezpośredniego, o których mowa w art. 12 ust. 1 pkt 2 i 4 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, funkcjonariusze mogą użyć prewencyjnie wobec osób pozbawionych wolności: na wniosek osoby pozostającej w bezpośrednim kontakcie z tymi osobami pozbawionymi wolności; w przypadku gdy funkcjonariusz uzna to za celowe (vide. ust. 9).

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do właściwego Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej z prośbą o podjęcie stosownych działań mających na celu wyeliminowanie wskazanych nieprawidłowości w przyszłości.

IX.517.283.2021

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich prowadzone było postępowanie wyjaśniające w sprawie skargi osadzonego z 2021 r., dotyczącej decyzji dyrektora zakładu karnego w przedmiocie wymierzenia kary dyscyplinarnej i decyzji komisji penitencjarnej skutkującej zmianą typu zakładu karnego – skazany przebywający w warunkach zakładu karnego typu półotwartego został skierowany do dalszego odbywania kary w zakładzie karnym typu zamkniętego.

Po zapoznaniu się z materiałem źródłowym zgromadzonym w sprawie, Rzecznik Praw Obywatelskich uznał skargę wnioskodawcy za zasadną. Z przekazanych Rzecznikowi wyjaśnień wynika, że skazany przybył do skarżonego zakładu karnego z innej jednostki penitencjarnej. Powiadomił, że ma objawy charakterystyczne dla zakażenia wirusem SARS-CoV-2, które przed przetransportowaniem zgłosił w poprzedniej jednostce. W związku z tą informacją lekarz zdecydował o zakwaterowaniu skazanego w pawilonie odizolowanym od ogólnodostępnej części zakładu karnego w celi pojedynczej. Wnioskodawcę skierowano na badanie w kierunku zakażenia wirusem, ale otrzymany wynik był negatywny. Z ustaleń dokonanych w trakcie telefonicznej rozmowy z ambulatorium jednostki, w której uprzednio skazany przebywał, wynikało, że nie zgłaszał on tam dolegliwości zdrowotnych wskazujących na zakażenie. W tych okolicznościach lekarz uznał, że skarżący wprowadził w błąd służbę zdrowia, co do zakażenia koronawirusem i sporządził skazanemu wniosek o wymierzenie kary dyscyplinarnej. Skazanemu została wymierzona kara dyscyplinarna w postaci udzielania widzeń w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt z osobą odwiedzającą, zaś komisja penitencjarna, na podstawie art. 88 § 6 pkt 4 Kodeksu karnego wykonawczego (dalej: k.k.w.), podjęła decyzję o reklasyfikacji i skierowaniu skazanego do odbywania kary w

zakładzie karnym typu zamkniętego. Wnioskodawca skorzystał z przysługujących mu środków działania i decyzję komisji penitencjarnej zaskarżył w trybie art. 7 § 1 k.k.w. Sąd Okręgowy utrzymał w mocy tę decyzję. W przekazanych Rzecznikowi wyjaśnieniach nie wskazano dokładnych okoliczności, które w sposób niebudzący wątpliwości, doprowadziły do ustalenia, że skazany nie zgłaszał objawów chorobowych w trakcie pobytu w poprzedniej jednostce. Wskazano jedynie na przeprowadzenie rozmowy telefonicznej z ambulatorium tej jednostki. Negatywny wynik testu na COVID-19, otrzymany 3 dni po zgłoszeniu objawów chorobowych – w ocenie Rzecznika – również nie przesądzał definitywnie o braku u skazanego dolegliwości charakterystycznych dla COVID-19 czy zachorowania. Znane są bowiem przypadki, w których w pierwszej fazie zachorowania test nie wskazywał na zakażenie, a dopiero powtórzony, czasem nawet kilkakrotnie, dawał pozytywny wynik. Decyzją dyrektora zakładu karnego skazany został ukarany karą w postaci udzielania widzeń w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt z osobą odwiedzającą, na okres 3 miesięcy, za celowe wprowadzenie w błąd służby zdrowia i prezentowaną postawę wobec lekarza. W decyzji o wymierzeniu kary nie zawarto jednak opisu zachowania skazanego. Dyrektor poprzestał na sformułowaniu „za prezentowaną postawę wobec lekarza”. Taka informacja jest nieprecyzyjna i nie spełnia wymogów określonych w art. 144 § 3 k.k.w. Zauważyć również należy, że w części dotyczącej opisu przekroczenia, lekarz wnoszący o ukaranie nie wskazał na niewłaściwą postawę skazanego. Dopiero w wyjaśnieniach przedstawionych Rzecznikowi podniesiono, iż skazany w trakcie kontroli lekarskiej zachowywał się arogancko i lekceważąco wobec lekarza. Kolejnym wątkiem, na który Rzecznik zwrócił uwagę jest sposób procedowania administracji skarżonej jednostki w przedmiocie skierowania skazanego do dalszego odbywania kary w warunkach zakładu karnego typu zamkniętego. W dniu 21.12.2020 r. odbyło się posiedzenie komisji penitencjarnej. Komisja, po zapoznaniu się z projektem oceny okresowej z dnia 21.01.2021 r. (właściwa data to 21.12.2020 r.), dokonała umiarkowanej oceny postępów skazanego w procesie resocjalizacji. Uznała, że względy osobiste skazanego nie przemawiają za dalszym odbywaniem kary w zakładzie karnym typu półotwartego i skierowała go do zakładu karnego typu zamkniętego. Komisja nie wskazała przy tym podstawy prawnej reklasyfikacji. Rzecznik zapoznał się z kopią decyzji komisji penitencjarnej poprzedniej jednostki penitencjarnej w przedmiocie skierowania skazanego do odbywania kary w warunkach zakładu karnego typu półotwartego i kopią oceny okresowej sporządzonej na tę okoliczność. Ocena okresowa została sporządzona w dniu 25.11.2020 r., tj. miesiąc przed oceną okresową sporządzoną w skarżonej jednostce. Z zawartych tam informacji wynika, że osadzony w warunkach izolacji penitencjarnej przebywał od lutego 2020 r. Zachowanie skazanego początkowo budziło pewne zastrzeżenia, jednakże w czasie oceniania zostało uznane jako dobre. Zachowanie skazanego oraz postępy w resocjalizacji oceniono jako umiarkowane

z dalszą tendencją wzrostową. Komisja penitencyjna w dniu 27.11.2020 r. dokonała pozytywnej oceny postępów skazanego w procesie resocjalizacji i skierowała do odbywania kary w zakładzie karnym typu półotwartego. Po przetransportowaniu do skarżonej jednostki sytuacja prawna skazanego nie uległa zmianie, zatem trudno uznać, że zarówno charakter popełnionego przez niego przestępstwa, jak i prezentowana postawa przemawiały za odbywaniem przez niego kary w warunkach zakładu karnego typu zamkniętego. Wobec powyższego – w ocenie Rzecznika – decyzja komisji penitencyjnej z dnia 21.12.2020 r. została wydana z naruszeniem prawa, z uwagi na fakt, że nie zostały spełnione ustawowe przesłanki do skierowania wnioskodawcy do odbywania kary w zakładzie karnym typu zamkniętego.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do właściwego Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej z prośbą, by zapoznał się ze stanowiskiem Rzecznika dyrektorów jednostek organizacyjnych okręgu oraz zwiększył nadzór nad omawianymi w tej sprawie zagadnieniami.

IX.517.383.2023

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się p. I. M. odbywający karę pozbawienia wolności w Zakładzie Karnym w G. Wnioskodawca skarżył się na nieterminową realizację zamówienia na paczkę żywnościową pomimo prawidłowego złożenia odpowiedniego formularza na piśmie oraz pokrycia kosztów przygotowania paczki przez osobę najbliższą – matkę. Zakład Karny w G. potwierdził Rzecznikowi, że 03.02.2023 r. do sekretariatu jednostki wpłynął list od matki wnioskodawcy zawierający zamówienie na paczkę. Korespondencja tego samego dnia trafiła do podmiotu zewnętrznego realizującego paczkę, który to nie przekazał skutecznie wiadomości do swojego punktu sprzedaży. W konsekwencji nie przygotowano przeznaczonej dla wnioskodawcy paczki. Została ona zrealizowana dopiero 28.02.2023 r. po ponownym złożeniu zamówienia.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik Praw Obywatelskich uznał skargę na nieterminową realizację paczki za zasadną. Administracja Zakładu Karnego w G. w ramach działań nadzorczych wyjaśniła sytuację i zapewniła Rzecznika, że uzyskała od podmiotu zewnętrznego realizującego paczkę obietnicę podjęcia działań mających zapobiec podobnym wydarzeniom w przyszłości.

IX.517.414.2023

Rzecznik Praw Obywatelskich przeprowadził postępowanie wyjaśniające w sprawie prewencyjnego stosowania wobec skazanego środka przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek zakładanych na ręce pomimo dokonania w jego książce zdrowia wpisu o zwolnieniu z ich stosowania przez lekarza psychiatrę. RPO uznał skargę za zasadną.

W książce zdrowia osadzonego widnieją dwa wpisy dokonane przez lekarza psychiatrę, z których wynika, że skazany choruje na epilepsję i ma być każdorazowo zwolniony z prewencyjnego stosowania wobec niego środka przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek zakładanych na ręce (ś.p.b.) w

przypadku opuszczania przez niego celi mieszkalnej. Poczynione ustalenia wskazują, że wnioskodawca nie był jednak każdorazowo po wyjściu z celi zwalniany z kajdanek, a jedynie tylko w związku z realizacją: 1) spacerów odbywających się zgodnie z zatwierdzonym planem spacerów; 2) kąpiele odbywających się zgodnie z zatwierdzonym planem kąpiele oraz w przypadku indywidualnej zgody dyrektora na dodatkową kąpiel; 3) wykonywania pracy w związku z zatrudnieniem na terenie jednostki poza terenem jednostki oraz w przypadku zatrudnienia w przywieziennym zakładzie pracy; 4) grupowych spotkań religijnych, w tym uczestnictwa w nabożeństwach; 5) grupowych spotkań w związku z realizacją zajęć kulturalno-oświatowych, zajęć z zakresu kultury fizycznej w tym korzystanie ze świetlicy, spotkań z podmiotami zewnętrznymi, zajęć terapeutycznych, kursów udoskonalających realizowanych na terenie jednostki; 6) widzeń; 7) zakupów artykułów żywnościowych i wyrobów tytoniowych oraz innych artykułów dopuszczonych do sprzedaży w zakładzie karnym; 8) zmiany miejsca zakwaterowania. Dyrektor Zakładu Karnego przyznał, że zalecenie lekarza nie było realizowane. Wyjaśnił, że Dział Ochrony Zakładu Karnego nie miał informacji o wydanym zaleceniu, ta bowiem nie została mu przekazana przez Służbę Zdrowia. Uchybienie ze strony lekarza spowodowane brakiem zainicjowania przekazania właściwej merytorycznie informacji oraz sporządzenia do Dyrektora Zakładu Karnego formalnego wniosku w zakresie każdorazowego zwolnienia z zastosowania ś.p.b., spowodowały, że Służba Więzienna oceniła zarzut skazanego jako zasadny. Zgodnie z ustawą z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (dalej również: ustawa o p.p.), nie udostępnia się informacji o stanie zdrowia osobom postronnym. Zgodnie z przepisami ustawy o p.p., osoby wykonujące zawód medyczny obowiązane są do zachowania w tajemnicy informacji związanych z pacjentem, w tym dotyczących jego stanu zdrowia. W rozumieniu przepisów ustawy o p.p. tajemnicą objęte są przede wszystkim dane dotyczące stanu zdrowia, rozpoznania choroby, przebiegu leczenia czy wyników badań, a nie organizacyjne zalecenia mające wpływ na sposób wykonywania czynności służbowych wobec art. 14 ustawy o p.p., art. 13 i 14 ustawy o p.p., art. 14 ust. 2 pkt 2 ustawy o p.p. konkretnego osadzonego. Zatem informacja o zwolnieniu z każdorazowego, prewencyjnego zakładania skazanemu kajdanek ma w istocie charakter zalecenia organizacyjnego wynikającego z oceny medycznej, podobnie jak wpis w dokumentacji medycznej dotyczący np. zlecenia diety leczniczej czy przydzielenia dolnego łóżka.

RPO podziela stanowisko Dyrektora Zakładu Karnego, że więzienna służba zdrowia była zobowiązana do przekazania mu informacji niezbędnych do zapewnienia osadzonemu bezpieczeństwa – za niezbędną w tym przypadku należy uznać informację o tym, iż skazany winien być każdorazowo zwalniany ze stosowania wobec niego ś.p.b. W świetle przepisów ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej to dyrektor jednostki penitencjarnej może zwolnić

osobę pozbawioną wolności ze stosowania wobec niej kajdanek zakładanych na ręce. Potwierdziły się zatem podniesione przez osadzonego zarzuty dotyczące prewencyjnego stosowania wobec niego ś.p.b. pomimo tego, że zgodnie z zaleceniem lekarza psychiatry – powinien być on z nich całkowicie zwolniony. Rzecznik uznał zatem skargę za zasadną w omówionym zakresie.

IX.517.420.2021

Rzecznik Praw Obywatelskich podjął do zbadania skargę wnioskodawcy przebywającego w zakładzie karnym, który żalił się na sposób realizacji konwojowania przez funkcjonariuszy Służby Więziennej. Wnioskodawca podał, że w dniach 29 i 31 grudnia 2020 r. oraz 5 lutego 2021 r. był konwojowany do szpitala w celu przeprowadzenia konsultacji lekarskiej w ubraniu skarbowym oraz w kajdankach zespolonych. Z wyjaśnień nadesłanych przez Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej wynikało, że powodem zastosowania przedmiotowych obostrzeń był fakt, iż został on skazany za poważne przestępstwo (m.in. art. 148 § 1 k.k.), miał odległy termin końca kary, uprzednio odwołano mu warunkowe przedterminowe zwolnienie, a także konwój odbywał się poza teren zakładu karnego, co charakteryzowało się szczególnie podwyższonym ryzykiem podjęcia przez niego działań niepożądanych.

Rzecznik nie mógł zgodzić się z taką oceną stwarzanego przez wnioskodawcę zagrożenia, która uzasadniała stosowanie wobec niego odzieży skarbowej i środków przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek zespolonych podczas realizacji konsultacji medycznych w pozawięziennej placówce medycznej. W toku rozpoznawania przedmiotowej sprawy Rzecznik zapoznał się z projektami oceny okresowej sporządzonymi przed i po okresie, w którym przeprowadzono skarżącemu ww. konsultacje medyczne. Wynika z nich, że karę pozbawienia wolności odbywał on w systemie programowanego oddziaływania i w pełni realizował zadania wynikające z ustalonego programu. Nie odnotowano z jego strony zachowań agresywnych oraz samoagresji, nie zostały zastosowane wobec niego środki przymusu bezpośredniego.

Zdaniem Rzecznika, zastosowane wobec niego ww. środki były nieproporcjonalne do stwierdzonych zagrożeń i nadmiernie uciążliwe. Faktem jest, że skarżący odbywał karę za poważne przestępstwo, ale większość swojej kary 25 lat pozbawienia wolności już odbył i do jej końca pozostawało mu wtedy ok. 2 lata i 6 miesięcy, a ostatecznie został zwolniony po niespełna roku od ostatniej konsultacji. Przez kilka lat – po odwołaniu warunkowego przedterminowego zwolnienia – odbywał karę w warunkach zakładu karnego typu półotwartego, a od 13.08.2020 r. w warunkach zakładu karnego typu otwartego. W tym czasie był wielokrotnie pozytywnie weryfikowany przebywając poza zakładem karnym bez nadzoru funkcjonariuszy SW. Analizując przedmiotową sprawę należy mieć na uwadze, że stosowanie środków przymusu bezpośredniego odbywa się na podstawie ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej. Przepisy ustawy dopuszczają

prewencyjne stosowanie środków przymusu bezpośredniego. Stanowią przy tym, iż środków przymusu bezpośredniego (także prewencyjnie) używa się w sposób niezbędny do osiągnięcia celów tego użycia, proporcjonalnie do stopnia zagrożenia, wybierając środek o możliwie jak najmniejszej dolegliwości (art. 6 ust. 1). Oznacza to, że decyzja, jakich środków przymusu bezpośredniego należy użyć, powinna być poprzedzona wnikliwą oceną i dostosowana do okoliczności. Stosowanie kajdanek zespolonych jest środkiem wysoce dolegliwym dla osadzonego, dolegliwość tę wzmacnia jeszcze stosowanie go w miejscu publicznym. Kajdanki zespolone w sposób znaczny ograniczają możliwość swobodnego poruszania się osadzonego, a przy tym ich stosowanie jest odczuwane jako poniżające i stygmatyzuje w oczach osób postronnych. Użycie tego środka powinno być więc uzasadnione szczególnymi okolicznościami, których w ocenie Rzecznika w przypadku osadzonego nie wskazano. Podobnie ocenić należy nakaz korzystania przez skarżącego w czasie konwojowania z odzieży więziennej. Przepis art. 111 § 2 k.k.w. stanowi, że w czasie przeprowadzania czynności procesowych, transportowania oraz w innych uzasadnionych wypadkach skazany korzysta z własnej odzieży, bielizny i obuwia, chyba że są one nieodpowiednie ze względu na porę roku lub zniszczone albo jeżeli przemawiają przeciwko temu względy bezpieczeństwa. Dwie pierwsze przesłanki nie miały w jego przypadku zastosowania, natomiast jeśli chodzi o trzecią, to jak już podano wyżej, nie wskazano żadnych konkretnych okoliczności mogących świadczyć o szczególnym zagrożeniu bezpieczeństwa konwoju, które uzasadniałyby odstępianie od obowiązującej zasady konwojowania skazanych w odzieży własnej.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik Praw Obywatelskich uznał skargę wnioskodawcy w zakresie konwojowania w odzieży więziennej i z zastosowaniem środków przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek zespolonych za zasadną. W ocenie Rzecznika nie została wykazana niezbędność zastosowania tych środków, były one nieproporcjonalne do stwierdzonych zagrożeń i nadmiernie uciążliwe. W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do właściwego Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej o podjęcie stosownych działań w celu zapobieżenia w przyszłości podobnym nieprawidłowościom w zakresie realizacji konwojowania osadzonych przez podległych mu funkcjonariuszy Służby Więziennej.

IX.517.623.2025

Osadzony w skardze do RPO wskazał, że przez cały okres pobytu w areszcie śledczym pozostawał w jednym komplecie odzieży i nie zapewniono mu odzieży na zmianę – w tym również bielizny osobistej. Z karty depozytowej osadzonego wynika, że w dniu przyjęcia do jednostki penitencjarnej posiadał on odzież prywatną w postaci: dwóch par spodni dresowych, dwóch par butów, dwóch bluz, koszulki i koszuli. Zgodnie z zarządzeniem nr 12/2025 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 20 stycznia 2025 r. w sprawie

gospodarowania składnikami majątkowymi w zakresie obsługi osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych, do magazynu przedmiotów własnych można przyjąć od osadzonego odzież, bieliznę, obuwie oraz inne przedmioty, niebędące depozytami wartościowymi. Powyższe w żaden sposób nie wyklucza zatem bielizny osobistej z grona przedmiotów ewidencjonowanych w karcie przedmiotów własnych osadzonego. Na kanwie tożsamyh spraw badanych w Biurze RPO, Rzecznik Praw Obywatelskich skierował wystąpienie generalne do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w sprawie odzieży wydawanej osobom nowo przyjętym do jednostek penitencjarnych. Wskazano w nim, że sytuacja tych osób jest szczególnie wymagająca i trudna, zwłaszcza gdy nie miały one wcześniejszego doświadczenia w postaci pobytu w izolacji penitencjarnej. Dlatego też w początkowym okresie osadzenia powinny one pozostawać pod szczególną opieką funkcjonariuszy Służby Więziennej, a zapewnienie realizacji ich podstawowych praw musi stanowić priorytet administracji więziennej. Jednym z tych praw jest dostęp do czystej bielizny i odzieży odpowiedniej do warunków pogodowych, z uwzględnieniem prawa do poszanowania godności osobistej osadzonego. Zalecane jest zatem, aby już przy przyjęciu do jednostki – zarówno w magazynie depozytowym, jak i podczas rozmowy wstępnej z wychowawcą – informować osadzonych o możliwości uzyskania brakującej odzieży i bielizny. Władze więzienne są zobowiązane do bezwzględnego przestrzegania przepisów zapewniających osobom przebywającym w izolacji penitencjarnej warunki zgodne z normami sanitarnymi oraz zasadą poszanowania godności osobistej. Obowiązek ten wynika wprost z art. 4 oraz art. 102 pkt 1 w zw. z art. 214 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego. Dyrektor Generalny Służby Więziennej podzielił stanowisko RPO, wskazując, że wprowadzenie obowiązku przekazywania tymczasowo aresztowanym, w dniu ich przyjęcia do aresztu podczas pobytu w magazynie depozytowym, informacji dotyczących procedury związanej z wydaniem odzieży i bielizny skarbowej jest uzasadnione.

Mając na uwadze fakt, iż osadzony nie otrzymał od administracji aresztu śledczego bielizny na zmianę, skargę należało uznać za zasadną. Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Aresztu Śledczego z prośbą o objęcie osób nowo przyjętych do podległej mu jednostki penitencjarnej szczególną opieką oraz wdrożenie działań zmierzających do wyeliminowania podobnych zdarzeń w przyszłości.

IX.517.680.2025

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się osadzony, który otrzymał z sądu informację o wyznaczeniu rozprawy z jego powództwa na 9 maja 2025 r. Termin ten przypadł na okres egzaminów maturalnych, do których osadzony miał przystąpić w następujących dniach: 5 maja 2025 r., 6 maja 2025 r., 7 maja 2025 r., 15 maja 2025 r., 16 maja 2025 r. oraz 20 maja 2025 r. Z uwagi na tę okoliczność 18 marca 2025 r. osadzony skierował do sądu prośbę o odroczenie rozprawy, aby móc przystąpić do egzaminów. Wniosek nie został przez sąd rozpatrzony do dnia rozprawy. Na 29 kwietnia 2025 r. Służba Więzienna zaplanowała

przetransportowanie osadzonego do innej jednostki penitencjarnej, z której miał on zostać doprowadzony do sądu. W dniu 28 kwietnia 2025 r., dowiedziawszy się o wyjeździe do innej jednostki, osadzony poinformował o zaistniałej sytuacji wychowawcę oraz zwrócił się z prośbą o przesłanie drogą mailową jego wniosku z 18 marca 2025 r. do sądu w celu uzyskania zmiany terminu czynności procesowych. Prośbę zrealizowano tego samego dnia w godzinach przedpołudniowych. Niemniej, z uwagi na brak informacji ze strony sądu, osadzony 29 kwietnia 2025 r. został przetransportowany do innej jednostki celem udziału w rozprawie – w konsekwencji nie przystąpił do egzaminów maturalnych. Rzecznik zauważył, że w okresie od 8 maja 2025 r. do 14 maja 2025 r. osadzony nie miał wyznaczonych egzaminów. Ponadto odległość pomiędzy jednostką pobytu osadzonego, a tą, do której miał zostać przetransportowany, nie powoduje konieczności realizacji kilkudniowego transportu. Należy zatem stwierdzić, że istniała możliwość takiego wykonania sądowego nakazu wydania osadzonego celem udziału w czynności procesowej, która nie zakłócałaby przebiegu jego egzaminów. Stworzenie warunków do podniesienia poziomu wykształcenia oraz zdobycia kwalifikacji zawodowych odgrywa istotną rolę w procesie przygotowania skazanych do życia na wolności. Nauczanie skazanych, a w szczególności przygotowanie ich do podjęcia pracy zawodowej po odbyciu kary, jest jednym z podstawowych elementów oddziaływań penitencjarnych. Gwarancje dotyczące zapewnienia wszystkim osadzonym prawa do nauki ustawodawca zawarł w art. 102 pkt 5 i art. 130134 k.k.w. W opisywanej sprawie wystąpiła zatem przesłanka, aby, planując termin wytransportowania osadzonego celem udziału w rozprawie 9 maja 2025 r. oraz termin jego powrotu do jednostki, zastosować zasadę indywidualizacji sposobu wykonania kary pozbawienia wolności, która wynikając z wielu przepisów kodeksu karnego wykonawczego oraz aktów wykonawczych wyznacza podstawowy kierunek pracy penitencjarnej. Zatem po tym, jak 28 kwietnia 2025 r. administracja jednostki pobytu osadzonego powzięła informację o jego sytuacji (należy oczekiwać, że administracja powinna była dostrzec zbieg wyznaczonego terminu czynności procesowej z terminami egzaminów maturalnych w chwili otrzymania z sądu nakazu doprowadzenia skazanego na rozprawę), powinna była wycofać go z transportu 29 kwietnia 2025 r. i podjąć działania mające na celu realizację konwojów w okresie między 8 maja 2025 r. a 14 maja 2025 r. Zaniechanie w tym zakresie Rzecznik Praw Obywatelskich ocenił jako naruszenie zasady indywidualizacji kary. Tym samym skarga osadzonego została uznana za zasadną.

Rzecznik skierował do dyrektora jednostki penitencjarnej pismo informujące o zajętych w tej sprawie stanowiskach wraz z prośbą o podjęcie działań mających na celu zapobiegnięciu wystąpienia podobnych naruszeń w przyszłości.

IX.517.704.2024

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się osadzony, wskazując, że dyrektor jednostki penitencjarnej kilkakrotnie nie wyraził zgody na pobranie przez niego

maszynki elektrycznej do golenia z magazynu depozytowego, pomimo wskazań medycznych do jej korzystania. Na prośbę osadzonego, w dniu 30 marca 2023 r., odbył on wizytę u lekarza dermatologa, który zalecił wnioskodawcy leczenie farmakologiczne oraz dokonał wpisu w książce zdrowia osadzonego „zgoda na maszynkę do golenia”. Rzecznik Praw Obywatelskich uznał skargę wnioskodawcy za zasadną. Zgodnie z art. 110a §2 Kodeksu karnego wykonawczego, Dyrektor Zakładu Karnego może zezwolić skazanemu na posiadanie w celi sprzętu elektronicznego lub elektrycznego, innych przedmiotów, w tym także podnoszących estetykę pomieszczenia lub będących wyrazem kulturalnych zainteresowań skazanego, jeżeli posiadanie tych przedmiotów nie narusza zasad porządku i bezpieczeństwa obowiązujących w zakładzie karnym. Zgoda na otrzymanie dodatkowego sprzętu, w tym np. maszynki do golenia jest zatem zawsze fakultatywna i zależna wyłącznie od dyrektora jednostki penitencjarnej. Przepis ten przyznaje dyrektorowi kompetencję decyzyjną, jednak nie ma ona charakteru dowolnego.

W ocenie RPO, każda decyzja dyrektora jednostki penitencjarnej podlega bowiem ograniczeniom wynikającym z innych norm k.k.w., w szczególności tych, które dotyczą ochrony fundamentalnych praw skazanych – prawa do zachowania i ochrony zdrowia (art. 102 pkt 1 k.k.w.) oraz prawa do humanitarnego traktowania w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności (art. 4 § 1 k.k.w.). W analizowanym przypadku, w sytuacji gdy lekarze sprawujący opiekę zdrowotną nad osadzonym jednoznacznie wskazali, że popierają prośbę pacjenta o wyrażenie zgody na korzystanie z maszynki elektrycznej do golenia, należy sądzić, że uznali, że jest to uzasadnione względami zdrowotnymi i ma na celu zapobieganie dalszym dolegliwościom skórny. RPO stoi więc na stanowisku, że odmowa wyrażenia zgody na korzystanie z takiego sprzętu pozostaje w sprzeczności z obowiązkiem administracji więziennej zapewnienia realnej ochrony zdrowia osadzonego. Analiza przesłanej Rzecznikowi dokumentacji prowadzi ponadto do wniosku, że miały miejsce nieprawidłowości dotyczące zasad postępowania z prośbami skazanego. Ustalono, że osadzony składał trzy prośby o wydanie elektrycznej maszynki do golenia z magazynu rzeczy własnych, tj. w dniu: 8 marca, 17 kwietnia oraz 23 maja 2023 r. Stosownie natomiast do treści rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 września 2022 r. w sprawie sposobów załatwiania wniosków, skarg i prośb osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych, organ właściwy do załatwienia wniosku, skargi lub prośby jest obowiązany zawiadomić pisemnie wnoszącego wniosek, skargę lub prośbę o sposobie ich załatwienia (§ 8 ust. 1). W ocenie RPO, w analizowanej sprawie sposób procedowania przez administrację jednostki penitencjarnej przy rozpatrywaniu prośb osadzonego nie spełniał wskazanych wyżej przesłanek prawidłowego działania. Ograniczył się on bowiem do lakonicznych adnotacji Dyrektora Zakładu Karnego na złożonych wnioskach. Tego rodzaju praktyka nie może zostać uznana za wystarczającą w świetle przepisów

powszechnie obowiązujących, które nakładają na administrację obowiązek podejmowania decyzji w sposób umożliwiający weryfikację ich podstaw faktycznych oraz prawnych.

IX.517.795.2024

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich prowadzone było postępowanie wyjaśniające w sprawie osadzonego dotyczące wydania mu kopii dokumentacji medycznej, pozostającej w dyspozycji administracji skarżonej jednostki penitencjarnej. Wyjaśnienia w tej sprawie Rzecznik odebrał od właściwego dyrektora jednostki penitencjarnej. Analiza zgromadzonego materiału źródłowego pozwoliła na stwierdzenie nieprawidłowości w przyjętej w skarżonej jednostce procedurze ubiegania się przez osadzonego o wydanie mu kopii dokumentacji medycznej. Wobec tego, Rzecznik Praw Obywatelskich uznał skargę wnioskodawcy za zasadną.

Z dokonanych ustaleń wynika, że osadzeni zainteresowani uzyskaniem kopii swojej dokumentacji medycznej zobowiązani są do złożenia w tym zakresie wniosku do dyrektora jednostki. Wnioskodawca wnioski o udostępnienie dokumentacji medycznej złożył 8.07.2024 r. W dniu 10.07.2024 r. wniosek został pozytywnie rozpatrzony przez dyrektora. Skarżący zapoznał się z dokumentacją 5.08.2024 r., a otrzymał ją 6.08.2024 r. W ocenie dyrektora jednostki, taki sposób procedowania wynika z przepisów rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 września 2022 r. w sprawie sposobów załatwiania wniosków, skarg i prośb osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych. Rzecznik nie może zgodzić się z takim stanowiskiem. Rzecznik uznaje, że w sprawach dotyczących udostępniania skazanym ich dokumentacji medycznej nie mają zastosowania przepisy ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy i wydanych na jej podstawie aktów wykonawczych, lecz przepisy ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta. Zgodnie z art. 26 ust. 1 ww. ustawy, podmiot udzielający świadczeń zdrowotnych udostępnia dokumentację medyczną pacjentowi lub jego przedstawicielowi ustawowemu, bądź osobie upoważnionej przez pacjenta. Stanowi to wypełnienie jednego z najbardziej fundamentalnych praw pacjenta, jakim jest dostęp do dokumentacji medycznej dotyczącej jego stanu zdrowia oraz udzielonych mu świadczeń zdrowotnych (art. 23 ust. 1 ustawy). W analizowanej sprawie należy także zauważyć, że skarżący otrzymał wnioskowaną dokumentację medyczną po upływie blisko miesiąca od pozytywnego rozpatrzenia jego wniosku w tym przedmiocie. Wskazano, że powyższe wynika z faktu, iż wniosek skazanego musiał być zweryfikowany przez dział służby zdrowia oraz dział finansowy celem ustalenia, czy skazany zobowiązany jest do uiszczenia opłaty za udostępnienie dokumentacji medycznej.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do dyrektora skarżonej jednostki z prośbą o podjęcie działań zmierzających do

wyeliminowania wskazanych nieprawidłowości w procedurze ubiegania się przez osadzonego o wydanie kopii dokumentacji medycznej.

IX.517.819.2023

Rzecznik Praw Obywatelskich przeprowadził postępowanie wyjaśniające w przedmiocie odmowy wpisania konkubiny na listę osób uprawnionych do widzeń ze skazanym. Z uzasadnienia wniosku skazanego wynikało, że przed rozpoczęciem odbywania kary pozbawienia wolności pozostawał w związku konkubenckim. Kontakt ten strony utrzymywały w dalszym ciągu po rozpoczęciu odbywania kary pozbawienia wolności. W dniu 13 kwietnia 2023 r. konkubina wniosła do dyrektora jednostki penitencjarnej prośbę o wpisanie jej na listę osób uprawnionych do widzeń ze skazanym. Prośba ta została rozpatrzona odmownie. Konkubina nie została bowiem uznana za osobę bliską. Wskazano, że trudno było w czasie, którego prośba dotyczyła, zweryfikować, czy strony przed rozpoczęciem odbywania kary pozbawienia wolności pozostawały w nieformalnym związku konkubenckim. Takiego uzasadnienia przedmiotowej decyzji nie przedstawiono jednak w odpowiedzi na prośbę konkubiny, dyrektor wskazał jedynie, że „osadzony jest już odwiedzany przez najbliższą rodzinę”. Rzecznik nie podzielił przedstawionej argumentacji i uznał skargę za zasadną.

Rozważania w niniejszej sprawie należy rozpocząć od tego, że konkubina należy nie tylko do grona osób bliskich, lecz do grona osób najbliższych. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 5 grudnia 1997 r. sygn. II CKN 485/97, definiując konkubinaty jako prawnie nieuregulowaną trwałą wspólnotę życiową mężczyzny i kobiety, konkubentów uznał za osoby bliskie. Pogląd ten znajduje potwierdzenie w stanowisku doktryny prawniczej, jako że osobą bliską może być konkubent, przyjaciel lub nawet ktoś z rodziny, którego stopień pokrewieństwa nie zawsze da się dokładnie określić. Natomiast w uchwale z dnia 25 lutego 2016 r. w sprawie I KZP 20/15 Sąd Najwyższy wskazał, że w art. 115 § 11 k.k., który definiuje pojęcie „osoba najbliższa”, zwrot „osoba pozostająca we wspólnym pożyciu” określa kogoś, kto pozostaje z inną osobą w takiej relacji faktycznej, w której istnieją jednocześnie więzi duchowe (emocjonalne), fizyczne oraz gospodarcze (wspólne gospodarstwo domowe). Ustalenie istnienia takiej relacji, tj. „pozostawania we wspólnym pożyciu”, jest możliwe także wtedy, gdy brak określonego rodzaju więzi jest obiektywnie usprawiedliwiony. Analiza materiału dowodowego zgromadzonego w niniejszej sprawie wykazała, że przed rozpoczęciem odbywania kary pozbawienia wolności strony pozostawały w związku konkubenckim, a następnie utrzymywały kontakt telefoniczny, listowny oraz za pośrednictwem komunikatora Skype. Okoliczności te jednoznacznie świadczą o tym, że ich relacja charakteryzowała się bliskością, a tym samym – w myśl art. 102 pkt 2 k.k.w. – przysługiwało im prawo do widzeń. Zatem odbycie przez skazanego widzenia z konkubiną nie wymagało zezwolenia dyrektora jednostki penitencjarnej. Powyższe ustalenia dały Rzecznikowi Praw Obywatelskich podstawę do uznania, że doszło do naruszenia prawa skazanego do

poszanowania życia prywatnego poprzez pozbawienie go możliwości utrzymywania z konkubiną kontaktu w postaci widzeń.

Mając na uwadze powyższe uwarunkowania, Rzecznik uznał skargę wnioskodawcy za zasadną i zwrócił się do dyrektora jednostki penitencjarnej o wprowadzenie do bieżącej praktyki przytoczonych zasad udzielania skazanym widzeń z osobami będącymi w konkubinacie.

IX.517.830.2024

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się osadzony skarżący się, że Służba Więzienna nie poinformowała sądów, w których miał wyznaczone terminy czynności procesowych, o przetransportowaniu go do innej jednostki penitencjarnej. W wyniku postępowania wyjaśniającego Rzecznik nie stwierdził naruszenia praw osadzonego. Odnotował jednak nieprawidłowość w postępowaniu administracji jednostki penitencjarnej, polegającą na niepełnym wykonaniu dyspozycji § 89 ust. 3 i 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 lipca 2023 r. w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności oraz dokumentowania tych czynności. Przepisy te stanowią, że administracja jednostki penitencjarnej, która otrzymała nakaz wydania osadzonego, przebywającego w danej jednostce, informuje o tym fakcie organ wzywający. Jeśli administracja zna aktualne miejsce pobytu osoby wzywanej, informuje o tym organ wzywający oraz organ doprowadzający, który według posiadanych przez jednostkę penitencjarną informacji, miał doprowadzić osadzonego do miejsca planowanej czynności procesowej. W badanej sprawie administracja jednostki penitencjarnej, zwracając do sądu nakaz wydania, nie poinformowała sądu o miejscu pobytu osadzonego, choć był on jej znany. Nie skierowała również pisma do jednostki penitencjarnej, w której osadzony w tamtym czasie przebywał, aby poinformować ją o konieczności doprowadzenia. O stwierdzonych nieprawidłowościach Rzecznik poinformował dyrektora jednostki penitencjarnej i zwrócił się o podjęcie działań mających na celu niedopuszczenie do zaistnienia podobnych nieprawidłowości w przyszłości.

IX.517.888.2024

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich badana była skarga skazanego, przebywającego w zakładzie karnym, który żalił się na umieszczenie w celi izolacyjnej przeznaczonej do wykonywania kary dyscyplinarnej, mimo iż nie został ukarany taką karą, oraz na warunki bytowe w tej celi. Na podstawie ustaleń dokonanych w toku postępowania wyjaśniającego Rzecznik Praw Obywatelskich uznał skargę osadzonego za zasadną, w dwóch aspektach.

Po pierwsze, w toku postępowania ustalono, że ze względu na rozpoznanie u skarżącego choroby zakaźnej zaistniała konieczność izolowania go ze względów sanitarnych od innych osadzonych. Lekarz ambulatorium zalecił umieszczenie go w izbie chorych, jednakże jak wynikało z udzielonych Rzecznikowi wyjaśnień, w tym czasie ze względów organizacyjnych nie rozmieszczano osadzonych w izbie

chorych. W związku z powyższym, uwzględniając zalecenia medyczne oraz zalecenia dotyczące niepozostawiania samotnie w celi mieszkalnej osadzonych odbywających karę w warunkach zakładu karnego typu zamkniętego, a także fakt, że wszystkie cele monitorowane w jednostce były wówczas zajęte, rozmieszczono skarżącego w celi izolacyjnej przeznaczonej do wykonywania kary dyscyplinarnej, która była monitorowana. Takie rozmieszczenie dopuszczał przepis §33 ust. 2 obowiązującego w tym czasie Zarządzenia nr 69/2023 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 31 października 2023 r. w sprawie sposobów ochrony, konwojowania oraz zadań ochronnych funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej. Jednakże w przypadku takiego rozmieszczenia osadzonego przepis ten zobowiązywał Dyrektora Zakładu Karnego do wydania stosownej decyzji. Dokonane ustalenia wykazały, że w przypadku skarżącego decyzja o umieszczeniu w celi izolacyjnej w trybie przepisu §33 ust. 2. Mając na względzie powyższe Rzecznik uznał, że w efekcie działania administracji zakładu karnego doszło do naruszenia praw przysługujących skarżącemu w przedmiotowym zakresie, w tym prawa do sądu, i uznał jego skargę w tej części za zasadną. Skarżący podniósł, że w celi, w której został umieszczony kącik sanitarny nie był zabudowany, ani w żaden sposób osłonięty. Zgodnie z obowiązującymi przepisami w celach mieszkalnych niezbędne urządzenia sanitarne sytuuje się w sposób zapewniający ich niekrępujące użytkowanie (§ 25 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23.12.2022 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności oraz § 21 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23.12.2022 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania). Obowiązek zapewnienia właściwych standardów w tym zakresie wynika także z zawartych w art. 4 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego zasad wykonywania kary w sposób humanitarny, z poszanowaniem godności ludzkiej skazanego oraz zakazu poniżającego traktowania. Wyjaśnienia przedstawione Rzecznikowi przez Dyrektora Zakładu Karnego potwierdziły, że w celi, w której osadzony został umieszczony kącik sanitarny nie był w żaden sposób osłonięty. Mając powyższe na uwadze Rzecznik uznał, iż prawo osadzonego do niekrępującego korzystania z urządzeń w kąciku sanitarnym było naruszone i również w tym zakresie skargę uznał za zasadną.

Mając na uwadze poczynione ustalenia Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Dyrektora Zakładu Karnego o podjęcie stosownych działań w celu spowodowania wykonania osłon kącików sanitarnych w tych celach jednoosobowych, które takich osłon nie posiadają, aby zagwarantowane były właściwe warunki korzystania przez osadzonych z urządzeń w kąciku. W związku z tym, że przepisy obecnie obowiązującego Zarządzenia Nr 30/2 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 17 marca 2025 r. w sprawie sposobów ochrony, konwojowania oraz zadań ochronnych funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej nie przewidują już umieszczania w celi izolacyjnej osób

nieukaranych tą karą dyscyplinarną, w tej części Rzecznik odstąpił od formułowania zaleceń.

IX.517.920.2025

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich prowadzone było postępowanie wyjaśniające w sprawie osadzonego, który żalił się na sposób realizacji zezwolenia na opuszczenie jednostki penitencjarnej w trybie art. 141a § 1 k.k.w. w związku z uczestnictwem w ceremonii pogrzebowej ojca. Wskazywał, że mimo odbywania kary pozbawienia wolności w zakładzie karnym typu półotwartego na uroczystość pogrzebową ojca został doprowadzony pod konwojem funkcjonariuszy Służby Więziennej, w odzieży skarbowej (brudnej i za dużej) oraz przy zastosowaniu środków przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek zespolonych. Rzecznik odebrał w tej sprawie wyjaśnienia od właściwego Dyrektora Zakładu Karnego i uznał skargę wnioskodawcy za zasadną.

Z dokonanych ustaleń wynika, że w dniu 18.06.2025 r. skazany złożył wniosek do Dyrektora Zakładu Karnego o udzielenie zezwolenia na opuszczenie jednostki w trybie art. 141a § 1 k.k.w. celem wzięcia udziału w pogrzebie ojca. Z uwagi na negatywną prognozę kryminologiczno-społeczną, w dniu 18.06.2025 r., zastępca dyrektora jednostki udzielił osadzonemu zezwolenia pod konwojem funkcjonariuszy Służby Więziennej, w odzieży skarbowej oraz z użyciem środka przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek zespolonych. Prowadząc postępowanie wyjaśniające, Rzecznik poprosił o przesłanie kopii pisemnej odpowiedzi dyrektora jednostki udzielonej skazanemu na jego wniosek o przepustkę losową. Oczekiwany dokument nie został przesłany do Biura RPO. Należy więc przyjąć, że osadzony nie otrzymał pisemnego powiadomienia o sposobie rozpoznania jego wniosku. Nadesłano natomiast druk, na którym procedowano wniosek skazanego. Na druku tym widnieje prośba osadzonego wraz z uzasadnieniem, opinia wychowawcy oraz decyzja zastępcy dyrektora jednostki. Brakuje daty i podpisu osadzonego w miejscu poświadczającym, że został on zapoznany z treścią decyzji i powiadomiony o prawie jej zaskarżenia do sądu penitencjarnego w trybie art. 7 k.k.w. Nie ma również adnotacji wraz z podpisem osadzonego, że otrzymał przedmiotową decyzję. Rzecznik Praw Obywatelskich uznał zatem, że w powyżej wskazanym zakresie doszło do naruszenia obowiązujących przepisów. Ponadto, Rzecznik od wielu lat stoi na stanowisku, że osadzony już w momencie otrzymania decyzji o udzieleniu zezwolenia na opuszczenie zakładu karnego w trybie art. 141a § 1 k.k.w. powinien otrzymać pełną informację, jakie środki bezpieczeństwa będą stosowane w trakcie realizacji przepustki.

W przedmiotowej sprawie zebrany materiał źródłowy nie pozwala na jednoznaczne ustalenie, czy i kiedy osadzony został poinformowany o warunkach realizowanego konwoju, tj. obowiązku korzystania z odzieży skarbowej i prewencyjnym użyciu środka przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek zespolonych. W dniu 18.06.2025 r. wychowawca przeprowadził rozmowę z

osadzonym. Z treści notatki sporządzonej na okoliczność tej rozmowy można wnioskować, że miała ona na celu ocenę stanu psychicznego osadzonego. Zawarto bowiem informację, że otrzymał on zgodę dyrektora na uczestniczenie w ceremonii pogrzebowej ojca, za co był wdzięczny, a swoje samopoczucie określał jako adekwatne do sytuacji. Skazany został również pouczony o możliwości kontaktu z administracją jednostki w przypadku pogorszenia samopoczucia. Kolejna rozmowa została przeprowadzona ze skazanym w dniu 20.06.2025 r., tj. dzień przed planowaną uroczystością. Powyższe ukazuje, że dopełnienie obowiązku pisemnego powiadomienia skazanego o sposobie rozpoznania jego wniosku o udzielenie przepustki w trybie art. 141a § 1 k.k.w. eliminuje ryzyko nieterminowego lub niepełnego poinformowania go o wszystkich środkach ochronnych stosowanych podczas realizacji konwoju. Uroczystość pogrzebowa odbyła się w dniu 21.06.2025 r. Osadzony karę pozbawienia wolności odbywał od kwietnia 2025 r., a od maja 2025 r. w skarżonej jednostce. Przebywał w warunkach zakładu karnego typu półotwartego. Z przekazanej dokumentacji wynika, że zachowanie osadzonego w warunkach zakładu karnego było umiarkowane. Raz został nagrodzony – nie stworzył sytuacji skutkującej wymierzeniem mu kary dyscyplinarnej (raz odstąpiono od ukarania). Biorąc natomiast pod uwagę m.in. rodzaj i okoliczności popełnionego przestępstwa, nieukończony proces resocjalizacji, negatywny wywiad środowiskowy i relatywnie odległy termin końca kary, prognozę kryminologiczno-społeczną określono jako negatywną. Wobec powyższego podjęto decyzję o udzieleniu osadzonemu przepustki losowej pod konwojem funkcjonariuszy Służby Więziennej, a ponadto w trakcie konwoju miał on założone kajdanki zespolone i korzystał z odzieży skarbowej. W odniesieniu do zarzutu konieczności udania się na pogrzeb w odzieży skarbowej brudnej oraz za dużej Rzecznik został poinformowany, że z uwagi na fakt, iż po terenie zakładu karnego osadzony poruszał się we własnej odzieży, dzień przed wyznaczonym konwojem na ceremonię otrzymał komplet odzieży skarbowej. Z przekazanych informacji wynika, że wydana skazanemu odzież była czysta, w odpowiednim dla niego rozmiarze oraz nie posiadała żadnych plam czy oznak zużycia. Wskazano, że osadzony nie zgłaszał żadnych uwag dotyczących rozmiaru, jakości i stanu otrzymanej odzieży. Nadto funkcjonariusze wykonujący czynności konwojowe wskazali, że nie odnotowali żadnych nieprawidłowości w trakcie przebiegu ceremonii pogrzebowej jak i samego konwoju. Wykonali go zgodnie z zaleceniami dyrektora jednostki. Nie odnotowali także żadnych nieprawidłowości w wyglądzie osadzonego. Niezależnie od powyższego, należy mieć na uwadze, że zgodnie z art. 111 § 2 k.k.w. w czasie przeprowadzania czynności procesowych, transportowania oraz w innych uzasadnionych wypadkach skazany korzysta z własnej odzieży, bielizny i obuwia, chyba że są one nieodpowiednie ze względu na porę roku lub zniszczone albo jeżeli przemawiają przeciwko temu względy bezpieczeństwa. Zważywszy na wyjątkowość okoliczności, w ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, zobowiązanie

skazanego do korzystania z odzieży skarbowej w trakcie uroczystości pogrzebowej ojca było działaniem, które nosi cechy poniżającego traktowania. Obowiązujące przepisy stanowią, iż środków przymusu bezpośredniego, w tym kajdanek zespolonych, można użyć prewencyjnie w celu zapobieżenia ucieczce osoby pozbawionej wolności, a także w celu zapobieżenia objawom agresji lub autoagresji tej osoby. W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, wobec osadzonych odbywających karę w warunkach zakładu karnego typu półotwartego i otwartego, decyzję o udzieleniu zezwolenia na czasowe opuszczenie zakładu karnego pod konwojem oraz przy ewentualnym wykorzystaniu odzieży skarbowej i użyciu środków przymusu bezpośredniego można podjąć jedynie w uzasadnionych przypadkach.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik nie kwestionuje decyzji zastępcy dyrektora zakładu karnego w zakresie udzielenia skazanemu przepustki losowej pod konwojem funkcjonariuszy Służby Więziennej. Rzecznik negatywnie ocenia jednak decyzję w aspekcie konwojowania go z prewencyjnym użyciem kajdanek zespolonych – użycie tego środka przymusu było działaniem nadmiernym i nieuzasadnionym. Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do właściwego dyrektora zakładu karnego z prośbą o podjęcie działań mających na celu wyeliminowanie wskazanych nieprawidłowości w procedurze rozpoznawania wniosków osadzonych o udzielenie im przepustki losowej oraz sposobie jej realizacji. Jednocześnie z uwagi na fakt, iż do Biura Rzecznika nieustannie wpływają skargi osób pozbawionych wolności, dotyczące sposobu i warunków udzielania im zezwoleń na opuszczenie zakładu karnego na podstawie art. 141a § 1 k.k.w., a prowadzone postępowania wyjaśniające dowodzą słuszności podnoszonych przez wnioskodawców zarzutów, Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich ponownie skierował wystąpienie do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z prośbą o wyeliminowanie wskazanych przez Rzecznika nieprawidłowości.

IX.517.1097.2025

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwróciła się zatrzymana, która od 29 lipca 2025 r. od godz. 23:00 do 31 lipca 2025 r. do godz. 11:00. przebywała w Pomieszczeniu dla Osób Zatrzymanych (PdOZ). Przedmiotem skargi zatrzymanej było m.in. niezapewnienie jej odpowiednich warunków bytowych. Podczas postępowania wyjaśniającego Rzecznik nie potwierdził zarzutów zatrzymanej, lecz stwierdził wystąpienie nieprawidłowości. Po przyjęciu zatrzymanej do PdOZ wydano jej materac, prześcieradło, koc i poduszkę z poszewką. Po zakończeniu pory nocnej, tj. o godz. 6:30, funkcjonariusz odebrał z zajmowanej przez zatrzymaną celi prześcieradło oraz poduszkę, pozostawiając jej koc i materac. Odebranych elementów pościeli nie przekazano zatrzymanej na czas kolejnej pory nocnej. Zgodnie z obowiązującymi przepisami pościel wydawana jest osobom zatrzymanym na czas ciszy nocnej, tj. między godz. 22:00 a 6:00. Zatem odebranie zatrzymanej prześcieradła i poduszki po zakończeniu pory nocnej była

zgodna z obowiązującymi przepisami. Niemniej wskazane elementy pościeli powinny zostać jej zwrócone ok. godz. 22:00, czego nie uczyniono. Niedopatrzenie funkcjonariuszy Policji w tym zakresie Rzecznik ocenił jako nieprawidłowość. Przedmiotem skargi zatrzymanej było również opóźnienie w wydawaniu posiłków. Zatrzymana otrzymała pierwszy posiłek (śniadanie) o godz. 6:30. O godz. 14:20 funkcjonariusz podjął próbę wydania jej obiadu, lecz zatrzymana przyjęła tylko wodę. Kolację otrzymała o godz. 19:32, a śniadanie następnego dnia – o godz. 6:46. Zatrzymana opuściła PdOZ przed kolejną porą obiadową. Obowiązujące przepisy nakazują zapewnić osobie zatrzymanej trzy razy dziennie posiłek oraz napoje. Posiłki wydawane są w godzinach 7:00-8:00 (śniadanie), 12:00-14:00 (obiad) i 18:00-19:00 (kolacja). Otrzymują je te osoby zatrzymane, które przebywają w PdOZ już przynajmniej 5 godzin. W świetle powyższego, przebywając w PdOZ zatrzymana była uprawniona do dwóch śniadań, jednego obiadu i jednej kolacji. Wszystkie posiłki zostały jej zapewnione. Rzecznik zauważył natomiast, że obiad oraz kolacja zostały wydane po wyznaczonym na to czasie, co należy zakwalifikować jako nieprawidłowość. Choć śniadania wydano przed wskazanym przepisowo czasem, nie naruszyło to możliwości ich spożycia w wyznaczonym przedziale.

O stwierdzonych nieprawidłowościach Rzecznik poinformował komendanta właściwej jednostki Policji, zwracając się przy tym z prośbą o podjęcia działań mających na celu zapobiegnięcie ich ponownemu wystąpieniu w przyszłości.

IX.517.1156.2023

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich prowadzone było postępowanie wyjaśniające w sprawie interpretacji art. 165 § 1 w związku z art. 164 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego (dalej: k.k.w.) w kontekście terminu przetransportowania do innej jednostki penitencjarnej skazanego, objętego okresem przygotowania do zwolnienia. Z dokonanych ustaleń wynika, że w marcu 2023 r. komisja penitencjarna zakładu karnego ustaliła w stosunku do skazanego okres, o którym mowa w art. 164 § 1 k.k.w.

Mając na uwadze treść art. 165 § 1 k.k.w., administracja jednostki w maju 2023 r. podjęła czynności związane z przetransportowaniem skazanego do jednostki znajdującej się bliżej jego przyszłego miejsca stałego pobytu. Czynności transportowe zostały jednak anulowane na polecenie Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej, z uwagi na zbyt odległy termin końca kary skazanego (październik 2024 r.). Miesiąc później skazany ponownie został zgłoszony przez administrację zakładu karnego do transportu – czynności transportowe zostały ponownie anulowane, tym razem przez Centralny Zarząd Służby Więziennej, z adnotacją, że przetransportowanie z przyczyny, o której mowa w art. 165 § 1 k.k.w., może nastąpić dopiero w połowie kwietnia 2024 r., tj. zgodnie z brzmieniem art. 164 § 1 k.k.w, w okresie do 6 miesięcy przed wykonaniem kary. W myśl art. 164 § 1 k.k.w. okres do 6 miesięcy przed przewidywanym warunkowym zwolnieniem lub przed wykonaniem kary stanowi, w miarę

potrzeby, czas niezbędny na przygotowanie skazanego do życia po zwolnieniu, zwłaszcza dla nawiązania kontaktu z kuratorem sądowym lub podmiotami, o których mowa w art. 38 § 1. Zgodnie z art. 165 § 1 k.k.w. w okresie przeznaczonym na przygotowanie do życia po zwolnieniu skazany powinien, w miarę możliwości, odbywać karę we właściwym zakładzie karnym położonym najbliżej przyszłego miejsca stałego pobytu. Analiza wskazanych przepisów prowadzi do wniosku, że ustawodawca nie uzależnia decyzji o przeniesieniu skazanego do jednostki penitencjarnej położonej w pobliżu przyszłego miejsca stałego pobytu od daty końca kary lub od wszczęcia postępowania w przedmiocie udzielenia mu warunkowego przedterminowego zwolnienia. Wystarczającą przesłanką do zainicjowania czynności transportowych jest fakt objęcia skazanego okresem przygotowania do zwolnienia w myśl art. 164 k.k.w., nawet jeśli nie wszczęto postępowania o udzielenie warunkowego zwolnienia. W ocenie Rzecznika jest to racjonalne działanie, bowiem odbywanie kary przez skazanego w jednostce położonej najbliżej przyszłego miejsca zamieszkania ma duże znaczenie dla efektywności prowadzonych działań. Rzecznik uznaje, że wskazana przez Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej przesłanka odmowy realizacji czynności transportowych, tj. odległy termin końca kary nie może być uznana za właściwą. Rzecznik nie podzielił również stanowiska zaprezentowanego przez Centralny Zarząd Służby Więziennej, w myśl którego przetransportowanie skazanego mogło nastąpić dopiero w okresie do 6 miesięcy przed wykonaniem kary. Jeżeli w czasie zgłoszenia skazanego przez administrację jednostki do transportu był on objęty art. 164 k.k.w., to była to – zgodnie z brzmieniem art. 165 § 1 k.k.w. – podstawa do przetransportowania go do jednostki penitencjarnej położonej najbliżej przyszłego miejsca stałego pobytu. Nie oznacza to jednak, że taka decyzja musiała być podjęta. Jeśli względy organizacyjne nie pozwalały na przetransportowanie skazanego, to nie można uznać, że stanowiło to naruszenie przysługujących mu praw. Wyrażone przez Rzecznika stanowisko spotkało się z akceptacją Centralnego Zarządu Służby Więziennej, który uznał, że termin zakończenia odbywania kary pozbawienia wolności nie stanowi samoistnej przesłanki anulowania czynności transportowych do jednostki penitencjarnej położonej najbliżej miejsca stałego pobytu osadzonego. Niemniej – jak wskazano – ma on znaczenie w odniesieniu do racjonalnego wykorzystania sił i środków, którymi dysponuje Służba Więzienna, w tym miejsc zakwaterowania dla poszczególnych kategorii osób pozbawionych wolności.

Podsumowując, w analizowanej sprawie doszło do nieprawidłowości w postaci niewłaściwej interpretacji obowiązujących przepisów przez organy Służby Więziennej, jednakże nie stanowiło to o naruszeniu praw przysługujących osobie pozbawionej wolności. Wobec podjętych przez Centralny Zarząd Służby Więziennej działań naprawczych, Rzecznik odstąpił od podejmowania dalszych czynności i postanowił o zakończeniu sprawy.

IX.517.1198.2022

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich badana była skarga skazanego przebywającego w zakładzie karnym, który żalił się m.in. na to, że dyrektor jednostki penitencjarnej podjął decyzję o udzieleniu zezwolenia na opuszczenie zakładu karnego w trybie art. 141a § 1 k.k.w., ale pod konwojem funkcjonariuszy Służby Więziennej. Z dokonanych ustaleń wynika, że skarżący w dniu 10.06.2022 r. złożył do Dyrektora Zakładu Karnego wniosek o udzielenie zezwolenia na opuszczenie zakładu karnego w trybie art. 141a § 1 k.k.w., na maksymalny dopuszczalny okres 5 dni, w celu uczestnictwa w pogrzebie babci. Wychowawca opiniujący ww. wniosek określił prognozę kryminologiczno-społeczną skarżącego jako negatywną. Następnie dyrektor jednostki w dniu złożenia prośby podjął decyzję o udzieleniu skarżącemu zezwolenia na opuszczenie zakładu karnego w trybie art. 141a § 1 k.k.w. pod konwojem funkcjonariuszy Służby Więziennej, na czas niezbędny do udziału w ceremonii pochówku babci. Skazany został pouczony o prawie do zaskarżenia decyzji do sądu penitencjarnego. Nie otrzymał natomiast pisemnego powiadomienia o sposobie załatwienia prośby. W dniu 11.06.2022 r. skarżący złożył pisemne oświadczenie, że rezygnuje z udzielonego zezwolenia na pogrzeb babci pod konwojem funkcjonariuszy Służby Więziennej. Poczynione ustalenia nie dostarczyły podstaw do stwierdzenia naruszenia przysługujących skarżącemu praw w zakresie samej decyzji o udzieleniu zgody na opuszczenie zakładu karnego w trybie art. 141a § 1 k.k.w. Natomiast nie wywiązano się z obowiązku pisemnego powiadomienia wnioskodawcy o sposobie załatwienia wniosku o udzielenie zezwolenia na czasowe opuszczenie zakładu karnego w trybie art. 141a k.k.w. Jak pokazują wszystkie dotychczas prowadzone w Biurze RPO postępowania wyjaśniające, wnioski osób pozbawionych wolności o udzielenie zezwolenia na podstawie art. 141a § 1 k.k.w. nie są załatwiane bezpośrednio po zgłoszeniu. Wynika to z faktu, że decyzja Dyrektora Zakładu Karnego poprzedzona jest koniecznością zebrania i przygotowania określonych informacji przez właściwe komórki merytoryczne. W każdym przypadku niezbędne jest sporządzenie m.in. opinii przez wychowawcę, a także prognozy kryminologiczno-społecznej skazanego. Proces ten wymaga czasu, co uniemożliwia natychmiastowe rozpoznanie wniosku przez dyrektora jednostki. Zatem w tego typu sprawach na administracji więziennej spoczywa obowiązek pisemnego powiadomienia osadzonego o sposobie rozpoznania jego wniosku. Problem ten był zgłaszany Dyrektorowi Generalnemu Służby Więziennej pismem Rzecznika z dnia 23.10.2025 r. w sprawie IX.517.840.2025. W udzielonej odpowiedzi, Dyrektor Generalny Służby Więziennej wskazał, że administracja Służby Więziennej realizuje określony w § 8 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 września 2022 r. w sprawie sposobów załatwiania wniosków, skarg i prośb. W analizowanym przypadku żadna z ww. okoliczności nie zaistniała.

Mając powyższe na względzie, Rzecznik Praw Obywatelskich stwierdził, że w badanej sprawie doszło do naruszenia przysługującego skarżącemu prawa do

pisemnego powiadomienia o sposobie rozpoznania wniosku o udzielenie przepustki losowej, i dlatego też uznał skargę w ww. aspekcie za zasadną.

IX.517.1234.2023

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się osadzony, który skarżył się m.in. na zakwaterowanie w celi izolacyjnej, w której nie zabudowano kącika sanitarnego. Podczas postępowania wyjaśniającego Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej potwierdził, że we wskazanej celi nie dokonano żadnego osłonięcia kącika. Podał przy tym, że w celi tej podejrzenie osadzonego podczas korzystania z kącika przez wizjer było niemożliwe z powodu jej budowy architektonicznej. Rzecznik Praw Obywatelskich stoi na stanowisku, że w celach jednoosobowych, w tym także w celach izolacyjnych, urządzenia sanitarne powinny być osłonięte co najmniej w taki sposób, aby nie było możliwe zobaczenie osadzonego wykonującego czynności intymne w kąciku sanitarnym – ani bezpośrednio przez osoby wchodzące do celi, ani przez wizjer. W zajmowanej przez osadzonego celi izolacyjnej takiej osłony nie wykonano. Nawet jeśli budowa celi nie pozwalała na podejrzenie kącika sanitarnego przez wizjer, nie wykluczało to naruszenia prywatności osadzonego przez osobę wchodzącą do celi. Rzecznik ocenił, że zakwaterowanie osadzonego w tak wyposażonej celi naruszyło jego prawo do prywatności i intymności. Z uwagi na niepotwierdzenie innych zarzutów osadzonego skarga została uznana za częściowo zasadną. O zajęтым stanowisku Rzecznik poinformował Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej, kierując przy tym do niego prośbę o zapobiegnięcie wystąpieniu podobnych naruszeń w przyszłości.

IX.517.1260.2022

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się skazany, skarżąc się na ograniczanie w zakładzie karnym prawa do korzystania z odzieży odpowiedniej do pory roku. Z treści pisma skazanego wynikało, że skazani poruszają się po terenie zakładu karnego w długich spodniach i bluzie z długim rękawem, nawet w okresie letnim, mimo że administracja zakładu wydaje im koszulki z krótkim rękawem oraz spodenki gimnastyczne. Skazany wnosił o przeprowadzenie niezależnej kontroli pod kątem przestrzegania porządku wewnętrznego zakładu karnego. Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej o przeanalizowanie zapisów porządku wewnętrznego zakładu karnego oraz przyjętej w jednostce praktyki w zakresie korzystania przez skazanych z odzieży odpowiedniej do pory roku.

Z wyjaśnień udzielonych Rzecznikowi wynikało, że jeszcze zanim skazany napisał wniosek do Rzecznika, Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej powołał specjalny zespół, który przeprowadził kontrolę w zakładzie karnym w zakresie zgodności zapisów porządku wewnętrznego z Kodeksem karnym wykonawczym. Kontrola wykazała różnice dotyczące ubioru wymaganego od skazanych przy realizacji poszczególnych czynności, z tego względu zalecono ujednoczenie powyższych wymogów. Dyrektor jednostki ma uprawnienia do unormowania

zagadnień dotyczących korzystania przez więźniów z ubioru jako bezpośrednio związanych z problematyką bezpieczeństwa i porządku w jednostce oraz zadań nałożonych w związku z wykonywaniem kary. Dlatego też, w ocenie dyrektora okręgowego, zawarte w porządku wewnętrznym ograniczenia dotyczące ubioru były uzasadnione. W ocenie Rzecznika niektóre przepisy porządku wewnętrznego dotyczące korzystania z odzieży nadal wymagają dostosowania do powszechnie obowiązujących aktów prawnych. W ocenie Rzecznika zmiany wymaga przepis § 19.3 porządku wewnętrznego, który przewiduje, że skazani, z wyjątkiem uczestniczenia w zajęciach sportowych, poruszają się po terenie zakładu w odzieży udostępnionej przez zakład tj. w spodniach długich, koszuli, bluzie i obuwiu pełnym (§ 19.3). Kwestionowany przepis porządku wewnętrznego znacznie ogranicza skazanym poruszanie się po terenie zakładu karnego w odzieży odpowiedniej do pory roku w okresie letnim. Rzecznik uznaje, że są okoliczności, w których skazany powinien występować w stroju składającym się przynajmniej z długich spodni (np. podczas udziału w nabożeństwach, w posiedzeniach sądu czy komisji penitencjarnej, wizyty u lekarza, czy u dyrektora jednostki penitencjarnej). Sytuacje te należałoby jednak traktować jako wyjątek od ogólnej zasady korzystania z odzieży odpowiedniej do pory roku. W ocenie Rzecznika nie znajduje uzasadnienia zobowiązanie skazanego do korzystania w porze letniej z długich spodni w sytuacjach innych niż wskazane powyżej, jak również korzystania w tym okresie z bluzy lub koszuli z długim rękawem. Prawo skazanego do korzystania z odzieży odpowiedniej do pory roku zostało określone w art. 111 § 1 k.k.w. Z kolei przepis § 4 ust.1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 grudnia 2016 r. w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych stanowi, że osadzonym wydaje się odzież i bieliznę odpowiednią do pory roku. Nakaz korzystania przez skazanych z odzieży nieodpowiedniej do pory roku stanowi naruszenie prawa skazanego określonego w art. 102 pkt 1 i art. 111 § 1 k.k.w., a także wyrażonej w art. 4 k.k.w. zasady wykonywania kary pozbawienia wolności z poszanowaniem godności ludzkiej skazanego. Zastrzeżenia Rzecznika wzbudził także przepis załącznika nr 2 do porządku wewnętrznego dotyczący skazanych przebywających w oddziale zakładu karnego typu półotwartego. Przepis ten ma następujące brzmienie: „9. Skazani mogą poruszać się po terenie zakładu we własnej odzieży, w postaci długich spodni i koszuli lub swetra lub bluzy oraz obuwia pełnego, chyba że przeciwko temu przemawiają względy bezpieczeństwa zakładu.” Przepis ten jest niezgodny z normą zawartą w art. 91 pkt 6 k.k.w., który stanowi, że w zakładzie karnym typu półotwartego skazani mogą korzystać z własnej odzieży, bielizny i obuwia. W ocenie Rzecznika również odzież własna osadzonych powinna być dostosowana do pory roku. Ponadto, kwestionowany przepis porządku wewnętrznego wprowadza nieznanego Kodeksowi karnemu wykonawczemu ograniczenie korzystania z odzieży własnej w zakładzie karnym typu półotwartego z uwagi na obowiązujące w nim względy bezpieczeństwa.

Zdaniem Rzecznika nie znajduje uzasadnienia również przepis stanowiący, że każdy osadzony odbiera posiłek osobiście, ubrany w długie spodnie i przynajmniej koszulkę z rękawem do połowy ramienia (§ 17.2). Odbieranie posiłków jest czynnością życia codziennego.

W ocenie Rzecznika nie ma więc uzasadnienia, aby osadzony nie mógł odbierać posiłku w porze letniej w krótkich spodenkach i koszulce z krótkim rękawem. Rzecznik Praw Obywatelskich uznał skargę osadzonego za zasadną i zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej o podjęcie działań w celu spowodowania zmiany powyższych przepisów porządku wewnętrznego, w taki sposób, aby respektowały one prawo skazanego do korzystania z odzieży odpowiedniej do pory roku i właściwej ze względu na zachowanie zdrowia, jak również prawa do korzystania z odzieży własnej w warunkach zakładu karnego półotwartego.

IX.517.1288.2025

Rzecznik Praw Obywatelskich badał sprawę osadzonego, która dotyczyła m.in. częstego wymierzania mu kary dyscyplinarnej w postaci umieszczenia w celi izolacyjnej. Po zapoznaniu się z powziętymi informacjami Rzecznik nie stwierdził, by w sprawie doszło do naruszenia praw osadzonego. Uwagę Rzecznika zwróciła natomiast treść trzech decyzji dyrektora jednostki, które dotyczyły wymierzenia osadzonemu kary dyscyplinarnej w postaci pozbawienia korzystania z udziału w niektórych zajęciach kulturalno-oświatowych lub sportowych, z wyjątkiem korzystania z książek i prasy, na okres do 3 miesięcy (art. 143 § 1 pkt 3 k.k.w.). W treści ww. decyzji nie skonkretyzowano, z których zajęć kulturalnooświatowych lub sportowych osadzony nie będzie mógł korzystać w czasie odbywania przedmiotowej kary – porzeczono na użyciu określenia „niektórych”.

Z uwagi na to, że taki sposób sformułowania kary dyscyplinarnej nie dostarcza osadzonemu pełnej informacji, na czym polega wymierzona kara, Rzecznik zakwalifikował opisaną praktykę jako nieprawidłowość. Rzecznik skierował do dyrektora jednostki penitencjarnej pismo, w którym poinformował go o stwierdzonych nieprawidłowościach oraz zwrócił się z prośbą o podjęcie działań mających na celu zapobiegnięcie wystąpieniu podobnych nieprawidłowości w przyszłości.

IX.517.1316.2023

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich prowadzone było postępowanie wyjaśniające w sprawie osadzonego, który skarżył się na traktowanie przez funkcjonariuszy Służby Więziennej podczas jego pobytu w wolnościowej placówce medycznej. Z treści skargi wynika, że funkcjonariusze, na czas transportu oraz podczas pobytu w wolnościowej placówce medycznej, stosowali wobec niego środek przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek zakładanych na nogi, pomimo, że wnioskodawca miał uraz w postaci złamania kończyny dolnej. Z udzielonych Rzecznikowi wyjaśnień oraz zgromadzonego materiału dowodowego wynika, że osadzony doznał urazu w postaci złamania kończyny

dolnej, które wymagało operacyjnego zabezpieczenia stabilizatorem zewnętrznym. Wymieniony otrzymał zalecenie poszpitalne poruszania się przy wykorzystaniu kul łokciowych. W okresie, którego skarga dotyczy proces leczenia nie został zakończony i nie uzyskano zrostu kości, co w konsekwencji wymagało dalszego zabezpieczenia nogi stabilizatorem. Pomimo tego, na czas transportu wnioskodawcy do zewnętrznej placówki medycznej, prewencyjnie stosowano środek przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek zakładanych na nogi. Jako uzasadnienie stosowanego środka przymusu wskazano konieczność zapewnienia bezpieczeństwa konwoju. Podczas pobytu w placówce medycznej wymienionemu wykonano między innymi badanie RTG złamanej nogi. Dołączona do wniosku dokumentacja w postaci zdjęć RTG wskazuje, że nawet na czas przeprowadzania tego badania nie odstąpiono od stosowania prewencyjnego środka przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek zakładanych na nogi.

W świetle zgromadzonego w niniejszej sprawie materiału dowodowego, Rzecznik nie znajduje argumentów, które uzasadniałyby konieczność stosowania wobec wnioskodawcy prewencyjnych środków przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek zakładanych na nogi, zarówno na czas konwoju, jak również podczas wykonywanych badań. Zgodnie z art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, środki przymusu bezpośredniego stosuje się wyłącznie w sposób niezbędny do osiągnięcia celu ich użycia, proporcjonalnie do stopnia zagrożenia, przy czym należy wybierać środek o możliwie najmniejszej dolegliwości. Wyrażona w tym przepisie zasada indywidualizacji wymaga, aby środki przymusu nie były stosowane rutynowo, ale w sposób adekwatny do rzeczywistego zagrożenia stwarzanego przez osobę konwojowaną. Co ważne, osadzony nie mógł korzystać z kul łokciowych, bowiem zgodnie z art. 15 ust. 7 ww. ustawy, kajdanek zakładanych na nogi używa się równocześnie z kajdankami zakładanymi na ręce. Działanie Służby Więziennej należy więc ocenić jako sprzeczne także z podstawową zasadą humanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności, wyrażoną w art. 4 Kodeksu karnego wykonawczego.

Mając powyższe na uwadze Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do właściwego Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej o podjęcie stosownych działań w celu zapobieżenia w przyszłości podobnym nieprawidłowościom w zakresie prewencyjnego stosowania środków przymusu bezpośredniego przez podległych mu funkcjonariuszy Służby Więziennej.

IX.517.1346.2025

Rzecznik Praw Obywatelskich badał sprawę zatrzymanej, która przebywała w Pomieszczeniu dla Osób Zatrzymanych (PdOZ). Przedmiotem skargi było nieotrzymanie przez zatrzymaną napoju, pożywienia oraz ograniczanie jej prawa do skorzystania z łazienki. Ustalono, że zatrzymana została przyjęta do PdOZ o godz. 8:49 (po jej zatrzymaniu ok. godz. 7:15). Funkcjonariusze wydawali tego dnia obiad o godz. 13:10 – zatrzymana nie otrzymała go. O godz. 17:33

zatrzymana zgłosiła funkcjonariuszowi, że potrzebuje skorzystać z toalety – niezwłocznie została do niej doprowadzona. O godz. 18:23 wydano jej kolację, a następnego dnia, przed wydaniem jej na czynności procesowe, o godz. 7:18 otrzymała śniadanie. O godz. 10:10 została zwolniona z PdOZ. Nie zgłosiła przy tym żadnych uwag dotyczących sposobu wykonania zatrzymania. Zgodnie z obowiązującymi przepisami osobie zatrzymanej zapewnia się trzy razy dziennie posiłek oraz napoje. Posiłki wydawane są w godzinach 7:00-8:00 (śniadanie), 12:00-14:00 (obiad), 18:00-19:00 (kolacja). Otrzymują je te osoby zatrzymane, które przebywają w PdOZ już przynajmniej 5 godzin (§ 10 załącznika nr 1 „Regulamin pobytu osób w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia” rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie pomieszczeń przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, pokoi przejściowych, tymczasowych pomieszczeń przejściowych i policyjnych izb dziecka, regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach, pokojach i izbach oraz sposobu postępowania z zapisami obrazu z tych pomieszczeń, pokoi i izb). Rzecznik zauważył, że 5 godzin od przyjęcia zatrzymanej do PdOZ upłynęło o godz. 13:49, zatem w przedziale czasowym wydawania obiadu, co oznacza, że nabyła ona prawo do otrzymania posiłku w porze obiadu. Pomimo to zatrzymanej nie wydano posiłku ani wraz z innymi osobami o godz. 13:10, ani po 13:49. Jednocześnie funkcjonariusze Policji posiadali informację, że termin czynności procesowej z udziałem zatrzymanej wyznaczono na dzień następny. W rezultacie od godz. 7:15 do godz. 18:23, a więc przez ponad 11 godz., zatrzymana nie otrzymała żadnego posiłku. W ocenie Rzecznika nosi to znamiona niehumanitarnego traktowania. W otrzymanej przez Rzecznika dokumentacji brak było podstaw do stwierdzenia, że podczas pobytu w PdOZ zatrzymanej ograniczano możliwości skorzystania z toalety.

Mając na uwadze powyższe, skarga w jej sprawie została uznana za częściowo zasadną. Rzecznik skierował do Komendanta Powiatowego Policji pismo, w którym poinformował o uznaniu przedmiotowej skargi za częściowo zasadną oraz zwrócił się z prośbą o podjęcie działań mających na celu niedopuszczenie do zaistnienia podobnych nieprawidłowości w przyszłości.

IX.517.1542.2023

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich prowadzone było postępowanie wyjaśniające w sprawie osadzonej, która w trakcie pobytu w skarżonej jednostce, posiadając podgrupę klasyfikacyjną R-2, nie mogła korzystać z uprawnień wynikających z faktu odbywania kary w warunkach zakładu karnego typu półotwartego. Rzecznik odebrał w tej sprawie wyjaśnienia od właściwego Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej. Rzecznik Praw Obywatelskich uznał skargę wnioskodawczyni w części za zasadną. W toku przeprowadzonego postępowania wyjaśniającego ustalono, że skazana, decyzją komisji penitencjarnej z dnia 27.07.2023 r., została zakwalifikowana do odbywania kary w warunkach zakładu karnego typu półotwartego. Po nadaniu podgrupy R-2

wnioskodawczyni nie została przetransportowana do jednostki przeznaczonej dla recydywistek penitencjarnych odbywających karę w zakładzie karnym typu półotwartego, ponieważ przed sądem toczyło się postępowanie w przedmiocie wydania zezwolenia na odbywanie przez skazaną kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego. W skarżonej jednostce przebywała do dnia 20.09.2023 r. Rzecznik uznał skargę osadzonej za zasadną w dwóch aspektach: przebywanie w zamkniętej w porze daytimej celi mieszkalnej oraz ograniczenie możliwości korzystania z aparatu telefonicznego. Ustalono, że cela mieszkalna, w której osadzona przebywała, była zamknięta w porze daytimej. Powyższe jest niezgodne z treścią art. 91 pkt 1 k.k.w., który stanowi, że w zakładzie karnym typu półotwartego cele mieszkalne skazanych pozostają otwarte w porze daytimej, natomiast w porze nocnej mogą być zamknięte. Istotnym również jest, że skazana po dokonaniu reklasyfikacji z grupy R-1 do grupy R-2 została zakwaterowana w celi z osadzonymi zakwalifikowanymi do odbywania kary w zakładzie karnym typu półotwartego. Zatem przypadek osadzonej nie był jednostkowy, co przemawia za koniecznością stworzenia w oddziale odpowiednich warunków sprzyjających realizacji praw osadzonych wynikających z nadanej im grupy klasyfikacyjnej. Brak takich rozwiązań prowadzi do naruszeń obowiązujących przepisów oraz praw osób pozbawionych wolności. W okresie, którego dotyczy skarga porządek wewnętrzny jednostki stanowił, iż skazany co najmniej raz w tygodniu ma prawo korzystać z samoinkasującego aparatu telefonicznego na własny koszt lub na koszt rozmówcy od poniedziałku do niedzieli w godz. 8:30-18:00, z wyłączeniem czasu przeznaczonego na wydawanie posiłków oraz czasu realizacji czynności służbowych przez oddziałowego. Zapewnienie skazanym, przebywającym w warunkach zakładu karnego typu półotwartego, możliwości jednokrotnego bądź dwukrotnego skorzystania z aparatu telefonicznego w danym tygodniu – tak jak ma to miejsce w zakładach karnych typu zamkniętego – nie odpowiada zasadzie progresji. Rzecznik uznaje, że skarżąca powinna mieć zapewnioną możliwość częstszego korzystania z aparatu telefonicznego w stosunku do osób zakwalifikowanych do odbywania kary w zakładzie karnym typu zamkniętego. Z dokonanych ustaleń wynika natomiast, że w okresie objętym skargą w jednostce istniał jeden harmonogram korzystania przez wszystkich skazanych z samoinkasującego aparatu telefonicznego. Tym samym osadzona korzystała z prawa do utrzymywania więzi z rodziną i innymi osobami bliskimi za pośrednictwem rozmów telefonicznych na zasadach określonych dla skazanych skierowanych do zakładu karnego typu zamkniętego.

Rzecznik Praw Obywatelskich poinformował właściwego Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej o zajęтым stanowisku w tej sprawie. Rzecznik zwrócił się jednocześnie o rozważenie potrzeby podjęcia działań zapobiegających podobnym nieprawidłowościom, o ile tego rodzaju praktyka nadal występuje we wskazanej jednostce.

IX.517.1551.2025

W skardze z listopada 2025 r. osadzony żalił się, że od 3 czerwca 2025 r., tj. od dnia przetransportowania go z Aresztu Śledczego A. do Aresztu Śledczego B., nie miał on wiedzy, gdzie znajdują się jego rzeczy: czajnik oraz telewizor. Przedmioty te zaginęły, nie zostały przesłane w ślad za nim do jednostki penitencjarnej. Służba Więzienna miała zapewnić, że przedmioty zostaną mu przekazane, jak tylko się odnajdą. Tak się jednak nie stało. Na prośbę Rzecznika Praw Obywatelskich podniesione przez osadzonego zarzuty zostały zbadane przez właściwego miejscowo Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej. W toku postępowania wyjaśniającego ustalono, że 18 kwietnia 2025 r. Dyrektor Aresztu Śledczego A. polecił osadzonemu zdać do magazynu depozytowego czajnik i telewizor będące jego własnością, bowiem asortyment taki znajdował się już w celi mieszkalnej, do której został on przeniesiony. W karcie depozytowej wnioskodawcy nie odnotowano jednak przyjęcia sprzętu do magazynu depozytowego. W dniu 3 czerwca 2025 r. skarżący został przetransportowany do Aresztu Śledczego B., ww. przedmioty pozostały w Areszcie Śledczym A. Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej przyznał, że doszło do uchybień w zakresie postępowania z przedmiotami wartościowymi osadzonego oraz że czajnik i telewizor zostaną niezwłocznie przekazane skarżącemu. Reguły dotyczące postępowania z przedmiotami, które skazany może posiadać w celi, a także tych, które podlegają przekazaniu do depozytu rzeczy wartościowych (środki pieniężne) lub magazynu rzeczy własnych osadzonego (m.in. odzież, obuwie, sprzęt elektroniczny) wynikają przede wszystkim z przepisów Kodeksu karnego wykonawczego (k.k.w.) oraz z aktów wykonawczych – w tym rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości oraz zarządzeń Dyrektora Generalnego Służby Więziennej. Przyjęcie np. telewizora czy czajnika odbywa się w magazynie przedmiotów własnych i dokonywane jest przez magazyniera w obecności osadzonego. Przyjęcie powinno być potwierdzone przez magazyniera własnoręcznym podpisem złożonym oddzielnie dla każdej pozycji. Treść zapisów dokonywanych przez magazyniera w karcie przedmiotów własnych powinna być podana do wiadomości osadzonemu, który poświadczają własnoręcznym podpisem każdą pozycję. Taka procedura nie została zastosowana w analizowanej sprawie. W przypadku przetransportowania osadzonego do innej jednostki penitencjarnej, przedmioty własne z magazynu wydaje się osadzonemu i przy przyjęciu osadzonego po przetransportowaniu, zakładana jest nowa karta przedmiotów własnych osadzonego. Art. 113 § 1 k.k.w. 2 § 27 ust. 1 zarządzenia nr 12/2025 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 20 stycznia 2025 r. w sprawie gospodarowania składnikami majątkowymi w zakresie obsługi osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych. 3 § 27 ust. 1 i 2 ww. zarządzenia. W analizowanej sprawie, w ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, doszło do naruszenia ww. przepisów regulujących zasady postępowania z przedmiotami własnymi osadzonych. Do pierwszego uchybienia doszło w chwili

przeniesienia osadzonego do innej celi mieszkalnej. Drugie naruszenie przepisów miało miejsce przy przetransportowaniu wnioskodawcy do innej jednostki penitencjarnej, kiedy nie otrzymał on swojego czajnika oraz telewizora. Skoro przedmioty te stanowiły jego własność, powinny być zostać ujęte w ewidencji przedmiotów własnych oraz przekazane mu przy zmianie jednostki albo przetransportowane wraz z dokumentacją do nowej jednostki penitencjarnej. Z treści skargi do RPO wynika, że w czasie rozliczania z magazynem osadzony również sygnalizował braki. Zapewniono wnioskodawcę, że jak przedmioty się znajdą, to zostaną do niego przesłane. Tak się nie stało. Nie można zaakceptować tego, że nie podjęto dalszych działań wobec zgłoszeń o brakującym sprzęcie. Nie było wystarczającej reakcji administracji Aresztu Śledczego A. na zgłoszenie w dniu realizacji transportu, iż osadzony oczekuje wydania z magazynu czajnika i telewizora. Przez 9 miesięcy jednostka penitencjarna pozostawała bowiem w faktycznym władaniu czajnika i telewizora – przedmiotów o realnej wartości majątkowej – i nie ustaliła, do kogo należą. Taki stan rzeczy świadczy o braku należytej ewidencji, niewłaściwym nadzorze nad magazynem przedmiotów własnych osadzonych oraz faktycznym uchybieniu przepisom. Czynności inwentaryzacyjne powinny umożliwić, czy na stanie jednostki znajdują się przedmioty nieujęte w kartach rzeczy własnych osadzonych albo takie, które zgodnie z odrębnymi przepisami, powinny zostać zagospodarowane w inny przewidziany prawem sposób. Zaniechanie przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego, brak reakcji na zgłoszenia oraz niewłaściwe prowadzenie ewidencji przedmiotów własnych osadzonych wskazują na naruszenie przepisów oraz podstawowych standardów rzetelnego działania organu.

Mając powyższe na uwadze, należało uznać skargę za zasadną. Stanowisko w tej sprawie zostało przedłożone właściwemu miejscowo dyrektorowi okręgowemu Służby Więziennej.

IX.517.1572.2022

Rzecznik Praw Obywatelskich zbadał sprawę z wniosku skazanego, który żalił się, że nie umożliwiono mu wzięcia udziału w posiedzeniu sądu apelacyjnego rozpatrującego jego zażalenie na postanowienie o nieudzieleniu przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności. Skazany złożył do sądu odpowiedni wniosek w tej sprawie. Skazany złożył wniosek do sądu apelacyjnego o doprowadzenie go na posiedzenie, jednak sąd wniosku tego nie uwzględnił, postanawiając: „na podstawie art. 23 §1k.k.w. wniosku skazanego o doprowadzenie nie uwzględnić, albowiem skazany w dniu dzisiejszym jest reprezentowany przez obrońcę; skazany składał do akt sprawy szereg pism, w których wyrażał swoje stanowisko”. Sąd uznał, że wystarczająca była w przypadku osadzonego obecność adwokata na posiedzeniu. Takie stanowisko podzielił zarówno Przewodniczący Wydziału Sądu Apelacyjnego, jak i Prezes Sądu Apelacyjnego, do którego Rzecznik zwrócił się o zbadanie sprawy. Obowiązujące wówczas przepisy przewidywały, że skazany miał prawo wziąć udział w

posiedzeniu sądu, gdy ustawa tak stanowiła, zaś w posiedzeniu sądu wyższej instancji miały prawo wziąć udział osoby, którym przysługiwało prawo do udziału w posiedzeniu sądu pierwszej instancji (art. 22 k.k.w.). Zgodnie z ówczesnie obowiązującym brzmieniem art. 153a § 1 k.k.w., w posiedzeniu w przedmiocie przerwy w karze miał prawo wziąć udział m.in. skazany oraz jego obrońca, a zatem skazany oraz jego obrońca mieli również prawo wziąć udział w posiedzeniu sądu apelacyjnego, rozpatrującego zażalenie na postanowienie sądu okręgowego w przedmiocie udzielenia przerwy w karze. W ocenie RPO, w świetle art. 22 k.k.w., wyrażenie przez skazanego pozbawionego wolności woli wzięcia udziału w posiedzeniu sądu odwoławczego w przedmiocie przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności było i jest okolicznością obligującą ten sąd do podjęcia decyzji o sprowadzeniu skazanego na posiedzenie lub o odbyciu posiedzenia w zakładzie karnym, w którym on przebywa. Nie można przyjąć, że wystarczająca dla realizacji prawa skazanego do udziału w posiedzeniu jest obecność na posiedzeniu jego obrońcy. Brzmienie przepisu: „w posiedzeniu w przedmiocie przerwy ma prawo wziąć udział (...) skazany oraz jego obrońca”, wskazuje, że oba wymienione w nim podmioty – zarówno skazany, jak i jego obrońca – mają prawo jednoczesnego uczestnictwa w posiedzeniu. Rzecznik ma świadomość tego, że żaden przepis Kodeksu karnego wykonawczego nie przewiduje obligatoryjnego udziału skazanego w posiedzeniu sądu. Tego typu udział przewidziany został tylko wobec obrońcy. Jeśli jednak pozbawiony wolności skazany wyrazi wolę udziału w posiedzeniu, w którym zgodnie z k.k.w. ma prawo brać udział, wówczas sąd winien umożliwić mu uczestnictwo w tej czynności procesowej i zarządzić sprowadzenie. W przeciwnym wypadku naruszy w sposób istotny jego prawo do obrony, a w konsekwencji także i prawo do rzetelnego procesu. Zdaniem Rzecznika, tożsamą regułą należy przyjąć również w przypadku posiedzenia sądu odwoławczego. Mając na uwadze przedstawione powyżej okoliczności, Rzecznik Praw Obywatelskich uznał skargę osadzonego za zasadną. Tożsame stanowisko RPO w analogicznej sprawie zostało przedłożone Prezesowi Sądu Apelacyjnego już w 2017 r.

IX.517.1697.2019

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich badana była sprawa dotycząca zakwaterowania skazanych kobiet w oddziale przeznaczonym dla skazanych mężczyzn. W toku postępowania ustalono, że dwie osadzone zakwalifikowane do odbywania kary w zakładzie typu zamkniętego dla pierwszy raz karanych, były zakwaterowane w oddziale mieszkalnym przeznaczonym dla skazanych mężczyzn, recydywistów penitencjarnych, odbywających karę pozbawienia wolności w zakładzie typu półotwartego. Z wyjaśnień przedstawionych Rzecznikowi wynikało, że takie zakwaterowanie było spowodowane wysokim stanem zaludnienia w jednostce i brakiem możliwości osadzenia w oddziale mieszkalnym przeznaczonym dla kobiet. W celu uniknięcia bezpośrednich kontaktów z osadzonymi mężczyznami i zapewnienia kobietom poczucia

bezpieczeństwa podczas pobytu w oddziale, Dyrektor Zakładu Karnego, powołując się na treść art. 247 §1 Kodeksu karnego wykonawczego, ograniczył skazanym mężczyznom swobodę poruszania się w oddziale. Na czas wyjścia kobiet z celi i przebywania na terenie oddziału (np. w celu udania się do aparatu telefonicznego, na spacer, do łaźni) cele mieszkalne skazanych mężczyzn były zamykane. Poczynione ustalenia wykazały, że przedstawiona sytuacja nie była jednostkowym wypadkiem, a praktyką stosowaną w zakładzie karnym. Zgodnie z treścią art. 91 pkt 1 k.k.w. w zakładzie karnym typu półotwartego cele mieszkalne skazanych pozostają otwarte w porze dziennej. W przedmiotowej sprawie decyzją Dyrektora Zakładu Karnego przyznane w tym przepisie uprawnienie zostało skazanym ograniczone, a jako podstawę prawną takiego działania Dyrektor wskazał art. 247 §1 k.k.w. W ocenie Rzecznika w zaistniałej sytuacji takie poważne zagrożenie bezpieczeństwa kobiet ze strony skazanych mężczyzn nie występowało. Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich uznał, że w analizowanym przypadku nie doszło do naruszenia praw przysługujących skazanym kobietom. Stwierdził natomiast, że decyzja Dyrektora Zakładu Karnego nakazująca zamykanie cel mieszkalnych w oddziale półotwartym na czas przemieszczania się kobiet w obrębie oddziału była pozbawiona podstawy prawnej i tym samym naruszała prawo skazanych mężczyzn do przebywania w porze dziennej w otwartej celi mieszkalnej, wynikające z art. 91 pkt 1 k.k.w.

Rzecznik poinformował Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej o stanowisku zajęтым w sprawie.

IX.517.1706.2021

Rzecznik Praw Obywatelskich badał sprawę osadzonego, który zmarł, przebywając w jednostce penitencjarnej. W trakcie postępowania wyjaśniającego pozyskano informację, że wobec osadzonego zastosowano procedurę przymusowego leczenia z art. 118 § 2-3 k.k.w. Sposób postępowania w tej kwestii administracji zakładu karnego oraz orzekającego sądu wzbudził zastrzeżenia Rzecznika. Podstawą skierowania przez dyrektora wniosku w trybie wskazanego przepisu była opinia o stanie zdrowia osadzonego, w której lekarze stwierdzili: „osadzony odmawia przyjmowania leków ratujących życie i zdrowie – leki przeciwnadciśnieniowe. (...) Osadzony codziennie notorycznie odmawia leczenia, diagnostyki w warunkach [nazwa jednostki penitencjarnej] bądź w warunkach wolnościowych. Personel medyczny obserwuje codzienne pogarszanie się stanu zdrowia osadzonego (...). W związku z brakiem uzyskania zgody na niezbędną diagnostykę oraz konieczność umieszczenia chorego w ośrodku całodobowym specjalistycznym proszę o przymusowe skierowanie osadzonego na dalszą diagnostykę i leczenie”. Nie wskazano przy tym, by występowało poważne niebezpieczeństwo dla życia osadzonego. Regulacja zawarta w art. 118 § 2 k.k.w. dopuszcza dokonanie zabiegu lekarskiego wbrew woli osadzonego jedynie w sytuacji, gdy jego życiu grozi poważne niebezpieczeństwo. Nie uprawnia zatem do dokonania zabiegu lekarskiego wbrew woli osadzonego stan

niebezpieczeństwa dla jego zdrowia ani nawet stan niebezpieczeństwa dla życia – jeśli to zagrożenie dla życia nie jest określone jako poważne. Nie spełnia więc tej przesłanki stwierdzenie, że odpowiednie świadczenia medyczne poprawią funkcjonowanie skazanego lub przyniosą pozytywne efekty w przyszłości. W przedłożonej sądowi opinii o stanie zdrowia osadzonego lekarze nie stwierdzili, by jego życiu zagrażało poważne niebezpieczeństwo – choć zgon osadzonego, do którego doszło następnego dnia po podjęciu działań leczniczych, wskazuje, że rzeczywiście takie niebezpieczeństwo występowało. Pod przytoczoną powyżej opinią lekarską podpisało się dwóch lekarzy. Mimo że taki sposób postępowania spełnia wymóg formalny wskazany w art. 118 § 2 k.k.w., to jednak podać w wątpliwość należy, czy na podstawie tak przedstawionej opinii można stwierdzić spełnienie tej przesłanki w sposób zgodny z zamysłem ustawodawcy. Wyrażając przekonanie na temat stanu zdrowia skazanego, lekarz w istocie wydaje opinię, orzeka o jego stanie zdrowia. Do tej czynności odnosi się art. 42 ust. 1 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty. W celu stwierdzenia, czy w danym przypadku zachodzi poważne niebezpieczeństwo dla życia skazanego, każdy z lekarzy powinien samodzielnie przeprowadzić wskazane w tym przepisie czynności. Nie można uznać wobec tego, że mamy do czynienia z prawidłowym postępowaniem, gdy ta sama dyspozycja przepisu prawa będzie w przypadku pierwszego lekarza zrealizowana przez badanie pacjenta i analizę dokumentacji, w przypadku zaś drugiego – jedynie przez zapoznanie się z opinią pierwszego lekarza. Ustalenie zakresu badań przeprowadzonych przez każdego z lekarzy nie jest możliwa do ustalenia na podstawie przedstawienia przez nich jednej, wspólnej opinii. Wykładnia funkcjonalna art. 118 § 2 k.k.w. prowadzi do wniosku, że dla odpowiedniego zabezpieczenia praw skazanego każdy z lekarzy powinien sporządzić odrębną opinię. Tym sposobem każdy z nich przeanalizuje przypadek skazanego i wyrazi stanowisko w danej sprawie przez pryzmat własnej wiedzy medycznej.

Powyższe kwestie Rzecznik Praw Obywatelskich zaadresował w pismach do dyrektora jednostki penitencjarnej oraz właściwego w sprawie sądu.

IX.517.1722.2023

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się osadzony, który skarżył się m.in. na wyodrębnienie kącików sanitarnych w trzech zajmowanych przez niego celach mieszkalnych w sposób niezapewniający poszanowania jego intymności. W trakcie postępowania wyjaśniającego Rzecznik ustalił, że we wskazanych celach kącik sanitarny był oddzielony od pozostałej części celi mieszkalnej płytą pilśniową na konstrukcji metalowej o wysokości około 2,3 m, z wejściem zasłoniętym kotarą materiałową. Jednocześnie badający sprawę Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej poinformował Rzecznika, że w danej jednostce penitencjarnej sukcesywnie wykonywane są murowane zabudowy kącików sanitarnych. Zapowiedział, że do końca 2024 r. wszystkie cele, w których przebywają minimum dwie osoby, posiadać będą murowaną zabudowę kącików

sanitarnych. Oddzielenie kącika sanitarnego w sposób, w jaki miało to miejsce w zajmowanych przez osadzonego celach, nie zapewnia osadzonym całkowitej intymności. Rzecznik stoi na stanowisku, że urządzenia sanitarne – zarówno umywalka, jak i toaleta w celach wieloosobowych – powinny być wydzielone w sposób zapewniający intymność przy wykonywaniu czynności higienicznych i załatwianiu potrzeb fizjologicznych. Tym samym tylko pełna i trwała zabudowa kącika sanitarnego, tj. od podłogi do sufitu, z zapewnieniem niezbędnej wentylacji grawitacyjnej, oddzielnej dla węzła sanitarnego i celi mieszkalnej, daje gwarancję niekrępującego użytkowania urządzeń sanitarnych i jest zgodna z ideą humanitarnego wykonywania kary.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik Praw Obywatelskich ocenił, że sposób wydzielenia kącika sanitarnego w zajmowanych przez osadzonego celach naruszał jego prawa do prywatności i poszanowania intymności. Z powodu niestwierdzenia, by w zakresie pozostałych zarzutów osadzonego doszło do naruszenia jego praw, Rzecznik Praw Obywatelskich uznał wniesioną skargę za częściowo zasadną. O zajętych stanowiskach poinformował właściwego dyrektora okręgowego, zwracając się przy tym o informacje dotyczące efektów zapowiadzianych prac remontowych.

IX.517.1816.2023

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich prowadzone było postępowanie wyjaśniające w sprawie osadzonego, który dwukrotnie (w październiku i grudniu 2023 r.) skarżył się m.in. na to, że w trakcie pobytu w zakładzie karnym nie mógł uzyskać połączenia z infolinią BRPO. Rzecznik odebrał w tej sprawie wyjaśnienia od dyrektora skarżonej jednostki penitencjarnej. W nadesłanych wyjaśnieniach organ więziennictwa zaprzeczył, aby administracja zakładu karnego blokowała linie czy stosowała jakiegokolwiek ograniczenia, uniemożliwiające osadzonym wykonywanie połączeń telefonicznych. Podkreślił przy tym, że zakład karny nie był właścicielem aparatów telefonicznych zlokalizowanych w oddziałach mieszkalnych i ich nie obsługiwał, albowiem należały one do firmy Orange. Ze zgromadzonego w sprawie materiału źródłowego wynika jednak, że wykonanie połączenia z infolinią BRPO, było w tamtym czasie niemożliwe. Konkludując swoje wyjaśnienia organ stwierdził również, że analiza dokumentacji zgromadzonej w wyniku przeprowadzonego na okoliczność skargi postępowania wyjaśniającego nie wskazała żadnych nieprawidłowości w zakresie stawianych przez skarżącego zarzutów. Odnosząc się do powyższych wyjaśnień, Rzecznik uznał, że choć administracja zakładu karnego nie była właścicielem znajdujących się w oddziale aparatów telefonicznych, to jednak odpowiadała za realizację praw przysługujących osadzonym. W tej sytuacji winna ona podjąć niezwłoczną interwencję u operatora telekomunikacyjnego firmy Orange, skutkującą odblokowaniem numerów bezpłatnych infolinii rozpoczynających się od nr 0-800, w tym do Biura RPO. Zgodnie bowiem z art. 105b § 1 k.k.w. skazany ma prawo korzystać z samoinkasującego aparatu telefonicznego na własny koszt lub na

koszt rozmówcy. Żaden inny przepis ustawy nie ogranicza kręgu podmiotów, z którymi osadzony może prowadzić rozmowy telefoniczne. Należy mieć przy tym na uwadze, że bardzo wiele urzędów i organów państwowych, instytucji i organizacji, uruchomiło infolinię w celu ułatwienia obywatelom uzyskania potrzebnych informacji czy załatwienia ich spraw. Rzecznik nie znajduje uzasadnienia dla blokowania skazanym korzystania z tych możliwości.

Mając powyższe na uwadze Rzecznik Praw Obywatelskich uznał, że brak możliwości wykonywania połączeń telefonicznych z bezpłatnymi numerami telefonów (0-800), spowodował pozbawienie osadzonych możliwości korzystania m.in. z infolinii, a wniesiona skarga jest w tym zakresie zasadna.

IX.517.2101.2021

W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich prowadzone było postępowanie wyjaśniające w sprawie osadzonego, który żalił się na sposób realizacji zezwolenia na opuszczenie jednostki penitencjarnej w trybie art. 141a § 1 k.k.w. w związku z uczestnictwem w ceremonii pogrzebowej mamy. Wskazywał, że mimo odbywania kary pozbawienia wolności w zakładzie karnym typu półotwartego na uroczystość pogrzebową został doprowadzony pod konwojem funkcjonariuszy Służby Więziennej, w odzieży skarbowej oraz przy zastosowaniu środków przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek zespolonych. Rzecznik Praw Obywatelskich uznał skargę wnioskodawcy za zasadną.

Analiza zgromadzonego materiału pozwoliła bowiem na stwierdzenie, iż doszło do nieprawidłowości w poniższym zakresie. Z dokonanych ustaleń wynika, że w dniu 18.11.2021 r. osadzony złożył wniosek o udzielenie zezwolenia na opuszczenie jednostki w trybie art. 141a § 1 k.k.w. celem wzięcia udziału w pogrzebie matki. Z uwagi na negatywną prognozę kryminologiczno-społeczną, w dniu 18.11.2021 r., Dyrektor jednostki udzielił osadzonemu omawianego zezwolenia pod konwojem funkcjonariuszy Służby Więziennej, w odzieży skarbowej oraz z użyciem środka przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek zespolonych. Wskazać jednak należy, że decyzja Dyrektora jednostki z dnia 18.11.2021 r. zawiera jedynie informację o udzieleniu zezwolenia, o którym mowa w art. 141a § 1 k.k.w. pod konwojem funkcjonariuszy Służby Więziennej. Rzecznik od wielu lat stoi na stanowisku, że w decyzji o udzieleniu skazanemu zezwolenia na opuszczenie zakładu karnego w trybie art. 141a § 1 k.k.w. powinien być precyzyjnie określony sposób realizacji konwoju. Decyzję określającą te czynniki należy podać do wiadomości osoby pozbawionej wolności przed realizacją zezwolenia. Stanowisko to Rzecznik przedstawił Dyrektorowi Generalnemu Służby Więziennej, który zgodził się z opinią Rzecznika i poinformował m.in. o wprowadzeniu zasady pełnego informowania osadzonego o sposobie udzielenia zezwolenia na opuszczenie zakładu karnego w trybie art. 141a § 1 k.k.w. W analizowanej sprawie nie zrealizowano polecenia Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w pełni. O obowiązku udzielania skazanemu odpowiedzi na piśmie stanowił § 9 ust. 1 ówczesnie obowiązującego

rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobów załatwiania wniosków, skarg i prośb osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych. Przepis ten stanowił, że organ właściwy do załatwienia wniosku, skargi lub prośby jest obowiązany zawiadomić pisemnie wnoszącego wniosek, skargę lub prośbę o sposobie ich załatwienia. Zasada ta z jednej strony gwarantuje osobom pozbawionym wolności pewność i jawność załatwiania ich prośb, wniosków i skarg, a z drugiej stanowi dowód dla administracji jednostki penitencjarnej, że sprawy osadzonych nie są ignorowane i podlegają właściwemu rozpatrzeniu i załatwieniu. Od powyższej zasady można było odstąpić jedynie wtedy, gdy prośby i wnioski składane były osobiście w swojej sprawie przez osobę osadzoną w zakładzie karnym lub areszcie śledczym i załatwione były bezpośrednio po zgłoszeniu (§ 9 ust. 2 rozporządzenia). Obecnie obowiązuje rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 września 2022 r. w sprawie sposobów załatwiania wniosków, skarg i prośb osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych, które w § 8 zawiera analogiczne unormowania. Wniosek został przez osadzonego złożony na piśmie w dniu 18.11.2021 r. i tego samego dnia zapadła decyzja Dyrektora jednostki. Nie można jednak uznać, że wniosek osadzonego został rozpatrzony bezpośrednio po zgłoszeniu, bowiem decyzja Dyrektora poprzedzona była zebraniem i przygotowaniem określonych informacji dotyczących m.in. prognozy kryminologiczno-społecznej oraz sformułowaniem opinii przez wychowawcę. Rzecznik Praw Obywatelskich uznał zatem, że w powyżej wskazanym zakresie doszło do naruszenia obowiązujących wówczas przepisów oraz zaleceń wydanych przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej. Skazany odbywał karę 25 lat pozbawienia wolności. Od lutego 2020 r. przebywał w warunkach zakładu karnego typu półotwartego. Z przekazanej dokumentacji wynika, że postępy skazanego w procesie resocjalizacji określono jako umiarkowane. Wobec powyższego podjęto decyzję o udzieleniu skazanemu przepustki losowej pod konwojem funkcjonariuszy Służby Więziennej, a ponadto w trakcie konwoju miał on założone kajdanki zespolone i korzystał z odzieży skarbowej. Zgodnie z art. 111 § 2 k.k.w. w czasie przeprowadzania czynności procesowych, transportowania oraz w innych uzasadnionych wypadkach skazany korzysta z własnej odzieży, bielizny i obuwia, chyba że są one nieodpowiednie ze względu na porę roku lub zniszczone albo jeżeli przemawiają przeciwko temu względy bezpieczeństwa. Osadzony od ponad roku odbywał karę w warunkach zakładu karnego typu półotwartego, w stosunku do przełożonych prezentował zazwyczaj zachowania regulaminowe, nie sprawiał problemów wychowawczych. Zważywszy na wyjątkowość okoliczności, w ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, zobowiązanie skazanego do korzystania z odzieży skarbowej w trakcie uroczystości pogrzebowej mamy było działaniem, które nosi cechy poniżającego traktowania. Obowiązujące przepisy stanowią, iż środków przymusu bezpośredniego, w tym kajdanek zespolonych, można użyć prewencyjnie w celu

zapobieżenia ucieczce osoby pozbawionej wolności, a także w celu zapobieżenia objawom agresji lub autoagresji tej osoby. Decyzja w zakresie stosowania prewencyjnych środków przymusu ma jednak charakter fakultatywny. Ustawodawca wskazał, że środków przymusu bezpośredniego używa się lub wykorzystuje się je w sposób niezbędny do osiągnięcia celów tego użycia lub wykorzystania, proporcjonalnie do stopnia zagrożenia, wybierając środek o możliwie jak najmniejszej dolegliwości. Oznacza to, że decyzja, jakich środków przymusu bezpośredniego należy użyć, powinna być poprzedzona wnikliwą oceną i dostosowana do okoliczności. W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, wobec osadzonych odbywających karę w warunkach zakładu karnego typu półotwartego i otwartego, decyzję o udzieleniu zezwolenia na czasowe opuszczenie zakładu karnego pod konwojem oraz przy ewentualnym wykorzystaniu odzieży skarbowej i użyciu środków przymusu bezpośredniego można podjąć jedynie w uzasadnionych przypadkach. Wobec uprzednio wskazanych okoliczności, Rzecznik nie kwestionuje decyzji Dyrektora jednostki w zakresie udzielenia skazanemu przepustki losowej pod konwojem funkcjonariuszy Służby Więziennej. Rzecznik powziął jednak wątpliwości, co do słuszności decyzji Dyrektora w zakresie konwojowania skazanego z prewencyjnym użyciem kajdanek zespolonych. W warunkach zakładu karnego typu półotwartego karę odbywają skazani, którzy dali administracji więziennej podstawę do uznania, że swoim zachowaniem nie zagrażają bezpieczeństwu jednostki penitencjarnej.

Mając powyższe na uwadze, użycie wobec skazanego środka przymusu bezpośredniego w postaci kajdanek zespolonych, w ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, było działaniem nadmiernym i nieuzasadnionym. Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do właściwego Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej z prośbą o podjęcie działań mających na celu wyeliminowanie wskazanych nieprawidłowości w procedurze rozpoznawania wniosków osadzonych o udzielenie im przepustki losowej oraz sposobie jej realizacji. Jednocześnie z uwagi na fakt, iż do Biura Rzecznika nieustannie wpływają skargi osób pozbawionych wolności, dotyczące sposobu i warunków udzielania im zezwoleń na opuszczenie zakładu karnego na podstawie art. 141a § 1 k.k.w., a prowadzone postępowania wyjaśniające dowodzą słuszności podnoszonych przez wnioskodawców zarzutów, Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich ponownie skierował wystąpienie do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z prośbą o wyeliminowanie wskazanych przez Rzecznika nieprawidłowości.

IX.517.2270.2022

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się tymczasowo aresztowany, który na podstawie zarządzenia organu dysponującego uprawniony był do realizacji 5 rozmów z dwoma obrońcami tygodniowo. Obowiązujący w jednostce penitencjarnej porządek wewnętrzny przewidywał jednak, że tymczasowo aresztowani mogą realizować rozmowy telefoniczne z obrońcami jedynie we

wtorki – w konsekwencji osadzony realizował takie rozmowy raz w tygodniu. Obowiązujące przepisy przyznają tymczasowo aresztowanym prawo do co najmniej jednej w tygodniu rozmowy telefonicznej z obrońcą – w terminach ustalonych w porządku wewnętrznym danej jednostki. W szczególnie uzasadnionych wypadkach, jeżeli wyznaczone terminy czynności procesowych wskazują na konieczność niezwłocznego kontaktu skazanego z obrońcą, dyrektor jednostki penitencjarnej może udzielić zgodę na dodatkową rozmowę telefoniczną z obrońcą poza terminami ustalonymi w porządku wewnętrznym (art. 217 c § 1a k.k.w.). W ocenie Rzecznika powyższe przepisy wskazują minimalne gwarancje dotyczące częstotliwości realizacji rozmów telefonicznych tymczasowo aresztowanego z obrońcą. Ograniczenie tego uprawnienia do jednego połączenia w tygodniu, w szczególności gdy dodatkowo zawężone jest ono do jednego, konkretnego dnia w tygodniu, jest przez Rzecznika negatywnie oceniane w kontekście realizacji prawa do obrony. Kontakt telefoniczny z obrońcą sprowadzony do jednej rozmowy w tygodniu nie daje bowiem gwarancji należytej obrony i reprezentowania interesów osób osadzonych w toczących się postępowaniach karnych, cywilnych, administracyjnych czy tych prowadzonych przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka. Zdaniem Rzecznika, prawo do obrony musi być realne i efektywne, a tym samym nie może być iluzoryczne ani abstrakcyjne. Oznacza to, że kontakt z obrońcą, dotyczący spraw związanych z toczącym się postępowaniem, musi być swobodny i możliwie łatwy. Korzystanie przez osoby osadzone z przysługujących im praw powinno następować w sposób nienaruszający praw innych osób oraz niezakłócający ustalonego w zakładzie karnym porządku (art. 104 k.k.w.). Mając to na uwadze, Rzecznik ocenił, że zapewnienie tymczasowo aresztowanemu możliwości realizacji rozmów z obrońcami pięć razy w tygodniu stanowiłoby utrudnienie w funkcjonowaniu jednostki oraz mogłoby doprowadzić do naruszenia w tym zakresie praw innych osadzonych.

W konsekwencji, Rzecznik Praw Obywatelskich uznał skargę za zasadną w zakresie przepisów porządku wewnętrznego określających kontakty telefoniczne skazanych m.in. z ich obrońcami. O zajęтым stanowisku Rzecznik powiadomił właściwego Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej oraz zwrócił się o podjęcie działań mających zapobiec wystąpieniu przedmiotowych naruszeń w przyszłości.

IX.517.1238.2025

Rzecznik Praw Obywatelskich badał sprawę osadzonego, który skarżył się, że dyrektor jednostki penitencjarnej nie przyznaje mu nagrody w postaci zezwolenia na widzenie w oddzielnym pomieszczeniu, bez osoby dozorującej (tzw. widzeń „intymnych”) oraz nie przedstawia uzasadnienia, dlaczego przedmiotowe wnioski osadzonego były rozpatrywane negatywnie. Rzecznik uznał skargę za zasadną w zakresie, w jakim dotyczyła sposobu wydawania decyzji na okoliczność rozpatrzenia wniosków i próśb. Zgromadzony w sprawie materiał dowodowy wzbudził wątpliwości Rzecznika co do realizacji podczas rozpoznania pism

osadzonego dyrektyw wynikających z art. 7 k.k.w. oraz polecenia Dyrektora Generalnego Służby Więziennej. Zgodnie z rekomendacjami Biura Spraw Wewnętrznych na korespondencji kierowanej przez osadzonych bezpośrednio do dyrektora zakładu karnego lub aresztu śledczego funkcjonariusz ją przyjmujący umieszcza datę jej odbioru. Zgodnie z obowiązującymi przepisami podjętą przez dyrektora jednostki penitencjarnej decyzję ogłasza się lub doręcza osadzonemu wraz z uzasadnieniem i pouczeniem o przysługującym mu prawie, terminie i sposobie wniesienia skargi. Zawiadomienie o sposobie rozpoznania wniosku lub prośby powinno być ponadto oznaczone datą oraz zawierać podstawę faktyczną i prawną jej wydania (art. 7 k.k.w.). W zawiadomieniach, z którymi zapoznał się Rzecznik brakowało oznaczenia datą, uzasadnienia oraz pouczenia o prawie do skargi i trybie jej złożenia. W przedłożonych Rzecznikowi wyjaśnieniach dyrektor jednostki uzasadnił braki formalne wydanych decyzji tym, że „w dniach podjęcia decyzji w sprawie próśb osadzony był każdorazowo ustnie informowany przez zastępcę dyrektora o sposobie rozpatrzenia prośby oraz przyczynach jej podjęcia”. W konsekwencji, w ocenie dyrektora, nie było obowiązku wydania pisemnej decyzji, która spełniałaby przewidziane przez przepisy k.k.w. wymogi prawne. Po ustnym rozpoznaniu sprawy, osadzonemu wydawano pisemne „zawiadomienie” o sposobie rozpoznania decyzji. Przedłożone wyjaśnienia oraz dokumentacja nie przekonały Rzecznika, że każda z pisemnych próśb osadzonego została załatwiona bezpośrednio po jej złożeniu. W szczególności Rzecznik zauważył, że na czterech z przedłożonych przez osadzonego próśb propozycję co do sposobu ich rozpoznania złożył wychowawca. Oznacza to, że prośby te nie zostały przedłożone bezpośrednio zastępcy dyrektora jednostki, a więc informacja o sposobie rozpoznania prośby powinna przybrać formę pisemną. W takim przypadku jako decyzje należy potraktować wydane „dodatkowo” pisemne zawiadomienia – oceniając przy tym, że forma ich wydania nie spełnia wymogów prawnych. Dodatkowo wątpliwości Rzecznika wzbudził cel wydawania pisemnego zawiadomienia osadzonego o sposobie rozpoznania jego pisma, jeśli został już o tym poinformowany ustnie. Taki sposób procedowania próśb i wniosków osadzonych utrudnia ustalenie, w jaki sposób należy liczyć 7-dniowy termin wniesienia przez nich skargi. W ocenie dyrektora jako podstawę w tym zakresie należy przyjąć datę otrzymania przez osadzonego pisemnego zawiadomienia. Stanowisko to wydaje się problematyczne w sytuacji zawiadomienia uprzednio ustnie o sposobie rozpoznania wniosku lub prośby z dwóch powodów: - data otrzymania przez osadzonego przedmiotowego pisemnego zawiadomienia o sposobie rozpoznania jego prośby lub wniosku nie stanowi de facto decyzji, która jest przedmiotem zaskarżenia. Zgodnie z literą prawa, w przypadku decyzji wydanych ustnie, termin wniesienia skargi należy liczyć od dnia ogłoszenia jej osadzonemu. W przypadku skorzystania przez osadzonego z prawa do skargi, przedłoży on właściwemu organowi przedmiotowe pisemne zawiadomienie – m.in. w celu wykazania, że skarga

została złożona w terminie. W przypadku, gdy osadzony składa prośbę bezpośrednio do właściwego organu i zostanie ona od razu rozpoznana, decyzję można wydać ustnie, przekazując przy tym osadzonemu jej uzasadnienie i pouczając go o przysługującym mu prawie, terminie i sposobie wniesienia skargi. Z uwagi na powyższe wątpliwości i zastrzeżenia, Rzecznik negatywnie ocenił przyjęty w jednostce penitencjarnej sposób postępowania z wnioskami i prośbami osadzonych. Z tego powodu skarga osadzonego została przez Rzecznika uznana za częściowo zasadną.

Rzecznik Praw Obywatelskich poinformował dyrektora jednostki penitencjarnej o zajętych w sprawie stanowisku oraz stwierdzonych naruszeniach. Zwrócił się przy tym z prośbą o podjęcie przez dyrektora działań mających na celu niedopuszczenie do ich wystąpienia w przyszłości.